

Kapadokya Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü

Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı

**ÇOK-KÜLTÜRLÜ VE ÇOK-DİLLİ TOPLUMLARDA
TOPLUMUN ANADİLİNİN YOK OLMA TEHLİKESİ
ÜZERİNE BİR İNCELEME: KAZAKİSTAN ÖRNEĞİNDE
RUSÇANIN KAZAK TÜRKÇESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ**

Nuray YAVUZ

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2024

ÇOK-KÜLTÜRLÜ VE ÇOK-DİLLİ TOPLUMLARDA TOPLUMUN ANADİLİNİN
YOK OLMA TEHLİKESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: KAZAKİSTAN
ÖRNEĞİNDE RUSÇANIN KAZAK TÜRKÇESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

Nuray YAVUZ

Kapadokya Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim, Öğretim ve Araştırma Enstitüsü
Kültürel Çalışmalar Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Nevşehir, 2024

TEŞEKKÜR

İlk olarak tez çalışmamın planlanmasında ve yazılmasında bana yol gösterici olan değerli danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi, Robabeh Taghizadehzonuz'a ve değerli jüri üyelerim Doç. Dr. Yusuf Gökkaplan ve Doç. Dr. Mehmet Akkuş hocalarıma katkıları için teşekkürlerimi sunuyorum.

Tez çalışmam için gerekli olan saha araştırmamı Kazakistan'da gerçekleştirebilmem için, Orhun Değişim Programı'na başvurumu yapan ve tüm süreçlerimin takibini gerçekleştiren Kapadokya Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Ofisi yetkili ve görevlilerine teşekkür ediyorum.

Kazakistan'da, Kh Dosmukhamedov Atyrau Üniversitesi'nde olduğum süreçte, ilk günden itibaren bana ve çalışmama güvenen, araştırmamın her aşamasında desteğini esirgemeyen ve bana yol gösterici olan değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi, Karlygash Aşırkhanova'ya ve derslerini dinlemekten büyük keyif aldığım, derslerine gösterdiği özveriye sonsuz minnet duyduğum, Kazakistan tarihi hakkında kendisinden çok kıymetli bilgiler edindiğim, saygıdeğer hocam Prof. Dr. Sersenov Aldar Sarsenovich'e, ayrıca benden sevgilerini ve katkıları esirgemeyen tüm Atyrau Üniversitesi yöneticilerine, akademisyenlerine ve çalışanlarına en içten duygularıyla teşekkür ediyorum.

Kazakistan kültürünü ve ruhunu tanımam konusunda bana yardımcı olan ve araştırmalarımı destekleyen Makhambet Utemisov Bölgesel Tiyatrosu Sanat Yönetmeni Temirbek Mukhtarov'a; araştırma sahama Ural şehrini de dahil etmemi sağlayan, Ural'da beni misafir eden ve çalışmalarımı destekleyen Mertebeli Til, Tarihtan Tağılım programlarının sunucusu, gazeteci ve yazar Munaidar Balmolda'ya; beni Aktau şehrinde misafir ederek araştırma sürecimi destekleyen Türkiye Cumhuriyeti Aktau Başkonsolosu Sabri Alptekin'e en içten duygularıyla teşekkür ediyorum.

Kazak Türkçesini kısa bir zaman içerisinde öğrenmemi ve Kazakistan'ın ruhunu iliklerime kadar hissedip, Kazakistan kültürünü tüm incelikleriyle tanımamı sağlayan tüm Atyrau halkına, gösterdikleri misafirperverlik için minnet ve sevgi duygularıyla birlikte teşekkürlerimi sunuyorum.

Son olarak, her zaman yanımda durarak beni her koşulda destekleyen değerli annem Makbule Yavuz'a ve değerli babam Zeki Yavuz'a bana duydukları sonsuz güven için en kalbi duygularıyla teşekkür ediyorum.

ÖZET

Yavuz, Nuray. *Çok-kültürlü ve çok-dilli toplumlarda toplumun anadilinin yok olma tehlikesi üzerine bir inceleme: Kazakistan örneğinde Rusçanın Kazak Türkçesi üzerindeki etkileri*, Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir,2024.

Bu çalışma, Kazakistan Cumhuriyeti'nin devlet dili ve Kazakların ana dili olan Kazak Türkçesinin güncel durumunu değerlendirmek, Kazak Türkçesinin toplumsal konumunun analizini yapmak, Kazak Türkçesinin yok olma tehlikesinin olup olmadığı hakkında bilgilere ulaşabilmek ve dil ölümünün gerçekleşme riskinin saptanması durumunda bu durumu önlemeye yönelik neler yapılabileceği konusunda farkındalık oluşturabilmek amacıyla yapılmıştır. Bir dilin toplumsal konumunun ve eğer dil ile ilgili sorunlar varsa bu sorunların tam olarak anlaşılabilmesinin, nedenlerinin saptanabilmesinin ve bu doğrultuda çözümler üretilebilmesinin, öncelikli olarak söz konusu toplumun maruz kaldığı tarihsel süreçlerin doğru anlaşılmasıyla mümkün olabileceği düşünülerek çalışmanın başlangıcında, Kazakistan'ın tarih sahnesine çıkışından bağımsızlığını yitirdiği Sovyetler Birliği Dönemi'ne, bağımsızlık mücadelesinden yeniden doğuşuna kadar Kazakistan Cumhuriyeti'nin tüm tarihi süreçlerine yönelik bilgilere yer verilmiştir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi desenlerinden olan, olgubilim deseni ve durum analizi bir arada kullanılmıştır. Olgubilim araştırma yöntemiyle, Rusça bilen Kazakistanlı bireylerin Kazak Türkçesini toplum içinde nasıl gördüğü ve konumlandırdıkları arasındaki bağlantıya dikkat çekilmiş, bu şekilde çalışmanın başlangıç noktası oluşturulmuş ve mevcut olgunun açığa çıkarılması amaçlanmıştır. Durum analizi yöntemiyle de 20-78 yaş aralığındaki katılımcıların yaşadıkları tarihsel süreçler içerisindeki durum farklılıklarının belirlenmesi, bu yolla Kazak Türkçesinin geçmişten günümüze yaşadığı süreçlere ve bu süreçlerin dayanaklarına ulaşılması amaçlanmıştır. Çalışmada farklı kaynaklardan elde edilen belgeler ve bilgiler kullanılmış ve bu bilgilerin yanı sıra yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile elde edilen bulgulardan yararlanılmıştır. 17 sorudan oluşan görüşmeler, Kazakistan'ın Atyrau ve Ural şehirlerinde yaşayan çok dilli etnik Kazak bireyler arasından seçilen 25 gönüllü katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Çok dilli ve çok kültürlü toplum yapısına sahip olan Kazakistan'da, Kazak Türkçesinin toplumsal konumu, kullanım alanları ve günlük yaşamda kullanılma sıklığı gibi bulgular bu görüşmelerden elde edilen görüşlerin toplanması ve analiz edilmesi yoluyla saptanmıştır. Bu araştırmanın sonucunda, Kazak Türkçesinin bazı alanlarda reformlara ve düzenlemelere ihtiyaç duysa da ölüm tehlikesinde olmadığı, aksine özellikle son 5-10 yıldır Kazak Türkçesinin öğrenilen, geliştirilen ve yaygınlaşan bir dil olduğu saptanmıştır.

Anahtar Sözcükler: Kazakistan Cumhuriyeti, Kazak Türkçesi, çok-dillilik, çok-kültürlülük, dil ölümü, Sovyetler Birliği, Rusça

ABSTRACT

Yavuz, Nuray. An investigation on the danger of extinction of the mother tongue in multicultural and multilingual societies: The effects of Russian on Kazakh in the case of Kazakhstan, Master's Thesis, Nevşehir, 2024.

The aim of this study is to evaluate the current situation of Kazakh, the native and state language of the Republic of Kazakhstan, to analyze the social position of the Kazakh language, and to obtain information about whether the Kazakh language is in danger of extinction. This study was conducted to raise awareness about what can be done to prevent this situation if the risk of language death is detected. Considering the social position of a language, if there are language-related problems, fully understanding these problems, identifying their causes, and producing solutions accordingly are only possible by correctly understanding the historical processes that the society in question has been exposed to. At the beginning of the study, information about all historical processes of Kazakhstan, from its birth to the Soviet Union period when it lost its independence, to the independence struggle and rebirth of the Republic of Kazakhstan, was included. In the study, phenomenological design and situation analysis, which are qualitative research method designs, were used together. With the phenomenological research method, attention was drawn to the connection between how Kazakh individuals who know Russian see and position Kazakh Turkish in society, thus creating the starting point of the study and aiming to reveal the current phenomenon. With the situation analysis method, it was aimed to determine the situation differences within the historical processes experienced by the participants between the ages of 20-78, and in this way to reach the processes that Kazakh Turkish has experienced from the past to the present and the bases of these processes. In the research, information obtained from different sources was used, and in addition to this information, findings obtained through the semi-structured interview technique were also used. Interviews consisting of 17 questions were held with 25 volunteer participants selected from multilingual ethnic Kazakh individuals living in Atyrau and Oral cities of Kazakhstan. Findings such as the social position of the Kazakh language, its usage areas, and frequency of use in daily life in Kazakhstan, which has a multilingual and multicultural society, were determined by collecting and analyzing the opinions obtained from these interviews. As a result of this research, it has been seen that the Kazakh language is not in danger of extinction, although it needs reforms and regulations in some areas. On the contrary, Kazakh is a language that has been learned, developed, and become widespread, especially in the last 5-10 years.

Keywords: Republic of Kazakhstan, Kazakh language, multilingualism, multiculturalism, language death, Soviet Union, Russian

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii

GİRİŞ	1
--------------------	----------

1. BÖLÜM: KAZAKİSTAN’DA ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK, ÇOK-DİLLİLİK VE KAZAK TÜRKÇESİNİN KONUMU

1.1. KAZAK HALKININ TARİHİ VE KAZAK TÜRKÇESİNİN ETNİK, DİLSEL ÇERÇEVESİ .....

1.1.1. Kazakistan Türklerinin tarihi ve etnik kökeni	5
1.1.1.1. Kazakistan Türklerinde kimlik	7
1.1.2. Kazakistan’da konuşulan diller	9
1.1.2.1. Kazak Türkçesi hakkında genel bilgiler	10
1.1.2.2. Kazakistan’da alfabe yolculuğu	11

1.2. KAZAKİSTAN’DA TOPLUMSAL, DİLSEL VE SİYASAL ÇERÇEVE.....

1.2.1. Kazakistan’da Rusya Egemenliği	14
1.2.2. Sovyetler Birliği döneminde Kazaklara yönelik asimilasyon politikalarında dilin rolü.....	15
1.2.3. Kazakistan’daki milliyetçilik hareketlerinin dile etkisi.....	17
1.2.3.1. Ulus bilincinin oluşumunda dilin etkisi.....	19
1.2.4. Dil politikası ve Kazak dili.....	20
1.2.4.1. Kazakistan’da dilin toplumsal prestiji	21

1.3. KAZAKİSTAN’DA KONUŞULAN DİLLER VE DİLLERİN SOSYO-KÜLTÜREL ÇERÇEVESİ.....	33
1.3.1.Kazakistan’da konuşulan dillerin demografik durumu	33
1.3.2. Kazakistan’da konuşulan dillerin toplumsal durumu	34
1.3.3. Kazakistan’da konuşulan dillerin kültürel çerçevesi	35
1.3.4. Kazakistan’da okullaşmadaki gelişmeler	39
1.3.4.1. Kazakistan’da iki dillilik ve Kazakçanın yaygınlaşması.....	40
1.3.5.Ruşçanın Kazakistan’da yerel dil bölgelerindeki durumu	43

2. BÖLÜM: ÇOK-KÜLTÜRLÜ VE ÇOK-DİLLİ TOPLUMLARDA TOPLUMUN ANADİLİNİN YOK OLMA TEHLİKESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: KAZAKİSTAN ÖRNEĞİNDE RUŞÇANIN KAZAK TÜRKÇESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI	46
2.1.1.Araştırmanın Konusunun Önemi	46
2.1.2. Araştırmanın Amacı	48
2.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI.....	48
2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI, TEKNİKLERİ VE ANALİZİ	48
2.4. ARAŞTIRMA SORULARI	49
2.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	50
2.6. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ	50
2.7. ARAŞTIRMANIN GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİĞİ	52
2.8. ARAŞTIRMANIN BULGULARI	53
SONUÇ	165
KAYNAKÇA.....	205
EK 1. ORJİNALLİK RAPOR.....	210
EK 2. ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ	211
EK 3. GÖRÜŞME SORULARI	212
EK 4. KATILIMCI BİLGİLENDİRME VE ONAM FORMU.....	214

GİRİŞ

Kazakistan Cumhuriyeti, konumu ve tarihi geçmişiyle birçok Türk devletinden izler taşıyan, taşıdığı kültürel zenginliklerle eşsiz bir coğrafyada yer alan dikkat çekici bir ülkedir. Sovyetler Birliği yönetimine girmesiyle birlikte, Kazakistan Cumhuriyeti tarihsel bir dönüşüm süreci yaşamıştır. Sovyetler Birliği tarafından maruz kaldıkları asimilasyon politikaları ve yönetimde uygulanan baskıların sonuçlarının Kazak Türkçesini de olumsuz yönde etkilediği görülmüştür. Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte bağımsızlığına yeniden kavuşan Kazakistan Cumhuriyeti'nde, Kazak Türkçesi üzerindeki Sovyet baskılarının izlerinin tarihin karanlık sayfalarında kaybolmadığı, toplumun kanayan yarası olarak günümüzde de varlığını sürdürdüğü görülmektedir.

Bu araştırmayla, Kazakistan'da görülen Rusya ve Rusça etkisinin Kazak Türkçesine yansımaları üzerine yorumlara ulaşılması amaçlanmıştır. Mevcut etkilerin Kazak Türkçesinin ölümüne yol açıp açmayacağı sorunsalı, konunun problem alanını oluşturmaktadır. Araştırmada, Kazak Türkçesinin Kazakistan'daki Rusça etkisine karşılık toplumsal ve dilsel yapısının değerlendirilmesi amaçlanmıştır. Bu değerlendirmeye Kazakistan'da Kazak Türkçesi ve Rusça arasında yaşanan etkileşimin çok dillilik olarak mı yoksa dil değişim süreçlerine neden olan ve Kazak Türkçesinin lehinde ilerleyen bir dil çatışması olarak mı değerlendirilmesi gerektiği konusunda sonuçlara erişilmesi planlanmıştır. Başka bir ifade ile, Kazak Türkçesinin Rusçanın etkisine rağmen varlığını koruyabilmesi mümkün müdür? Çatışma yaşayan diller arasında baskın dilin toplumun anadilini tehlikeye atması sonucu dil ölümünün gerçekleşmesi durumu, Kazak Türkçesi için de geçerli olabilir mi? Daha açık bir ifade ile Kazak Türkçesinin dil ölümünün zaman içerisinde gerçekleşmesi kaçınılmaz mıdır? Araştırmanın konusunu oluşturan bu ana sorun, Kazak Türkçesinin günümüzdeki Kazak halkı için toplumsal konumuna, Kazakların ana dillerine ve ana dillerinin inceliklerine nedenli hakim olduklarını incelemeye dayanmaktadır.

Kazakistan Cumhuriyeti yönetim, eğitim ve uluslararası alanlardaki çalışmalarıyla 1991 yılından bu yana bağımsızlık süreci içerisinde önemli bir ilerleme katetmiştir. Ancak, uygulanan dil politikalarının etkisiyle, Kazak dilinin kullanım sahasında belirli

oranda gelişmelere ulaşılmış olsa da Kazak toplumundaki Rusça etkisinin tam anlamıyla ortadan kaldırılamadığı görülmektedir. Bu çalışmada, Kazak toplumunun Orta Asya'da hayat bulduğu ilk dönemlerinden Sovyet dönemine, Sovyet yönetimiyle birlikte yaşadıkları asimilasyon politikalarına karşı verdikleri mücadeleye, milliyetçilik hareketleriyle gösterdikleri kültürel ve toplumsal direnişe, bağımsızlık dönemiyle birlikte Kazakistan Cumhuriyeti'nin yeniden doğuşuna, Kazak dilinin toplumsal konumunu yüceltmeye ve Kazak dilini geliştirmeye yönelik uygulanan dil politikalarının içeriklerine ve sonuçlarına, Kazakistan Cumhuriyeti'nde yaşayan diğer milletlerin bölgesel nüfus dağılımları ve bu dağılımların Kazak dilinin toplum içindeki kullanım alanları üzerindeki etkilerine, Kazak dilinin toplumsal imajı da dahil olmak üzere birçok önemli konuya yer verilmiştir. Bir dilin toplumsal konumunun ve eğer dil ile ilgili sorunlar varsa bu sorunların tam olarak anlaşılabilmesi, nedenlerinin saptanabilmesi ve bu doğrultuda çözümler üretilebilmesi, öncelikli olarak söz konusu toplumun maruz kaldığı tarihsel süreçlerin doğru anlaşılmasıyla mümkün olabileceği düşünülmüştür. Bu nedenle, çalışmamızın başlangıcında Kazakistan'ın doğuşundan bağımsızlığını yitirdiği Sovyetler Birliği Dönemi'ne, bağımsızlık mücadelesinden yeniden doğuşuna kadar tüm tarihi süreçlere yönelik bilgilere yer verilmiştir. Sonrasında yeni kurulmuş bağımsız Kazakistan'da uygulanan dil politikalarının içeriği ve sonuçları nüfus sayımlarında görülen değişimlerin etkileriyle birlikte ele alınarak demografik dağılımın dil politikaları üzerindeki etkilerine dikkat çekilmek istenmiştir.

Bu çalışma, Kazak dilinin günümüzdeki güncel durumunu değerlendirmek, Kazak dilinin toplumsal konumunun analizini yapmak ve geldiği noktada Kazak dilinin geleceğinin ne olacağı, yok olma tehlikesinin olup olmadığı hakkında bilgilere ulaşabilmek ve dil ölümünün gerçekleşme riskinin saptanması durumunda bu durumu önlemeye yönelik neler yapılabileceği konusunda küresel bir farkındalık oluşturabilmek amacıyla yapılmıştır. Bir dilin kaybının, tarih ve kültür kaybını da beraberinde getirdiği, bu kaybın sadece milli bir kayıp olmadığı, herhangi bir dil kaybının evrensel bir kayıp olduğu gerçeği göz ardı edilmemelidir. Orta Asya dünya tarihinin kilit noktalarından biridir ve birçok tarihi değerlerin merkezi konumundadır. Özellikle, Türk tarihi açısından önemi düşünüldüğünde bu topraklardan doğan her bir dilin evrensel bir değerinin olmasının yanı sıra, özelinde Türk ulusu için miras değeri taşıdıkları da göz ardı edilmemelidir. Bu nedenle, Kazakistan toplumunda görülen dil sorunu, sadece

Kazakistan'a ait bir mesele olarak değil, Türk ulusunun milli meselesi olarak görülmelidir. Bu çalışma, bu düşünceden doğmuş ve bu yönde geliştirilmiştir.

Çalışmada farklı kaynaklardan elde edilen bilgiler kullanılmış ve bu bilgilerin yanı sıra görüşme tekniği ile elde edilen bulgulardan yararlanılmıştır. 17 sorudan oluşan görüşmeler, Kazakistan'ın Atyrau ve Ural şehirlerinde yaşayan çok dilli etnik Kazak bireyler arasından seçilen 25 gönüllü katılımcıyla gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar 20-78 yaş aralığındaki bireylerden oluşmaktadır. Bu kadar geniş bir yaş aralığının tercih edilme nedeni; bağımsız Kazakistan döneminde yaşayan, Sovyetler yönetimine giriş sürecini deneyimleyen, Kazakistan'ın yeniden bağımsızlığa geçiş sürecini deneyimleyen ve yeni bağımsız Kazakistan'a doğan bireylerin bakış açılarındaki farklılıkları ve deneyimlerinin düşünce üzerindeki etkisini değerlendirebilmektir. Çalışmada bulgulara ulaşmak için yarı yapılandırılmış görüşme tekniğinin tercih edilme nedeni, bu araştırmanın bir toplum-dilbilim çalışması olmasıdır. Toplum-dilbilim çalışmaları dilin ve toplumun kesişme noktasında yer alan tüm alanların değerlendirilerek neden sonuç ilişkisi bağlamında açıklamalara ulaşılmasını amaç edinen bir dilbilim çalışma alanı olarak tanımlanabilir. Çalışmamızın dilin toplumsal değerine yönelik bir araştırma olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın toplum-dilbilim alanına giren bir çalışma olduğu tartışmasızdır. Dolayısıyla, bu çalışmada dilin toplumsal konumuna ve kullanım sahalarına dair en doğru bilgilere, Kazakistan'ın tarihi ve siyasi süreçlerinin canlı tanıkları aracılığıyla ulaşılabileceğine inanılmıştır. Katılımcılar arasında Sovyetler birliği dönemini deneyimlemiş katılımcılar bulunmakla birlikte bağımsızlık sürecindeki yeni bağımsız Kazakistan'a doğan tanıklar da mevcuttur. Dilin kullanıldığı devletin tarihi, siyasi ve küresel süreçlerinden etkilenen canlı bir olgu olduğu ve insanın kendini ifade etme, tarihini ve kültürel değerlerini gelecek nesillere aktararak ölümsüz kılma ihtiyacının bir sonucu olarak doğduğu dikkate alınmalıdır. İnsandan doğan bir olguya, dile, dair bilgilere ulaşmada en etkili kaynağın insan olduğuna inanılmış ve bu nedenle bu çalışmada bulgulara ulaşmak için görüşme tekniği tercih edilmiştir.

Bu çalışmayla önlem alınmaması durumunda zaman içerisinde Kazak Türkçesinin sonunun gelme ihtimali olup olmadığına dikkat çekilmesi amaçlanmaktadır. Bu riski açığa çıkaran iç ve dış faktörlerin incelenmesi planlanan görüşmeler aracılığıyla tespit edilmesiyle mevcut durum somut bir şekilde sunulmak istenmektedir. Toplum-dilbilim

açısından Kazak Türkçesi çalışmalarına katkı sunacağına inanılan bu çalışmanın, dilbilim çalışmalarının önemli konularından biri olan dil ve kültür arasındaki ayrılmaz bütünlüğü vurgulaması yönüyle de faydalı olabileceği düşünülmektedir.

1. BÖLÜM

KAZAKİSTAN’DA ÇOK KÜLTÜRLÜLÜK, ÇOK-DİLLİLİK VE KAZAK TÜRKÇESİNİN KONUMU

1.1. KAZAK HALKININ TARİHİ VE KAZAK TÜRKÇESİNİN ETNİK, DİLSEL ÇERÇEVESİ:

1.1.1. Kazakistan Türklerinin Tarihi ve Etnik Kökeni

Kazakistan kadim bir tarihe ve eşsiz bir kültürel geçmişe sahiptir. Avrasya'nın merkezi konumunda bulunan Kazakistan, Avrupa ile Asya'nın, Doğu ile Batının, tarihin en eski medeniyetlerinin buluşma noktasında; sosyal, kültürel ve ekonomik ağların merkezinde, can alıcı bir noktada hayat bulmuştur. Tarihin birçok döneminde bu topraklarda sayısız Türk devleti ortaya çıkmış ve insanlık tarihinin sahnesinde varlık göstermişlerdir. Bugünkü modern Kazakistan'ın bozkırlarında Türklüğün ilk ayak sesleri, kültürel anıtları günümüze kadar kalmayı başaran göçebe İskit-Saka uygarlığı ile duyulmuştur. “İskit kurgan dağılımına baktığımız zaman genelde hükümdarlık kurganlarının olduğu bölgelerde (Kuzeybatı Moğolistan, Kazakistan, İli Ve Çu Havzası, Fergana Havzası, Altay, Güney Sibiryay, Pamir Bölgesi, Kuban Havzası, Tanais, Kelermes, Olbia, Panticapeum, Tuna Havzası vb) kült alanlarının yoğun olduğunu görürüz” (Özgül, 2018, s.71). “İskitler, Çin'in Kuzeybatısından Hazar Denizi'ne; Hazar Denizi'nden Tuna Nehrine kadar olan bölgede ve Ön Asya'ya kadar uzanan geniş Avrasya bozkırlarında yaşamış ve atlı-göçebe hayat tarzını uygulamış bir topluluktur” (Yıldız, 2017, s.42). Sakaların yayıldığı coğrafyanın doğuda Altay ve Tanrı dağlarından batıda Urallar ve Hazar denizi arasında kalan geniş saha olduğu kabul edilmekle birlikte, Almatı yakınında bulunan Esik kurganı ve Kazakistan'ın çeşitli bölgelerinde açılan Saka kurganları, Sakaların Kazakistan sahasına da yayılmış olduklarını göstermektedir (Durmuş, 2001). Kazakistan'ın farklı yerlerinde İskit-Saka uygarlığına ait olduğu anlaşılan mezarlardan çıkarılmış bronzdan, altından yapılmış ev eşyaları ve takılar, uygarlığın bu topraklardaki varlıklarını kanıtlar niteliktedir. Bu uygarlıktan sonraki

yüzyıllarda, yaşadığı dönemin tarihinde büyük yankı uyandırmış olan, Avrupa Hun Devleti de yine bu topraklardan doğmuştur.

Orta Asya'da hâkimiyetini kaybeden Hun boyları, Kazakistan bozkırlarında toplandıktan sonra 350 yılından başlayarak 375 yılında Avrupa'ya inmişlerdir. Bu göç Avrupa ve dünya tarihi açısından çok önemli olan 'Kavimler Göçü'nü tetiklemiş ve Hunların önüne kattığı kavimler tüm Avrupa'da dengeleri değiştirmiş, etnik kaynaşmalar sonucu bugünkü Avrupa milletlerinin temeli atılmıştır (Yılmaz, 2007, s.1).

Avrupa Hun Devleti sadece fetihleriyle değil, Avrupa'da modern insan imajının oluşumunda üstlendiği rol ile de dikkat çekmiştir. Sonrasında Hun devletinden ayrılan halk tarafından, Doğu'dan başlayıp Batı'da Karadeniz'e varan topraklarda Türk devletlerinin kurulduğu bilinmektedir. Bu devletlerden biri de Uygurlardır.

Türklerin yaşadığı ülke anlamına gelen Türkistan'ın üçte birini Doğu Türkistan toprakları oluşturmaktadır. Doğu Türkistan, tarihin çok eski yıllarından beri Türklerin yaşadığı, önemli kültürel eserler meydana getirdiği; hatta ilk defa yerleşik hayata geçtikleri, şehirler kurdukları bölgelerden biridir. Yazılı belgelere göre bölge Hunların sınırları içerisindeydi. Hatta Çinli tarihçilerin eserlerinde bile Uygurların atalarının Hunlar ve Sakalar olduğunu yazmaktadır (Cinkara, 2019, s.334).

Uygurlar ileri bir kültür seviyesine ulaşmış ve beraberinde göçebeliği terk ederek ticaret ve zanaat alanında katettikleri ilerlemeyle zengin bir kent kültürü yaratmışlardır. Bu ilerleyiş, Çin ve Bizans arasında köprü niteliği taşıyan, İpek Yolu olarak bilinen, tarihin en önemli ticaret yolunun geliştirilmesine de ortam hazırlamıştır.

İpek yolu şehirleri üzerinde yaşamlarını sürdüren Uygurlar Çin'deki Budist kültürünün şekillenmesinde büyük rol oynamışlardır. İpek yolunun önemli şehirlerinden birisi olan Turfan Uygurların hâkimiyeti altında farklı din, kültür ve milletlerin yaşamasına ardından da Moğolların hâkim olduğu dönemde de muhafaza edilmiştir. Uygurların ipek yolu güzergâhında etkin rol oynamaları onların ticaret hayatındaki tüm usul ve teknikleri en iyi şekilde uygulamaları ile ilgilidir. Bu dönemde Uygurlar tarafından ortak tüccar teşkilatının yapılanmasıyla ipek yolunun gelişmeye başladığını görmekteyiz (Kar, 2016, s.194).

İpek Yolu ticaretin gelişmesinde önemli bir rol oynamakla kalmayıp bilimin ve kültürün gelişiminde de etkili olmuştur. Bu yol Doğu ile Batı arasında kültürel bir köprü niteliği taşımıştır. Doğu kültürünün Batı tarafından bilinmesinde etkili olmuştur. "Tarihin yönünü değiştirecek pek çok olay bu yol bağlamında gerçekleşmiştir. Günümüzün telefon, televizyon ve internet yoluyla dünyamızı küçülten iletişim ağının belki ilk örneği burada kurulmuştur. Küreselleşmenin ilk örneği bu yolda görülmüştür" (Karaca Ö. , 2022, s. 157). Doğu ile Batı arasında bilimin, düşüncenin, felsefenin, dini inançların,

medeniyetlerin geçiş güzergahı olmuştur. İpek Yolu; Farabi'nin, Kâşgarlı Mahmud'un, Yusuf Has Hacib'in, Hoca Ahmet Yesevi'nin ve daha nicelerinin ilim yoludur.

1206 yılına gelindiğinde ise Kazakistan ve Orta Asya'da Cengiz Han tarafından Moğol İmparatorluğu kurulmuş ve 1206-1294 yılları arasında yani imparatorluk kurulma döneminde Asya'daki Cengiz Han yönetimine boyun eğmiş Moğol ve Türk boylarının birleşiminden oluşmuştur (Adilhankızı, 2015). Bu fetih Kazak tarihinde önemli bir etkiye sahiptir. Çünkü, Cengiz Han göçebe Kazaklara yönelik önemli kararlar almış ve aldığı kararları uygulamıştır. Cengiz Han, bölgesel yönetimi geliştirme amacıyla göçebe Kazakları kendisine bağlı boylarda yönetici sınıf olarak bir araya getirmiştir. Cengiz Han'ın bu girişimiyle günümüz Kazakistan'ında yaşayan Kazaklar, Cengiz Han'ın torunları olarak bilinen Altınorda Devleti'nin önemli bir parçası olmuştur.

Tarihin gördüğü en geniş topraklara sahip olan Moğol İmparatorluğu, Cengiz Han'ın ölümünden sonra çocukları arasında paylaşılmıştır. Bölüşülen Moğol topraklarında, Batu Kağan Rusya ve Kazak topraklarına hâkim olan Altın Ordu devletini kurmuştur. Altın Ordu devleti başlangıçta Moğolların Rusya'yı ele geçirmesi ile kurulmuş olmasından dolayı bir Moğol Devleti gibi görülse de, ordusunun, halkının ve yönetiminin büyük kısmını oluşturan Türkler elli yıl gibi kısa bir süre içerisinde bu devletin kültür, nüfus, dil (Çağatayca) ve kurumlarca tam bir Türk devleti karakterini kazanmasını sağlamışlardır (Yetişgin, 2006, s.674).

“Kazak Hanlığı, 16. yüzyılda Kasım Han tarafından kurulmuştur. Kasım Han (1511-1521(1523)) Muhammed Şaybani'yi İran şahı İsmail ile girdiği savaşta yenmeyi başardı. Bu zaferin avantajını kullanarak Kazakistan'ı fethetti ve bölgedeki varlığını güçlendirdi” (Kan & Şayahmetov, 2007, s. 78).

1.1.1.1. Kazakistan Türklerinde Kimlik

Tarihsel açıdan değerlendirildiğinde Kazakistan Cumhuriyeti'nin Altınorda Devleti'nin ve Kazak Hanlığının devamı olduğu söylenebilir. Daha açık bir ifadeyle Kazakistan, Avrasya'da kurulmuş olan Türk devletlerinin devamı niteliği taşımaktadır. Türkiye'de verilen Genel Türk tarihi derslerinin içeriğine bakıldığında Türk Devletleri'nin tarihinin Hunlarla başladığı görülür. Hunlarla birlikte Saka-İskitleri de Türk tarihinin başlangıcı olarak görülmektedir. Bu kabullerle birlikte Kazakistan'ın simgesi haline gelen, Sakh prensi Altın Adam'ın bulunduğu yerdeki levhada Orhun yazıtlarının bulunması Kazakistan halkının Türk soylu olduğunun açık bir göstergesidir.

Ayrıca 2019-2022 yılları arasında Kazak bozkırlarında gerçekleştirilen arkeolojik araştırmalar sonucunda Göktürk alfabesiyle yazılmış olan 9 yeni yazıt bulunmuştur (Bazilhan, 2014). Bu keşifler, Kazakistan topraklarının Türk tarihinin anılarıyla dolu önemli bir saha olduğunun göstergesidir.

Kazakistan Cumhuriyeti'nin taşıdığı Türk ruhu, devlet siyasetindeki tutumuna da yansımaktadır. Türk mitolojisinde Oğuz Türklerinin atası olarak kabul edilen Oğuz Kağan, kurmuş olduğu Türk devletinin temel yapısını bir ev mantığında oluşturmuştur. Bu yapıda ev Kağan'ın kendisi iken evin odaları ise halkı temsil etmektedir. Devletin yıkılmasının ardından kurulan tüm Türk devletlerinin atalarının devlet geleneklerine bağlı bir sisteme dayalı olarak kurulduğunu görüyoruz. Bu yaklaşım Türk devlet yapısını Çin, Roma gibi diğer devletlerden farklı kılmıştır. Bu farklılık temel olarak, Kağan'ın mutlak güce sahip olmamasına dayanmaktadır. Dünya siyasetine baktığımızda, günümüzde varlığını devam ettiren Türk soylu devletlerde kararların konsey tarafından alındığını görmekteyiz. Bu tutum, Kazakistan'ın da yer aldığı, Türk soylu devletlerin atalarından miras aldıkları devlet sistemini devam ettirdiklerini kanıtlar niteliktedir. Bu göstergelerin yanı sıra Kazakların tarihi geçmişlerini ve Türklerle olan tarihi bağlarını belirleyebilmek adına önemli dilbilimsel çalışmalar yaptıkları da görülmektedir. Kazak Türkçesinin tarihi gramerini, modern Kazak Türkçesinin tarihi kaynaklarını belirlemek; diğer Türk dil ve lehçeleriyle karşılaştırarak aralarındaki ilişkiyi belirlemek amacıyla bunların modern dildeki tezahürlerini analiz eden ve bunları modern dilbilimin tarihsel özelliklerini kullanarak ortaya koyan özel bir çalışma, M. Tomanov ve G. Önce Galiev tarafından temellendirilerek ve sistemleştirilerek bir ders kitabı haline almış ve bu çalışma Kazak dilbiliminde tarihi gramerin kurulmasını sağlamıştır (Salkınbay, 2016). “Kendi ana dillerinde ders kitapları hazırlayan Kazak milli aydınları eğitim gelişmesine büyük katkı sağladı. Örneğin, A. Baytursunulu resimli alfabe kitabı, ZH. Aimauytov ana dili ders kitapları yazdı” (Amirhanov, 2017). Bu çalışmalara, bir dilin ait olduğu millete dair tarihi ve kültürel değerleri içinde barındırdığının ve hatta temelde bir dilin doğuşunun insanın deneyimlerini aktarma ihtiyacından açığa çıkan bir olgu olduğunun bilinciyle baktığımız zaman, bu tarz dilbilim çalışmalarının çok kıymetli ve birleştirici çalışmalar olduğu aşikardır. Bununla birlikte, günümüzde Kazakistan Devleti'nin, Türk birliğini destekleyen ve buna yönelik çeşitli çalışmalar gerçekleştiren, Türk Devletleri Teşkilatı ve TÜRKSOY gibi kuruluşlarda aktif olarak yer aldığı da görülmektedir.

3 Ekim 2009'da Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan ve Türkiye arasında Türk Dili Konuşan Ülkeler İş birliği Keneşi (Türk Keneşi) adı altında uluslararası örgüt kurulmuş olup Sekretarya İstanbul şehrinde bulunmaktadır. Daha önce Türk Dünyası'nın UNESCO'su olarak çalışan TÜRKSOY örgütüne ek olarak tarih, kültür ve dil ortaklığına dayanarak ulusal yasamaların yakınlaştırılmasına bir boyut daha eklenmiştir: Türk Dili Konuşan Ülkeler Parlamenter Asamblesi (TÜRKPA) ile parlamentolar arası işbirliği (Nogayeva, 2009, s. 352).

Ayrıca Kazakistan'ın başkenti Astana'daki Barış ve Uzlaşma Sarayı'nda kurulmuş olan Uluslararası Türk Akademisi de Türk medeniyetinin insanlık tarihindeki etkisine ve Türk dünyasına yönelik araştırmaları sürdüren önemli bir araştırma merkezi olarak varlığını sürdürmektedir. Kazakistan'daki üniversitelerde Türkoloji bölümlerinin sayısındaki artışı da Türk mirasına sahip çıkmaya yönelik kıymetli bir çaba olarak değerlendirebiliriz. Kazakistan'ın Türk dünyasının birliğine yönelik etkili girişimleri ve Türk dünyasının yeniden canlandırılmasına yönelik akademik araştırmalara verdiği destekler, Kazak Cumhuriyetinin Türk kimliğini büyük bir sorumluluk bilinciyle kabul ettiğinin önemli göstergeleridir.

1.1.2. Kazakistan'da Konuşulan Diller

Kazakistan Cumhuriyeti, farklı etnik grupların yaşadığı ve farklı dillerin konuşulduğu çok-kültürlü ve çok-dilli bir devlettir. Bu devlet, tarihin hengamesiyle bir araya gelerek aynı yazgıda buluşan birbirinden farklı ulusların evi olmuştur. “Etnik gruplar arasındaki uyumun eşsiz bir örneği haline gelen Kazakistan, halk meclisini kurmuş ve yıkıcı silahlarla insanlığın kitlesel imhasına yol açan dünya siyasetinin aksine bir barış kuşağı haline gelmiştir” (Karajan, Abikenova, & Smagulov, 2013). Kazakistan'da Türkçe, Korece, Almanca, Çince, Ukraynaca, Uygurca, Tacikçe, Tatarca gibi diller etnik gruplar tarafından konuşulmakla birlikte, nüfusun büyük çoğunluğu tarafından kullanılan dillerin Kazak Türkçesi, Rusça ve İngilizce olduğu görülmektedir. Bununla birlikte Kazak Türkçesi-Rusça, Rusça-İngilizce iki dilli insanların ve Kazak Türkçesi-Rusça-İngilizce çok dilli insanların varlığı dikkat çekmektedir. Kazak Türkçesi, Kazakistan Cumhuriyeti'nin devlet dili ve Kazakların ana dili, Rusça resmi işlerin dili, İngilizce ise ekonominin gelişmesinde önemli bir dil olarak görülmüştür. Kazakistan'ın eski Cumhurbaşkanı Nazarbayev'in de görev yaptığı süreçte çok dilli toplum yapısını desteklediği ve desteklenmesinin gerekliliğine yönelik düşüncelerini paylaştığı görülmüştür.

Devletin gelişmesindeki en önemli sorunlardan birinin dilin üç sütunu sorunu olduğunu söylememiz abartı olmaz. Küreselleşen yeni dünyada tek dille kalamazsınız. Dünyada bilgi, teknoloji ve yeni yenilikçi endüstriler İngilizce yaşıyor. Bu nedenle bu dili akıcı bir şekilde öğrenmeliyiz. Uluslararası iletişim dili olan Rusça, ülkemizin kalkınmasındaki rolünü kaybetmemiştir. Bu gerçeği tarihimizden silemeyiz. Eskiden birçok dil bilmek gurur kaynağıydı ama artık zorunluluk haline geldi. Gereklik şu ki, eğer çok dil biliyorsanız, çok fazla bilgi öğreneceksiniz, başkalarının iyi ve kötü yanlarını ayırt edebileceksiniz (Nazarbayev , 2016, s. 87).

Çok dilliliğin elbette birçok olumlu etkisi bulunmaktadır, ancak çok dilli toplum yapısının devletin ana dili üzerindeki etkileri de dikkatle incelenmeli ve gerekli durumlarda ana dili koruma altına almaya yönelik toplumsal ve bilimsel çalışmalar yapılmalıdır. Çünkü, çok dilli bir toplum yapısı içerisinde devlet dilinin saflığını koruması ve küreselleşme kaynaklı değişimini kontrollü yaşayabilmesi pek de mümkün değildir. Bu gerçeği Kazak dili üzerinde de görmekteyiz. Örneğin, iki dillilik ve çok dillilik, konuşulan dilin fonotik ve morfolojik sistemini de önemli ölçüde etkilemiş ve bunun sonucu olarak Kafkas dilleri etkisiyle Türk yazı sisteminde bulunmayan bazı harflerin dile yerleştiği görülmektedir (Süleymanoğlu Yeniso, 1998). Kazakistan'da çok sayıda dilin konuşulması dilsel çeşitlilik olarak yorumlanmasının yanı sıra hem dilde bu gibi değişimlere yol açmakta hem de iki etnik grubun, Kazaklar ve Ruslar, birbiri üzerindeki nüfus üstünlüğü ve dilsel üstünlüğü endişe uyandırmakta ve kontrol altında tutulmak istenmektedir.

1.1.2.1. Kazak Türkçesi Hakkında Genel Bilgiler

Türk diyalektik grupları arasında, kolları ve konuşan insanların sayısı bakımından en geniş alana sahip olan Kıpçak Türkçesi, Kazak Türkçesinin de bağlı bulunduğu bir lehçedir. Bu lehçe grubu, Kıpçak grubu olarak adlandırıldığı gibi, konuşan insanların yaşam alanlarına bakılarak Kuzey - Batı Türk lehçeleri grubu demek de doğru olacaktır. Kazak Türkçesiyle birlikte, çağdaş Kıpçak grubunda yer alan şiveler şunlardır; Kırgız, Tatar, Karakalpak, Karaçay, Başkurt, Karayim, Balkar, Kumuk, Nogay Türkçesi (Özdemir, 2018, s.1131).

Kazak Türkçesinde 42 harf bulunmaktadır. Bu harflerden 33 tanesi Rus alfabesinde de yer almaktadır, diğer 9 harf ise Kazak Türkçesine özgü harflerdir. Kazakistan Cumhuriyeti Dil Kanunu'nun Genel Hükümler Bölümü'nün 4. maddesinde belirtildiği üzere Kazakistan Cumhuriyeti'nin devlet dili Kazak dilidir.¹ SIL International tarafından geliştirilen, dünya dilleri konusunda en popüler referans projesi olan

¹ Bu bilgi <https://www.kaznu.kz/kz/1969/page> internet adresinden alınmıştır.

Ethnologue of the World tarafından yayınlanan, 2022 yılında Kazakistan'da, yurt dışında ve dünyada kaç vatandaşın Kazak Türkçesini bildiğine dair istatistiksel bilgiler şu şekildedir:

Çizelge 1 Ethnologue of the World, 2022²

	Ana dil olarak	İkinci dil olarak
Kazakistan'da yaşayan	11.861.654	1.906.752
Yurt dışında yaşayan	2.582.990	135.000
Dünya genelinde	14.444.644	2.041.752

1.1.2.2. Kazakistan'ın Alfabe Yolculuğu

Kazak Türkçesinin tarih boyunca farklı alfabelerle yazıldığı bilinmektedir. Bu alfabeler Arap, Latin ve Kiril alfabeleridir. Kazakların dünya tarihinde varlık gösterdikleri ilk dönemlerden 20. yüzyıl gerçeği olan Sovyet egemenliğine değin Arap alfabesini kullandıkları bilinmektedir. Arap alfabesi sadece Kazak halkı tarafından değil, Müslümanlığı kabul etmiş olan tüm Türk devletleri tarafından kullanılmıştır. Türk devletlerinin kendi dillerine uygun hale getirme amaçlı gerçekleştirmiş oldukları bazı düzenlemelerle Arap alfabesini kullanmış oldukları görülmektedir. Bu Türk devletleri arasında yer alan Kazakistan da bir süre sonra Arap alfabesinin Kazak dilinin ses karşılıklarını yeterli düzeyde karşılayamadığı gerekçesiyle bazı gruplarca tartışma konusu haline gelmiştir. Halk içinde açığa çıkan bu tartışmaların önüne geçebilmek amacıyla bu konu Ahmet Baytursunulı'ya devredilmiştir. Arap alfabesi Ahmet Baytursunulı tarafından yeniden gözden geçirilmiş ve Kazak diline en uygun olduğu düşünülen versiyonuna ulaşılmıştır. 1912 yılından itibaren Ahmet Baytursunulı'nın ders kitapları ve Kazak gazetesi (1913-1919) bu alfabeyle yazılmış ve bu alfabe ülke geneline hızla yayılmıştır, alfabe resmi olarak 1924'te kabul edilmiştir (Küderinova, 2013). Ancak bu

² Çizelgede yer alan bilgiler <https://informburo.kz/kaz/newskaz/alemde-qansa-adam-qazaq-tilinde-soileidi-ethnologue-malimeti> internet adresinden alınmış ve çizelge bu satırların yazarı tarafından oluşturulmuştur.

versiyonu da Kazak dilinin fonetik yapısını yeterli düzeyde karşılayamadığı görüşüyle kabul görememiştir.

“1920 ile 1940 yılları arasında Türkistan Türklüğü sahasında alfabe tartışmaları yaşanır. Bütün Müslümanların kullandığı Arap alfabesinin yerine, önce Latin, daha sonra da Rusya'nın hakimiyeti altındaki bölgelerde Kiril alfabesi kabul edilir.” (Kınacı, 2010). Bu sürecin ve alfabe geçişlerinin Kazakistan seyrinin de benzer şekilde olduğu görülmektedir.

Kazakistan diğer Türk Cumhuriyetleri gibi 1920'lere kadar Arap alfabesini kullanmıştır. 1920 ilâ 1940 arasında Latin harflerine geçen ülke SSCB'nin baskısı ile Kiril alfabesine geçmiştir. Kazakistan 2013'te, 2025 yılına kadar kademeli olarak Latin alfabesine geçiş kararı almıştır. Aslında SSCB'nin dağılışından itibaren Latin alfabesine geçilmek istenmekle birlikte, dile geçen pek çok Rusça kelimenin fonetiği değiştirmesi uygulamada zorluk çıkarır endişesi ve aynı zamanda Rusya'nın baskısı ile Latin alfabesine geçiş kararı gecikmiştir (Şimşek, 2022, s.242).

1940 yılında Kazak dilinin ses yapısına uygun olduğuna inanılan ve 42 harf içeren Kiril alfabesine geçiş yapılmıştır. Günümüzde bu alfabe kullanılmaya devam etmekle birlikte Latin alfabesine dönüş fikirlerinin sesleri yankılanmakta ve buna yönelik projeler geliştirilmektedir. Bu bağlamda, Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev'in 2020 yılında Kazak alfabesinin Latin harflerine aktarılması konusunda yaptığı toplantının içeriği³ incelendiğinde, Kazakistan'da Latin alfabesinin kullanımının kapsamlı olarak geliştirilmesine yönelik planlanan uygulamaların ve projelerin ayrıntılı bir şekilde oluşturulduğu görülmektedir. Yapılan toplantıda Kültür ve Spor Bakanı Aktoty Rayymkulova, Eğitim ve Bilim Bakanı Askhat Aimagambetov, dilbilimciler ve uzmanlar, Kazak Türkçesinin mevcut alfabesinin Latin harflerine aktarılmasına yönelik uygulanan çalışmaların sonuçlarına yönelik rapor sunmuşlardır. Bu toplantının detaylarına aşağıda yer verilmiştir:

- Aktoty Rayymkulova bilimsel olarak incelenen bir alfabe projesi sunmuştur. Geliştirilmiş olan bu alfabe, Kazak halkının yazı geleneği olarak kabul gören “tek ses-bir harf” prensibine uyum sağladığını, bir sesin

³ Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev'in 2020 yılında Kazak alfabesinin Latin harflerine aktarılması konusunda yaptığı toplantının içeriğinin yer aldığı “Memleket bassısı Kazak alipbiin latin grafikasına köşiru maselesi boyınsha keneş ötkizdi” başlıklı yazıya https://www.akorda.kz/kz/events/akorda_news/meetings_and_sittings/memleket-basshysy-kazak-alipbiin-latyn-grafikasyna-koshiru-maselesi-boynsha-kenes-otkizdi internet adresinden ulaşılmıştır.

iki veya daha fazla karakterle işlenmesi prensibinin kullanılmadığı belirtilmiştir. Bu alfabe projesinde Kazak Türkçesinin 28 harfinin tam olarak yer aldığı görülmüştür.

- Askhat Aimagambetov, yeni alfabenin okullara ve eğitim kurumlarına sistematik olarak tanıtılması, eğitimcilerin eğitimi, ders kitapları ve metodolojik araçların güncellenmesinin hazırlık aşamaları hakkında bilgi vermiştir. Tüm etkinliklerin önceden hazırlık yapıldıktan sonra aşamalı olarak organize edileceğini belirtmiştir.
- Kazakistan Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev, alfabe projesinin bilim insanlarıyla birlikte kapsamlı olarak incelenmesi, hükümet bünyesinde Kazak Türkçesi alfabesinin Latin alfabesine aktarılması için Milli Komisyon'un bir sonraki toplantısında bu konunun değerlendirilmesi ve sunulması yönünde talimat vermiştir. Ayrıca Komisyon toplantısından sonra Hükümetin geliştirilmiş olan alfabenin onaylanmasına ilişkin Kararname taslağını Cumhurbaşkanlığı İdaresi'ne sunmasını talep etmiştir.

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Kasım Comart Tokayev, bu toplantıda, yeni alfabe girişiminin karmaşık ve marjinal bir konu olduğunun göz ardı edilmemesi gerektiğini, yeni alfabenin bir günde veya bir yılda hayata geçirilebilecek bir şey olmadığını, acele edilmesi durumunda bunun Kazakistan'ın kültürüne ve tarihi kimliğine zarar verebileceğini ifade etmiştir. Bu konunun sadece Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçiş olarak değil, Kazak dilinde büyük bir reform olarak görülmesi gerektiğini belirtmiştir. Mali konuların da dikkate alınarak Latin alfabesinin kademeli olarak tanıtılmasının gerekliliği üzerinde durmuştur. Ayrıca sürecin planlı ve kademeli bir şekilde uygulanmasının gerekli olduğunun da altını çizmiştir.

1.2. KAZAKİSTAN'DA TOPLUMSAL, DİLSEL VE SİYASAL ÇERÇEVE

1.2.1. Kazakistan'da Rusya Egemenliği

Kazaklar Ulu, Orta ve Küçük olmak üzere üç cüzden oluşmaktadır, mahiyeti hakkında kesin bir ifade kullanmanın zor olduğu cüzler doğudan batıya doğru Ulu, Orta ve Küçük şeklinde sıralanmaktadır ve her biri içerisinde farklı boyları barındıran boy

birlikleridir (Yorulmaz, 2021, s.22). Ortaya çıkış gerekçeleri, oluşumları, içsel dengeleri ve tarih açısından kuruluş dönemleriyle ilgili kesin bilgiler sunulmasa da Kazakistan'ın üç cüzün birleşmesiyle meydana geldiği bilinmektedir. Bu konuya yönelik en baskın görüş ise, Altınorda zamanında çok sayıda boyla varlık gösteren Kazak halkının sahip oldukları toprakları korumak amacıyla hiyerarşik bir düzene bu üç cüz ile ulaştığıdır. Bu cüzler, Kazak topraklarının üç farklı bölümünde varlıklarını sürdürmüşlerdir. Rusya yönetimi bu topraklara geldiğinde üç cüzün yönetiminde olan üç bağımsız Kazak yönetimi ile karşılaşmıştır. Yeni sömürge arayışında olan Rusya bu durumu kendi lehine çevirerek 1931 yılıyla birlikte Kazaklar üzerinde egemenlik kurmuşlardır. Rusya siyasi, askeri ve toplumsal baskılarla Kazak boylarının yönetim haklarını ellerinden almıştır. Hatta Stalin'in zulüm politikalarının sonucu olarak Kazakistan ceza kamplarının bölgesi haline gelmiş, bu topraklarda Dalniy, Stepnoy, Pesçanniy, Kamışlag, Aktöbe, Jezkazgan, Petropavl, Öskemen'de çeşitli ceza kampları açılmıştır (Kan & Şayahmetov, 2007, s. 210).

1917 devrimlerinin sonucunda Rus İmparatorluğunun yıkılmasıyla Orta Asya'nın genelinde Sovyet yönetimi baş göstermiştir. Tüm Türk halkları gibi Kazak halkı da bu durumu kabullenmemiş ve mücadele etmiştir.

Rusya'nın, parlamenter demokrasiyle idare edilen federal bir cumhuriyet olması ve Kazak eyaletlerine muhtariyet verilmesi gerektiği belirtilen kurultayda ayrı bir Kazak partisi kurulması için de delegelere yetki verildi. A. Bukeyhanov'un başını çektiği bir grup Kurultay'ın parti kurulması yönündeki kararı uyarınca, "Alaş Partisi" ni kurdular. Ekim devriminden sonra 5-13 Aralık 1917 tarihinde Orenburg'da toplanan II. Genel Kazak Kurultayı'nda alınan kararlar da "Alaş Orda Muhtariyeti" adıyla muhtariyet ilan edildi ve "Alaş Orda Halk Şurası" adıyla da hükümet kuruldu (Yorulmaz, 2021, s.40).

Fakat bu hareket kabul görememiş ve Kazakistan'da Sovyet hükümeti dönemi başlamıştır. Sovyetler Birliği dağılana kadar bu süreç devam etmiştir. Ruslar bu süreç içerisinde Kazaklara yönelik özellikle dil, kültür, ekonomi ve siyaset alanlarında çeşitli asimilasyon politikaları uygulamışlardır. Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından 1 Aralık 1991 yılında yapılan seçimde Nazarbayev, 5 yıl süreyle Kazakistan Cumhurbaşkanlığına seçilmiş, Kazakistan Parlamentosu 10 Aralık 1991'de "Kazakistan Sovyet Sosyalist Cumhuriyeti" adını bırakarak "Kazakistan Cumhuriyeti" adını kabul etmiştir (Hizmetli, 2011). "16 Aralık 1991'de bağımsızlığını kazanan Kazakistan Cumhuriyeti, başkanlık sistemine dayalı üniter bir devlettir. Anayasasına (1995) göre Kazakistan; insanı, yaşamını, temel hak ve özgürlüklerini ülkenin en yüksek değeri olarak

tanıyan demokratik, laik, sosyal bir hukuk devletidir” (Zavalsız & Ateş, 2022, s. 521). Ancak bağımsızlığını elde etmesinden sonraki süreç, Kazakistan Cumhuriyeti için hiç de kolay olmamıştır. Çünkü, bağımsızlığın başlangıcı beraberinde Sovyetler Birliği’nin yol açtığı tüm felaketlerin hasarlarıyla mücadele etmenin sorumluluğunu ve ağır mücadelesini getirmiştir. Sovyetler Birliği tekelinde oluşturulmuş olan nükleer test sahaları sorunu da bu sorumluluğun önemli bir parçası olmuştur. Nazarbayev, Beybitşilik kindiği adlı kitabında Kazakistan Cumhuriyeti’nin, bağımsızlığının ilk yıllarında içinde bulunduğu zor durumu şu sözlerle ifade etmiştir:

Bağımsızlığına yeni kavuşan genç devlet, tüm bu kaosla ve öfkeli halkın yeni edinilen devlete yönelik talepleriyle karşı karşıyadır. Soruna geniş açıdan bakarsak mevcut sorunlar Kazakistan’ın hatası bile değil. Tazminatı kimden talep etmeli? Başarısız devletin askeri-endüstriyel kompleksinden mi, uluslararası topluluktan mı? Dürüst olalım, tek bir hedef program olmadan, bu çevre felaketinin sonuçlarını hafifletmeye yardımcı olmak için dünyaya yapılan çağrılar neredeyse tamamı sonuçsuz kalıyor. Bağımsızlığımızı kazanır kazanmaz, Kazakistan’da yakın zamanda gerçekleşen nükleer testin kurbanlarına ve Semipalatinsk nükleer test sahasının yakınındaki insanlara yardım etmeye yönelik hükümet programlarını kabul ettik. Ancak aldığımız tüm önlemlere rağmen, tüm Sovyetler Birliği’nin çabalarıyla yapılan her şeyin sonuçlarını düzeltmek Kazakistan için kolay değil (Nazarbayev, 2001, s. 61).

“Bağımsızlığının ardından ikili bir iç siyasal yapılanma ile karşı karşıya kalan Kazakistan, bir yandan eski sistemden kalan yapıları revize etmeye yönelik politikalar geliştirirken, diğer yandan bağımsızlık sonrası yeni bir düzenin gerekli kıldığı oluşumları hayata geçirmek çabası içinde olmuştur” (Anbarlı Bozatay & Şahnagil, 2020, s. 341).

1.2.2. Sovyetler Birliği Döneminde Kazaklara Yönelik Asimilasyon Politikalarında Dilin Rolü

Sovyetler Birliği düşüncesi, sosyal yapının tek millet oluşumundan çıkarılarak çeşitlendirilmesine dayanan, geniş topraklara sahip büyük bir devlet yaratımı ve rekabete dayalı ekonomi çalışmalarıyla mümkün olabilecek en iyi seviyeye ulaşmış bir toplum inşası fikri olarak ortaya çıkmıştır. Bu fikrin millet eşitliğine dayalı adil bir yapılanma olacağının altı çizilmiş olmasına karşılık, Sovyet hükümetinin bu şekilde ilerlemediği görülmüştür. Aksine, Sovyet hükümeti milletlerin kendi ulusal kimliklerine ait niteliklerini ve kültürel değerlerini yok etmeye yönelik faaliyetlerde bulunmuştur. 1938 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisi ile Halk Komiserleri Konseyi’nin ortak kararı ile Sovyetler Birliği bünyesinde yer alan ulusal devletlerde ve bu devletlerin

bölgelerindeki okullarda Rus dili zorunlu hale getirilmiştir. Alınan bu kararlar birlikte eğitim programlarının içeriği düzenlenirken, Rus dili ve Rus tarihi derslerine ağırlık verildiği görülmüştür. Ayrıca Rusça, Sovyetler Birliği içinde yer alan milletlerin uluslararası iletişim dili statüsüne taşınmıştır.

Rusçanın bütün Sovyetler Birliği halkları tarafından ortak dil olarak kabul edilmesi, hatta Birleşmiş Milletlerde kullanılan dillerden biri olması, Kazak halkı arasında Rusçayı sadece diğer halklara mensup insanlarla iletişimde yararlandıkları dil olmaktan çıkarmış, aynı zamanda kendi aralarında da ana dilleri Kazak Türkçesinin yerine kullanılır hale getirmiştir (Karaca O. S., 2010).

Sovyetler Birliği döneminde Kazakistan'da uygulanan politikalara gelecek olursak, Kazakistan'ın -milletlerin dostluk ülkesi- kimliği altına yerleştirilmiş olduğunu görüyoruz. Özellikle, Slav kökenli insanları ve Sovyet Birliği'nde yer alan diğer farklı milletleri büyük kitleler halinde Kazakistan topraklarına yerleştirme hareketi, bu kimlik algısının oluşumunda etkili olmuştur. Bu süreçte, Kazak ulusu, ata toprağında azınlık durumuna düşmüştür. Tüm bu gelişmelerle birlikte sosyal alanlarda ve yönetim alanında Rusçanın kullanımı ilk sıraya taşınmıştır.

Rudnyev (2007) Rusçanın Sovyetler Birliği'nde giderek yaygınlaşmasının kimi nesnel gerekçeleri olduğunu belirtmiştir. Rusçanın çok uluslu bir ülkede uluslararası iletişim dili olması, bilim dili olması, ordu ve donanmanın ortak dili olması, halkın gözünde prestijli görülmesi ve ayrıca kırsal alanlardan şehirlere göç gibi yatay ve dikey hareketlilik Rusçanın yaygınlaşmasına neden olmuştur (Çelik Dinçer, Sözeri & Aydın, 2019, s.141).

Bunun sonucu olarak, Rusça Kazakistan halkı için hakim olan dil statüsünü almıştır. Kazak ulusunun temsilcisi statüsünde yer alan bir birey eğer, Rusça bilmiyorsa ne kendi kişisel haklarını ne de ulusunun haklarını savunamaz duruma getirilmiştir.

Sovyet sistemi Orta Asya Türklerinin dillerini bu şekilde bozduktan sonra milli kültür, örf baskı altına alarak milli olan her şeyi yok etmeye girişmiştir. Bundan sonra Sovyet emperyalizmine karşı koymuş ve bayraklaşmış Türk yiğitleri üzerine yazılan destan, şiir ve şarkı, tarih kitapları, bunlardan kaynak olarak bahsedilmemesi gerekemekteydi. Milli kültür ve milli tarih suçlanıp, zor bir zaman başlamıştı. Yazarların, düşünürlerin ve tarihçilerin, bütün eserleri komünist partisi ruhuna uygun olması gerekemekteydi. Her fikrin temelinde J. Stalin'in bulunması zorunluydu. Büyük önem ve milli kültürü taşıyan eserler tamamen kaldırılıp yasaklanmıştı (Kassymbay, 2016, s.73).

Kültür-sanat çalışmalarının ve eğitim-öğretim faaliyetlerinin merkezi olarak görülen büyük şehirlerde, ulusları etnik özelliklerine göre yerleştirerek gizli sınırlar oluşturmuşlardır. Hatta, büyük şehirlere göç etmek isteyen Kazak kökenli insanlara izin verilmemiş, bu istekleri büyük oranda reddedilmiştir. Kazakların genel olarak kırsal yerleşim alanlarında, köylerde, yaşamlarını sürdürdükleri bilinmektedir. Bununla birlikte

o dönemde, özellikle büyük şehirde, Kazak ulusu temsilcilerinin sayısındaki azlık da dikkat çekmektedir.

Sonuç olarak, Sovyetler Birliği içinde yer alan Kazakistan vatandaşlarının sorunlarının genel olarak dil merkezli olduğu görülmektedir. Öncelikle Rusçanın toplumsal statüsü ilk sraya taşınmış ve uluslararası iletişim dili olma niteliği kazanmıştır. Bununla birlikte Rusça konuşanların hakları daha iyi korunmuş ve o insanlar Sovyetler Birliği üyesi olarak kabul görmüşlerdir. Bunun getirisi olarak, Kazak halkı da dahil olmak üzere, Sovyet Birliği bünyesinde yer alan tüm haklar ayrıcalıklara sahip olabilmek için Rusça konuşmak zorunda olduklarını kabullenmiş ve bu durum zamanla olağan bir hal almıştır. Bu durumda, Sovyet hükümetinin Ruslaştırma politikalarının temel olarak manipülasyona dayandığı yorumuna ulaşabiliriz.

1.2.3. Kazakistan'daki Milliyetçilik Hareketlerinin Dile Etkisi

20.yüzyılın başında yaşamış meşhur Kazak düşünürleri Şakarım Kudayberdioğlu, Alihan Bökeyhanov, Ahmet Baytursinov, Mustafa Çokay, Magcan Cumabayev, Mirjakıp Dulatov, Jüsipbek Aymavitov, Muhtar Avezov, Gumar Karaşev ve Meşhur Cüsip Köpeyev v.b şairler, düşünce özgürlüğüne dayanan yeni milli uyanış felsefesini dünyaya getirmişlerdir.⁴ 20. yüzyıl ile birlikte vatansever aydın kesimin çabaları sonucunda Kazak halkının ulus bilinci farklı bir boyutta yükselişe geçmiştir. Dünya tarihinde Avrupa'da bunun gibi üstün bir ulusal farkındalığın 18. ve 19. yüzyılların başlarında milliyetçilik akımlarıyla etkili olduğu bilinmektedir. Ancak Avrupa'daki milliyetçilik algısı ile Kazak halkının milliyetçilik algısı arasında belirgin farklılıklar olduğu belirtilmelidir. Bu farklılıklar özellikle zaman dilimi, siyasi yönelimleri ve mücadele tarzındaki tercihlerinde kendini göstermektedir. Daha açık bir ifadeyle, İngiltere, Almanya, Fransa gibi ülkelerde ulus bilinci kendini Asya, Latin Amerika, Afrika halklarını ve bu halkların kültürel zenginliklerini değersizleştirerek, onlara ikinci sınıf insan muamelesi yaparak gösterirken

---

⁴ Türk Asya Stratejik Araştırma Merkezi resmi sitesinde, 20 Ekim 2010 tarihli Prof. Dr. Abdumalik Nysanbayev tarafından yazılmış ve Dr. Almagül İsina tarafından tercüme edilmiş olan Kazakistan'ın Kültürel Mirası ve Türk Dünyası'ndaki Önemi başlıklı yazıdan alınmıştır. İlgili içeriğe https://tasam.org/tr-TR/Icerik/4188/kazakistanin_kulturel_mirasi_ve_turk_dunyasindaki_onemi internet bağlantısından ulaşabilirsiniz.

kendi ülkelerinin genel hakimiyetini destekleyen bir tavır göstermişlerdir. Bu tavır Kazak halkının milliyetçilik algısının temel dayanaklarıyla uyuşmamaktadır.

Kazak milliyetçiliği, Kazak halkının kendi kültürel değerlerini, gelenek ve göreneklerini, topraklarını ve ana dilini koruma mücadelesine dayanmaktadır. Kazakların milliyetçilik hareketleri herhangi bir ülkeye veya ulusa karşı üstünlük kurma çabasından uzak, şahsi bir kurtuluş mücadelesidir. Kazak halkını mutlak bağımsızlığına ulaştırma idealidir. “Özgürlük ve demokrasi büyük bir nimettir. Eğer halkınızın gerçek bir çocuğusanız, o zaman kendinizi kontrol etmeli ve bazen kişisel hayatınıza ve siyasi kariyerinize zarar verse bile yalnızca yerleşik demokratik ilkeleri hesaba katmakla kalmamalı, aynı zamanda onu güçlendirmeli, yavaş yavaş geliştirmeli ve yükseltmelisiniz” (Nazarbayev, 1996, s. 219). Sovyetler Birliği’nin dağılmasıyla bu mücadele meyvelerini vermeye başlamış ve Kazakistan bağımsız bir devlet statüsü kazanmıştır. Ancak bağımsızlıkla birlikte Kazak halkının ulusal problemleri son bulmamıştır. Bağımsızlık sonrasında da milliyetçilik hareketlerinin devam ettiği görülmektedir. Kazakistan’da görülen milliyetçilik hareketlerinin hedefleri; Kazak halkının Sovyet döneminde Rusya’nın sömürgesi olmasının yarattığı olumsuz psikolojiden arındırılması, Sovyet hükümetinin baskısı ve asimilasyon politikalarıyla yok edilmeye çalışılan ulus bilincinin yeniden güçlendirilmesi ve sağlam bir temele yerleştirilmesidir. “Bağımsızlık sonrası devlet Kazak kültürünü teşvik etmek için çeşitli uygulamaları ortaya koydu. Özellikle 1990’ların ilk yarısında, gazeteler milli gelenek ve göreneklerin aktarımına geniş yer verdi” (Demirci, 2020, s. 332).

Kazakistan Cumhuriyeti’nin bağımsızlığını kazanmasından önceki 20 yıllık süreçte, özellikle aydınlar tarafından, sıkça dile getirilmiş ve vurgulanmış olan dil sorununun çözülmesi, ulus bilincini güçlendirmenin odak noktası olarak görülmüştür. “Kazakistan’da 1990 yılına kadar okullarda eğitim dili ve resmi dil Rusçaydı. Bu nedenle birçok Kazak kendi dilini konuşamıyordu. Ancak gerek Ana Tili Cemiyeti, gerek Kazak Tili Kogamı (Birliği) ve de yönetimin çabalarıyla Kazakça yeniden yaygınlaştırılarak ülkenin baskın lisanı haline gelmesine çalışılmaktadır” (Uçar, 2007). Kazakistan devlet yönetimi de halkının dil sorununun çözümüne yönelik olan milliyetçilik hareketlerine kayıtsız kalmamış ve devlet çatısı altında çeşitli dil politikaları geliştirerek bu mücadeleye destek vermiştir.

1.2.3.1. Ulus Bilincinin Oluşumunda Dilin Etkisi

Ana dili, ulusal bilincin en kıymetli kaynağıdır. Bir devletin dili, o devletin tarihinden ve kültürel değerlerinden doğar. Unutulmamalıdır ki, dil ulusun tarihini ve kültürünü anlatma, bu değerleri gelecek nesillere taşıma isteğinden doğmuştur. Bir ulus dilini kullanarak evinin, yurdunun, tarihinin, kültürünün, hayallerinin, isteklerinin kapılarını diğer toplumlara ve medeniyetlere açabilmektedir. Devlet dilinin tarihinden, kültüründen ve milletinden bağımsız düşünülebilmesi mümkün değildir. Tüm bunlar bize ulus bilincinin kazanılmasında dilin önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir. “Dil bireylerin kişisel ve toplumsal kimliklerinin oluşumunda rol oynar. Çok dilli şehirlerde bu konuya dikkat edilmesi ve toplumda yer alan tüm bireylerin duyarlı bir yaklaşımla kişisel ve toplumsal kimliklerine dayalı ihtiyaçlarının karşılanıyor olması gereklidir” (Kraus, 2023). Bu doğrultuda ulusal bilincin ve ana dilinin ayrı başlıklar altında açıklanmasının uygun olmadığı kanaatiyle bu iki kavramın aynı başlık altında ele alınmasının yerinde olduğu düşünülmüştür.

Kazakistan, bağımsızlığını kazanmasından bu yana geçen süre içerisinde, ulusal bilinci güçlendirme adına, başta ana dilinin haklarının anayasada tanımlanması olmak üzere, önemli bir ilerleme kaydetmiştir. Kazak Türkçesinin Kazakistan’ın devlet dili olması anayasa ile güvence altına alınmış ve diğer diller ikinci veya üçüncü yabancı dil statüsünde kabul edilmiştir. Günümüzde modernleşmenin olağanüstü hızına karşılık, tüm milletlerin ana dillerinin zenginlikleri başta olmak üzere milli ve kültürel değerlerini koruma altına alması ve sürekliliğini sağlaması önem arz etmektedir. Modernleşmenin gösterdiği yıkıcı hız karşısında ulusal bilinci güçlendirme amacının sonuç verebilmesi, ulusun kendi tarihine sahip çıkması ve ana dilini güvence altına almasıyla mümkün olacaktır.

Kazakistan bugün bağımsız bir ülkedir ve alfabe değişimi kararını kendisi vererek Lâtin alfabesine geçişle birlikte eğitim alanında da bağımsızlığını pekiştirmiş olacaktır. Ayrıca Kazakistan’da alfabe değişikliği için yeterli ekonomik, sosyal ve siyasi şartların bugün için hazır olduğu görünmektedir. Aynı zamanda özellikle bilişim çağında olduğumuz şu zamanda Kazakistan Lâtin alfabesine yabancı değildir. Nitekim Lâtin alfabesi e-posta adreslerinde, araba plakalarında, pasaporttaki kimlik bilgilerinde olmak üzere Kazakistan’da zaten kullanılmaktadır. Lâtin alfabesinin ülkede gündeme gelmesiyle birlikte Kazakistan Devlet Televizyonu da logosunu değiştirerek Lâtin alfabesini kullanmaya başlamıştır. Buna paralel olarak devlet gazetesi Egemen

Kazakistan'da genel ağ (internet) üzerinden Lâtin harfleriyle yayın yapmaya başlamıştır (Kabadayı, 2018, s.5).

Tüm bunlar Kazakistan'ın modernleşmedeki hıza karşılık ulusal uyanışını, Kiril alfabesinden Latin alfabesine geçerek daha geniş bir sahada seslendirmeyi arzu ettiği göstergeleridir. Bu konuya yönelik gerçekleştirilen kamuoyu tartışmaları, Kazakistan halkının modernitede görünmez olmak yerine daha görünür olma ve tarihi mücadelesini daha geniş bir sahada seslendirme cesaretine sahip olduğunu göstermektedir. Kazakistan halkı yaşanan gelişmelerin hızı karşısında kendi kabuğuna çekilmek yerine olası zorluklarla yüzleşmeyi ve kültürel bir mücadeleyi tercih etmektedir. Kazakistan Cumhuriyeti, küreselleşmenin dışında kalmayı reddederek, yaşanan gelişmelere karşı çıkmak yerine gelişmelere uyum sağlayacak bir dönüşüm süreci yaşamayı fırsat olarak değerlendirmektedir. Küreselleşmeye uyum sağlama sürecinde gelenek, görenek ve kültürlerine bağlı kalmanın değerinin farkında olduklarını bu dönüşümü ana dillerinin, Kazak dilinin gücüyle başlatmayı uygun görmelerinden anlayabiliriz. Yine Kazak diline yönelik devlet politikaları ve bu politikaların uygulanmasına gösterdikleri özen de Kazakistan Cumhuriyeti'nin yerel ve uluslararası arenadaki ilerleyişini, ana dili olan Kazak dilini merkeze alarak planladığını gözler önüne sermektedir.

1.2.4. Dil Politikası ve Kazak Dili

“Devletlerin dil politikalarında etkin olan kurum ve kuruluşlar farklılık/çeşitlilik arz etmekle birlikte, esasen devletlerin ulusal kimlik politikalarından ayrılmamakta ve bunların gerçekleşmesine yardımcı olmaktadır. Dil politikalarının en belirgin özellikleri bilinçli yürütülmeleridir” (Orhan, 2017, s.338). Dil politikası, devletin dildeki planlı etkisi sonucunda gerçekleşen, süreklilik göstermesine önem verilen ve sonuçları özenle takip edilen bir konudur. Devletlerin tek uluslu veya çok uluslu olması dil sorunları hakkında kesin bir yargıya varılması için yeterli değildir. Her iki durumda da dil sorunlarıyla karşılaşılması mümkündür. Tek uluslu toplum yapısına sahip olan devletlerde çağın değişmesi, sosyal medyanın veya genel ifadeyle modernizmin etkisiyle dilin değişime uğraması, dilde kültürel veya yapısal gelişmeler yaşanması kaçınılmazdır. Bu durumunun dile zarar vermesi durumunda dili korumak adına dil politikaları geliştirilebilir. Çok uluslu devletlerde ise uluslar arasındaki etkileşim çatışmaya neden olabilmektedir, böyle durumlarda ise çatışmayı önlemeye ve birliği sağlamaya yönelik

dil politikaları geliştirilebilir. “Çok uluslu bir toplumda dil politikası karmaşıktır, çünkü bu durumda dikkat edilmesi gereken birçok faktör vardır. Özellikle dikkate alınması gerekenler: etnik grupların genel karakteri, devlete entegrasyon yolları, etnik gruplar arasındaki iletişimin özelliği, sosyo-politik süreçte ana dilin rolü” (Akbolat, 2015, s. 33).

Dil ve politika kavramları birbiriyle güçlü bir bağlantıya sahiptir. “Ulus yaratma süreçlerinin ayrılmaz bir parçası olarak ortak bir dil oluşturma çalışmaları, dil politikalarının doğmasına kaynaklık etmiştir. Modern ulus-devletin herhangi bir şekilde, ister iletişimsel isterse siyasal olsun, dil ile ilişkisi dil politikalarının merkezini teşkil etmektedir” (Orhan, 2017, s.337). Politika ise, devletin siyasi ve milli karakterini koruyabilmek adına geliştirdiği önlemler ve tanımlar bütünü olarak açıklanabilir. Kazakistan Devlet Başkanı Kasım Comart Tokayev de, Kazakistan Halk Meclisi 32. oturumunda⁵, devlet diline karşı olumlu bir tutum sergilemenin gerekliliğini, tüm dil tartışmalarının etnik olmaktan ziyade sivil ve politik olduğunu anlamanın önemli olduğunu vurgulamış ve bu konudaki herhangi bir uygunsuz eylemin ciddi sonuçlara yol açabileceğini ifade etmiştir. Anlamlı tanımlar iyi bir dil ve ifade gücüyle mümkün olacaktır. Dolayısıyla devletin dünya siyasetindeki duruşunun ve karakterinin devlet dili üzerindeki başarısıyla doğru orantılı olması kaçınılmazdır.

Ülkelerin sahip olduğu politik yapıların farklılığı nedeniyle dil politikaları da farklılık göstermektedir. Ancak ülkeler arasında tartışmasız bir ortaklık vardır ki o da bir devletin dilinin geleceğini dil politikalarındaki başarısının belirleyeceğidir. Devletlerin uyguladıkları dil politikaları düşünce temelleri, toplumsal çatışmaları, hedefe uygun sonuç analizleri doğrultusunda planlanmaktadır. Dil politikalarının başlangıç noktasını, dayandığı düşünce temeli oluşturmaktadır. Daha sonra süreç toplumda yer alan mevcut dillerin kullanım alanlarının ve statülerinin kanunda belirtilmesi ile düşünce temeline yerleştirilir. Kanunda belirtilen iletişim sınırlarının koordine edilmesine ve denetimine özen gösterilir. Dil politikasının mali desteği de dikkatle planlanır ve sürece dahil edilir. Görüldüğü üzere, dil politikaları, belli bir düşünce temeline dayalı, dil odaklı, planlı eylemler bütünüdür.

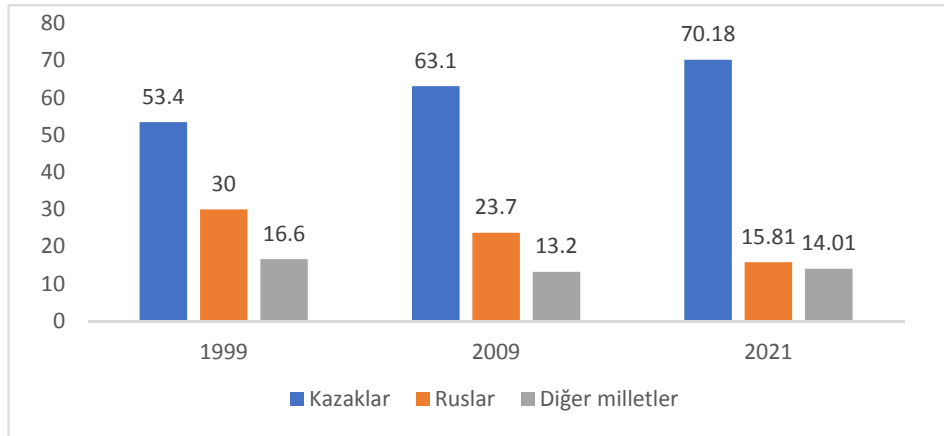
---

⁵ Devlet Başkanı Kasım Comart Tokayev’in Kazakistan Halk Meclisi 32. oturumunda “Adil Kazakistan: birlik, istikrar, kalkınma” başlıklı konuşmasına <https://akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-kazakstan-halky-assambleyasynyn-adiletty-kazakstan-birlik-turaktylyk-damu-atty-hhhii-sessiyasynda-soylegen-sozi-2731938> internet adresinden ulaşılmıştır.

Bir devletin sahip olduğu etnik yapı, kültürel değerlerini düşünce biçimine ve siyasete yansıtma biçimleri, uluslararasıdaki etkileşimi nasıl tanımladığı gibi detaylar dil politikasının şekillendirilmesinde belirleyici olan etmenlerdir. Örneğin, dillerin kullanım alanlarının ve statülerinin kanunla belirlenmesi ihtiyacı, çok uluslu toplumlardan doğar. Çünkü daha önce de belirtildiği üzere çok uluslu toplumlarda birden fazla dil arasında yaşanan etkileşim çoğu zaman diller arasında çatışmaya yol açmaktadır. Bu nedenle çatışmaların önüne geçebilmek adına mevcut dillerin sınırlarının ve statülerinin kapsamlı bir şekilde ifade edilmesi önem arz etmektedir.

Çok uluslu ve çok-dilli bir toplum yapısına sahip olan Kazakistan'da, dil politikasının nasıl uygulandığı konusuna geçmeden önce Kazakistan'ın bağımsızlığını elde ettikten sonra yapmış olduğu nüfus sayımlarının sonuçlarını karşılaştırmalı olarak değerlendirmemiz konunun daha iyi anlaşılması açısından faydalı olacaktır. Kazakistan bağımsız olduktan sonra Kazakistan'da 1999, 2009, 2021 yıllarında olmak üzere toplamda üç nüfus sayımı gerçekleşmiştir. Bu nüfus sayımlarının etnik gruplara göre dağılım sonuçları ve yıllar içindeki değişimi aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Grafik 1 Kazakistan'daki Nüfus Sayımı Sonuçları⁶

⁶ Çizelgede yer alan bilgiler aşağıda belirtilmiş olan internet adreslerinden alınmış ve çizelge bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır:

[https://kk.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D1%85%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D2%93%D1%8B_\(1999\)](https://kk.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D1%85%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D2%93%D1%8B_(1999)),

[https://kk.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D1%85%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D2%93%D1%8B_\(2009\)](https://kk.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D1%85%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D2%93%D1%8B_(2009)),

[https://kk.m.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D1%85%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D2%93%D1%8B_\(2021\)](https://kk.m.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D1%85%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D2%93%D1%8B_(2021))

Çalışmamızın bu bölümünde yukarıdaki tabloyu da göz önünde bulundurarak Kazakistan'daki nüfus oranlarının ilk bağımsızlık dönemlerinden günümüze değin gösterdiği değişimin hangi durumlardan etkilendiğini ve ülkenin demografik koşullarının geliştirilmesi için gerçekleştirilmiş olan, gerçekleştirilen ve gerçekleştirilmesi planlanan uygulamaları inceleyeceğiz.

Nüfus sayımı sonuçları Kazakistan nüfusunun on sekiz milyona ulaştığını göstermektedir. 1999 yılı nüfus sayımı sonuçlarına göre etnik Kazakların ülke nüfusu içindeki payı %53,4 iken 2021 nüfus sayımları Kazak etnik nüfusunun ülke nüfusu içindeki payının %70,4'e yükseldiğini göstermektedir. Nüfus sayımı sonuçlarıyla tespit edilen Kazak nüfusundaki artışın süreklilik göstermesi hedeflenmektedir. Bu nedenle, nüfus sayımlarıyla ülkenin demografik durumu incelenmekte, nüfus artış oranları göz önünde bulundurularak gerekli görülen durumlarda önlemler alınmaktadır.

Genel olarak tüm dünyada ve özelde ise Kazakistan'da nüfus artışı üzerinde etkili olan iki faktör söz konusudur. Öncelikle bu iki faktörü ele alarak Kazakistan özelindeki etkilerin incelenmesi önemlidir. Bu faktörlerden ilki halkın doğum ve ölüm oranıyla bağlantılıdır. Kazak yerel halkın doğum oranının artması nüfus artışı üzerinde etkili olmuştur. İkinci faktör ise göç politikasıyla doğrudan ilintilidir. Yurt dışında yaşayan Kazak halkın öz vatanına geri getirilmesine yönelik uygulanan göç politikaları ülkedeki Kazak nüfusunun artmasında oldukça büyük bir öneme sahiptir. Kazakistan özelinde demografik üstünlüğün devam ettirilmesi ve bozulmamasına yönelik çok sayıda göç çalışması yapıldığı görülmektedir. Büyük Göç, Serpin gibi göçe yönelik programlar uygulanarak etnik Kazakların anavatanlarına geri dönmelerine yönelik etkili adımlar atılmıştır. Bu bağlamda yeni bir ülkeye göçün bireye yüklediği çok sayıda zorluk söz konusudur. Göç, yeni topluma ve toplumsal düzene adapte olma, iş bulma, çocukların yeni eğitime uyum süreci, sosyal ilişkilere adapte olma gibi pek çok zorlu süreci içermektedir. Anavatanına geri dönen etnik Kazakların yeni düzene alışma süreçlerini kolaylaştırmaya yönelik uygun şartlar oluşturulmasına gayret edildiği ve durumun devlet eliyle kontrol altına alındığı görülmektedir:

Kazakların tarihi vatanlarına geri dönmelerindeki bir başka önemli etken, Kazakistan Cumhuriyeti'nin oralmanlara (muhacirlere) göstermiş olduğu ekonomik destektir. Göç edip gelenlere kota ayrılarak onlara toprak ve ev

verildiği gibi her türlü sosyal kolaylıklar da sağlanmaktadır. Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Nursultan Nazarbayev tarafından onaylanan ve göçmenlere ayrılan kota her yıl artmaktadır. Mesela, 2000 yılı 500, 2001 yılı 600, 2002 yılı 2.655, 2003 yılı 5.000, 2004 yılı 10.000, 2005 yılı 15.000 aileye kota ayrılmıştır (Kalşabayeva, 2010, s. 28).

Azattyq Ruhy gazetesi, Demografi Yüksek Lisansı mezunu Ayaulym Saginbayeva ile yaptığı röportajda⁷ demografik gelişim ve demografik politikadaki çözülememiş sorunların nedenleri, Kazakistan'da demografik politikadan sorumlu yetkili bir organın bulunmamasının demografik büyüme üzerindeki olumsuz etkileri, Kazakistan hükümetinin geniş aileleri ve genel anlamda aile kurumunu desteklemeye yönelik çalışmalarının demografik büyümeye yansıyan sonuçlarını ele almıştır. Ayaulym Saginbayeva'nın röportajda verdiği cevaplar değerlendirildiğinde, özellikle Kazakistan'da demografik politikayı uygulayan ve denetleyen yetkili bir organın bulunmasının gerekli olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Bununla birlikte Kazakistan'daki nüfus artışının doğal büyümeyle yani doğum oranlarının yüksek olmasıyla gerçekleştiğini, buna karşılık nüfus artış hızında son 5-6 yıldır bir değişiklik olmadığı vurgulanmaktadır. Her yıl nüfus artış hızının yüzde 1,3 arttığı bilgisine de özellikle değinilmektedir. Ayrıca Kazakistan'daki yetkililerin nüfusun zaten arttığını düşünerek demografik politikaya gerek duymuyor gibi göründükleri belirtilerek demografik potansiyelin görmezden gelinmemesinin gerekliliği üzerinde durulup devletin asıl gücünün etnik halka bağlı olduğu vurgulanmaktadır. Buna dayanarak mühim olanın nüfusun toplam sayısı olmadığı, nüfusun dinamik cinsiyet yapısının, etnik yapısının, mesleki yapısının da önemli olduğunun altı çizilmektedir. Kazakistan hükümetinin aile kurumunu desteklemeye yönelik kapsamlı çalışmalara önem vermesi gerektiği ve Kazakistan hükümetinin buna yönelik nüfus kalitesini artırma amaçlı yaş ve cinsiyet yapısına yönelik detaylı bir analiz yapması gerekliliği üzerinde de durulmaktadır.

Hem nüfus sayımlarının sonuçları hem de Demografi yüksek lisansı mezunu Ayaulym Saginbayeva'nın değindiği konular dil politikalarının planlama ve uygulama süreçlerinde halkın dili kullanma yeterliliği ile birlikte ülkenin demografik durumunun da dikkate alınmasının önemine işaret etmektedir. İstatiksel verileri temele alarak toplum içerisinde dil dengesinin sağlanması oldukça önemli bir konu olarak görülmelidir.

⁷ İnce Moldatai tarafından hazırlanmış olan bu içeriğe <https://azattyq-ruhy.kz/society/51784-kazakstanga-demografiialyk-saiasatty-keshendi-turde-zhuzege-asyratyn-bir-u-kilette-organ-kerek-demograf-aiayulym-sagynbaeva> internet adresinden ulaşılmıştır.

Kazak nüfusundaki doğal artışın Kazak dilindeki sorunların çözüme ulaşması yönünde önemli bir etkiye sahip olduğu, özellikle Kazak nüfusun yoğun olduğu Atyrau, Aktay, Çimkent gibi şehirlerde açıkça kanıtlanmaktadır. Çünkü bu şehirlerde diğer şehirlere kıyasla Kazak dilinin çok daha geniş bir kullanım sahasına sahip olduğu ve bireylerin dildeki yeterliliğinin ileri seviyede olması dikkat çekmektedir. Bu durum, Kazakistan'da dil politikaları planlanırken nüfus dağılımının, nüfus niteliğinin ve oranlarının da dikkate alınmasının önemli olduğunun da göstergesidir.

Sovyet hükümeti döneminde uygulanan baskılar Rus dilinin toplumsal prestijini ve görünürlüğünü arttırırken diğer dillerin gelişmesine fırsat vermemiştir. Kazakistan'ın bağımsızlığını elde etmesiyle birlikte milli bilince aykırı olan bu sorunun çözümüne yönelik uygulama adımlarının önü açılmıştır. Ancak bağımsızlığından bu yana 30 yıl geçmiş olmasına karşın Kazakistan'da dil sorunlarının henüz tam anlamıyla çözülemediği görülmektedir. Sorun ve soruna yönelik tüm çalışmaların kamuoyu tarafından dikkatle takip edildiği bilinen bir gerçektir. Kazakistan'ın bağımsızlığından bu yana dil politikalarının genel çerçevesini belirleyen dili güvence altına almaya yönelik yasalar ve bazı programlar geliştirilmiştir.1990'lı yıllarla birlikte bağımsız Kazakistan'ın hukuki temellerinin geliştirilip sağlamaştırmasına yönelik atılımlar çerçevesinde devletin dil politikasına yönelik de yasal düzenlemeler yapılmıştır. 1997 yılına gelindiğinde ise mevcut sorunların çözümüne ve dilin güvence altına alınmasına yönelik önemli bir adım olan Kazakistan Dil Yasasının temelleri atılmıştır. Dil politikalarının hayata geçirilmesine dayanan ve Kazak dilinin geliştirilmesine hizmet etmesi öngörülen devlet programları çerçevesinde uygulanan çalışmalarla birlikte Kazakistan'da Dil Kanunu'nun uygulanmasına yönelik oldukça önemli adımlar atıldığı görülmektedir. Çalışmanın bu bölümünde Kazakistan'da uygulanan dil programları ve bu programların içerik ve hedefleri ele alınacaktır:

*Dillerin İşlevleri ve Geliştirilmesine İlişkin Devlet Programı*⁸: Bu program Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı'nın 5 Ekim 1998 tarihli kararnamesi ile yürürlüğe girmiştir. Bu programın uygulama süresi 1998-2000 dönemi olarak belirlenmiştir. Bu süre belirlenirken dikkate alınan hususlar şu şekilde ifade edilmiştir:

---

⁸ Dillerin İşlevleri ve Geliştirilmesine İlişkin Devlet Programı'na ait resmi bilgiler https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U980004106_internet_adresinden_alinmistir.

Belirlenen dönem, cumhuriyetteki dillerin gelişimi ve sosyoekonomik durum konusundaki çalışma deneyimi dikkate alınarak belirlendi. Tahmini dönemde, dillerin geliştirilmesi ve örgütsel çalışmanın etkinliğini, maddi-teknik, bilimsel-metodik ve personel tabanının oluşturulmasını sağlayan acil önlemlerin uygulanması için kısa vadeli planların uygulanması planlanmaktadır (Adilet, 1998).

Bu programın temel amacı ise, 1997 yılında yürürlüğe girmiş olan Kazakistan Cumhuriyeti'nin Dil Kanunu'nun uygulanmasına yönelik ilk aşamadaki temel görevlerinin yerine getirilmesi olarak belirtilmiştir. Programda, mevcut dil durumlarının toplum-dilbilimsel analizler ışığında merkezi ve yerel yürütme organlarınca ve bununla birlikte devlet kuruluşlarının iş birliğiyle geliştirildiği ifadesine yer verilmiştir. Programın ana hedeflerine ulaşabilmesi için dokuz ana görevin çözüme kavuşturulmasının önemi üzerinde durulmuştur. Söz konusu dokuz ana görev şu şekilde belirtilmiştir:

1. Dil alanında normatif bir yasal çerçevenin oluşturulması,
2. Kazakistan Cumhuriyeti -Kazakistan Cumhuriyeti'nde Dil Hakkında- Kanunun uygulanması için gerekli bilimsel-metodolojik, maddi, teknik ve personel kaynaklarının sağlanması,
3. Ülkenin kamusal yaşamında dillerin, özellikle de devlet dilinin işleyiş alanının geliştirilmesi,
4. Dil okullarındaki öğretim yöntemlerinin kalitesinin artırılması,
5. Kazakistan Cumhuriyeti Kanunu'nun -Kazakistan Cumhuriyeti Dili Hakkında- 18. Maddesi uyarınca, basın ve kitle iletişim araçlarında devlet dilinin faaliyetinin canlandırılması,
6. Kazakistan Cumhuriyeti -Kazakistan Cumhuriyeti'nde Dil Hakkında- Kanunun 23. Maddesi uyarınca resmi işlemlerin kademeli olarak devlet diline aktarılması için gerekli koşulların oluşturulması,
7. Kazak alfabesinin, imlâsının ve terminolojisinin iyileştirilmesine yönelik kapsamlı önlemlerin alınması,
8. Kazakistan Cumhuriyeti -Kazakistan Cumhuriyeti'nde Dil Hakkında- Kanunun 19, 20, 21 maddeleri uyarınca tarihi ve coğrafi yer adlarının yeniden düzenlenmesi, veri ve görsel bilgilerin güncellenmesine yönelik çalışmaların sürdürülmesi,
9. Ülke vatandaşlarının devlet dilini öğrenmesine yönelik teşviklerin geliştirilmesi.

Programın üzerinde önemle durduğu bu dokuz öncelikli görev incelendiğinde, çalışmanın Kazak Türkçesinin hukuki, siyasi ve resmi sahadaki rolünü arttırmaya; dilin eğitim ve bilimsel sahadaki kimliğini güçlendirmeye; Kazak dilinin iletişim gücünü geliştirebilmek adına dilbilim çalışmalarıyla dili daha güncel ve kullanımı rahat bir versiyona ulaştırmaya yönelik hedefler ışığında oluşturulduğu görülmektedir. Bu durum ise, programın hazırlandığı dönemde Kazak Türkçesinin Kazakistan'daki kullanım sahasının dar olduğunu, bu durumun Kazak Türkçesi adına endişe verici görüldüğü ve beraberinde tedbir ihtiyacının açığa çıktığını göstermektedir. Program, Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanınının 18.06.2009 N 829 sayılı kararnamesi ile yürürlükten kaldırılmıştır. Başlangıçta 1998-2000 dönemleri için planlanmış olan program 2009 yılına kadar varlığını sürdürmüştür ve sorunları tamamen ortadan kaldırma konusunda başarılı olamasa da mevcut dil sorunların çözümüne yönelik önemli adımların atılmasına öncülük etmiş bir program niteliği taşımaktadır.

*2001-2010 Dillerin İşlevleri ve Geliştirilmesine ilişkin Devlet Programı*⁹: Bu program, Kazakistan Cumhuriyeti Hükümetininin 1 Aralık 2000 tarihli kararnamesi ile yürürlüğe girmiştir. Programın ana geliştiricileri Kazakistan Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı olarak belirtilmiştir. Uygulama süresi 10 yıl olarak planlanmıştır. Program, Kazak Türkçesinin uzun vadeli olarak geleceğine ilişkin temel amaçları içermekte ve hedefe ulaşabilmek için planlanan uygulamaların temellerini açıklamaktadır. Programın ilk hedefi olarak belirtilen, devlet dilinin toplumsal işlevinin geliştirilmesi ve güçlendirilmesi hedefine ulaşılabilmesi için gerçekleştirilmesi öngörülen çalışmalar şu şekilde belirtilmiştir:

1. Devlet dilinin devlet yönetiminin dili olarak kullanılmasının sağlanması,
2. Kazakistan Cumhuriyeti vatandaşlarının devlet dilini öğrenmesi için koşulların yaratılması,
3. Bilimsel-dilbilimsel araştırmaların ve sonuçlarının uygulanmasının hızlandırılması yoluyla modern edebi dilin biçimlerinin birleştirilmesinin sağlanması,

---

⁹ 2001-2010 Dillerin İşlevleri ve Geliştirilmesine ilişkin Devlet Programı'na ait resmi bilgiler https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P000001793_internet adresinden alınmıştır.

4. Kültür ve kitle iletişim alanında devlet dilinin kullanımının sağlanması,

Programın ikinci ana hedefi olarak belirtilen, Rus dilinin genel kültürel aktivitesini koruma hedefine ulaşılabilmesi için gerçekleştirilmesi öngörülen çalışmalar şu şekilde belirtilmiştir:

1. Devlet kurumlarında resmi iletişim dili olarak Rusçanın iletişim dili olarak kullanılmasını sağlamak,
2. Rus dilinin bilim ve eğitim alanlarında kullanılmasını sağlamak,
3. Rus dilinin kitle iletişim alanlarında kullanılmasını sağlamak,
4. Rus dilinin bilimsel ve dilbilimsel açıdan kullanılmasını sağlamak.

Programın üçüncü ana hedefi olarak belirtilen, diğer etnik grupların dillerini geliştirme hedefine ulaşılabilmesi için gerçekleştirilmesi öngörülen çalışmalar şu şekilde belirtilmiştir:

1. Etnik toplulukların temsilcilerine ana dillerini öğrenebilmeleri için devlet desteği sağlamak,
2. Etnik toplulukların dillerinin kültür alanında kullanılmasının sağlanması,
3. Etnik toplulukların dillerinin kitle iletişim araçlarında kullanılmasını sağlamak.

Programda belirtilmiş olan üç ana hedefi ve bu hedeflere ulaşılabilmesi için gerçekleştirilmesi planlanan görevler incelendiğinde, bir önceki programın aksine, sadece Kazak Türkçesinin gelişimine değil, Rusça ve diğer etnik dillerin gelişimine yönelik önlemleri ve çalışma planlarını da içerdiği tanıklanmaktadır. Bu durum bize programın tasarlandığı dönemdeki devlet siyasetinin çok-dilli toplum yapısını destekleyen ve bu yapının geliştirilmesini hedefleyen bir tutuma sahip olduğunu göstermektedir.

*Kazakistan Cumhuriyeti'nde Dillerin Geliştirilmesi ve İşlevlerine İlişkin 2011-2020 Devlet Programı*¹⁰: Bu program Kazakistan Cumhuriyeti Hükümetinin 29 Ekim 2010 tarihli 1128 sayılı kararı ile yürürlüğe girmiştir. Programın temel amacı, Kazakistan'da yaşayan tüm etnik grupların dillerini korurken, ulusal birliği güçlendirmede çok önemli bir faktör olarak devlet dilinin geniş çaplı faaliyetini ve

¹⁰ Kazakistan Cumhuriyeti'nde Dillerin Geliştirilmesi ve İşlevlerine İlişkin 2011-2020 Devlet Programı'na ait resmi bilgiler <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1000001128> internet adresinden alınmıştır.

kullanımını sağlamak olarak belirtilmiştir. Programın hazırlandığı dönemde toplumun devlet dilindeki yetkinlik düzeyinde farklı seviyelerin söz konusu olduğu görülmüştür. Bu durumun nedenleri olarak dil öğretiminde yöntem ve tekniklerin yetersiz oluşu, Kazak Türkçesi uzmanların eğitimlerinin yetersizliği gibi durumlar görülmüştür. Kazak Türkçesinin toplum içerisindeki gerileyişi dil çalışmalarının geliştirilmesini, bununla birlikte konuşma kültürünün ve yazı sisteminin geliştirilmesini gerekli kılmıştır. Bu sorunların ve yasal çerçevenin iyileştirilmesi ihtiyacının sonucu olarak bu program oluşturulmuştur.

Programın temel amacının gerçekleştirilebilmesi için gerekli görülen çalışmalar şu şekilde belirtilmiştir:

1. Devlet dilini öğretme yönteminin iyileştirilmesi ve standartlaştırılması,
2. Devlet dilinin öğretilmesinin alt yapısının geliştirilmesi,
3. Devlet dilinin öğretilmesi sürecinin teşvik edilmesi,
4. Devlet dilinin kullanım durumunun artırılması,
5. Devlet dilinin öğrenimine olan talebin artırılması,
6. Kazak dilinin kelime dağarcığının geliştirilmesi,
7. Dilin kültürel alanda geliştirilmesi,
8. Rus dilinin iletişimsel alanda kullanımının korunması,
9. Kazakistan’da dil çeşitliliğinin korunması,
10. İngilizce ve diğer yabancı dillerin incelenmesi.

Programda belirtilmiş olan temel amacı ve bu amaca ulaşılabilmesi için gerçekleştirilmesi planlanan görevleri incelendiğinde, 2001-2010 dil programında olduğu gibi bu programın da Kazakistan’da çok-dilli toplum yapısının geliştirilmesini destekleyen bir tutum sergilediği görülmektedir. Ancak bununla birlikte Kazak Türkçesinin geliştirilmesine, öğrenilmesine ve kullanım sahasının genişletilmesine öncelik verildiği de açıkça görülmektedir.

*Kazakistan Cumhuriyeti’nde 2020-2025 Dil Politikası Uygulama Devlet Programı*¹¹: Bu program Kazakistan Cumhuriyeti Hükümetinin 31 Aralık 2019 tarih ve

---

¹¹ Kazakistan Cumhuriyeti’nde 2020-2025 Dil Politikası Uygulama Devlet Programı’na ait resmi bilgiler <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1900001045> internet adresinden alınmıştır.

1045 sayılı kararı ile yürürlüğe girmiş ve Kazakistan Cumhuriyeti Eğitim ve Bilim Bakanlığı tarafından geliştirilmiştir. Programın temel amacı, Kazak Türkçesinin devlet dili olarak tam teşekküllü işleyişini sağlarken, Kazak Türkçesinin Latin alfabesine dayalı olarak modernleştirilmesi, dilin kültürel konumunun daha da artırılması ve dil sermayesinin geliştirilmesi olarak belirlenmiştir. Programın temel amacının gerçekleştirilebilmesi için gerekli görülen çalışmalar şu şekilde belirtilmiştir:

1. Kazak dilinin Latin grafik alfabesine dayalı olarak modernleştirilmesi,
2. Etnik gruplar arası ilişkilerin dili olarak devlet dilinin rolünün güçlendirilmesi,
3. Kazakistan vatandaşlarının dil becerilerinin geliştirilmesi.

Programda belirtilmiş olan temel amacı ve bu amaca ulaşılabilmesi için gerçekleştirilmesi planlanan görevleri tetkik edildiğinde, programın Kazakistan'daki çok dilli toplum yapısının gelişimini desteklemesinin yanı sıra Kazak Türkçesinin kullanım sahasını geliştirmeye yönelik çalışmaları da içerdiği görülmektedir. Bununla birlikte Kazak Türkçesinin Latin alfabesine geçmesine yönelik adımlar atılması ve program çerçevesinde Kiril temelli Kazak alfabesinin kademeli olarak Latin alfabesine aktarılması da planlanmıştır. Programda planlanmış olan tüm çalışmalar, ulusal kimliğin en mühim unsuru olan devlet dilinin geliştirilmesine öncelik vermesinin yanı sıra tüm vatandaşların kültürel ve dilsel ihtiyaçlarını en iyi şekilde karşılaması amaçlanarak düzenlenmiştir. 2020-2025 uygulama dönemini kapsamaması planlanan bu program, Kazakistan Cumhuriyeti Hükümetinin 16 Ekim 2023 tarihi ve 914 sayılı kararı ile yürürlükten kaldırılmıştır.

Kazakistan'da uygulanan dil programları genel olarak değerlendirildiğinde, mevcut durumda, Kazakistan'da dil kullanımının kapsamlı olarak geliştirilmesine yönelik planlanan uygulamaların yasal temelini ayrıntılı bir şekilde oluşturulduğu görülmektedir. Dil programlarının yaklaşık olarak 10 yılda bir güncellenmekte oluşu, sorunlar tamamen ortadan kaldırılamamış olsa da sorunlara yönelik ilerleme gösterdiklerinin, ayrıca sürecin toplum tarafından desteklendiğinin ve kabul gördüğünün göstergesi olarak yorumlanabilir. Bu bağlamda Akbolat(2015), Kazakistan Cumhuriyeti'nin genel dil politikalarıyla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir:

Bana göre, Kazakistan Cumhuriyeti'nin genel dil durumu istikrarlı ve demokratik bir siyasi sistem etrafında gelişiyor. Çünkü dil her zaman uluslararası bir bütünleşmedir ve farklılaşma faktörüne dayalı ilerleme gösterir. Buna göre Kazakistan Cumhuriyeti'nin

devlet dili politikası tam anlamıyla uluslararası entegrasyon ve ulusal seferberlik aracıdır (Akbolat, 2015, s. 85).

Uluslararası entegrasyona yönelik başarısı ve mevcut dil sorunlarının çözümüne yönelik ilerlemesi genel anlamda kabul görmekteyse de, devlet dilinin resmi alanlarda kullanılma oranının düşük olduğu dikkat çekmektedir. Bu duruma devlet kurumlarında çalışan memurların Kazak Türkçesine yeterince hakim olmamasının neden olduğu düşünülse de, vatandaşların da resmi evraklarda Kazak Türkçesini kullanmada yeterli dil seviyesine sahip olmadığı görülmektedir.

Dil programlarından elde edilen sonuçlar bölgesel olarak karşılaştırıldığında ise, Kazak nüfusun çoğunlukta olduğu bölgelerde önemli sonuçlar elde edildiği dikkat çekmektedir. Atyrau, Aktay, Batı Kazakistan, Güney Kazakistan gibi Kazak nüfusun yoğun olduğu bölgelerde Kazak Türkçesi konuşan nüfusun her geçen gün arttığı ve bu şehirlerde insanların çoğunlukla Kazak Türkçesi konuştuğu görülmektedir. Kazakistan'da Kazak nüfusun yoğun olmadığı Kuzey, Orta ve Doğu bölgelerinde ise Kazak Türkçesi konuşan nüfusta artış görülüyor olsa da bu artışın büyük oranda olduğu söylenemez. Bu bölgelerde yaşayan vatandaşların günümüzde çoğunlukla Rusça konuştuğu gözlemlenmektedir. Dil politikalarının ülke genelinde uygulandığı göz önünde bulundurulursa, bölgelere göre dildeki gelişimin ve dilin kullanım sahasının farklılık göstermesinin temel nedeninin demografik dağılımdaki farklılıklar olduğu ortaya çıkar. Bu da bize dil politikalarının ve nüfus planlamalarının birbirinden bağımsız düşünülmesinin mümkün olmadığını kanıtlar niteliktedir. Diğer bir ifadeyle, uygulanan dil politikalarının ülke genelinde benzer doğrultuda başarılı olabilmesinin, dil politikalarının kapsamlı ve detaylı planlanmasının yanı sıra demografik dağılımla, dolayısıyla doğru planlanan nüfus politikalarının uygulanmasıyla doğru orantılı olduğunu söylenebilir.

1.2.4.1. Kazakistan'da Dilin Toplumsal Prestiji

Toplum-dilbilim çalışmaları, genel olarak bir dilin toplum içerisindeki prestijini açıklamaya yöneliktir. Çalışmanın bu bölümünde Kazak Türkçesinin toplumdaki prestiji değerlendirilecektir ve bu prestiji tanımlama yoluna gidilecektir. Tüm medeniyetlerin dünya genelinde maruz kaldığı modernizm etkisi, çeşitli başarıları beraberinde getirmekle birlikte, kültürel değerlerin tehlike altına girebileceği ihtimalinin de altını çizmektedir. Kazakistan'da modernizm etkilerine yönelik savunma faaliyetleri ise, Kazak Türkçesi

merkeze alınarak gerçekleştirilmektedir. Kazak Türkçesinin statüsünün daha da üstün hale getirilmesine yönelik çalışmaların ülke gündeminde geniş yer kapladığı tanıklanmaktadır.

Bir devletin resmi dilinin, tarihi ve kültürel değerlerin temeli olarak dünya siyasetinin dışında tutulabilmesi mümkün değildir. Yeni modern çağda ana dilini koruma altına alan bir devlet, büyümeye, gelişmeye, sosyal ve siyasi faaliyetlerin mevcut sahasının genişletilmesine ve faaliyetleri organize etme becerisinin geliştirilmesine ortam sağlamış olacaktır. Tarihten, kültürden, gelenek ve göreneklerden insan aracılığıyla doğan dil, yaşayan bir olgudur. Bu nedenle dilin değişen çağdan etkilenmesi kaçınılmazdır. Mühim olan bu etkinin olumsuz yönde ve dilin zenginliğini yıpratıcı düzeyde gerçekleşmesine izin verilip verilmediğidir.

Dil toplum içerisinde farklı toplumsal gruplarda farklı kullanım şekillerinde görülebilmektedir. Daha önce de belirtildiği üzere Kazakistan farklı etnik grupları içerisinde barındıran çok kültürlü bir devlet yapısına sahiptir. Bunun sonucu olarak, toplumda yer alan dil kullanıcıları çeşitlilik göstermektedir. Sadece Kazak Türkçesi konuşan bireyler olduğu gibi sadece Rusça konuşan veya Rusça-Kazak Türkçesi konuşan iki dilli (İng. bilingual) bireyler de vardır. Kazakistan'ın Rusya'ya sınırı olan şehirlerinde daha çok Rusça konuşulduğunu, Kazakların Kazak Türkçesi bilmesine rağmen sadece evlerinde Kazak Türkçesi konuşup sosyal yaşamlarında ve iş yerlerinde Rusça konuşmayı tercih ettikleri tanıklanmaktadır. Kazakistan'ın Batı kesimlerinde ve genel olarak köy yerleşimlerinde ise birçok alanda Kazak Türkçesinin tercih edildiği görülmektedir. Bu tespitler ışığında iletişimdeki konumu, hizmet sahası, mesleki zorunlulukları, bireysel nedenleri gibi farklı etkenlere bağlı olarak, Kazak Türkçesinin toplumsal imajının ve görevlerinin de farklılık gösterdiği gerçeğine ulaşılmaktadır.

1.3. KAZAKİSTAN'DA KONUŞULAN DİLLER VE DİLLERİN SOSYO-KÜLTÜREL ÇERÇEVESİ

1.3.1. Kazakistan'da Konuşulan Dillerin Demografik Durumu

Kazakistan Cumhuriyeti Stratejik Planlama ve Reformlar Ajansı Ulusal İstatistik Bürosu'nun 2022 yılında yayımladığı Kazakistan Cumhuriyeti 2021 Ulusal Nüfus Sayımının Sonuçları "Kısa Sonuçlar" dosyasında yer alan bilgiler doğrultusunda uyruğuna ve anadiline göre dillerin demografik durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 1 Kazakistan Cumhuriyeti 2021 Ulusal Nüfus Sayımının Sonuçları¹²

	Toplam		
	Toplam nüfus	Bunlar arasında ana dilini belirtenler:	
		Kendi milletinin dili	Başka bir milletin dili
Toplam	19 186 015	17 953 873	1 232 142
Kazaklar	13 497 891	13 380 107	117 784
Ruslar	2 981 946	2 853 224	128 722
Özbekler	614 047	583 456	30 591
Ukraynalılar	387 327	77 258	310 069
Uygurlar	290 337	247 322	43 015
Almanlar	226 092	77 252	148 840
Tatarlar	218 653	129 314	89 339
Azerbaycan Türkleri	145 615	108 538	37 077
Koreliler	118 450	49 222	69 228
Türkler	85 478	71 935	13 543
Dungenler	78 817	74 107	4 710
Belaruslular	76 484	42 299	34 185
Tacikler	49 827	45 950	3 877
Kürtler	47 880	41 770	6 110
Polonyalılar	35 319	7 737	27 582
Kırgızlar	34 184	26 264	7 920
Çeçenler	33 557	26 452	7 105
Diğer milletler veya uyruğunu belirtmemiş olanlar	264 111	111 666	152 445

Tablodaki bilgiler incelendiğinde öncelikli olarak Kazakistan'da çok sayıda milletin ve dilin varlığı dikkat çekmektedir. Ancak 13.497.891 olarak belirlenmiş olan Kazak nüfusun diğer milletlerden sayıca üstün olması ve 13.380.107'sinin ana diline

¹² Tabloda yer alan bilgiler <https://stat.gov.kz/national/2021/> internet adresinden alınmış ve tablo bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

sahip çıktığının görülmesi Kazak dilinin geleceğine ilişkin güven uyandırmaktadır. Nüfus oranıyla Kazak ırkından sonraki ilk sırada Rusların yer aldığı görülmektedir. 2.981.946 olarak belirlenmiş olan Rus nüfusun 2 853 224'ünün ana diline sahip çıktığı görülmektedir ki bu Rus ırkının büyük kısmının Rusça konuştuğunu göstermektedir. Ancak Kazakistan Cumhuriyeti 2021 Ulusal Nüfus Sayımının Sonuçlarında yer alan bilgilere göre, toplam nüfus içinde 17.194.712 kişi Kazak dilini bildiğini, 13.768.406 kişi Kazak dilini öğrendiğini, 8.472.661 kişi Kazak dilini günlük hayatında kullandığını, 3.426.306 kişi ise Kazak dilini bilmediğini belirtmiştir. Kazakistan Cumhuriyeti'nin toplam nüfusunun 19.186.015 olduğunu göz önünde bulundurulduğunda Kazak dilini bilenlerin toplam nüfustaki oranının diğer dillere kıyasla epey yüksek olduğu görülmektedir.

1.3.2. Kazakistan'da Konuşulan Dillerin Toplumsal Durumu

Kazakistan'ın bağımsızlığını elde etmesinden günümüze değin devlet dilinde yaşanan gelişimlerin temel göstergeleri, dilin kamusal sahadaki yerinde, kamunun dile gösterdiği ilgide ve sosyal çevrenin tutumunda aranmalıdır. Bir dilin toplumsal alandaki algısının değer kazanmasıyla birlikte, kamusal sahadaki kullanımı da artmaktadır. Kazak Türkçesinin kamusal sahada varlık göstermesinde dil geliştirme programları, medya çalışmaları, eğitim ve kültür politikaları, kurumlarda yer alan belgelerde devlet dilinin kullanımını kontrol eden kurum ve kuruluşlar etkili rol oynamaktadır.

Sürelî yayınlarda ve bilgisayar, telefon, televizyon programları gibi toplumsal iletişim kaynaklarında Kazak Türkçesinin ilerleme göstermesinin neticesi olarak dilin toplumsal alandaki konumu her geçen yıl güçlenmektedir.

Kazak TV kanalı, yarım yüz yıllık bir zaman diliminde insanlar için önemli bir sosyal araç haline gelmiştir. Kazak dilindeki programları ilk dönemlerde milliyeti Kazak olan şahıslar tarafından yürütülmekteydi. Oysa günümüzde ise, Rus, Kore, Uygur, Alman etnik halklarının temsilci şahısları tarafından izleyicilere Kazak dili sunumlarıyla Kazakça kelime kültürünün mükemmel bir örneğini göstermektedir (Kojabayevna, 2019, s. 318).

Fakat kamu hizmeti alanlarında ve kafe, restoran, otel, mağaza gibi özel işletmelerde Kazak Türkçesinin kullanım alanının genişlediğini söylemek mümkün değildir. Bunun yanı sıra, köylerde Kazak Türkçesinin kullanımının ileri seviyede olduğu görülürken şehirlerde Kazak Türkçesinin kullanımının çok da yüksek olmadığı görülmektedir.

Dilin toplumsal sahadaki işlevine yönelik araştırmalar yapan bilim insanlarına göre, Kazak Türkçesi toplumsal ve beşeri bilimler de dahil olmak üzere kültür ve eğitim alanlarında ve hatta sağlık alanlarında da geçmiş yıllara kıyasla daha geniş bir kullanım sahasına ulaşmıştır. Fakat bu görüşün yanı sıra Kazak Türkçesi ve Rusça arasındaki kullanım sahalarının sınırlarının net olarak çizilemediği de kabul edilen bir gerçektir. Bu durumun sonucu olarak, dil sorunlarının temel nedenlerine yönelik doğru tespitlere ulaşabilmek adına toplum-dilbilim çalışmalarına değer verilmeli ve bu çalışmaların artmasına yönelik teşvikler sunulmalıdır. Çünkü, Kazak Türkçesi-Rusça iki dilliliğinin sosyal yaşamdaki işlevinin ve sonuçlarının açıklanmasına yönelik araştırmalar, Kazak Türkçesinin toplumsal konumunun saptanması ve geleceğinin nasıl şekilleneceği açısından oldukça önemli tespitlere ulaşma olanağı sunacaktır.

1.3.3. Kazakistan'da Konuşulan Dillerin Kültürel Çerçevesi

Filmler, diziler ve şarkılar üretildikleri dönemi yansıtan, toplumsal konuları ve sorunları ele alan, kelimenin tam anlamıyla yaşayan sanat dallarıdır. Üretildiği toplumun deneyimlediği tüm tarihi süreçler, inişler ve çıkışlar bu tarz yapımların karakteristik yapısını şekillendirmektedir.

Başlangıçta kültürel arayüzlerin diline hakim olan basılı söz geleneğinin önemi azalırken, sinematik öğelerin oynadığı rol giderek güçleniyor. Bu, modern toplumda giderek daha fazla bilginin metin yerine zamana dayalı görsel-işitsel hareketli görüntü dizileri biçiminde sunulması yönündeki genel eğilimle tutarlıdır. Hem bilgisayar kullanıcılarının hem de bilgisayar tasarımcılarının yeni nesilleri, basılı metinler yerine televizyonun hakim olduğu, medya açısından zengin bir ortamda büyüdükçe, sinema dilini basılı dil yerine tercih etmeleri şaşırtıcı değil (Manovich, 1997).

Sadece belli bir grubu değil, toplumun tamamını ele alabilen ve bu yönüyle izleyicilerin ruh hali ve düşünceleri üzerinde etki yaratabilecek güce sahip olan bu yapımlar, ülke kimliğini yansıtmaları açısından da oldukça değerlidir. Bir ulusun dilinin ve geleneklerinin diğerlerinden farklı olmasının sonucu olarak, ülkelerdeki sanat dallarının ve kültürel miraslarının farklılık göstermesi oldukça doğaldır. Çünkü, her toplumun kendine ait bir kimliği, sosyo-ekonomik koşulları, iklimi, jeopolitik konumu, bunların yanı sıra kültürel farklılıkları mevcuttur. Dolayısıyla, bu tarz sanatsal yapımlar, üretildikleri toplumsal dönemin yaşam koşullarını, dildeki değişimlerini, insanların karakteristik özelliklerini gösteren önemli bir tarihi belge niteliği taşımaktadır.

Kazakistan sinemasında Rusça başta olmak üzere, Kazak Türkçesi yapımlar ve bunların yanı sıra Kazak Türkçesi-Rusça iki dilli yapımların da olduğu görülmektedir. Geçmişte iki dilli yapımların varlığı toplum içinde her iki dilin karışık kullanımının doğal bir yansıması olarak kendisini göstermiş olsa da son zamanlarda yayımlanan bazı iki dilli yapımların dil eleştirisi içerdiği görülmektedir. “Sinema yaratıcısı içinde yaşadığı toplumun, grubun, kümenin bir üyesi olarak gerek içgüdüleri, gerekse bilinci ile “toplumsal yaşamın içselleştirilmiş bir yoğunlaşmasının” denetimi altındadır. Tüm bilinçaltı ve ona bağlı ahlak ve oto-sansür kavramları filmin bir yerinde kendini belli edecektir” (Güçhan, 1993). Bu tür yapımlara bir örnek olarak 2019 yapımı olan “Akim”¹³ isimli filmi gösterebiliriz. Yönetmenliğini ve senaristliğini Nurtas Adambay’ın üstlendiği film, Amerika’da eğitim almış Kazak bir gencin ülkesine gelip başkentte çalışmayı hayal ederken Taza-Bulak köyüne atanmasını ve sonrasında yaşadığı olayları konu almaktadır. Filmin başından itibaren gençle ilgili özellikle vurgulanan bir konu vardır: Kazak Türkçesi bilmemesi. Gittiği köyün insanları sadece Kazak Türkçesi konuştuğu için Rusça ile iletişim kuramamasının sonucu olarak ortaya çıkan anlaşmazlıklar seyirciyi güldürse de bu durum içerisinde bir trajediyi de barındırmaktadır. Filmin, özellikle şehirli insanların Kazak Türkçesi bilmemesine ve öğrenmemesine yönelik ciddi eleştiriler barındırdığı görülmektedir. Sonuç olarak, Akim isimli bu filmin hem güldüren hem de düşündürülen bir senaryo üzerine inşa edilmiş olduğu söylenebilir.

Kazak dizilerine baktığımızda ise, genel profilin sinema ile benzer olduğunu görmekteyiz. Rusça ağırlıklı olmakla birlikte, Kazak Türkçesi yapımlar ve bunların yanı sıra Kazak Türkçesi-Rusça iki dilli yapımların da olduğu görülmektedir.

Kültürel vatandaşlığın “kamusal alanı” en iyi şekilde, insanların kişisel deneyimleri, ortak kültürel kimlikleri ve sosyal kaygıları aracılığıyla kararlı ancak eleştirel yollarla ifade edildiği bir takım geçici, olumsal söylemsel alan olarak kabul edilebilir. Bu tür alanlar, günlük yaşamın çeşitli alanlarında arkadaşlar, meslektaşlar veya aile arasında özellikle de kişinin kendi evinin rahatlığında arkadaşlarıyla veya ailesiyle kanepede oturup televizyon izlerken geçici de olsa açılabilir (Müller & Hermes, 2010, s. 205).

Bu doğrultuda Kazak dizilerinin özellikle geniş aile yapılarının yer aldığı senaryolardan oluşması dikkat çekmektedir. Genel yapısı itibarıyla Kazak aile yapısını, Kazakların gelenek ve göreneklerini, kültürel değerlerini, endişelerini, hayata dair tüm

¹³ Akim filminin fragmanına <https://youtu.be/EwuoMiumX3c?si=Hw9i2bK9m9u6tsCc> bu bağlantıdan ulaşabilirsiniz.

mücadelelerini Kazak dizilerinde görebilmemiz mümkün kılınmıştır. Bu dizilere iyi bir örnek olarak, 2022 yapımı olan ve hatta gördüğü yoğun ilginin bir sonucu olarak yakın zamanda sinemaya¹⁴ da taşınan “Appak Kelin”¹⁵ dizisini değerlendirebiliriz. Köyün general gelini Kamazhai’nin oğlu, eğitim almak için gittiği Amerika’da Afro-Amerikan bir kızla evlenmiş ve köyüne onunla birlikte dönmüştür. Dizinin senaryosu bu dönüşle birlikte başlayan olayları konu almaktadır. Kültür çatışmalarının komedi unsurlarıyla ekrana sunulduğu bu dizide aynı zamanda Kazak kültüründeki saygı algısının temelleri, aile yapısı, Kazak gelenek ve göreneklere de tüm şeffaflığıyla izleyiciye tanıtılmaktadır. Dizinin komedi kimliğinin yan sıra kültürel bir belgesel niteliği taşıdığı da aşıkardır.

Bir ülkenin uluslararası sahada tanınması konusunda etkili olan, evrensel yönüyle tüm dünyayı etkileyebilecek en güçlü sanat dallarından bir diğeri de müziktir. “Toplumsal ve kültürel kimlik aracılığıyla şekillendirilmesi sebebiyle, bestecisi, icracısı ve dinleyicisi ile toplumsal bir görünüme sahip olan müziğin, bu yönüyle sosyokültürel bağlamı göz ardı edilemez. Toplumlar, müziklerini kendi gelenekleri, inanışları, dünyaya/yaşama bakış açıları ve daha birçok kültürel özellikleri bağlamında şekillendirirler” (Akın, 2018, s. 106). Müzik aracılığıyla Kazakistan kültürünün ve Kazak Türkçesinin uluslararası arenada tanınmasına öncülük eden en önemli isimlerden biri Kazakistan’ın ünlü şarkıcısı Dimash Kudaibergen’dir. Dimash Kudaibergen 2019 yılında Amerika’da katıldığı The World’s Best yetenek yarışmasıyla başta Amerika olmak üzere kısa zamanda tüm dünyanın dikkatini çekmeyi başarmıştır. Şu an dünyanın birçok ülkesinde konser vererek, Kazak müziğinin dünya çapında tanınmasına öncülük etmektedir. Dünyanın her yerinden oluşan geniş bir hayran kitlesine sahip olmuştur. Dimash’ın hayranlarının yalnızca onun şarkılarını değil, Kazak Türkçesini ve kültürünü de öğrendikleri görülmektedir. Çünkü o tüm konserlerinde Kazak Türkçesi konuşmaya özen göstermekte, ayrıca Kazak müzik aletlerini ve kıyafetlerini tercih etmektedir. QAZAQSTAN haber kanalının YouTube sayfasında yer alan “Şet elderden kelgen Dimaştın fanattarı Nur Sultanga kelip, kalanın körikti jerlerimen tanışıp jür”¹⁶ (Dimash’ın yabancı ülkelerden gelen hayranları Nur

¹⁴ Appak Kelin dizisi gördüğü yoğun ilginin sonucu olarak sinemaya taşınmıştır. Sinemadaki yapımının fragmanına https://youtu.be/s1FDjxDCUo?si=LShouQ7_Zz1YZrQ4 bu bağlantıdan ulaşabilirsiniz.

¹⁵ Appak Kelin dizisi bir internet dizisi olarak üretilmiştir. Dizinin 1. Sezonunda yer alan tüm bölümlerine https://youtube.com/playlist?list=PLeDtOW34XNP1sMOLLz6R_woFHZlw4zO7r&si=KS0BvudTD39T4_an bu bağlantıdan ulaşabilirsiniz.

¹⁶ Şet elderden kelgen Dimaştın fanattarı Nur Sultanga kelip, kalanın körikti jerlerimen tanışıp jür, başlıklı bu habere <https://youtu.be/A9DpE7WtbHI?si=Htefx63IYRN7jDNg> YouTube adresinden erişilmiştir.

Sultan'a (başkente) geldi ve şehrin önemli yerlerini keşfetti) başlıklı haberi Dimash'ın Kazakistan'ın uluslararası arenada tanınmasında önemli rol oynadığını kanıtlar niteliktedir. Dimash, Kazak Türkçesine, tarihine ve kültürüne duyduğu saygı ve bağlılık nedeniyle Kazak halkı tarafından takdir edilen, desteklenen ve gurur duyulan bir sanatçıdır.

Kazakistan'da başta Kazak Türkçesi olmak üzere konuşulan dillerin kültürel çerçevesi sinema, dizi ve müzik yapımları üzerinden ele alınan bu bölümde, üzerinde durulması gereken en önemli konunun dil konusu olduğuna dikkat edilmelidir. Çünkü, Kazak Türkçesi ve Kazak Türkçesi-Rusça iki dilli yapımlar olsa da Rusça yapımların ağırlıkta olduğu dikkat çekmektedir. Dil politikalarının sonuç verdiğini ve Kazak Türkçesi konuşan nüfusunun her geçen yıl arttığını göz önünde bulundurursak bu durumun sanatta da kendini göstermesi beklenmelidir. Kazak Türkçesi yapımların sayısı artış gösterse de henüz çoğunluğu Rusça yapımlar oluşturmaktadır. Ancak iyiye gitmesi yönünde çalışmaların yapılması gerektiğine yönelik sinyaller yapımların senaryolarında da alt mesaj olarak kendini göstermektedir. Özellikle yapımlarda Rusça-Kazak Türkçesi iki dilli oluşturulan senaryolarda bu durum olağan ve doğal olarak gösterilmekten uzaklaşarak toplumsal bir eleştiri kimliğine bürünmeye başlamıştır. Bu durum Kazak Türkçesinin hem sanat camiası hem de toplum tarafından büyük oranda desteklendiğinin önemli bir göstergesidir. Sonuç olarak, Kazak Türkçesini koruma görevi, toplumun her kesimi tarafından benimsenmesinin yanı sıra kültür ve sanat camiası tarafından da büyük destek görmektedir.

“Toplumların tarihlerinde yaşanan önemli olaylar; savaş, göç, yangın, darbe, ihtilal gibi veya kültür oluşumunda önemli rol oynayan dil, din, edebiyat, sanat, hukuk, gelenek, görenek, bilim vs. gibi iç ve dış dinamikler bellek ateşleyicisidirler. Tarihin tozlu sayıları arasında, parça parça belleklerde yer alan olaylar, tüm toplumu etkisi altına alacağı gerçeği gibi toplumsal belleği de doğrudan etkilemesi kaçınılmazdır. Bugün ise hayatımızın her alanında büyük payı olan medyanın da tüm toplumsal belleği oluşturan unsurlar üzerindeki etkisini de göz ardı etmemek gerekir” (Atik & Bilginer Erdoğan, 2014, s. 5).

Kazakistan toplumunun geçirdiği tarihi süreçler, toplumun yabancı bir kültür tarafından ele geçirilişi, bağımsızlık mücadelesinden dilini koruma mücadelesine değin yaşadığı onca başarı ve başarısızlık düşünüldüğünde, bu tarz kültürel ve sanatsal yapımlara önem verilmesi, medyanın toplumsal etkisinin dikkate alınması ve kültürel yapımların sayılarının arttırılmasına yönelik teşviklerin gerekli görülmesi önem arz etmektedir.

1.3.4. Kazakistan'da okullaşmadaki gelişmeler

Bu başlık altında, Sovyet iktidarı yıllarından bugüne değin, Kazakistan'daki okulların eğitim sisteminde görülen özellikler ve zaman içerisinde yaşanan değişimleri incelenecektir. Sovyet hükümetinin eğitime yönelik temel amacı, yerel inanış ve kültürlerin bastırıldığı, onların yerine Rus motiflerinin baskın olduğu bir modeli oluşturabilmektir (Hasanoğlu, 2015).

“Rus emperyalizminin etkisi altındaki Türk halkları, siyasi ve ekonomik olduğu kadar kültürel yönden de sömürgeleşme sürecine girmiş oluyordu. Bu süreçte; “Tehcir” ve “Kolonizasyon” siyaseti ile sert uygulamalara gidilmiş, yeni mekteplerin açılması yasaklanarak mevcut mekteplerin yenilenmesi de engellenmiştir. Çarlık dönemi eğitim politikalarının Türk halkına yönelik amacı, Ruslaştırılma yöntemlerinden ibaretti ve Türk çocukları papazların idaresindeki misyoner okullara gitmeye zorlanıyordu” (Nurpeiis, 2010, s. 42).

Kazakistan'da 19. yüzyılın ikinci yarısı ile birlikte, milli okulların ortaya çıktığı görülmektedir. Süreç içerisinde ilk olarak Rus ve Rus olmayan diğer milletler için farklı okullar açılmış, sonrasında ise bu okulları yerel Rus okulları ve yerel Kazak okulları takip etmiş ve son olarak da Rus-Kazak okulları açılmıştır.

Sovyet hükümeti, Kazak halkı içerisinde toplumunun üst kesimi olarak nitelendirebileceğimiz makam, mevki sahibi ve varlıklı ailelerin çocuklarının da Rus okullarında eğitim almasına izin vermiştir. Bu tutumun altında Ruslaştırma ve asimilasyon amacı yatmaktadır. Sovyet hükümeti bu yolla, Kazakistan'da güçlü olan kesimin desteğini alarak, yandaş bir Kazak topluluğu yaratmayı amaçlamıştır. Ancak amaçladıkları gibi olmamış, Rus okullarında eğitim alan Kazaklar, devlette yerleştirildikleri üst mevkilerdeki güçlerini Kazak halkının haklarını savunmak için kullanmışlardır. “Yönetimde ve bürokraside Rus egemenliği günden güne erimektedir. Ülkede yer alan Rusça üniversiteler zinciri dil yasası engeli yüzünden etkinliğini yitirmiştir. Bağımsızlıktan sonra kilit mevkilere Kazak Türklerinin getirilmesi Rus nüfusun iş alanlarını kısıtlamıştır” (Gökdağ, 2013, s. 12). Sonuç olarak, Sovyet hükümeti temel amaçlarını tam olarak karşılayamamıştır. Ancak buna karşılık dönemin genç ve aydın kesiminin Rus kültürünü tanımasına ve bu kültüre yakınlık hissetmesine yol açtığı da kabul edilmesi gereken bir gerçektir.

19. Yüzyılın sonlarına gelindiğinde Kazak okullarının nasıl olması gerektiği konusu iki farklı bakış açısı ile tartışılmaya başlamıştır. N. İ. İlminski, Kazak halkının eğitim seviyesinin alt düzeyde kalması gerektiğini ve Kazakların kendi öz benliğinden ve medeniyetinden uzaklaştırılarak Ruslaştırılmasını

savunmuştur. Buna karşın İbray Altınсарın, Şokan Valihanov, Abay Kunanbayev gibi Kazak aydın ve eğitimcileri, gelişmiş Rus medeniyeti ve eğitiminin olumlu örneklerinin Kazak halkına uyarlanarak toplumun eğitim seviyesinin yükseltilmesi gerektiğini savunmuşlardır (Kaplankıran, 2016, s. 35).

Sonraki yıllarda milli okulların yerini iki dilli okullar almıştır. Bu okullarda Kazak sınıfları, Rus sınıfları olarak farklı sınıf seçenekleri ile öğrencilere aynı okul içerisinde eğitim almak istedikleri dili seçme imkanı tanınmıştır. Sonrasında ise, bu tip okulların yerini iki dilli eğitim programları almıştır. Bazı derslerin Kazak Türkçesi bazı derslerin ise Rusça verildiği bu okullarda iki dilli eğitim uygulanmıştır.

Kazak Devleti, devlet (Kazak) dilinin ve etnik gruplar arası iletişim dili olarak Rusçanın yanında İngilizcenin yerini uluslararası iletişim dili olarak zaten belirlemiştir. İlk kez, Kazakistan Cumhuriyeti'nin güncellenmiş Devlet Zorunlu İlköğretim Standardı uygulaması ile eğitim sürecini devlet Rusça ve İngilizce dillerinde düzenlemek için gerekli koşulları yaratarak eğitim kalitesini iyileştirmeyi ve üç dilli eğitim politikasını uygulamayı amaçladığını göstermektedir (Zakir, 2010).

Son yıllarda çok dilli eğitim programlarına yoğunluk verilmiş, Kazak Türkçesi-Rusça-İngilizce üç dilli eğitim programları hazırlanmış ve bu eğitim programlarına ek olarak öğrencilere Çince, Korece, Almanca gibi seçmeli ders olarak yabancı dil eğitimi alma imkanı da tanınmıştır. Şu an Kazakistan'daki eğitim kurumlarının genelinde çok dilli eğitim programlarının uygulanmakta olduğu görülmektedir.

1.3.4.1. Kazakistan'da iki dillilik ve Kazak Türkçesinin Yaygınlaşması

Bir devletin dil politikasında, değişimler ve dönüşümler üzerinde etkili olan çalışmalar arasında devlet eliyle uygulamaya konulan dil politikaları, mevcut uygulamaların kapsamı, toplumsal alanlarda dilin iletişim ağının geliştirilmesi, edebiyatta ve yazım alanında dilin etkin kullanımı gibi uygulamalar etkili olmaktadır. Her devletin mevcut dil durumu veya varsa dil sorunları yaşanmış olan tarihi ve toplumsal süreçlerin bir sonucu olarak değerlendirilmektedir. Bu bağlamda Kazakistan Cumhuriyetini ele alacak olursak, Sovyetler yönetimi dönemi, Sovyetler birliğinin dağılması, Rusların büyük oranda Kazakistan topraklarından göç etmesi ve farklı ülkelerde yaşayan Kazakların anavatanlarına, Kazakistan'a, geri dönüşü gibi tarihsel durumların tamamı dilin toplumsal durumu üzerinde etkili olmuştur.

Rus dili, Sovyetler Birliği çapında ulus inşası, devlet inşası ve Sovyetleri oluşturan devletlerin kimlik inşalarında temel araç olarak görülmüştür. Sovyetler, Rus dilini komünist ideolojinin uluslararası resmi dili olarak görmüş ve hakimiyeti altındaki birliği oluşturan diğer uluslara zorunlu kılmıştır. Sovyetlerin

dağılmasından sonra da dil meselesi bağımsızlığını kazanan yeni ulusların kimlik, devlet ve ulus inşalarında ana konulardan biri haline gelmiştir (Öztürk, 2019, s. 1105).

Günümüz Kazakistan'ına bakıldığında, devletin çok-dilli toplum kimliğini kabul ettiği ve sahiplendiği görülmektedir. Kazakistan'ın çok-dilli toplum kimliğinin altında iletişim ve kullanım açısından zaman zaman üstünlük çatışması yaşadığı düşünülen iki güçlü dilin, Kazak Türkçesinin ve Rusçanın, toplumda baskın oluşu da dikkat çekmektedir. Bu nedenle, Kazakistan söz konusu olduğunda, iki dillilik olgusunun toplum bilimcilerin, gazetecilerin ve dilbilimcilerin özellikle takip ettiklerini ve üzerinde dikkatle durdukları bir konu olduğunu görmekteyiz.

Kazakistan'da Kazak Türkçesinin dışında Rusçanın da toplum içerisinde kullanışlı bir dil olarak görünmesi siyasi yapının ve iletişime dayalı çalışma alanlarının bu yönde gelişim göstermesine dayanmaktadır. Kazak Türkçesi-Rusça iki dilliliğin yanı sıra etnik-Rus iki dilliliği de Kazak toplumu içerisinde yaygın olarak görülmekte ve hangi dilin hangi durumda kullanıldığı ise dilin kullanıldığı alana göre farklılık göstermektedir.

Alan, dil seçimini etkileyen kişi, ortam ve konum olmak üzere üç temel sosyal unsuru içine alan genel bir tanımdır. Alan, bir tiyatro sahnesine benzetilebilir. Nasıl bir tiyatro sahnesi oyuncu, dekor ve oyundan oluşursa, günlük hayatta da kişiler, kişiler arası iletişimin konusu ve iletişimin mekanı vardır. Kişiler, ortam ve konunun özelliklerine göre dil repertuarından uygun bir dil seçer (İnan & Demir, 2020).

Kazak dilinin bir neslin tek dili olmasını sağlayabilmek ise iki dilliliğin yol açtığı sorunların çözümünden çok daha karmaşık ve ulaşılmaması oldukça zor görülen bir hedef olarak değerlendirilmektedir. Çünkü, Kazaklar arasında Kazak Türkçesi yetkinliğinin her vatandaşta aynı olmadığını insandan insana farklılık gösterdiği görülmektedir. Kazak Türkçesini ana dili seviyesinde bilen insanlar olduğu gibi ikinci dil seviyesinde bilen insanlar, konuşma güçlüğü çeken insanlar, Rusça kelimeleri yoğun olarak dile karıştıran insanlar ve hatta hiç Kazak Türkçesi bilmeyen insanlar da vardır. Bu nedenle, devlet tarafından oluşturulan dil politikaları Kazak Türkçesinin geliştirilmesi ve yaygınlık kazanabilmesi açısından gerekli toplumsal koşulların oluşturulması amacına dayandırılmıştır.

Kazak Türkçesi, Kazakistan Cumhuriyeti'nin resmi dilidir ve Kazakların ulusal kimlik algısının gelişimi açısından da oldukça önemli bir konuma sahiptir. Kazak Türkçesi ülke içinde yaşadığı bazı sorunların yanı sıra değişen dünyaya adapte olabilmek ve varlığını koruyabilme adına da bazı sorunlarla karşılaşmaktadır. Buna karşılık, devlet

tarafından oluşturulmuş olan ve uygulanan dil politikalarıyla devlet dilinin kamu kuruluşlarında, eğitim ve kültür alanlarında, basın-yayın alanlarında, teknolojinin de dahil edildiği birçok alanda kullanışlı hale getirilmesine yönelik çalışmalar söz konusudur. Dil durumunun analiz edilmesi ülkedeki devlet dilinin işleyişini, kapsamını genişletmek; kültür ve eğitim diline ortam oluşturmak için devlet dilinin daha da geliştirilmesine ve korunmasına uygun koşullar sağlamak, tedbir alıp, mevcut durumun güçlendirilmesi açısından önemli bir etkidir (Kök , 2014). Bu tarz çalışmalar, Kazak Türkçesinin yaşayan ve gelişen bir dil olduğunun önemli göstergeleridir. Bunların yanı sıra, yaşadığımız çağın yeni teknolojilerinin sonucu olarak, uluslararası ilişkilerin artması ve bunun sonucu olarak da İngilizcenin Kazaklar arasında aktif kullanılan diller arasında yer almaya başlaması iki dilliliğin yerini çok-dilli toplumsal bir kimliğe bırakmasında etkili olmaktadır. Fakat iki dillilik gerçeğinin ve çok-dilli kimliğin güçlenmesinin değiştiremeyeceği bir gerçek vardır, bu da toplum genelinde en çok konuşulan dilin Kazak Türkçesi olduğudur. Özellikle son dönemlerde Kazak Türkçesine ve kültürüne artan ilgi ve Kazak Türkçesini öğrenen kişi sayısındaki artış dikkat çekmektedir. Bununla birlikte, Kazak Türkçesinin değişen ve gelişen yeni dünyaya uyum sağladığı ve modernizme ayak uydurduğu da görülmektedir. Kazak Türkçesi bilimsel, kültürel ve sanatsal alanlarda farklı projeler aracılığıyla desteklenmektedir. Kazak Türkçesinin geliştirilmesine yönelik devlet politikaları ve uygulanan tüm projeler Kazak Türkçesinin korunmasına ve gelişmesine olanak sağlamakla birlikte devlet dilinin siyasi ve toplumsal konumunu da güçlendirmektedir. Bu yöndeki değişimler bize Kazak Türkçesinin yaşayan, gelişen ve genişleyen toplumsal kullanım sahasıyla günden güne büyüyen bir dil olduğunu göstermektedir.

1.3.5. Kazak Türkçesinin Kazakistan'da yerel dil bölgelerindeki durumu:

Kazakistan'ın kuzey ve orta kesimleri çok dilli bir duruş sergilemektedir. Ancak Kazakistan'ın bu kesimlerinin Rusya'ya coğrafi olarak oldukça yakın olmasının sonucu olarak nüfusun çoğunluğunun Rusça konuştuğu görülmektedir. Bu bölgelerde yer alan ve çoğunlukla Rusça konuşulan şehirlere örnek olarak Kostanay, Pavlodar, Astana, Karaganda, Akmola şehirleri ve kuzey Kazakistan'da yer alan şehirleri gösterilebilir.

Kazakistan’ın batı ve güney kesimlerinde ise halkın büyük kesiminin Kazakça konuştuğu hatta bu bölgelerde yaşayan Rusların dahi günlük yaşamlarında Kazak Türkçesini kullandığı görülmektedir. Bu şehirlere örnek olarak Atyrau, Aktöbe, Mangıstay, Türkistan, Çimkent şehirlerini gösterebiliriz.

Kazak Türkçesi kullanım oranlarının bölgesel olarak farklılık göstermesinde bölgenin Rusya’ya yakın olup olmaması etkili olmakla birlikte bölgelerdeki milletlerin çoğunluk farklılıklarının da etkili olduğu görüşü söz konusudur. Bu etkiyi değerlendirebilmek adına Kazakistan Cumhuriyeti Stratejik Planlama ve Reformlar Ajansı Ulusal İstatistik Bürosu’nun 2022 yılında yayımladığı Kazakistan Cumhuriyeti 2021 Ulusal Nüfus Sayımının Sonuçları “Kısa Sonuçlar” dosyasının 12. sayfasında yer alan bilgilere göre milletlerin bölgesel dağılımlarının demografik durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir:

Tablo 2 Kazakistan Cumhuriyeti 2021 Ulusal Nüfus Sayımı Milletlerin Bölgesel Dağılımı¹⁷

Bölgeler	Toplam nüfus	Kazaklar	Ruslar
Kazakistan Cumhuriyeti	19 186 015	13 497 891	2 981 946
Akmola	782 995	436 984	210 769
Aktöbe	906 220	770 569	67 462
Almatı	2 146 576	1 577 320	229 234
Atyrau	673 601	625 895	30 059
Batı Kazakistan	675 655	529 058	109 205
Jambıl	1 199 259	891 262	87 965
Karaganda	1 348 468	751 941	391 718
Kostanay	833 643	368 303	280 577
Kızılorda	814 931	782 790	12 324
Mangustay	735 008	670 481	31 990
Pavlodar	756 755	423 322	223 712

¹⁷ Tabloda yer alan bilgiler <https://stat.gov.kz/national/2021/> internet adresinde yer alan Kısaça koritındılar 2021 jılı Kazakistan Respublikası halkının ultlık sanagının koritındıları isimli dosyasının 12. sayfasından alınmış ve tablo bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

Kuzey Kazakistan	540 786	203 176	240 567
Türkistan	2 054 021	1 551 604	27 926
Doğu Kazakistan	1 341 292	842 385	430 978
Astana	1 234 042	1 004 401	118 376
Almatı	2 030 285	1 286 229	415 705
Çimkent	1 112 478	782 171	73 379

Bu tabloda Kazakların ve Rusların genel nüfus toplamı içerisindeki bölgesel dağılımları gösterilmiştir. Tabloyu incelediğimizde Kazakistan'ın batı kesiminde alan Atyrau, Aktöbe, Mangusray, Batı Kazakistan bölgesi ve güney kesiminde yer alan Kızılorda, Türkistan, Jambıl, Çimkent şehirlerinde Kazak nüfusun Rus nüfusunda sayıca çok daha fazla olduğunu görmekteyiz. Ayrıca şehirlerin çoğunluğuna baktığımızda genel olarak şehirlerde Kazak nüfusun Rus nüfusundan fazla olduğunu görmekteyiz. Sadece Kuzey Kazakistan'da Rus nüfusun Kazak nüfusundan fazla olması dikkat çekmektedir. Bu durumun Kazak Türkçesine etkisinin olup olmadığını değerlendirebilmek adına aşağıdaki tabloyu inceleyelim:

Tablo 3 Kazakistan Cumhuriyeti 2021 Ulusal Nüfus Sayımı
Bölgelerine Göre Kazak Türkçesine Hakim Olan Nüfus¹⁸

	Toplam Nüfus	Kazak Türkçesini bilenler	Kazak Türkçesini günlük hayatta kullananlar	Kazak Türkçesini bilmeyenler
Kazakistan Cumhuriyeti	17 194 712	13 768 406	8 472 661	3 426 306
Akmola	723 289	459 730	155 525	263 559
Aktöbe	804 615	727 039	509 527	77 576
Almatı	1 920 221	1 651 365	1 164 723	268 856
Atyrau	589 710	563 591	394 866	26 119
Batı Kazakistan	610 048	507 363	355 573	102 685

Tabloda yer alan bilgiler <https://stat.gov.kz/national/2021/> internet adresinde bulunan Kısaşa korıtındılar 2021 jılı Kazakistan Respublikası halkının ulttik sanagının korıtındıları isimli dosyasının 31. sayfasından alınmış ve tablo bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

Jambıl	1 066 130	925 551	648 535	140 579
Karaganda	1 235 161	774 693	462 504	460 468
Kostanay	776 069	407 727	124 545	368 342
Kızılorda	715 682	697 560	489 938	18 122
Mangıstau	632 466	593 942	416 552	38 524
Pavlodar	698 528	453 789	193 921	244 739
Kuzey Kazakistan	506 703	231 096	87 659	275 607
Türkistan	1 799 757	1 682 673	1 180 418	117 084
Doğu Kazakistan	1 234 128	866 860	521 443	367 268
Astana	1 096 300	965 975	321 266	130 325
Almatı	1 816 888	1 424 551	859 194	392 337
Çimkent	969 017	834 901	586 472	134 116

Tabloyu incelediğimizde Kazakistan'ın batı kesiminde yer alan Atyrau, Aktöbe, Mangıstau, Batı Kazakistan bölgesi ve güney kesiminde yer alan Kızılorda, Türkistan, Jambıl, Çimkent şehirlerinde yani Kazak nüfusun yoğun olduğu şehirlerde Kazak Türkçesini bilenlerin ve günlük hayatında kullananların Kazak Türkçesi bilmeyenlerden sayıca çok daha fazla olduğunu görüyoruz. Kuzey Kazakistan'da ise Kazak Türkçesi bilenlerin Kazak Türkçesi bilmeyenlerden sayıca az olduğunu tanımlamaktayız. Bu da bize bir bölgedeki Kazak nüfusunun Kazak Türkçesi bilenlerin nüfusu ile doğru orantılı bir bağlantıya sahip olduğu görüşünün doğruluğunu kanıtlar niteliktedir.

2. BÖLÜM

ÇOK-KÜLTÜRLÜ VE ÇOK-DİLLİ TOPLUMLARDA TOPLUMUN ANADİLİNİN YOK OLMA TEHLİKESİ ÜZERİNE BİR İNCELEME: KAZAKİSTAN ÖRNEĞİNDE RUSÇANIN KAZAK TÜRKÇESİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİ

2.1. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ VE AMACI

2.1.1. Araştırmanın Konusunun Önemi

Bu çalışmayla, Kazakistan'da görülen Rusya ve Rusça etkisinin Kazak Türkçesine yansımalarının incelenmesi amaçlanmaktadır. Mevcut etkilerin Kazak Türkçesinin ölümüne yol açıp açmayacağı sorunsalı, konunun problem alanını oluşturmaktadır. Kazakistan, farklı etnik kökenlerden olan milletlerin kesişme noktası halini alan, çok kültürlü bir toplum yapısına sahiptir. Kazakistan toplumu, Orta Asya'dan Türk milletlerinin öz vatani olan Altaylara kadar uzanan çok büyük bir coğrafyada yaşam sürmüşlerdir. Bu büyük coğrafyada Kazak milleti uzun yıllar boyunca Moğollar ve diğer Türk devletlerinin hakimiyetleri altında yaşamlarını sürdürmüştür. Daha sonra Kazak Devletinin kurulmasıyla birlikte Kazaklar 15. yüzyıla damga vurmuştur. 18. yüzyılda Kazak halkları özgürlüklerini yitirerek Sovyet Rusya'nın egemenliğine girmiştir. Kazakların egemenlik alanlarına doğru gerçekleştirilen Rus hakimiyetiyle, Kazaklar yalnızca siyasal bir dönüşüm yaşamakla kalmayıp kültürel olarak da belli bir değişim sürecine maruz kalmıştır.

Rusya'ya karşı üstün ve kontrolcü bir pozisyona yerleşebilmek için yeterli maddi ve manevi imkanlara sahip olmayan Kazakistan hükümeti, kendini 'çok-kültürlü toplum' kavramıyla güvence altına alabileceğini düşünmüştür. Bu kavramla birlikte, içinde yaşayan diğer milletler ile ilgili azınlık bahaneleri öne sürülerek kurulabilecek baskıların önüne geçilebileceğine inanmıştır. "Çok kültürlülük etnik grupların aşına olunan kültürel göstergelerini kıyafetlerini, mutfağını ve müziğini- alır ve onlara mensup olanlar tarafından korunması gereken ve diğerleri tarafından da güvenli bir şekilde kültürel

gösteriler olarak tüketilecek otantik kültürel pratikler olarak bakar” (Kymlicka & Öztürk, 2013). Ancak Kazakistan’da görülen Rus etkisinin karşılıklı bir kültür alışverişinin ötesinde gerçekleştiği görülmektedir. Baskın kültür konumuna yerleşen Rus kültürü, dil olarak da Kazakistan’da etkin hale gelmiştir. Öyle ki, Kazakistan halkı Rusça bilmeyi aydın ve entelektüel olmakla aynı doğrultuda algılamaya başlamıştır. Kazakistan halkının Rusçayı da anadilleri olan Kazak Türkçesi kadar iyi kullandıkları bilinmektedir. Rusça ve Kazak Türkçesi bilen insanların sayıları azımsanamayacak düzeydedir. Karabulut’un (2004), makalesinde belirttiği gibi şehirde yaşayan halkın neredeyse %80’lik bir kısmı aslında Rusçayı anadil seviyesinde konuşabilmektedir. Yine bunların da %75-80’lik bir kısmını çocuklar ve gençler oluşturmaktadır. Bu bilgiden yola çıkarak Kazakistan’ın iki dilli bir toplum olduğu yorumuna ulaşabiliriz. “Toplumsal iki dillilik (societal bilingualism), bir toplulukta iki ya da daha fazla dilin kullanımı veya belli bir grup bireyin iki dili kullanma durumudur” (Bican, 2017). Asıl sorun ise, Kazakistan’da Rus dilli ve Kazak Türkçesi-Rusça iki dilli konuşurların sayısının sadece Kazak Türkçesi konuşanların sayısından fazla olmasıdır. “Ana dili Kazakça olan Kazakların çoğu Rusçayı bilmesine ve hatta kullanmasına rağmen Ruslar için aynı durum söz konusu değildir. Yani Kazakistan’daki Rusların büyük çoğunluğu Kazakçayı bilmemekte ve öğrenmemektedir” (Karakale, 2014). Bu bilgi yeni neslin Rus diline ana dillerinden daha fazla önem vermeye başladığının göstergesidir. “Ana dili’ anneden, aileden, yakın çevreden ve sosyal çevreden, içinde yaşanılan toplumdan, doğumdan sonraki ilk yıllarda, çocukluk evresinde, ilk iletişimin sağlandığı, konuşmanın ve düşünmenin gerçekleştiği, kişinin en iyi hâkim olduğu, kendisini en iyi ifade ettiği, eğitim öğretim almaksızın, ilk kullanılan, birinci olarak edinilen ve öğrenilen dildir” (Oruç, 2016).

Son zamanlarda özellikle Kazakistan’daki yeni neslin Kazak Türkçesini aile bireyleri ile konuşurken kullandıkları ama ev dışında anadilleri yerine Rusçayı tercih ettikleri ileri sürülmektedir. Bu yöndeki iddialar zaman içerisinde Kazak Türkçesinin aile içinde konuşulmasının da sona ermesinin ardından tamamen yok olabileceği sorununu açığa çıkarmaktadır. “Bir zamanlar var olan dillerin kullanımdan kalkmasına, yok olmasına modern dilbilim çalışmalarında dil ölümü denilmektedir” (Karabulut, 2004). Dil ölümü, bir dilin tamamen terk edilmesiyle açığa çıkan kaçınılmaz bir son olarak ifade edilebilir. Dil ölümü, bir kültür kaybıdır.

Bu çalışmayla önlem alınmaması durumunda zaman içerisinde Kazak Türkçesinin sonunun gelme ihtimali olup olmadığına dikkat çekilmesi amaçlanmaktadır. Bu riski açığa çıkaran iç ve dış faktörlerin gönüllü katılımcılarla yapılan görüşmeler aracılığıyla tespit edilmesi ve mevcut sorunların somut bir şekilde ifade edilmesi hedeflenmektedir. Toplum-dilbilim açısından fayda sağlayacağına inanılan bu çalışmanın, dilbilim çalışmalarının önemli konularından biri olan dil ve kültür arasındaki ayrılmaz bütünlüğü vurgulaması yönüyle de fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

2.1.2. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmada, Kazak Türkçesinin toplumsal konumuna yönelik yorumlara ulaşabilmek için dil dışı faktörlerin incelenmesi amaçlanmaktadır. Bu yaklaşım ile dil ilişkilerinin yer edindiği siyasal ve topluma dair şartların incelenmesi hedeflenmektedir. Buradan yola çıkarak, Kazakistan halkının kültürel, toplumsal ve dil ile ilgili algıları, öte yandan ise Kazak Türkçesinin Kazak toplumundaki yeri tartışılacaktır. Araştırmanın bir diğer kolunda ise, Kazakistan halkının anadillerinin toplumda edindiği yer ve kullanımlarında etkili olan, yön veren, saptayıcı olan toplum-dilbilimsel gerçekler ele alınacaktır. Son olarak ise, Kazakistan Türkçesinin kullanımları ve kullanım alanlarında görülebilecek daralma riski ve süreci değerlendirilecektir.

2.2. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI

Araştırmada çok dilli ve çok kültürlü toplum yapısına sahip olan Kazakistan'da Kazak dilinin toplumsal konumu, kullanım alanları ve günlük yaşamda kullanılma sıklığı, çok dilli 25 Kazak katılımcının verdiği cevaplardan elde edilen görüşlerin toplanması ve analiz edilmesi yoluyla belirlenmiştir. Ayrıca bu çalışmada edebiyat, müzik, eğitim, kültür alanlarında da Kazak dilinin yeri araştırılmıştır. Kazak dilinin toplumsal konumu ve özellikle Rus diline kıyasla kullanılma sıklığına ilişkin yorumlara ulaşabilmek amacıyla katılımcıların görüşleri incelenmiş ve araştırmanın ilgili bölümlerinde bu görüşlere yer verilmiştir.

2.3. VERİ TOPLAMA ARAÇLARI, TEKNİKLERİ VE ANALİZİ

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak, görüşme tekniği kullanılmıştır.

Görüşülen kişilere yaşamlarıyla ilgili sorular sorarak ve onların cevaplarını, anlattıklarını dinleyerek gerçekleştirilir. Bu bakımdan görüşme, özel bir iletişim ve sohbet biçimidir. Yapılandırılmış görüşmelerden yapılandırılmamış

görüşmelere tüm görüşmeler, araştırmacı ve katılımcı arasında bir etkileşimi içerir. Görüşme, araştırmacının ve katılımcının aktif olarak dahil olduğu anlam yaratım süreci olarak da tanımlanabilir (Holstein ve Gubrium, 2004; akt. Salman Yıkılmış, 2020).

Görüşme tekniği için hazırlanan 17 soruya katılımcıların verdiği cevaplar değerlendirilerek Kazak Türkçesinin toplumdaki yeri ve yok olma tehlikesi içinde olup olmadığı konusunun açıklığa kavuşturulması amaçlanmaktadır. Bu amaçla hazırlanmış olan görüşme formu, görüşme türleri arasında yer alan yarı yapılandırılmış görüşme türü doğrultusunda uygulanmıştır. Amaç doğrultusunda hazırlanan sorulara ek olarak gerekli görülmesi durumunda görüşme esnasında farklı sorular sorulmasına da imkan verilmiştir. Son bölümde görüşme sırasında kişilere yöneltilebilecek ek sorular, hatırlatıcı olması yönüyle not olarak yer almıştır.

Görüşme formu için hazırlanan sorular uzman görüşü alınarak bu sorular uygun bulunduktan sonra değerlendirmeye alınmıştır. Amaca uygun veri toplanmasına uygun olarak gerçekleştirilen taslak çalışmaları neticesinde son halini almış olan form, katılımcılara uygulanmıştır.

2.4. ARAŞTIRMA SORULARI

Bu çalışmada Kazak Türkçesinin Kazakistan'daki Rus etkisine karşılık toplumsal ve dilsel yapısının değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Bu değerlendirmeyle Kazakistan'da Kazak Türkçesi ve Rusça arasında yaşanan etkileşimin çok dillilik olarak görülmesi mi yoksa dil değişim süreçlerine neden olan ve Kazak Türkçesinin lehinde ilerleyen bir dil çatışması olarak mı değerlendirilmesi gerektiği konusunda sonuçlara ulaşılması hedeflenmektedir. Başka bir ifade ile, Kazak Türkçesinin Rus etkisine rağmen varlığını koruyabilmesi mümkün müdür? Yahut çatışma yaşayan diller arasında baskın dilin toplumun anadilini tehlikeye atması sonucu dil ölümünün gerçekleşmesi durumu, Kazak Türkçesi için de geçerli olabilir mi? Daha açık bir ifade ile Kazak Türkçesinin dil ölümünün zaman içinde gerçekleşmesi kaçınılmaz mıdır? Araştırmanın konusunu oluşturan bu ana soru, Kazak Türkçesinin günümüzdeki Kazak halkı için toplumsal konumuna, ana dillerine ve ana dillerinin inceliklerine ne denli hakim olduklarını incelemeye dayanmaktadır. Kazak halkının Rusça ve Kazak Türkçesi ile ilişkileri göz

önünde bulundurulurak “Kazakistan’da hangi dil nerelerde, hangi sebeplerle ve ne şekilde kullanılıyor?” sorusuna yanıt aranacaktır.

2.5. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi desenlerinden olan, olgubilim deseni ve durum analizi yöntemi bir arada kullanılmıştır. Olgubilim, öncelikli olarak olgunun altında yatan ortak anlamları keşfetmek için bireyler tarafından deneyimlenmiş dünyayı tanımlamaya ve yaşanmış deneyimlerin özünü açıklamaya çalışmaktadır (Baker, Wuest ve Stern, 1992; Rose, Beeby ve Parker, 1995; akt. Onat Kocabıyık, 2016). Olgubilim araştırma yöntemiyle, Rusça bilen Kazakistanlı bireylerin bu dili toplum içinde nasıl gördüğü ve konumlandıkları arasındaki bağlantıya dikkat çekilmesiyle çalışmanın başlangıç noktasını oluşturulmasının yanı sıra, mevcut olgunun da açığa çıkarılması amaçlanmaktadır. “Durum çalışması; tek bir durum ya da olayın derinlemesine boylamsal olarak incelendiği, verilerin sistematik bir şekilde toplandığı ve gerçek ortamda neler olduğuna bakıldığı bir yöntemdir. Elde edilen sonuçlarla olayın neden o şekilde oluştuğu ve gelecek çalışmalarda nelere odaklanılması gerektiğini ortaya koyar” (Davey, 1991; akt. Münevver Subaşı&Kübra Okumuş, 2017, s. 420). Durum analizi yöntemini ile 20-78 yaş aralığındaki katılımcıların deneyimledikleri zaman dilimlerindeki durum farklılıklarının ve bu farklılıkların tarihsel süreç içindeki değişimlerin etkisinin saptanması ve bu yolla Kazak Türkçesinin geçmişten günümüze yaşadığı süreçlere ve bu süreçlerin dayanaklarına ulaşılması amaçlanmaktadır.

2.6. ARAŞTIRMANIN EVRENİ VE ÖRNEKLEMİ

Bu araştırmanın katılımcıları Kazakistan’ın Atyrau ve Ural şehirlerinde yaşayan çok dilli etnik Kazak bireyler arasından gönüllülük esasına göre seçilmiştir. Görüşme formunun uygulanacağı bu örneklem seçiminde, maksimum çeşitlilik örnekleme kullanılmıştır. “Varyasyonların anahtar boyutlarını tanımlayarak ve birbirinden mümkün olduğunca farklı olan vakaları bularak maksimum bir varyasyon örneği oluşturulur.

Maksimum varyasyon örnekleminin kullanılmasıyla çeşitli bağlamlarda farklı paydaşların deneyimlerini elde etmek hedeflenmektedir.” (Yağar & Dökme, 2018). Kriter gözetmeden tüm grupların dahil edildiği bir çalışmayla farklılıkların sonuçlar üzerindeki etkisinin saptanması amaçlanmıştır.

Toplumdilbilimsel çalışmaların bir yandan dil sistemlerinin sosyal, politik ve kültürel önemi ve dil kullanımındaki farklılıklar, diğer yandan dil üzerindeki kültürel ve toplumsal olarak belirlenmiş etkileri konu edinir. Kuşkusuz bir toplumda çeşitli alanlar, bölgeler, insan toplulukları, gruplar, sınıflar, bireyler ile bunların birçok alt grupları söz konusudur ve bütün bu unsurların dil ile doğrudan ilişkisi vardır. Bu nedenle bir toplumdaki söz konusu bu unsurlardan hareketle bir taraftan onların özellikleri diğer taraftan her birinin dil ile ilgili özellikleri ve bunların arasındaki ilişkiler incelenebilir (Zengin, 2024, s.157).

Bu çalışmada katılımcılara ait olan cinsiyet, meslek, eğitim gibi toplumdilbilimsel etkenlere dahil bilgiler kullanılmamış, sadece katılımcıların yaş etkeni değerlendirmeye dahil edilmiştir. Katılımcılar 20-78 yaş aralığındaki bireylerden oluşmaktadır. Bu kadar geniş bir yaş aralığının tercih edilme nedeni; bağımsız Kazakistan döneminde yaşayan, Sovyetler yönetimine giriş sürecini deneyimleyen, Kazakistan’ın yeniden bağımsızlığa geçiş sürecini deneyimleyen ve yeni bağımsız Kazakistan’a doğan bireylerin bakış açılarındaki farklılıkları ve deneyimlerinin düşünce üzerindeki etkisini değerlendirebilmektir.

Görüşmeler esnasında elde edilen cevapların yeterli olmaması veya katılımcıların bilgi vermekten çekinmesi, kendini rahat ifade edememesi gibi durumların yaşanması halinde görüşme türlerinden olan odak grup görüşmesine başvurulması planlanmıştır. “Karşılıklı etkileşim ve çağrışımlar sonucu, katılımcılar birbirlerinin zihinlerindeki duygu ve düşünceleri tetiklerler; böylelikle de zengin bir bilgi akışı sağlanır. Bu yöntemde grup baskısı, sosyal onaylanma ve sosyal beğenilirlik gibi engellerin aşılması ve katılımcıların gerçek algı, duygu ve düşüncelerine ulaşılması amaçlanmaktadır” (Çokluk, 2011). Odak grup görüşmesine gerek duyulması ve gerçekleşmesi durumunda görüşmelerde grup sayıları 4 kişi ile sınırlı tutulması düşünülmüştür. Sorulara verilen cevaplar sırasında kişilerden biri cevap verdiği esnada, gruptaki diğer bireylerin beden dilleri ile onay veya ret tepkilerine de dikkat edilerek bu tepkilerin de sonuçlara dahil edilmesi planlanmıştır. Ancak araştırma esnasında katılımcılardan alınan cevaplar yeterli ve açık görülmüştür. Bu nedenle odak grup görüşmesine ihtiyaç duyulmamış ve araştırma sürecine dahil

edilmemiştir. Araştırmada kullanılan veriler katılımcıların görüşme sorularına verdiği cevaplardan elde edilmiştir.

2.7. ARAŞTIRMANIN GEÇERLİLİK VE GÜVENİLİRLİĞİ

Bu bölümde, araştırmanın geçerliliğine ve güvenilirliğine yönelik bilgilere yer verilecektir. Bu araştırma nitel bir araştırmadır. Çalışmada nitel araştırma yöntemi desenlerinden olan, olgubilim deseni kullanılmıştır. Araştırmaya ait bulgulara ulaşmada veri toplama aracı olarak, görüşme tekniği kullanılmıştır. “Nitel araştırma yönteminde genel anlamda veri toplamak için bir ölçme aracı olarak araştırmacı kullanıldığından dolayı çalışmanın geçerlilik ve güvenilirliğine yönelik kavramlar araştırmacıya ilişkin olarak kullanılmaktadır” (Türnüklü, 2000).

Nitel araştırmanın geçerliliği araştırmacının elde ettiği bulguları yansız bir şekilde değerlendirmesi ve sunmasıyla doğru orantılıdır. Bu çalışmada elde edilen tüm bilgiler katıksız bir şekilde sunulmuştur. Katılımcılarla yapılan görüşmeler katılımcının talebine bağlı olarak Rusça veya Kazakça olarak gerçekleştirilmiştir. Görüşme sonrasında katılımcıların görüşleri araştırmacı tarafından, hiçbir yorum katılmaksızın, olduğu gibi Türkiye Türkçesine tercüme edilmiştir. Yapılan görüşmeler, katılımcılardan alınan izinle sesli kayıt altına alınmış, görüşme esnasında katılımcılara araştırmacı tarafından görüşme soruları dışında herhangi bir yönlendirme yapılmamış, görüşmeler doğal sürecinde ilerlemiştir. Araştırma içerisinde sunulan tüm bilgilerin kaynağı açık ve doğrulanabilir niteliktedir. Araştırmada kullanılan tüm veriler yasalara ve kurallara uygun olarak elde edilmiş, tarafsız ve adil bir tutumla değerlendirilmiştir.

Nitel araştırmanın güvenilirliği ise tüm araştırmalarda olduğu gibi temelde elde edilen ve araştırmada sunulan verilerin kaynağı ve kaynağın elde edilme şekliyle doğru orantılıdır. Bulguların güvenilirliğini arttırmak adına tüm görüşmeler katılımcıların izniyle sesli kayıt altına alınmıştır. Kayıtlar büyük bir titizlikle dinlenmiş ve olduğu gibi tercüme edilmiştir. Araştırmanın bulgular bölümünde yalnızca cevaplar ele alınmış ve değerlendirilmiş, araştırmacının kişisel görüşlerine bu bölümde yer verilmemiştir. Görüşme soruları araştırmanın amacına yönelik kapsamlı bir literatür çalışması

sonucunda hazırlanmış, uzmanların değerlendirmesi ve onayıyla son halini almıştır. Bu araştırma kapsamında Atyrau ve Ural şehirlerinde yaşayan 25 çok dilli etnik Kazak katılımcı ile görüşme yapılmış ve bu görüşmelerden elde edilen bulgular araştırmanın sonucunu oluşturmuştur.

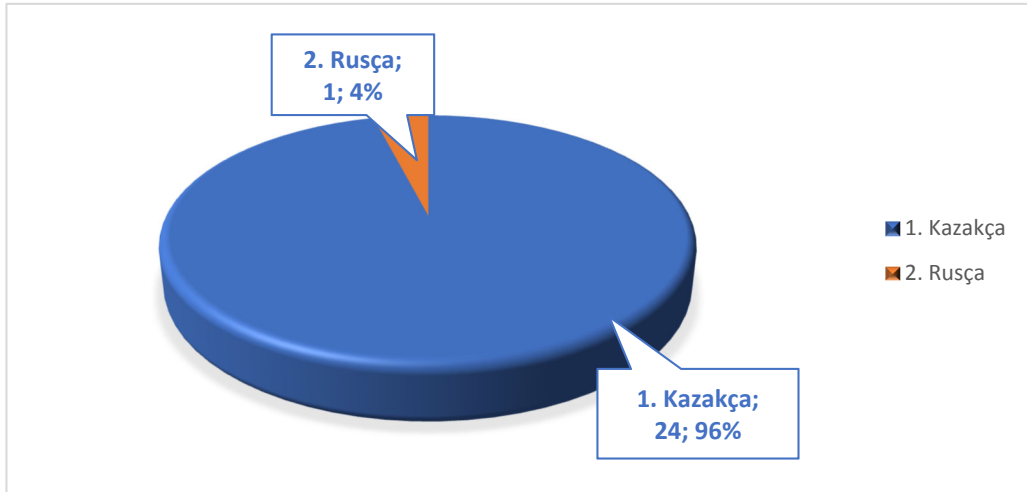
2.8. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Bu çalışmayla, Kazakistan’da görülen Rusya ve Rusça etkisinin Kazak Türkçesinin toplumdaki kullanımına ve konumuna yönelik yansımalarına dair yorumlara ulaşmak amaçlanmaktadır. Araştırmanın amaçlarına ulaşabilmesi için bu bölümde 25 Kazak katılımcının, kendilerine yöneltilen 17 görüşme sorusuna sundukları cevaplar doğrultusunda elde edilen bulgulara yer verilecektir. Katılımcıların görüşleri gizlilik kurallarına uygun olarak K1, K2, ... şeklinde karmaşık bir şekilde kodlanmıştır.

Katılımcıların Katılacakları Görüşmede Hangi Dilde Konuşmayı Tercih Ettiklerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Bu görüşmeyi sizinle Rusça mı Kazakça mı yapmamızı istersiniz?” sorusu yöneltilmiş, alınan cevaplar aşağıdaki çizelgede kişi sayısı ve yüzdelik oranlarıyla birlikte sunulmuştur.

Grafik 1: Katılımcıların görüşmede tercih ettikleri iletişim diline yönelik bulgular¹⁹

¹⁹ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

Katılımcıların 24'ü görüşme esnasında Kazak dilini kullanmamızı, 1 katılımcı ise Rusça kullanmamızı tercih etmiştir. Kazak dilini tercih eden katılımcılardan K7, dil seçimini belirtirken Kazak ırkına mensup olduğunu özellikle vurgulamaktadır. K9, K14 ve K20 katılımcılarının ise ana dili vurgusu yaptığı dikkat çekmektedir. K13, öncelikle “Farketmez” ifadesini kullanmış, ardından devlet dili olması nedeniyle Kazak dilini tercih ettiğini belirtmiştir. Diğer katılımcıların ise herhangi bir vurgu yapmadan veya sebep belirtmeden dil tercihlerini ifade ettikleri görülmektedir.

Sonuç olarak, görüşme esnasında katılımcıların %96'sının Kazak dilini, %4'ünün ise Rusçayı tercih ettiği bulgusuna ulaşılmıştır.

Katılımcıların Günlük Yaşantılarında Hangi Dili Daha Çok Kullandıklarına Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Günlük yaşantınızda iletişim kurarken Rusçayı mı Kazakçayı mı daha çok kullanıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, İki dil, iş ve sosyal dengede, iki dili de birlikte kullanıyorum, Rusça ve Kazakça.

K2, İki dili de birlikte kullanıyorum. Kazakça da Rusça da.

K3, Çoğunlukla Kazakça kullanıyorum.

K4, Çoğunlukla Kazakça kullanıyorum. Ama bazı Rusça kelimeler bizim günlük konuşmalarımızda kullanılıyor. Çünkü biz 300 yıl boyunca Rusya hakimiyetinde yaşadık. Bundan dolayı Rusça kelimeler şarkılarımıza, günlük konuşmalarımıza girdi. Ama doğru konuşmaya çalışıyorum. Sadece Kazakça, %100 Kazakça, konuşmaya çalışıyorum.

K5, İş yerimde Rusça, sosyal yaşamımda Kazakça kullanıyorum.

K6, Kazakça çok fazla kullanıyorum. Rusça kullanmamalıyım diye düşünüyorum.

K7, Ana dilim Kazak dili olduğundan çoğunlukla Kazak dilini kullanıyorum. Ama bir gelinim Rus dilini daha iyi anladığı için bazen Rusça da konuşuyoruz.

K8, Kazakça.

K9, Kazakçayı daha çok kullanıyorum.

K10, Kazakçayı daha çok kullanıyorum. Rusçayı neredeyse hiç kullanmıyorum diyebilirim. Sadece Rus dilli insanlarla görüştüğümde ona düşüncelerimi aktarmak için veya onun söylediklerimi anlayabilmesi için Rusça konuşuyorum. Bunun dışında karşımdaki insan hangi halktan hangi ulustan olursa olsun Kazakça konuşmaya öncelik veriyorum.

K11, %50 %50. Ama ben uzmanlık alanıma bağlı olarak Kazak dilinde konuşuyorum.

K12, Kazakistan'ın devlet dilini kullanıyorum.

K13, Günlük hayatta elbette Kazak dilinde konuşuyorum. Bunun bir nedeni de yok. Nasıl söylesem, Rus dilinden faydalanmamda da sorun yok. Ama çok doğru olmaz. Ama bizim çocuklarımız Rus eğitimi aldı. Onların okullarına gittiler. Biz gençliğimizde çalışırken Rus dili baskındı. Baskın olduğundan bazı durumlar ortaya çıktı. Örneğin toplulukların tamamında, okullarda, marketlerde, farklı grupların hepsinde Rus dili konuşuldu. Kağıt paraların, reklam kartlarının hepsi Rusça oldu. Bu nedenle kıyaslayarak söylemem gerekirse, sen Rusça bilmiyorsan hizmet alamaz hale geldin o dönemde. Örneğin ben Kazak ilkokulunu bitirdim. Kazak okulunu bitirsem de Rusçaya uzak değildim ve orada da Rusça konuştuğumu biliyorum. 1907 yıllarında maymun olsan da Rusça öğrenirdin. Ama o insanlarla dövüşemezsin. Ben çok kitap okurum. Çocukluğumdan bu yana çok okurum. Çok fazla okudum, çok fazla. Kazak klasiklerini, Rus klasiklerini, dünya klasiklerini... Benim ilk okuduğum kitap, Mark Twain oldu. Tom Sawyer isimli kitabını Kazak diline tercüme eden kişi, harika tercüme etmişti. Çok iyiydi. Sonrasında kimleri okudum ben... Jack London'ı okudum. Privodda.²⁰ Rusça da okudum, Kazakça da okudum. Çocukken okuduklarımız, çocuk klasikleri olurdu. Çocukların seviyesine uygun kitaplar var. Benim babam yaşlandı diyen kitaplar da var ölenler artık gelmez diyenler de

---

²⁰ Sürekli.

var... Onların hepsini okudum. Sonra başka klasikler de var. Benim yazdıklarına da bakabilirsiniz. 11. Sınıfa geldiğimizde bir öğretmenle karşılaştım. Sonrasında çok iyi insan olduğunu gördüm. Çok yumuşak kalpli bir öğretmendi. Bir grubumuz vardı kitap okurduk, aralarında kızlar da vardı. Hepsi de erken pes etti. Bize görevler verirdi, bir süremiz olurdu, o süreye kadar kitabı bitirmemiz gerekirdi. O 13 çocuktan sadece ben başarılı oldum. Sonra öğretmenim bana sordu, nasıl oldu da başarabildin diye. Sonra onun yanında başka yazarları da tanıdım. Beni Kazakistan'da çok ünlü yazarlarla tanıştırdı. Rusça okumak istemeyenler için Kazakça tercüme seçenekleri her zaman var. Puşkin, Lermontov, Tolstoy, Gogol okuduğunda iyi anlayamayanlar var, biz onları da okuduk, Mayakovski'yi de. Bu kadar çok klasik okuduğum için Kazak okulunda okumuş olsam da Rusçayı iyi öğrendim. Onları da okudum çünkü okumasam olmaz diye düşündüm. Sadece Rus klasiği olduğu için değil, ben tüm dünya klasiklerini okudum. Kitaplara karşı değilim, herkesin iyi olduğunu düşündüğü kitap farklıdır. Benim tekrar tekrar okuduğum bir kitabım var. O kitap bana gerçekleri ve özümü gösteriyor. Çocuklar için yazılmış ama sadece çocuklara değil herkese hitap ediyor. Mesela London da öyle bir yazardır. Onun gibi Rus yazarlar da var. Gorki de çok iyidir. Dünya edebiyatında ses getiren yazarlar var Shakespeare de onlardan biridir.

K14. Çoğunlukla Kazakça kullanıyorum. Ama gerekli yerlerde Rusça da kullanıyorum.

K15, Çoğunlukla Kazakça ama Rusça kelimeler de kullanmadan tamamen Kazakça konuşuyorum diyebilirim.

K16, Kazak dilini.

K17, Bu iki dilden Kazak dilini çok kullanıyoruz. Ama Rus dilinde de yeterliyiz.

K18, Ben iki dili de çok kullanıyorum. Çünkü iş yerimde iş arkadaşlarımdan yarısı Kazakça konuşuyor, yarısı Rusça konuşuyor. Bu nedenle ben iki dili de kullanıyorum.

K19, Günlük hayatımda sadece Rusça konuşuyorum. Çünkü iş yerimde herkes sadece Rus dilini kullanıyor ve Rus dili konuşmak bana kolay geliyor.

K20, Günlük hayatımda çoğunlukla Kazakça konuşuyorum. Kazakça şarkılar yazıyorum. 45 yıl önce yazdığım şarkıları var. Allah beni bu yetenekle ve dışa dönük yarattı. Ben gelecekte benim çocuklarımdan veya torunlarımdan birinin bu şarkıları söylemesini ümit ediyorum. Bu nedenle bu şarkıları yazarak kayıt altına alıyorum.

K21,99 oranında yani %99 oranında Kazakçayı kullanıyorum.

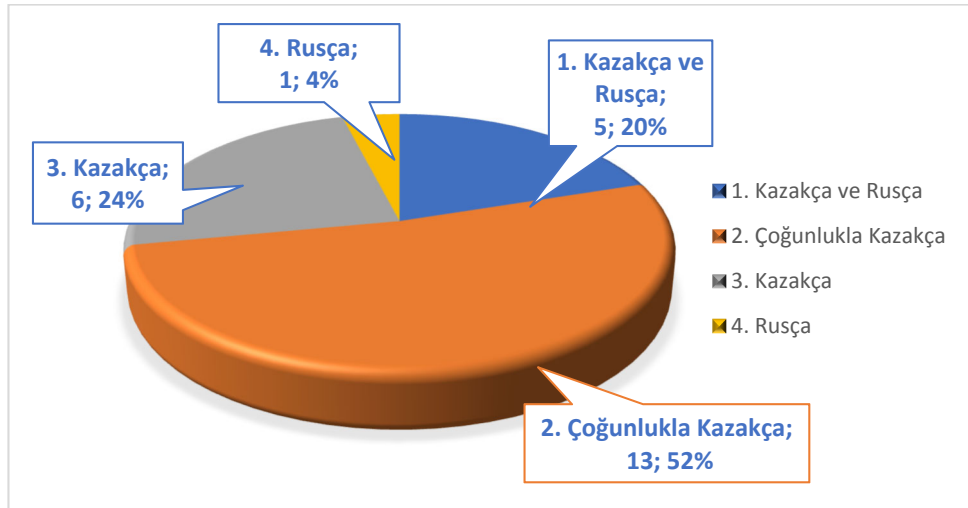
K22, Günlük hayatta Kazak dilini kullanıyorum. Çünkü benim mesleğim Kazak diliyle bağlantılı. Kazak dili ve edebiyatı öğretmeniyim.

K23, Çoğunlukla Kazakçayı kullanıyorum.

K24, Ben günlük hayatımın her alanında Kazak dilini kullanıyorum. Rus dilini sadece gerekli olan, zorunluluk içeren durumlarda kullanabilirim. Zorunlu durumlar dışında hayatımın her alanında kesinlikle Kazak dilini kullanıyorum.

K25, Tamamen Kazakça, sabahtan akşama akşamdan sabaha kadar sadece Kazakça kullanıyorum.

Grafik 2: Katılımcıların günlük yaşantılarında tercih ettikleri iletişim diline yönelik bulgular²¹

²¹ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

Katılımcılara günlük yaşantılarında hangi dili kullandıkları sorulmuştur ve verilen yanıtlar şu şekildedir: Kazakça ve Rusça, çoğunlukla Kazakça, Kazakça, Rusça.

Katılımcılarımızdan K1, K2, K5, K11, K18 günlük yaşantılarında her iki dili, Kazakça ve Rusça, kullandıklarını ifade etmişlerdir. K1, K5, K18 sosyal yaşantılarında Kazakçayı kullandıklarını ancak iş yerlerinde Rusça kullandıklarını belirtmişlerdir. K11 mesleği nedeniyle iş yerinde Kazakça konuştuğunu ama günlük yaşantısında Kazakça ve Rusça konuştuğunu belirtmiştir. K2, konuşma ortamlarını ifade etmemiş, sadece Kazakça ve Rusça konuştuğunu belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K3, K4, K6, K7, K9, K10, K13, K14, K15, K17, K20, K23, K24 günlük yaşantılarında Kazakça ve Rusça konuştuklarını fakat çoğunlukla Kazakça konuştuklarını belirtmişlerdir. K7, K10, K14, K24 sadece zorunlu durumlarda Rusça konuştuklarını belirtmişlerdir. K15 çoğunlukla Kazakça konuştuğunu ve Kazakça konuşurken Rusça kelimeler karıştırmadığını vurgulamıştır. K4 ise çoğunlukla Kazakça konuştuğunu, fakat Kazakistan'ın uzun yıllar Rusya hakimiyetinde kalmasının sonucu olarak Rusça kelimeleri Kazakçanın içinde kullanmanın normal karşılanan bir durum olduğunu belirtmiştir. K13 çoğunlukla Kazakça konuştuğunu ama Sovyet döneminin etkilerinin sürmesi nedeniyle Rusçanın da kullanılabileceğini belirtmiştir. K3, K6, K9, K17, K20, K23 yorum katmadan çoğunlukla Kazakça konuştuklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılarımızdan K4, K8, K12, K16, K21, K22, K25 günlük yaşantılarında sadece Kazakça kullandıklarını belirtmişlerdir. K12 Kazakçanın devlet dili olduğunu vurgulamıştır. K22 Kazak dili öğretmeni olması nedeniyle her zaman Kazakça konuştuğunu belirtmiştir. K4, K8, K16, K21, K25 herhangi bir vurgu veya yorum ilave etmeden sadece Kazakça kullandıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcılarımızdan K19, günlük yaşantısında sadece Rusça kullandığını belirtmiştir. Bunun nedeni olarak da iş yerinde herkesin Rusça konuştuğunu ve Rusça kullanmanın kendisi için kolay olduğunu ifade etmiştir.

Sonuç olarak, katılımcıların %20'si günlük yaşantısında Kazakçayı ve Rusçayı aynı oranda kullandığını, %52'si günlük yaşantısında iki dili kullanıyor olsa da çoğunlukla Kazakçayı kullandığını, %24'ü günlük yaşantısında Kazakçayı kullandığını, %4'ü günlük yaşantısında Rusçayı kullandığını ifade etmişlerdir.

Katılımcuların Aileleriyle İletişim Kurarken Hangi Dili Daha Çok Kullandıklarına Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Ailenizle iletişim kurarken genellikle Rusçayı mı Kazakçayı mı kullanıyorsunuz?” sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Kazak dili. Hepsiyle değil. Bazen babamla Rusça konuşuyoruz. Ailemin diğer kişilerle Kazakça konuşuyorum. Babam Rusya Federasyonu’nda eğitim aldı. Orada iki üniversite bitirdi. Bu nedenle babam için çoğu zaman Rusça konuşmak daha iyi.

K2, Ben evimde Kazakça konuşuyorum. Evimin dışında Rusça konuşuyorum. Ama Kazak arkadaşlarımla görüştüğümüzde sadece Kazakça konuşuyoruz. Rus veya Alman, Uygur, Kürt, Türk gibi farklı ırkların çoğu Rusça konuştukları için onlarla Rusça konuşuyorum. Bizim toplumumuzda farklı ırklardan çok insan var. Bu nedenle onlar benimle hangi dilde konuşursa o dilde konuşuyorum.

K3, Sadece Kazak dilinde. Ailemdeki herkes Kazak dilinde konuşuyor. Hepimiz Kazak dilinde konuşup Kazakça cevap veriyoruz.

K4, Kazakça. Ben kendim köylüyüm. Köyde yaşıyorum. Ailemdeki insanlar, ebeveynlerim, kardeşlerim Kazakça konuşuyor. Sadece Kazakça konuşuyor. Sadece bazen Rusça kelimeler kullanıyoruz. Ama biz tam olarak Rusça konuşmayız. Bazı Rusça kelimeler dilimizde normalleşti, sadece o kelimeleri kullanıyoruz ama Kazakça konuşuyoruz. Ailemdeki herkesle.

K5, Ailemle konuşurken çoğunlukla Kazakça kullanıyorum.

K6, Hepimiz Kazakçayı kullanıyoruz. Annem, kardeşlerim, eşim, kızım benim küçük bir kızım var, hepimiz Kazakça konuşuyoruz.

K7, Genellikle Kazakça kullanıyoruz.

K8, Kazakça konuşuyoruz. Hepsiyle.

K9, Hepimiz Kazakçayı kullanıyoruz. Ailemle, çocuklarımla. Ailemde herkesle Kazakça konuşuyorum.

K10, Sadece Kazakça kullanıyoruz. Ailemde herkesle sadece Kazakça konuşuyorum.

K11, Kazakça.

K12, Kazakça kullanıyorum. Ailemde herkesle.

K13, Kazak dilinde, sadece. Hepsiyle. Rusça konuştukları zaman bile Kazakça cevap veririm.

K14. Kazak dilini kullanıyoruz.

K15, Kazakça kullanıyorum.

K16, Kazak dilini.

K17, Ailemle konuşurken Kazak dilinde konuşuyoruz. Benim babam, babaannem kısmen Rus kısmen Kazak. Ama yine de annem Rus dilini hiç bilmiyor. Bu nedenle biz evde iki dili de biliyoruz ama evde daha çok Kazak dilinde konuşuyoruz.

K18, İkisi de olabilir. İki dili de kullanıyorum. Çünkü benim yaşça büyük akrabalarım, ablalarım, abilerim Rusça eğitim aldılar. Bu nedenle onlar Rusça konuşuyorlar. Ama ben Kazak okulunda okuyan çocuğumla Kazakça konuşuyorum.

K19, Ben ve ailem evde her iki dili de kullanıyoruz. Aslında ben iki dili de anlayabiliyorum. Bu benim için sorun değil.

K20, Ben ailemle çoğunlukla Kazakça kullanıyorum. Bazen Rusça da konuşuyorum. Ben gençken melez çocukların ailelerine özenerek bakıyordum, öyle ailelerin, ülkelerin birbirleriyle yakınlaşmasına yardımcı olacağına, barışı sağlayacaklarına inanıyordum. İki

kızım da yabancı milletlerle evlendiler. Kızlarımdan biri Arap ile biri Türk ile evlendiler. Bu beni hiç rahatsız etmiyor. Kızlarım okudular ve eşleriyle iş yerlerinde tanışarak evlendiler. Birbirlerine yaklaşıyorlar. Bu beni mutlu ediyor. Bu evlilikler ulusların yakınlaşmasını sağlıyor. Kendi ana dillerini de elbette unutmuyorlar.

K21, Kazakça. Sadece Kazakça konuşuyoruz.

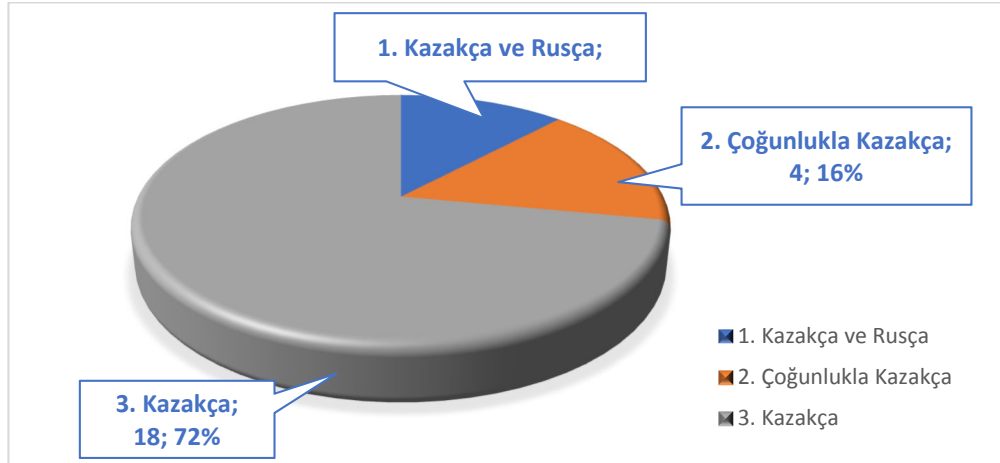
K22, Ailemle sadece Kazakça konuşuyorum. Temiz ve doğru Kazakça kullanıyoruz.

K23, Kazakçayı kullanıyorum. Hepimiz Kazakça konuşuyoruz. Bizim ailemiz tamamen Kazaktır.

K24, Benim ailemde herkes Kazakça konuşuyor. Çocuklarım da gelinlerim de torunlarım da hepsi Kazakça konuşuyor. Ve hepsi Kazak okullarında Kazak gelenek ve göreneklerine uygun olarak eğitim aldılar. Torunlarım da çocuklarım da çok iyi Rusça bilmiyorlar. Kazak terbiyesiyle yetişip eğitim aldıkları için düşünceleri de bu yönde gelişti.

K25, Ailemle sadece Kazak dilini kullanıyoruz.

Grafik 3: Katılımcıların aileleriyle iletişim kurarken tercih ettikleri dile yönelik bulgular²²

Katılımcılara aileleriyle iletişim kurarken hangi dili kullandıkları sorulmuştur ve verilen yanıtlar şu şekildedir: Kazakça ve Rusça, çoğunlukla Kazakça, Kazakça.

Katılımcılarımızdan K1, K18, K19 aileleriyle iki dilde, Kazakça ve Rusça, iletişim kurduklarını belirtmişlerdir. K1 aile bireylerinden sadece babası ile Rusça konuştuğunu çünkü babasının Rusya’da eğitim alması nedeniyle Rusçayı tercih ettiğini, ancak ailenin diğer bireyleriyle Kazakça konuştuğunu belirtmiştir. K18, kendinden yaşça büyük olan akrabaları, ablaları ve abileri Rusça eğitim aldıkları için onların Rusça konuştuklarını, bu nedenle onlarla Rusça iletişim kurduğunu diğer aile bireyleri ile Kazakça iletişim kurduğunu belirtmiştir. K19, aile bireylerinin her iki dili de bildiklerini, bu nedenle evde iletişim kurarken iki dili de kullandıklarını belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K5, K7, K17, K20 aileleriyle iki dilde iletişim kurduklarını fakat çoğunlukla Kazakça kullandıklarını belirtmişlerdir. K17 ve K20, aile bireylerinin iki dili de bildiklerini ancak çoğunlukla iletişim kurarken Kazakça kullandıklarını belirtmişlerdir. K5 ve K7, açıklama belirtmeden sadece aileleriyle iletişim kurarken çoğunlukla Kazakça kullandıklarını belirtmişlerdir.

Diğer katılımcılarımız ise aileleriyle iletişim kurarken sadece Kazakça kullandıklarını belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, katılımcıların %12’si aileleriyle iletişim kurarken iki dili, Kazakça ve Rusça, kullandığını, %16’sı aileleriyle iletişim kurarken iki dili kullanıyor olsalar da

²² Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

çoğunlukla Kazakça kullandıklarını, %72'si ise aileleriyle iletişim kurarken sadece Kazakça kullandıklarını ifade etmişlerdir.

Katılımcıların Gittikleri Okullarda Hangi Dilde Eğitim Aldıklarına Yönelik Bulgular
Katılımcılara “Okulunuzun eğitim dili nedir/neydi?” sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Bizde eğitim iki dilde oldu. İlkokulda eğitim iki dilde oldu. Çünkü Rusya Federasyonu sınırında bir köyde olduğu için bizim ilkokulda derslerin yarısı Rusça yarısı Kazakça oldu. Ama benim kendi eğitim aldığım sınıfın eğitim dili Kazakçaydı.

K2, İlkokulda Rusça. Üniversitede iki dilde eğitim verildi ama ben Kazak bölümünde okudum.

K3, Ben Kazak ilkokulunda okudum. Kazak ilkokulunu bitirdikten sonra Kazak üniversitesini bitirdim.

K4, Kazak dilinde.

K5, Kazakistan'da eğitim iki dilde veriliyor. Benim gittiğim okullarda Kazak sınıfları olduğu için ben Kazakça eğitim aldım.

K6, İki dilde de yapıldı. Bizde, Kazakistan'da Kazak diliyle de Rus diliyle de konuşan insanlar çok fazla. İlkokulda da üniversitede de Kazakça okutulan sınıflar var. Bu öğrencinin seçimine bağlı olarak öğrenci Rusça veya Kazakça sınıfa gidebilir. Ben Kazak sınıfına gittim.

K7, Ben ilkokulu Kazakça okudum. Almatı'da üniversiteyi kazandığımda Rusça ve Almanca eğitim aldık. Ancak arkadaşlarımızla bulunduğumuz ortamlarda Rusça da Kazakça da konuştuk.

K8, Birinci sınıfı Rusça okuduk. O zamanlar bu garip değildi. 88 yılında 1. sınıftan sonra Kazakça okuduk. İki yıl resmiyette Rusça oldu. İlkokulda Kazakça okuduk. Ama Rus dili de oldu. İngiliz dili de vardı ama çok öğrenmedik. Ama Rusça okuduk.

K9, Kazak dilinde verildi.

K10, Benim okuduğum ilkokulda eğitim 2 dilde verildi: Rus dili, Kazak dili. Ama ben Kazak dili sınıfında okudum. Üniversitede derslerin hepsi değil, %90'ı Kazak dilinde verildi.

K11, Ben Kazak sınıfında, Kazak ilkokulunda okudum. Kazak dilinde verildi.

K12, Devlet dilimiz olan Kazak dilinde verildi.

K13, Kazak dilinde.

K14, İlkokulda Kazak dilinde verildi, üniversitede Kazakça ve Rusça dillerinde eğitim verildi.

K15, Kazak dilinde.

K16, Kazak dili ve Rus dili.

K17, Bizde Kazak dilinde verildi. Çünkü ben Kazak sınıfında okudum. Ama Rus sınıflar da vardı, onlar çok azdı. Çoğunlukla Kazak dilinde verildi.

K18, Rus dilinde. Ben Rus okulunu bitirdim. Sonrasında üniversiteyi de Rusça okudum.

K19, Ben okulu Kazakça okudum. Ama benim kuzenlerim, arkadaşlarım ve yakın çevrem Rusça konuşuyorlardı. Bu nedenle ben de onlar gibi Rusça konuşmaya başladım. Bu nedenle Kazak dilini anlasam da Rusça konuşmak bana daha kolay ve pratik geliyor.

K20, Ben okumadım. Benim çocuklarım eğitimlerinin ilk yarısını Rusça son yarısını Kazakça okudu. İki dilde eğitim aldı.

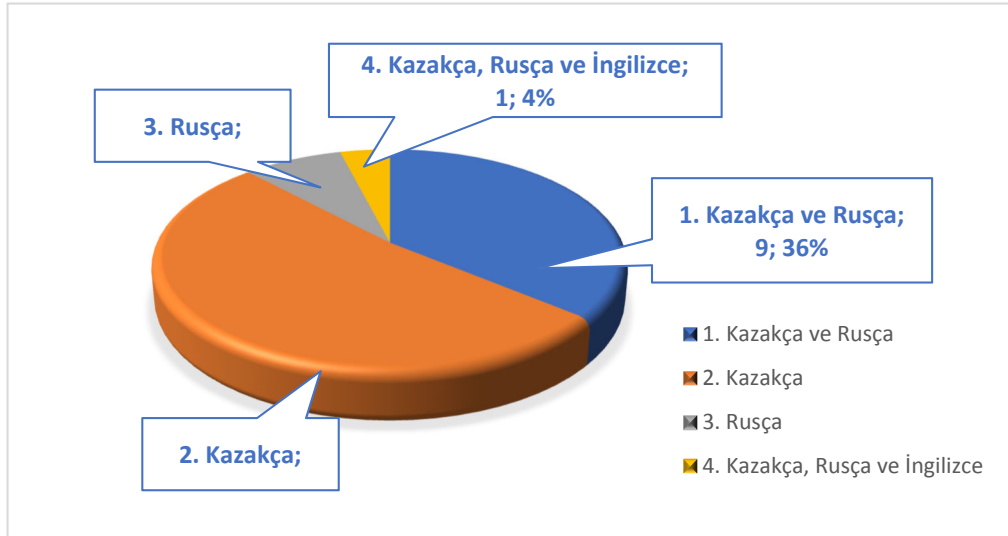
K21, Kazak dilinde verildi. Kazak okulunda okudum. Eğitimde paralel olarak Rus dili derslerimiz de oldu. Ama eğitimde dersler Kazak dilinde verildi. Eğitim %100 Kazak dilinde oldu. Üniversitede de aynı şekilde Kazakça oldu. Ama yüksek lisans eğitimimi Rusya'da aldım. Rusya'da okuduğum için doğal olarak derslerim Rus dilindeydi. Rusya'nın Başkurdistan adındaki Türk şehrinde.

K22, Kazakistan Ulusal Üniversitesi'nde okudum. Bu üniversitede bazı dersler Rus dilinde verildi. Felsefe, Dilbilim, Yabancı edebiyatlar, Rus edebiyatı, dünya edebiyatları, Fransız edebiyatı, Amerikan edebiyatı derslerimiz çok sayıda oldu. Bu derslerin hepsi Rus dilinde verildi. Kazak dili ve Kazak edebiyatıyla bağlantılı olan derslerimiz ise sadece Kazak dilinde verildi. Bu nedenle iki dilde de eğitim gördük.

K23, Bana, üniversitede bölümüme bağlı olarak, iki dilde eğitim verildi: Rusça ve Kazakça. Bazı sınıflarda Rusça, bazı sınıflarda Kazakça konuştuk. Öğrencilerin eğitim diline bağlı olarak şu anda da üniversiteler bu şekilde devam ediyor. Ben de derslerime bağlı olarak farklı dillerde eğitim aldım.

K24, Bizler Sovyet döneminde eğitim aldık. İlkokulda Kazak dilinde eğitim aldık. Bizim okulumuzda Rus dilinde sınıflar yoktu. Tüm dersler Kazak dilinde verildi. Ama belirtmek isterim ki, ben Karatöbe adındaki köyde, Kazakistan içindeki Kazak gelenek ve göreneklerine en bağlı olan köyde, doğdum. Bu köyde, Sovyet hükümeti döneminde dahi, Rus dilinde eğitim verilmedi. Çünkü burada %100 Kazaklar yaşıyordu, başka milletlerden insanlar yoktu.

K25, İlkokulda sadece Kazak dilinde eğitim verildi. Üniversitede ise eğitim iki dilde verildi. Ama derslerimin çoğunu Kazakça aldım. Sadece bazı ortak derslerimiz Rusça oldu. Bazı dersleri Rus gruplarla birlikte aldık. Bu nedenle bu dersler Rusça verildi. Ama çok değil. Derslerimizin genelinde Kazak dili baskındı.

Grafik 4: Katılımcıların gittikleri okulların eğitim diline yönelik bulgular²³

Katılımcılara gittikleri okulların eğitim dili sorulmuştur ve verilen yanıtlar şu şekildedir: Kazakça ve Rusça, Kazakça, Rusça, Kazakça-Rusça-İngilizce.

Katılımcılarımızdan K1, K5, K6, K10, K16, K17, K20, K22, K23 eğitim aldıkları okulların iki dilli olduğunu belirtmişlerdir. K5, K6, K10, K17 okulların iki dilde eğitim veren okullar olduğunu ancak kendilerinin Kazakça eğitim veren sınıflarda eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. K22 ve K23 bazı derslerinin Kazakça bazı derslerinin ise Rus dilinde verildiğini belirtmişlerdir. K20 okula gitmediğini, çocuklarının ise eğitimlerinin ilk yarısında Rusça ikinci yarısında ise Kazakça eğitim aldıklarını belirtmişlerdir. K1, Rusya Federasyonu'na yakın bir köyde yaşadıkları için okullarının iki dilde eğitim verdiğini belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K3, K4, K7, K9, K11, K12, K13, K14, K15, K19, K21, K24, K25 eğitim aldıkları okulun eğitim dilinin Kazakça olduğunu belirtmişlerdir. K7, üniversiteye kadar okuduğu okulların eğitim dilinin Kazakça olduğunu, Almatı'da eğitim aldığı üniversitenin eğitim dilinin ise Rusça ve Almanca olduğunu belirtmiştir. K14 ve K25 üniversiteye kadar okudukları okulların eğitim dilinin Kazakça olduğunu eğitim aldıkları üniversitelerde ise eğitim dilinin Rusça ve Kazakça olduğunu belirtmişlerdir. K21 Kazakistan'da eğitim aldığı tüm okulların eğitim dilinin Kazakça olduğunu, sadece yüksek lisans eğitimini Rusya Federasyonu'nda aldığı için eğitim dilinin Rusça olduğunu

²³ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

belirtmiştir. Diğer katılımcılar ise eğitim aldıkları okulların eğitim dilinin Kazakça olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcılarımızdan K2 ve K18, eğitim aldığı okulların eğitim dilinin Rusça olduğunu belirtmişlerdir. K2 üniversite eğitimine kadar Rusça eğitim aldığını ancak üniversitede ana dilini daha iyi öğrenmek için Kazak dilinde eğitim almayı tercih ettiğini belirtmiştir. K18 ise, okuduğu tüm okulların eğitim dilinin Rusça olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K8, Eğitim aldığı okulların eğitim dilinin Kazakça, Rusça, İngilizce olmak üzere üç dilde verildiğini belirtmiştir.

Sonuç olarak, katılımcıların %36'sı okudukları okulların eğitim dilinin Kazakça ve Rusça olduğunu, %52'si okudukları okulların eğitim dilinin Kazakça olduğunu, %8'i okuduğu okulun eğitim dilinin Rusça olduğunu, %4'ü okudukları okulların eğitim dilinin Kazakça-Rusça-İngilizce olmak üzere üç dilde olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların Gittikleri Okulları Tercih Etmelerinde Kullanılan Eğitim Dilinin Etkisine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Bu okulu tercih etmenizde okulun eğitim dilinin Rusça / Kazakça olması etkili oldu mu?” sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Hayır. Bizim için bunun bir etkisi olmadı. Bizim yaşadığımız yerde sadece bir ilkokul vardı. Bu nedenle bu okula gittik.

K2, Etkisi oldu diye düşünüyorum. Çünkü ben ilkokulu Rusça okudum ama üniversitede Kazak bölümünde okudum. Çünkü ben Kazak olduğum için Kazakçamı tanıyarak eğitim almak istedim.

K3, Evet, kendim çoğu zaman Kazak dilinde konuştuğum için Kazak okuluna gittim, Kazak önlisans üniversitesine gittim.

K4, Kazak dilinde olması elbette benim için önemli. Ben Kazak okulunda okudum. Benim okulumda Rus dilinde dersler yoktu. Sadece Rus edebiyatı dersimiz oldu. O ders Rusça verildi. Ben Almatı'da El Farabi Kazak Milli Üniversitesi'ni kazandım. Orada

seçenekler oldu, Rusça ve Kazakça. Kazakistan'daki üniversiteler size genellikle eğitim dili seçeneği sunuyorlar. Eğer Kazakçayı seçerseniz Kazakça okuyorsunuz üniversitede. Rusça okumayabilirsiniz. Ama siz Rusçayı seçerseniz siz üniversitede Rusça okursunuz. Şimdi Kazakça seçeneği olması benim için önemli oldu mu dersiniz, bu benim için, eğer El Farabi Kazak Milli Üniversitesi'nde Kazak dili seçeneği olmasaydı ben Atyrau'ya gelip Atyrau'da okurdum. Benim için önemli.

K5, Hayır, herhangi bir etkisi olmadı. Üniversitelerin genelinde Kazak sınıfları var, bu yüzden.

K6, Evet, etkili oldu. Elbette. Ben kendim Kazak olduğumdan, ırkına bağlı bir insan olduğumdan dolayı her Kazak Kazakistan'da yaşadığından Kazakça bilmeli görüşündeyim. Ve kaynakları Kazak dilinde kullanmayı tercih ediyorum. İş hayatımda olsun, sohbet ederken olsun Kazakça konuşmayı tercih ediyorum. Bu nedenle.

K7, Hayır, hiçbir etkisi yok. Çünkü ben Kazak dilinde de Rus dilinde de konuşabilirim. Biz uzun zamandır Rus halkıyla iç içe yaşadığımızdan ben Kazak dilinde de Rus dilinde de iyi seviyede konuşabilirim. Hiçbir zorluğu yok.

K8, Hayır, ana dilimizi bilmemiz önemli ama bence başka dilleri bilmek de iyi. Dünya dillerini bilmek güzel.

K9, Etkili oldu mu... Hayır hiçbir etkisi yok. Benim annem o okulda öğretmen olarak çalışıyordu ve kardeşlerimle bu okulda okuduk.

K10, Hayır, benim tercihimde Kazak dilinde olması etkili olmadı. Ben Kazak kültürüne bağlı olarak tercih ettim. Tercihimin Kazak dilinde veya Rus dilinde olmasıyla hiçbir alakası yok.

K11, Evet, etkili oldu. Çünkü ilkokulum Kazak dilinde olduğundan her yerde eğitimime Kazakça devam ettim.

K12, Bir etkisi olmadı. Kendim Kazak dilini istediğim için Kazak sınıfını seçtim.

K13, Etkili olmasında, Kazak dilinin kendi dilim olması, Kazak olmam, ana dilim olması ve ben Kazak dili ve edebiyatı öğretmenliği mezunuyum. Derslerimiz çok ağırdı. Ama çoğu mezun olmadı, çoğu daha sonra tarih bölümüne geçiş yaptı. Şimdiki gençler de zorlanıyor. Kazak dili ve edebiyatı iyi öğretmenler yetiştirmeli. Onların işleri tarihte unutulmuyor. Şimdi çalışan gençler çok başarılı değil ve bu mevcut sorunların devam etmesine neden oluyor. İnternet dili çok yanlış ve gençler için bu bir sorun. Kazak dilini korumamız gerekiyor ama bu çok zor. Çünkü şimdinin gençleri Rus okulunu bitiren ana dilini bilmeyen insanların çocukları. Şimdiki gençlerin çoğunun ebeveyni ana dilini bilmiyor. Bunu büyük bir sorun olarak görüyorum.

K14, Etkisi olmadı. Bizim için bir nedeni yok, sadece bir dilde ilkokul vardı, Kazak dilindeydi. Bu nedenle Kazakça.

K15, Etkili oldu mu? Evet oldu oldu.

K16, Kazak dilinde de okudum. Hiçbir etkisi olmadı.

K17, Hayır, etkisi olmadı. Çünkü ilkokulu Kazakça bitirdiğimden üniversitede de Kazakça okudum.

K18, Hayır bir etkisi yok. Ben 1970 yılında doğdum. Sovyet hükümeti döneminde yaşadım. Ben Aktöbe şehrinin kızıyım. O dönemde bizim okullarımızın hepsi Rusça oldu. O dönemde Rusça bilmek bir zorunluluktu ve çok önemliydi. Kazak dilinde eğitim alan insanlar yoktu. Kazak dilini konuşan insanlar da çok değildi. Kazak okulu var mıydı bilmiyorum ama bildiğim şey çocukların çoğunun o dönemde Rus okullarına gittiği. Bu nedenle ben Rus okulunda okudum. Benim abilerimin ablalarımın hepsi Rus okullarından mezun. Rus okulunu bitirdiğim için Rusça üniversiteye gittim. Benim bölümüm İngilizce öğretmenliği olduğu için Rusça ve Kazakça çok etkili değildi, ama yine de eğitim dili Rusça olarak geçiyordu.

K19, Bizim okulumuz saf Kazak dilindeydi. Rusça konuşan insan sayısı azdı. Ama benim daha önce de belirttiğim gibi akrabalarımın dolayısıyla Rusça konuşmaya alıştım.

K20, Elbette. Bu onların dil konusunda yetenekli olmasına neden oldu.. Büyük kızım şimdi 5-6-7 dili biliyor. Çince, Fransızca gibi farklı dillere ilgi duydu. Böyle yetenekli çocuklarım olduğu için mutluyum.

K21, Okulu tercihime mi? Hmmm... Hayır. Tercih etmemizde bir etkisi yok. Ben köyde büyüdüm, Atyrau şehrine bağlı bir köyde. Köyde Kazak dili bizim için önemlidir. Ben ailemden aldığım terbiye nedeniyle, atalarımın bağlılığımdan, evimizde de en doğru haliyle Kazakça konuştuğumuzdan Kazak dilinde eğitim almaya çok güçlü bir istek duydum.

K22, Hayır, hayır etkisi olmadı. Sovyet hükümeti döneminde eğitim genel olarak iki dilde veriliyordu. O dönemde Kazakistan Ulusal Üniversitesi'ni kazandım. Kazak Edebiyatı ve Arap Dili Bölümü'nü kazandığımdan biz Arap dilinde de okuduk, Kazak dili ve Edebiyatı dersleri de aldık ama bazı alanlar bize Rus dilinde öğretildi. Sonuç olarak okul tercihimde Rus dilinin hiçbir etkisi olmadı.

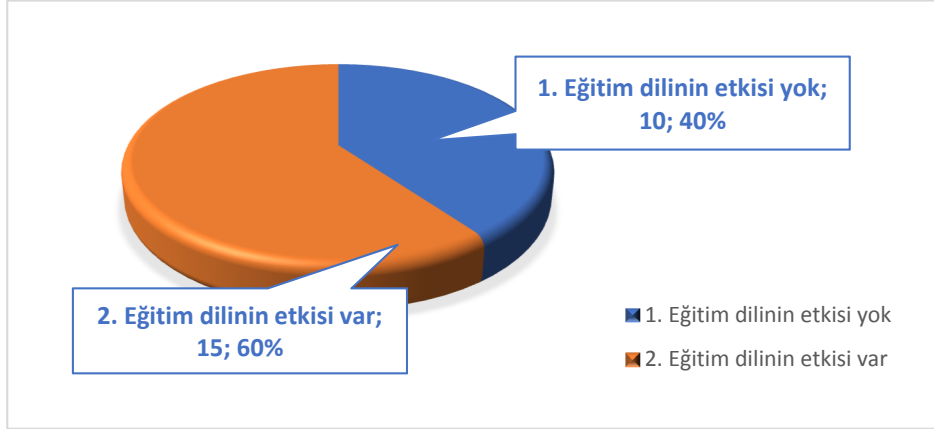
K23, Eğitim dilinin okulu tercih etmemde hiçbir etkisi olmadı.

K24, Bizim şehrimizde şu anda üç üniversite bulunmaktadır. Örneğin Makhambet Otemisov adındaki üniversite, istediğiniz dönemden itibaren bakabilirsiniz, Kazak üniversitesidir. Bu üniversitede her dönemde Kazakça eğitim verilmiştir. Bunda bizim için bir zorluk yoktur. Çünkü üç üniversitenin üçünde de iki dilde eğitim veriliyordu: Kazak dilinde ve Rus dilinde. Benim için daha kolay olacağından ben Kazak dilinde okudum.

K25, Elbette etkili oldu. Evde ailemden aldığım terbiye ve Kazakçaya önem verdiğim için derslerin Kazakça ağırlıklı olması ilgimi çekti. Eğer o üniversite sadece Rus dilinde eğitim verseydi ben gitmezdim. Başka üniversiteleri değerlendirirdim. Kazakçayla olan

gönül bağımlı nedeniyle bilim insanlarını Kazak dilinde öğrenmek ve Kazak dilindeki söz varlığını geliştirme fırsatı ilgimi çekiyordu. Bu nedenle o okulu tercih ettim.

Grafik 4.1.: Katılımcıların gittikleri okulların seçiminde eğitim dilinin etkisine yönelik bulgular²⁴

Katılımcılarımıza gittikleri okulları seçmelerinde okulun eğitim dilinin etkili olup olmadığı sorulmuştur. Katılımcılarımızdan K2, K3, K4, K6, K11, K13, K15, K20, K24, K25 gittikleri okulları seçmelerinde okulun eğitim dilinin etkili olduğunu belirtmişlerdir. Katılımcılarımızdan K1, K5, K7, K8, K9, K10, K12, K14, K16, K17, K18, K19, K21, K22, K23 gittikleri okulları seçmelerinde okulun eğitim dilinin etkili olmadığını belirtmişlerdir.

Sonuç olarak, katılımcıların %40'ı gittikleri okul tercih etmelerinde okulun eğitim dilinin etkili olduğunu, %60'ı ise gittikleri okulu tercih etmelerinde okulun eğitim dilinin etkili olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların Okudukları Kitapların Genellikle Hangi Dilde Olduğuna ve Bunun Nedenlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Okuduğunuz kitaplar genellikle hangi dilde oluyor? Neden?” sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

²⁴ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

K1, Genellikle Kazak dilinde okuyorum. Ana dilimiz olduğu için çoğu zaman Kazak dilinde kitap okumayı tercih ediyorum.

K2, Çoğunlukla Rusça kitap okuyorum. Literatür çalışmalarını Rusça okuyorum. Kazak dilinde çok az. Ama Kazakça dil zenginliğim var, Kazakçayı çok iyi konuşuyorum. İyi seviyede anlıyorum, kendimi Kazakça iyi anlatabildiğimi düşünüyorum. Kazakçayı genel olarak iyi bildiğimi düşünüyorum. Çünkü ben Atyrau'da Batı bölgesinde yaşıyorum. Atyrau, Kazakistan'ın batı bölgesinde Kazak dilini en çok konuşan ve Kazak kültürüne en yakın olan şehri. Burada yaşayan Kazakların hepsi sadece Kazak dilini harika konuşuyorlar.

K3, Ara sıra Rus dilinde, çoğunlukla Kazak dilinde okuyorum. İngilizce öğrenmek istediğim için çeviriden yardım alarak okuyorum. Kendimi geliştirmek istiyorum. Dört dili hayır sadece iki dili biliyorum, İngilizceyi de öğrenmek istiyorum. Arkadaşlarımın çoğu Rus dilinde konuşuyor. Benim öğrencilerimin ebeveynlerinin de çoğu Rusça konuştuğu için Rusçayı bilmem gerekiyor.

K4, Rusça ve Kazakça. Oranlarını söylemem gerekirse %70-80 Kazakça, %20-30 Rusça. Makaleler, Instagram paylaşımları için söylersem %50 Rusça, %50 Kazakça. Bunun sebebi Rus dilinde kaynak çok, Kazak dilinde kabul etmek gerek çok az kaynak var. Literatür ve edebiyat için.

K5, Çoğunlukla Rus dilinde kitaplar okuyorum. Çünkü Kazak diline tercüme edilen kitaplar çok az. Bu nedenle birçok kaynağı öğrenmek için çoğunlukla Rus dilinde okuyorum. Kazakistan uzun yıllar boyunca Rus hükümeti hakimiyeti altında yaşadığı için Rus dili ana dilimizden üstün tutulduğu için çoğu insan Rusça biliyor. Çoğu kitabın Kazak diline çevirisi yeterli değil. Günümüzde son 10-15 yıldır Kazak diline çeviriler artmaya başlıyor. Günümüzde çocuklar Kazakça kitaplar okuyabilir. Ama biz küçükken bu mümkün değildi. Biz Rusça kitaplar okuduk.

K6, Kitap okurken benim için bir fark yok. Kazakça da okuyorum, Rusça da okuyabilirim, yabancı dillerin edebiyatlarından İngilizce, Türk dilinde, benim için fark etmez. Ben

günlük yaşantımda Kazak dilini kullanıyorum. Ama başka dillerden yararlanmam demiyorum. Ben farklı dilleri de öğreniyorum. Farklı dilleri de biliyorum. Ama Kazak dilini kullanıyorum. Sadece bir dili değil farklı dilleri de bilmeliyiz. Kazak dilinde harika bir söz var: “Kendi dilini iyi bil, kendi diline saygı duy.” Farklı dilleri de bilmek lazım ama kendi dilimize saygı göstermeliyiz. Bu sebepten.

K7, Ben Rus dilinde de Kazak dilinde de okuyorum. Çoğunlukla Kazak dilinde okuyorum. Çünkü ben Kazak yazarları, onların çalışmalarını, onların yazılarında ne söylemek istediğini iyi anladığımdan onları çok okuyup tanımak istiyorum.

K8, Kazakça, Rusça okuyorum. Örneğin ben şimdi kitaptan değil, daha çok internetten okuyorum. İnternette Kazakça da Rusça da okuyorum. Elbette genellikle Kazakça. Genellikle söylemem gerekirse.

K9, Kazak dilinde. Kazak dilini yeterli seviyede bildiğimden Kazak dilinde her şeyi çok iyi anlıyorum. Hiç zorluk yaşamıyorum.

K10, Ben iki dilde de kitap okuyorum. Rus dilinde de Kazak dilinde de kitap okuyorum. Çünkü Rus klasikleri okuduğumda Rus dilinde daha iyi anlıyorum. Kazak diline tercümelerinde, belki çevirmen tam olarak anlamı veremediği için olabilir, Rus klasiklerini Rus dilinde Kazak tercümelerine kıyasla daha iyi anlıyorum.

K11, Tahmini %50 %50. Ama çoğu edebi Kazakça kitapları okumayı seviyorum. Çünkü Kazak dilinin sanatsal dokuları son derece insani bir şekilde aktaran bir dil olduğunu düşünüyorum.

K12, Devlet dilinde, Kazak dilinde. Çünkü Kazak okulunda eğitimimin sonuna kadar tamamında Kazak dilinde okudum.

K13, İki dilde de aynı oranda okuyorum. Çünkü daha önce de söylediğim gibi Sovyet döneminde Rus dilinin saygınlığı çok arttı. Kazak dili kullanılmadı desem yanlış olmazdı.

Kazak okulları oldu, Kazakça okuduk ama kariyer söz konusu olduğunda Kazak dilinin bir rolü yoktu. Rus dili her yerde konuşulan dildi. Bu yüzden bilmek önemliydi.

K14, Kazak dilinde okuyorum genellikle ama Rusça kitaplar da gerekli olursa okuyorum. Genellikle Kazak dilinde okuyorum. Çünkü ilk olarak Kazak dili benim ana dilim, anladığım dil, ana dilim, ana dilim Kazak dili, nedeni bu.

K15, Rusça. Bunun nedeni dokümanların hepsinin Rus dilinde çok iyi olmasından. Hepsi, şimdi çevremizdeki araştırmalar, bilimsel kaynaklar Rus diline daha yakın olduğu için. Günümüz dünyasında Kazak dili büyük bir etkiyle gelişiyor. Ama çok hızlı değil.

K16, Kazak dilinde. Önceden Rus dilinde okuyordum. Son 5 yıldır Kazak dilinde daha çok okuyorum. Çünkü son 5 yıldır kendim vatansever olduğumdan gururum için ve bunu yaşım büyüdükçe anlamaya başladım.

K17, Çocukken Rus dilinde kitapları çok okudum. Çünkü Kazakça çevirisi biraz zor oldu. Tolstoy, çocukken Oskrewell'in kitaplarını Rusça okudum.

K18, Okumak söz konusu olduğunda Rusça kitapları okumayı tercih ediyorum. Çünkü ben Rus okuluna gittim. Düşüncelerim o dönemden itibaren Rusça gelişti. Zihnim Rus dilinde işliyor. Çünkü çocukluk dönemlerimde Sovyet hükümetinin politikalarının etkisiyle Rus dilinde yetiştirildik. Kazak dili derslerimiz olmadı. Kazak dili adında dersimiz vardı ama boş geçen derslerdi, genellikle oyun oynardık. Hiç kimse bu dersi umursamıyordu. Açık konuşmam gerekirse Kazakça çok iyi yazdığımı da söyleyemem. Ama Atyrau şehrine geldikten sonra bu değişti. 15 yıldır bu şehirdeyim. Ben Kazak dilini Atyrau şehrinde öğrendim. İyi seviyede öğrendim. Yeni yeni Kazakça kitaplar okumak istemeye başladım. İlk geldiğim zamanlar Kazakça kitaplar okumayı denedim ama bana çok zor geldi. Kazakça konuşuyordum evet ama güzel ve kusursuz değildi. Şimdilerde Kazakça çok kitap okumam gerektiğini düşünüyorum.

K19, Gerçeği söylemem gerekirse ben kitap okumayı pek sevmiyorum. Ama okuduğum kitaplar da psikoloji kitapları ve Rus dilinde oluyor. Çünkü literatür genellikle Rusça

kitaplardan oluşuyor. Ve Rus dilini anlamak bana daha kolay geliyor. Ve aradığım bilgilere bu şekilde daha kolay ulaşıyorum.

K20, Çoğunlukla Kazakça okudum. Romanlar okudum, ben kendim de deneme yazıları ve şiirler yazdım ama basılan bir kitabım yok. Kitap çıkarmadım. Ben bunu tercih ediyorum. Benim yaşım artık ilerliyor. Ben Kazakça okuyup Kazakça yazıyorum ki ben öldükten sonra yazdığım yazılar çocuklarım ve torunlarım için hatıra kalsın.

K21, Benim için fark etmiyor. İki dilde de okuyorum, Kazakça da Rusça da. Ve bildiğim başka dillerde de okuyabilirim. Ama çoğunlukla Kazak dilindeki kitaplardan faydalanıyorum; Kazak dilinde ders anlatıyorum; Kazak dilinde kitap okuyorum, gazeteler okuyorum. Ama Rus dilinde de okuyabilirim, hiç sorun değil. Kazakistan Kazak halkının ülkesi. Devletimizin dili, Kazak dili. Bu nedenle, Kazak dilinin büyük oranda ve doğru kullanımının olması gereken en doğal şey olduğunu düşünüyorum.

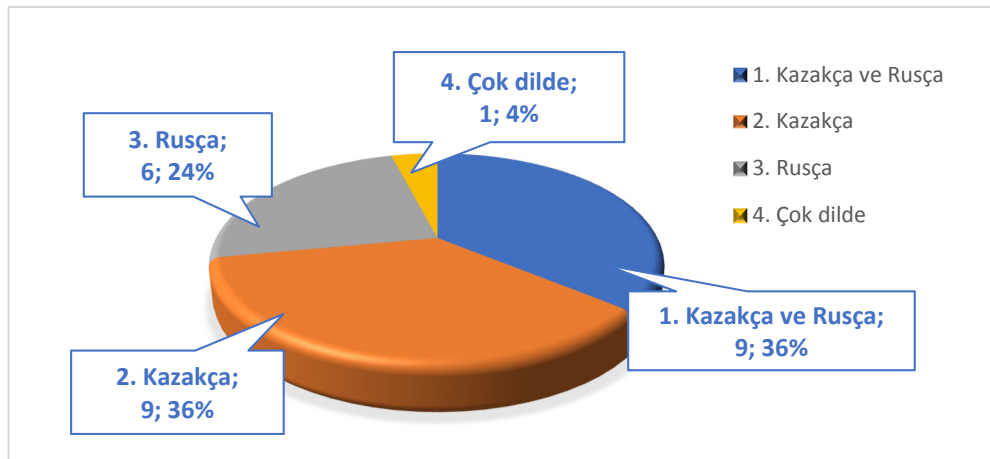
K22, Kazak dilinde de Rus dilinde de kitap okuyorum. Kazak dilinde önemli olan edebi eserleri Kazak dilinde okuyorum. Bilimsel çalışmalarda, Rusça kitapları arasında çok iyi yazılmış olan çok önemli bilimsel araştırmaların sayısı oldukça fazla. Literatür genel olarak Rus dilinde. Bu nedenle Rusça kitaplar okumamızın hiçbir zararı yok. Literatürü iyi tanımak için bunun önemli olduğunu düşünüyorum. Bilimsel araştırmalar söz konusu olduğunda çoğunlukla Rus dilinde okuyoruz. Bilimsel çalışmalar için.

K23, İki dilde de kitap okuyorum, Rusça da Kazakça da. Araştırdığım, öğrenmek istediğim konuya bağlı olarak değişiyor. Bilgileri karşılaştırarak en doğru bilgiye ulaşabilmek için iki dilde de okumayı doğru buluyorum. Bazı bilgiler konuya bağlı, amaca bağlı olarak kaynak açısından değişiklik gösterir. Örneğin, Rus kültürü hakkında, Rus edebiyatı, Rus bilim insanları hakkında bilgilerin çoğuna Rus kaynaklarını okuyarak ulaşabilirim. Aynı şekilde Kazakların gelenekleri, Kazakların tarihi, Kazakların yaşan biçimi, Kazakların düşünce dünyası, Kazakların kültürü hakkındaki bilgilere ulaşmak için de daha çok Kazakça okurum. Ayrıca bazen karşılaştırma yapmam da gerekebilir. İki dildeki kaynakların konuyu nasıl ele aldıkları, düşünceleri, tanımları, bunun gibi şeyler. Yani okuma amacıma bağlı olarak iki dilde de kitaplar okuyorum.

K24, Sadece Kazak dilinde kitap okuyorum. Çünkü ben yazarım. Benim söz varlığımı ve dil becerilerimi geliştirmem gerekiyor. Bu nedenle ana dilime hakim olmalıyım. Dil kendi içinde üçe ayrılır: konuşma dili, kültür dili, edebi dil. Çalışmalarına bağlı olarak benim edebi dilim iyi seviyede olmalıdır. Bununla birlikte örneğin uluslararası bir dergi için içerik yazacak olursam onların algısına da hitap edebilmem oldukça önemlidir. Bu nedenle yabancı edebiyatları da bilmeliyiz ve onların çalışmalarına da belli düzeyde hakim olmalıyız. Çünkü yabancıların da öngörülerine ve deneyimlerine ihtiyacımız vardır.

K25, Kazak dilinde okuyorum. Ama bazen Kazak dilinde çıkarılmayan, Kazak diline çevirisi yapılmamış olan Rus dilinde kitaplar var. Mecburiyetten bazı çalışmalar hakkında bilgi sahibi olabilmek için Rusça kitaplar da okuyorum. Ama çoğunlukla Kazakça okumayı tercih ediyorum. Çünkü Kazakça kitaplar olmasa ilgilendiğim çalışmaların sadece Rusça kaynakları varsa, o durumda Rusça alıp okurum. Ama Kazakça okumayı öncelikli görüyorum. Çünkü benim ana dilim, yüreğimin dilidir. Dilin yaşayabilmesi için kullanılması gerekiyor. Ben Kazakistanlıyım, benim ana dilim Kazak dilidir. Ben Kazak dilinde okumalıyım ki dilim yaşamaya devam etsin.

Grafik 5: Katılımcıların hangi dilde kitap okumayı tercih ettiklerine yönelik bulgular²⁵

Katılımcılara genellikle hangi dilde kitap okudukları sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri yanıtlar şu şekildedir: Kazakça ve Rusça, Kazakça, Rusça, çok dilde.

²⁵ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

Katılımcılarımızdan K3, K4, K10, K11, K13, K21, K22, K23, K25 genellikle Kazakça ve Rusça olmak üzere iki dilde kitap okuduklarını belirtmişlerdir. Bunun nedeni olarak da literatür kaynaklarının genellikle Rusça olması ve bazı kitapların Kazakça çevirilerinin başarılı olmaması gösterilmiştir.

Katılımcılarımızdan K1, K7, K8, K9, K12, K14, K16, K20, K24 genellikle Kazak dilinde kitap okuduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan K1 ve K14 ana dili olduğu için genellikle Kazakça kitaplar okuduğunu; K7 ve K9 Kazak yazarların söylemek istediklerini daha iyi anladıklarından Kazakça kitaplar okuduğunu; K12 Kazak dilinde eğitim aldığı için Kazakça kitaplar okuduğunu; K16 vatansever olduğu için Kazakça kitaplar okuduğunu; K20 Kazakçanın devamlılığı için Kazakça kitaplar okuduğunu; K24 söz varlığını ve dil becerilerini geliştirmek için Kazakça kitaplar okuduğunu belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K2, K5, K15, K17, K18, K19 genellikle Rusça kitap okuduklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan K2, K15 ve K19 literatür çalışmalarının genel olarak Rusça olması nedeniyle genellikle Rusça okuduğunu; K5, çoğu kitabın Kazakça çevirisi olmadığı için genellikle Rusça okuduğunu; K17, kitapların Kazakça çevirileri başarılı olmadığı için genellikle Rusça okuduğunu; K18, Rusça eğitim aldığı için Rus dilini daha iyi anladığından genellikle Rusça kitaplar okuduğunu belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K6 Kazakça, Rusça ve İngilizce kitaplar okuduğunu kitabın hangi dilde olduğunun kendisi için önemli olmadığını belirtmiştir.

Sonuç olarak, katılımcıların %36'sı okuduğu kitapların genellikle Kazakça ve Rusça olduğunu, %36'sı okuduğu kitapların genellikle Kazakça olduğunu, %24'ü okuduğu kitapların genellikle Rusça olduğunu, %4'ü ise okuduğu kitapların Kazakça-Rusça-İngilizce olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların Dinledikleri Müziklerin Genellikle Hangi Dilde Olduğuna ve Bunun Nedenlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Dinlediğiniz şarkılar genellikle hangi dilde oluyor? Neden?” sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Müzik, Kazak dilinde müzik dinliyorum. Bize yakın ve kendi kültürümüze, adetlerimize yakın dil olduğu için Kazak dilinde dinliyorum.

K2, Ben müzikleri şimdi nasıl söylesem Kazakça, Rusça çok dinlemiyorum. Farklı dilde, İngilizce, dinliyorum. Nedenini bilmiyorum. Belki zamanı yakalamak zamana uyum sağlamak istiyorum. Kazak şarkıları benim müzik zevkime hitap etmiyor.

K3, Çoğu zaman İngilizce. Onların müzik ruhunun özel olduğunu düşünüyorum. Bizim Kazak şarkılarına kıyasla. Bizim Kazak şarkılarımızın çoğu düşünler için. Kazakça da dinliyorum. Rus şarkılarını beğenmiyorum. Rusça şarkılar, çoğu şarkılar ruhsuz. Ama sakın, yavaş müzikleri dinliyorum. Rusça ve Kazakça olarak kıyaslarsak çoğunlukla Kazakça dinliyorum.

K4, Müzik, Kazak dilinde. Kazakça müzikleri ben beğeniyorum. Ek olarak şimdiki Kazakça müzikleri değil, gençlerin sevdiği müzikleri değil. Eski müzikler, 2003 yılının başındaki, 90'lı yıllardaki müzikler. Klasik müzikler. Bizde Şemşi isimli müzisyen var onun şarkıları çok iyi. O zamanlardaki önceki kardeşliği, büyüklere saygıyı anlatan müzikleri dinliyorum. İçinde nasihat olan müzikleri.

K5, Bundan 5-6 yıl önce sadece Rusça veya farklı dillerin müziklerini dinliyordum. Şimdi Kazakistan'ın müzikleri bana güzel geliyor. Günümüzde Kazak müzikleri ve Kazak şarkıları çok arttı, bu nedenle genellikle Kazakça müzikler dinliyorum. Kazakça müzikler çok gelişti. Biz çocukken Rusça müzikler dinliyorduk, Kazakça şarkılar söyleyen adamlar çok yoktu. Günümüzde gençlerin çoğu müziğe ilgi gösteriyor. Müziğe ilgi gösterildiği için Kazakça müzikler artıyor.

K6, Kazak dilinde şarkılar dinliyorum. Çünkü günümüzde Kazak dilinde çok güzel müzikler var. Çok iyi müzisyenler var, çok iyi şarkılar var, çok iyi, anlamlı, zamana uygun. Neden kendi dilimizde dinlemeyelim? Çok harika, çok iyi.

K7, Ben her dilde müzik dinliyorum. Kazak dilinde de Rus dilinde de yabancı dillerde de dünya müzikleri harika. Ben müzik dünyasını seviyorum. Bundan dolayı olabilir. Bana bütün dillerin şarkıları güzel geliyor. Benim bazen yatmadan önce müzik dinlediğim zamanlar oluyor. O bana çok iyi geliyor, benim yorgunluğum geçip gidiyor. Teşekkür ederim.

K8, Kazakça, Rusça ve yabancı dillerde. Benim için hepsi bir. Dinliyorum. Ben çalışırken, ben ressamım, Kazakça dinlersem iyi anlayabilirim ama yabancı bir dilde dinlesem anlamıyorum sadece melodisinin çok iyi olduğunu düşünüyorum. Ben onun verdiği hissi, bende bıraktığı etkiyi seviyorum. Dili biliyorsam ben anlayabilirim, dili bilmediğimde de niyetini, hissini anlıyorum. Tamamını anlamıyorum ama buna rağmen güzel. Dinlemek iyi geliyor.

K9, Kazak dilinde dinliyorum. Ama çoğunlukla Kazak dilinde dinliyorum. Ama ara sıra bana güzel gelen şarkılar olursa başka dillerde de. İngilizce olabilir Rusça olabilir, dinliyorum.

K10, Ben, bende hissettirdiği duygulara bağlı olarak hangi dilde olursa olsun dinlerim. Çünkü müziği beğenirsem ben dinlerim. Rus dili, Kazak dili, İngiliz dili, Türk dili diye düşünmüyorum. Hepsini dinleyebilirim. Dil de önemli, örneğin İngilizce Klasik müziklerini dinlerken anlamak isterim. Modern şarkıları anlamak benim için zor. Çünkü modern şarkılardaki dillerde kısaltma çok fazla, bu durum Rus dili için de geçerli. Bu nedenle dil müzik alanında benim için beğeniden sonra geliyor.

K11, Kazakça da Rusça da dinlemiyorum. Çoğu zaman İngilizce dinliyorum. Nedenini bilmiyorum. Kazak dilinde ara sıra da olsa dinliyorum. Almatı şehrinde yaşarken Kazakça şarkıları çok dinliyordum. Atarau şehrine geldiğimden beri İngilizce müzikler ve şarkılar ilgimi çekmeye başladı.

K12, Kazak dilinde, Rus dilinde dinliyorum, İngilizce dinliyorum. Farklı dilde. Kazakça okuyan Kazak, vatansever olduğumdan Kazak dilini dinlerim.

K13, Benim için müziğin bende hissettiği duygular önemli. Beni etkilemesi önemli. Ben çok okuyan bir insan olduğumdan benim için avantajlı olanlar var, bazı insanlar için özellikle zaman ayırırım. Yani ben Kazak müziğinde, Kazak şarkılarında çok fazla seçenek olmadığını görüyorum. Günümüzde anlatmak isteğimiz bir şey olsa sadece sonunda değiniriz. Genelde yok. Çünkü Kazak müziği, gençlerin Rusçayı karıştırdığı

bir yapıya büründü. İlgi çekici değil. Harika diyebileceğin şarkılar, Sovyet döneminde olan şarkılar, Kırgızların, Türkmenlerin, Rus etkisinde yaşayan devletler, Ukraynalılar, Kafkaslar çoğu Kazakların müziğinin harika olduğunu düşünürlerdi. Günümüzde, interneti açıp bakarsanız görebilirsiniz., Kayrat Nurtac adında bir şarkıcı var. Günümüzde epey biliniyor. Onun çıkardığı şarkılar harika. Ama yeni dönem sanatçıların geneli iyi değil. Ama Sovyet dönemi Kazak müziğini araştırırsanız Türk devletleri arasında birinci sırada olduğunu görebilirsiniz. Sözleri çok derin, çok güzel, benzerinin yapılabilmesi çok zor diye düşünüyorum. Yeni nesilden iyi olduğunu düşündüğüm başka kim dersen bir şarkı var Akkum adında. “Akkum’mın bir kızı var temiz bir sözü var alvanteke baldan tatlı.” Bunu duydunuz mu? Bu şarkıyı Ahbet Baytursın çıkardı. Veya yeni nesilde de şarkılarımız var. Bana güzel gelen şarkılar da var, mesela Magjan Jubavaybek. Televizyon için değil kendisi için şarkı yapıyor. İnsanların popülerliğine ihtiyaç duymuyor.

K14, Kazak dilinde dinliyorum, Rus dilinde de dinliyorum, Arap dilinde dinliyorum, Türk dilinde de dinliyorum. Hangi melodi yüreğimi etkilerse o dilde dinliyorum. Müzikte dil yoktur, bu yüzden.

K15, İngilizce. Sadece İngilizce değil. İngilizce ve Kazakça. Rusça şarkıları çok dinlemiyorum. Karmaşık değil, sebepsiz.

K16, İngilizce. Kazakça var. İlk sebebi İngilizce benim uzmanlık alanım ve uzmanlığım nedeniyle İngilizceye ilgim çok yüksek. Kazakça ve Rusça arasındaki seçimime gelecek olursak Kazak dilinde dinliyorum. Çünkü günümüzde son zamanlarda son 4-5 yıldır Kazakların pop müzik sektörü gelişiyor. Ben çok beğeniyorum.

K17, Ben müzikleri Rusça dinliyorum, çoğunu. Çünkü çocukken çoğunlukla Rusça düşünüyordum. Kazakça da dinliyorum. İngilizce de dinliyorum. Üç dilde dinliyorum. Müziğin dili önemli değil.

K18, Son zamanlarda daha çok Kazakça müzikler dinliyorum. Çünkü, Kazakça şarkıları çok beğeniyorum. Nedenini bilmiyorum ama son zamanlarda Kazak kültürünün önemi,

ana dilimiz olan Kazakçanın önemi her alanda öne çıkmaya başladı. Ben yaşıma bağlı olarak, çünkü yaşınız ilerledikçe değerlerinize daha çok sahip çıkmanız gerektiğini anlıyorsunuz, ana dilime hürmet göstermem gerektiğini kendime hatırlatıyorum. Muhtemelen bu nedenle son çıkan Kazakça şarkılara daha çok dikkat etmeye başladığımı düşünüyorum.

K19, Ben dünya üzerindeki tüm dillerde müzik dinleyebilirim. Kazakça, Rusça, İspanyolca, Türkçe ve İtalyanca, her dilden. Genellikle Rusça, Kazakça ve İngilizce dinlerim. Çünkü güzel şarkıları ve melodileri dinlemek hoşuma gidiyor. Dinlediğim şarkıları çevirilerine bakıp anlamını öğreniyorum. Bu nedenle her dilde müziği çeviri yaparak anlayabiliyorum.

K20, Çok dilde müzikler dinliyorum. Doğu müzikleri hoşuma gidiyor. Müslümanların müziklerini seviyorum ama insanları ayırmıyorum. Hangi ırktan olursa olsun kabul ediyorum, bütün insanları seviyorum.

K21, Kazak dilinde, Türk dilinde, Azerbaycan dilinde şarkılar dinliyorum. Ara sıra Rus dilinde müzik dinliyorum. Rusların eski klasik şarkılarını, eski çalışmalarını dinliyorum ama çok değil. Çoğunlukla Kazak dilini tercih ediyorum, büyük oranda. Bizim gençlerimizin arasında Rusça şarkıları tercih edenler az değil. Bu nedenle aslında bizim aramızda çoğunlukla Rusça şarkıları tercih edenler yok diyemeyiz, elbette var. Ben milliyetçi değilim ama ilk sırada her zaman, her konuda devlet dilinin yer alması gerektiğine inanıyorum.

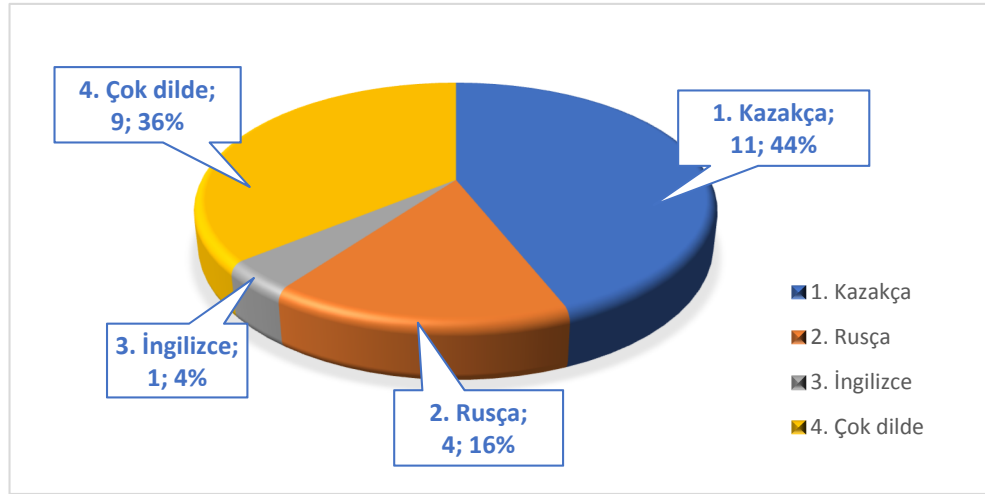
K22, Kazak dilinde müzik dinliyorum. Bizim özümüz Kazak. Ben çocukluğumdan bu yana Kazak kültürüyle yetiştirilmiş bir insanım. Ailemiz Kazak. Kazak terbiyesi aldığımdan, Kazak topraklarında büyüdüğümünden, dombra sesine alışık olduğumdan, Kazak müziği bana iyi geliyor. Yabancı müziklerdense ulusal şarkılarımızı daha çok seviyorum. Zamana uyum sağlayan yeni şarkılarımız da var, onları da biliyorum. Ama Kazak dombrasıyla söylenen ulusal şarkılarımızı daha çok seviyorum.

K23, Genellikle daha çok Kazakça dinliyorum. Nedenini bilmiyorum, belki de Kazak olduğum içindir, daha çok beğeniyorum. Ama Rusça müzik de dinlerim. Şarkının sözlerine, melodinin etkisine bağlı olarak beğeni duyduğum şarkılar oluyor diye düşünüyorum. Hoşuma gittiği zaman ben Türk şarkılarını da dinliyorum. Özbek halkının şarkılarını da dinliyorum. Türkmenleri de dinliyorum. Hangi müzik hoşuma giderse ben dinleyebilirim. Şarkının sözleri, yüreğime dokunması, beni etkilemesi benim için önemli.

K24, Ben çoğunlukla Kazak dilinde müzik dinliyorum. Çünkü yetiştirildiğimiz ortama da bağlı olarak müziğin öncelikle bizi etkilemesi gerekiyor. Ben kültürümde yer alan farklı müzikleri ve şarkıları dinliyorum. Daha çok kültürümüze ait melodileri beğeniyorum. Ancak diğer Türk haklarının hepsinde de beğendiğim müzikler var, onları da dinliyorum.

K25. Elbette ana dilimde, Kazak dilinde dinliyorum. Bazıları der ki, müzikte sınır yoktur, her insana hitap eder. Evet iyi müziklerin sınırı yoktur, bu doğru. Ama, benim gönlüme dokunmasa, dombranın melodisini duymasam, Avrupa tarzı müzik olsa ben o müzikten keyif alamam. O müzikler benim yüreğime ulaşmıyor. Bana dombranın, kopuzun melodileri gerek. Beni o melodiler iyi hissettiriyor. Yüreğimi ve ruhumu etkiliyor. Bu nedenle ben kendi müziğimizi seviyorum. Tarihimin derinliğindeki anlamları bana taşıyor. Her müziği dinlemek isteyen insanları da anlıyorum. Ama kabullenemiyorum. Benim yüreğime kopuz yakın, benim yüreğime sıbızgı yakın ve elbette dombra yakın. Bu melodiler yurdumun doğasında çıkıp bana ulaşan bir aşktır. Ben ulusumun müziğini dinlerim. Ulusumun müziği.

Grafik 6: Katılımcıların hangi dilde müzik dinlemeyi tercih ettiklerine yönelik bulgular²⁶

Katılımcılara genellikle hangi dilde müzik dinledikleri sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri yanıtlar şu şekildedir: Kazakça, Rusça, İngilizce, çok dilde.

Katılımcılarımızdan K1, K4, K5, K6, K9, K18, K21, K22, K23, K24, K25 genellikle Kazakça müzikler dinlediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan K1, K22, K24 kendi kültürüne yakın olduğu için genellikle Kazakça müzikler dinlediğini; K5 ve K6 Kazak müzikleri geliştiği ve sayıları arttığı için genellikle Kazakça müzikler dinlediğini; K4 nasihat içeren eski Kazak şarkılarını dinlediğini; K18 yaşı ilerledikçe kültürel değerlerine daha çok sahip çıkması gerektiğini düşündüğünden genellikle Kazakça müzikler dinlediğini, K21 her alanda ilk sırada devlet dilinin yer alması gerektiğini düşündüğü için genellikle Kazakça müzikler dinlediğini; K25 ana dili olduğu için genellikle Kazakça müzikler dinlediğini belirtmiştir. Diğer katılımcılar ise neden belirtmemiş sadece genellikle Kazakça müzikler dinlediklerini ifade etmişlerdir.

Katılımcılarımızdan K2, K3, K11, K17 genellikle İngilizce müzikleri dinlediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılardan K2 zamanı yakalamak istediği için genellikle İngilizce müzikler dinlediğini; K3 bu dildeki müzik ruhunun özel olduğunu düşündüğü için genellikle İngilizce müzikler dinlediğini; K17 bu dil uzmanlık alanı olduğu için genellikle İngilizce müzikler dinlediğini belirtmiştir. K17 ise, neden belirtmemiş sadece genellikle İngilizce müzikler dinlediğini ifade etmiştir.

Katılımcılarımızdan K17 daha iyi anladığı için Rusça müzikler dinlediğini belirtmiştir.

²⁶ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

Katılımcılarımızdan K7, K8, K10, K12, K13, K14, K15, K19, K20 çok dilde müzikler dinlediklerini belirtmişlerdir. K7 müzik dünyasını sevdiğinden; K8 dinleme amacına bağlı olarak dil tercihinin değiştiğinden; K10, K14 ve K19 dilin değil hissettiği duyguların önemli olduğunu düşündüğünden; K20 genellikle doğu müziklerini sevdiğinden farklı dillerde müzik dinlediklerini belirtmişlerdir. Diğer katılımcılar ise, neden belirtmemiş sadece farklı dillerde müzikler dinlediğini ifade etmiştir.

Sonuç olarak, katılımcıların %44'ü dinlediği müziklerin genellikle Kazakça olduğunu, %16'sı dinlediği müziklerin genellikle İngilizce olduğunu, %4'ü dinlediği müziklerin genellikle Rusça olduğunu, %36'sı ise dinlediği müziklerin çok dilde olduğunu belirtmişlerdir.

Katılımcıların Günlük Yazışmalarında Genellikle Hangi Dili Kullandıklarına ve Bunun Nedenlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Günlük yazışmalarınızda Rusçayı mı Kazakçayı mı daha çok kullanıyorsunuz? Neden?” sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Kazak dili. Hepsinde sosyal yerlerde, internet kaynaklarında Kazak dilini kullanmaya çalışıyorum. Çünkü benim yakın çevremdeki arkadaşlarımın çoğu Kazak dilinde konuşuyor. Ben arkadaşlarımla çoğu zaman Kazakça konuşuyorum.

K2, Sadece Kazakça yazıyorum. Kazak arkadaşlarımla elbette. Başka ırklarla onların benimle konuştuğu dilde konuşuyorum. İngiliz olursa İngilizce, Türk olursa Türkçe, Rus olursa Rusça. Bunlardan başka bir ırktan olursa eğer biliyorsam aynı dille karşılık veririm. Ama Kazaklarla sadece Kazakça konuşuyorum. Çünkü ortama bağlı olarak Atyrau’da sadece Kazakça konuşan çok fazla insan var. Burada yaşayanların çoğu Kazak. Batı bölgesinin en Kazak şehri. Atyrau’nun Kazakları, Batı bölgesini Kazakistan’ın başka bölgeleriyle kıyaslarsak, Kazak gelenekleri koruyan, Kazak dilini koruyan bir şehir. Bu şehirde yaşayan başka ırklar da, örneğin Ruslar da, Kazakçayı çok iyi konuşuyor. Ama örneğin Kazakistan’ın başka büyük, metropol şehirlerine bakarsanız Kazakistan’ın Kuzey bölgesinde Kazakların çoğu Kazakça bilmiyor.

K3, Çoğu zaman Kazak dilinde. WhatsApp, Instagram, telegram hepsinde benim dil tercihim Kazakça. Kazakça kullanıyorum. Rusça konuşan arkadaşlarımla Rus dilinde. Bunun nedeni, kendime yakın hissettiğim dilin Kazak dili olması.

K4, Sadece Kazakça. Sadece Kazak harfleriyle. Çünkü Kazak diline saygı duyuyorum. Kazak diline saygı. Ama bir sorun var. Benimle Kazakça konuşmalar da çoğu Kazak harflerini değil Rus harflerini kullanıyorlar. Sadece Kazak dilinde olan harfleri yazmıyorlar. Ama ben prensip olarak Kazak dilini her zaman doğru yazarım. Benim için önemli.

K5, Eğer yazan kişiler arkadaşlarım, ailem olursa çoğunlukla Kazak dilini kullanıyorum. Ama iş arkadaşlarım olursa Rusça kullanıyorum. Çünkü çevremdeki arkadaşlarımla benziyoruz, hepimiz Kazak sınıflarında okuduk. Ama iş yerimde, devlet mahkemelerinde veya resmi işlerde çoğunlukla insanlar Rusça konuşuyor. Bu nedenle onların anlayabilmesi için Rus dilini kullanıyorum.

K6, Kazakça, onlar da Kazakça. Benim çevrem, ailem, arkadaşlarımla hepsi Kazakça konuşuyor. Rusça konuşanlar da Kazakça anlıyor. Bu nedenle. Çünkü bana hangi dille karşılık verirse o dilde konuşurum.

K7, Temel olarak WhatsApp'ta Instagram'da Kazakça yazıyorum. Ama bazen bazı insanların sorularına Almanca, kullandığı dile bağlı olarak Rusça yazsa elbette cevabı Rusça veriyorum. Ben şöyle düşünüyorum, çok Rusça konuşmuyorum, Rusça konuştuğumda soru Rusça gelirse onun anlaması için teşekkür ederken, isteğimi söylerken Rusça cevap vermeyi tercih ediyorum.

K8, WhatsApp ve hepsinin Kazakça olduğunu söyleyebilirim. Kazakça olmasının nedeni, benim çevremdeki insanlar Kazak, arkadaşlarım, yakınlarım, kardeşlerim. Birkaç Rus da var, Kazakça bilmeyen, sadece onlarla Rusça konuşuyorum.

K9, Kazakça. Hepsinde Kazakça. Benim çevremde hepsi Kazak dili bilen insanlar. Yakın çevremde Kazakça bilmeyen Kazaklar yok ama Rus okullarında okuduğu için Kazakçayı çok iyi anlayamayan tanıdıklarım, arkadaşlarım var.

K10, Rus dilinde yazan insanla konuşuyorsam Rus dilini kullanıyorum, eğer o insan Kazakça anlıyorsa sadece Kazak dilinde yazıyorum. Ama genellikle Kazak dilini daha çok kullanıyorum. O kişinin Kazak dilini anlamasına bağlı. Bizler Sovyet zamanında ana dilimizden uzaklaştık. Çağdaş toplumumuzda eğitimde Kazak dili çok önemlidir ve bizim için dil konusu en ön sıralarda yer almalıdır. Özellikle önce kendimiz Kazakça konuşmalıyız ve ayrıca Kazaklardan Kazakça konuşmalarını talep etmeliyiz.

K11, Uzmanlığıma ve aldığım eğitime bağlı olarak Kazakça yazıyorum ve mesajlarımın hepsini hatasız yazmaya dikkat ediyorum.

K12, Kazak dilini kullanıyorum. Bana Kazak dili daha kolay geliyor.

K13, Ben Instagram kullanmıyorum. Facebook kullanıyorum. WhatsApp gibi yerlerde Kazakça ve Rusça kullanıyorum. İngilizce zaten bilmiyorum. Çünkü ben Kazakistan Cumhuriyeti'nin vatandaşıyım. Kazakistan Cumhuriyeti için devlet dili Kazakçadır. Rus dili Kazakça ile birlikte kullanılabilir diye belirtiliyor. Rusça devlet dili değildir.

K14, Karışık karışık. Kazakça Rusça karışık. Çünkü kullanışta günümüzde hiç kimse saf, edebi Kazakça konuşmuyor. Kullanışta Rus dilinden alınan sözleri de karıştırıp konuşuyoruz.

K15, Kazakça. Çünkü benim en iyi okuduğum bildiğim dil, Kazak dili.

K16, Önceden Rus diliydi, şimdi Kazak dili. Çünkü ben önceden Rus ilkokulunda okudum. Bu nedenle okulu bitirdim ve benim yakınımıdaki insanların çoğu Rusça konuştu. Şimdi ise ben sadece Kazak diliyle ilgilendiğimi söyleyebilirim, Kazak diliyle konuşmamın önemli olduğunu düşünüyorum.

K17, Kazak dili, daha önce belirttiğim gibi çocukken en çok Rusça konuşuyorduk. İlk okulda olsun, ileri eğitimlerde olsun, Kazakça okusak da Rusça konuştuk. Ama çocukluktan sonra, şimdi ben 35 yaşındayım, 30'dan sonra Kazak dilinde konuşmaya başlıyorsun, başka dile ihtiyacın yok. Ana dilinde konuşuyorsun, ana dilinde düşünüyorsun, dinliyorsun. Çocuklarına da ana dilini öğretmeye çalışıyorsun. Belli bir yaşa gelen insanlar özlerine dönüyor.

K18, Günlük yazışmalarında tamamen Rusça kullanıyorum. Çünkü ilk olarak iş yerime bakacak olursak Rusçayı çok kullanmayan iş arkadaşlarım dahi mesajlarını Rusça yazıyorlar. Çünkü Rusça mesaj yazmak veya cevaplamak daha kolay geliyor. Bu sadece benim için böyle değil, Kazak okullarında eğitim alan insanlar dahi günlük yazışmalarında Rusça kullanıyorlar. Bu nedenle özellikle iş yerimizde tüm mesajlarımızda sadece Rus dilini kullanıyoruz.

K19, Daha önce de belirttiğim gibi genel olarak Rusça kullanıyorum ama sosyal medya kanallarında arkadaşlarımla Rusça ve Kazakçayı karışık kullanıyoruz. Örneğin ben bir cümleye Kazakça başlayıp Rusça devam edebilirim, yani iki dili karıştırıp kullanıyorum. Örneğin: “Men şkolga zavtra baramın.” diyebilirim. “Zavtra” Rusça bir kelimeyken “baramın” Kazakça bir fiildir. Konuşurken hangi dildeki kelime bana daha kolay ve pratik gelirse o an o dili kullanıyorum. Zaman kazanmayı önemsiyorum.

K20, İki dili kullanıyorum ama ben mümkünse Kazak dilini tercih ederim. Kazakistan dilinin geleceği için endişeleniyorum. Dilimizin kaybolup gitmesinden korkuyorum. Ben vatanseverim. Bu nedenle Kazakistan tarihiyle ilgili kitaplar okuyorum, Kazakların jırlarını dinliyorum. Ben Kazakça şarkılar da yazıyorum. 12-13' e yakın bestelediğim şarkım var. “Ükülü Ümüt” adında bir şarkım var. Şimdi bu şarkıyı sana okumak istiyorum.

“Tagdırga katal jabırkap janın nalıdın ba?!”

Ukılı umıttı jıgalttı ba?

Bakıttıldın bakıtın kızgandı ba?

Algashkı ak armandarındı salıp singa

Baurım

Ömiringe ökinip kaygırmaşı
 Ükülü ümüt jaksılıkka jalgaıdı
 Sanat sezim sana sezimdi
 Jüreginnin aynası
 Közimnin otı söndirip almaşı
 Kıyal da kıyal
 Şek bolar ma eken kıyalda
 Adamnın könili
 Özinen alıs kıyada
 Tolkıgan şakta
 Özine-özin kele almay
 Anımdı aıtıp
 Jüregimdi dauala
 Baurım
 Ömirine ökinip kaygırmaşı
 Ükili umut jaksılıkka jalgaydy
 Sanat sezim sana sezimdi
 Jüreginnin aynası

Közimnin otı söndirip almaşı''²⁷ Bu şarkının adı Ükülü Ümit.

K21, Kazakça kullanıyorum. Kazakça benim ana dilim. Faydalandığım kitapların, makalelerin çoğu da Kazak dilinde. Yani ben büyük oranda Kazak diline bağlı bir insanım. Başka diller de biliyorum. Ama Kazak diline öncelik veriyorum. Kazakistan'da farklı dilleri bilsem de pek kullanmıyorum. Kazakistan'ın devlet dilini kullanmaya dikkat ediyorum.

K22, İki dili de kullanıyorum. Ama çoğunlukla Kazakça kullanıyorum. Rusya'da yaşayan arkadaşlarım var, onlarla konuşurken elbette Rusça konuşuyoruz.

K23, Benim konuştuğum yakın çevremdeki insanlara bağlı olarak günlük hayatımda yüzde kaç oranında olduğunu düşünmeliyim. Rus dilini daha çok kullanan insanlar da var

²⁷ Bu şarkı, ümidini kaybetmiş mutsuz kardeşine umudunu kaybetmemesi gerektiğini, her zaman bir çıkış yolunun, şansın olduğunu hatırlatma amacıyla yazılmıştır. Bestekar, şarkının sözleriyle kardeşlerine sadece sabırlı olmaları gerektiğini ve inançlarını kaybetmemelerini öğütlemektedir.

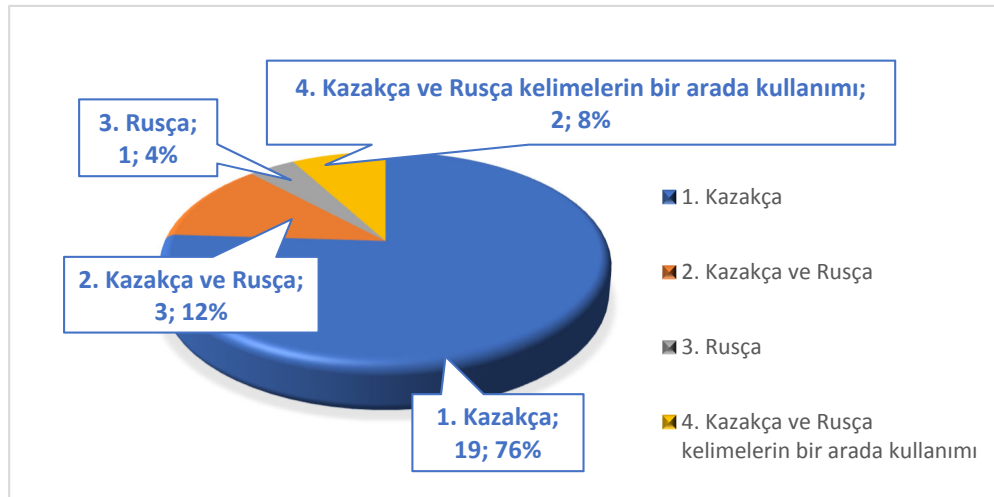
Kazak dilini daha çok kullanan insanlar da var. Ben daha çok Kazakçayı kullandığımı düşünüyorum. Çünkü benim akrabalarım, arkadaşlarım devlet dilini, Kazak dilini iyi seviyede biliyorlar. Buna bağlı olarak daha çok Kazakça konuşuyoruz diye düşünüyorum. Ama bazen bana Rusça yazan insanlar oluyor, buna bağlı olarak benim de Rusça cevap vermem gerekiyor. Kültürümüzde doğru olan budur, bizimle hangi dilde konuşurlarsa o dilde cevap vermeye dikkat ediyoruz. Kazak düşünce yapısı bu şekilde. Buna bağlı olarak. Örneğin biri benimle Rusça konuştuğu zaman ona Kazakça cevap vermem devlet dilimizin gelişimi açısından daha doğru görülebilir ama biz hiçbir halka karşı kötü davranışta bulunmak istemiyoruz. Bu davranışın kötü bir tarafı var, bizi anlamayan birine anlamadığını bildiğimiz sözler söylemek o insanı zor durumda bırakabilir. Adil olmayı önemsiyoruz.

K24, Ben günlük yazışmalarımda sadece Kazak dilini kullanıyorum. Tüm yazışma kanallarında, Facebook'ta da Instagram'da da, daha farklı tüm iletişim kanallarında da ben Kazakça kullanıyorum. Çünkü benim çevremdeki herkes, iletişim kanallarında yer alan insanlar da çoğunlukla Kazakça kullanan insanlar. Benim çevremde Rus dilini kullanan çok insan yok. Herkes genellikle benimle Kazakça konuşuyor, Benimle iletişim kuran Özbeklere, Karakalpaklara, Kırgızlara ve Türkiyeli arkadaşlarıma ben Kazakça yazarım, onlar da bana kendi dillerinde yazarlar, örneğin Türkçe veya Kırgızca. Biz Türk halklarıyla iletişim kurarken birbirimizi büyük oranda anlayabiliyoruz. Türkiye'de akademisyenlerin içinde Kazakçayı iyi seviyede bilip Türk diline tercüme edip kitap yayımlayanlar da var. Konumuza dönecek olursam yakın çevreme baktığımızda Yerşov, Nikolayevsk şehirlerinde olanlar benim yazdıklarımı Rusçaya çevirip anlıyorlar. Ukrayna'da yaşayan arkadaşlarım da var, onlarla bana bağlı olarak anlaşabildiğimiz düzeyde Rusça konuşuyoruz, yeterli olmadığı durumlarda tercüme programlarından yardım alıyoruz.

K25, Sadece Kazakça kullanıyorum. Bunun nedeni ulusuma ve dilime duyduğum aşktır. Ben haberleşirken Kazakça konuşurum. Bana Rusça yazanlara dahi Kazakça cevap veririm. Ben kendi devletimde, kendi memleketimde ana dilim varken neden başka bir dil kullanayım ki? Neden başka dilde konuşmak, başka dilde yazmak zorundayım?

Örneğin, Resulgamzet'in bir sözü var, "Kul, koja aynın tilinde söyleyt."²⁸ Yani, geçmişte Rusların egemenliğinde kaldık, o dönemden kalma Rus dilinde konuşanlar ve Rus dilinde yazanlar var. Biz köle değiliz, özgürüz. Ben bankamatik kullanırken de Kazak dilini kullanırım. Ben hiçbir alanda Rusçayı tercih etmiyorum, her durumda ve koşulda sadece Kazak dilini tanıyorum. Sadece kendi dilimi yakın görüyorum. Yazarken de sadece Kazakça yazıyorum. Rusça çok iyi programlar olsa da ben onları almıyorum, Kazakça seçenekler olduğu sürece Kazakça programlardan ve kaynaklardan faydalaniyorum. Ana dilimi her koşulda öncelikli görüyorum.

Grafik 7: Katılımcıların günlük yazışmalarında hangi dili tercih ettiklerine yönelik bulgular²⁹

Katılımcılara günlük yazışmalarında genellikle hangi dili kullandıkları sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri yanıtlar şu şekildedir: Kazakça ve Rusça, Kazakça, Rusça, İngilizce, Kazakça ve Rusça kelimeleri karıştırıp kullanıyorum.

Katılımcılarımızdan K1, K2, K4, K6, K7, K8, K9, K10, K11, K12, K15, K16, K17, K21, K22, K23, K24, K25 günlük yazışmalarında genellikle Kazakça kullandıklarını belirtmişlerdir. Katılımcılardan K1, K6, K8, K9, K24 yakın çevresi ve arkadaşları Kazakça mesajlar yazdıkları için günlük yazışmalarında genellikle Kazakça kullandığını; K2, K7, K22 Kazaklarla sadece Kazakça konuştuğunu diğer milletlerle konuşurken onların dilinde cevap verdiğini; K3, K4, K10, K23 sadece Rusça konuşanlara Rusça cevap verdiğini ama günlük yazışmalarında genellikle Kazakça kullandığını; K17,

²⁸ Köle, koca ayının dilinde konuşur.

²⁹ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

K21 ana dilinin önemli olduğunu düşündüğü için genellikle Kazakça kullandığını; K12 daha kolay geldiğini için Kazakça kullandığını; K15 en iyi bildiği dil olduğu için Kazakça kullandığını; K16 Kazak diliyle konuşmanın önemli olduğunu düşündüğü için Kazakça kullandığını; K11 uzmanlık alanının ve aldığı eğitimlerin etkisiyle genellikle Kazakça kullandığını; K25 ulusuna ve diline duyduğu aşk nedeniyle Rusça mesaj yazanlara dahi Kazakça cevap verdiğini, sadece Kazakça kullandığını belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K5, K13, K20 günlük yazışmalarında genellikle Kazakça ve Rusça olmak üzere iki dili kullandıklarını belirtmişlerdir. K5 günlük yazışmalarında yakın çevresiyle ve arkadaşlarıyla Kazakçayı, iş arkadaşlarıyla Rusçayı kullandıklarını; K13 günlük yazışmalarında devlet dili olduğu için Kazakçayı, devlet tarafında kullanılabilir olarak ifade edildiğinden Rusçayı kullandığını belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K18, iş arkadaşlarının ve çevresinin mesaj dili olarak Rusçayı tercih etmesinde dolayı günlük yazışmalarında genellikle Rusça kullandığını belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K14 ve K19 günlük yazışmalarında iki dili karıştırıp aynı mesaj içinde bir arada kullandığını belirtmiştir.

Sonuç olarak, katılımcıların %76'sı günlük yazışmalarında genellikle Kazakça kullandıklarını, %12'si günlük yazışmalarında genellikle Kazakça ve Rusça kullandıklarını, %4'ü günlük yazışmalarında genellikle Rusça kullandığını, %8'i ise Kazakça ve Rusçayı karıştırıp içe içe kullandıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların Resmi Yazışmalarında Genellikle Hangi Dili Kullandıklarına ve Bunun Nedenlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Resmi yazışmalarınızda Rusçayı mı Kazakçayı mı kullanıyorsunuz? Neden?” sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Şimdi bu o yazışmanın nedenine bağlı. Bazen eğer yazışma yaptığım kaynak Rusça biliyorsa Rusça kullanıyorum, Kazakça biliyorsa Kazakça kullanıyorum. Benim için ikisi de olabilir, sorun değil. Ama ben kendimi Kazak kültürüne yakın hissettiğim için çoğunlukla Kazakça yazmayı tercih ediyorum.

K2, Bizde resmi yazılar çoğu zaman ofisteki işlerde çoğunda Rusça olduğundan Kazakça çok olmadığından Rusça yazmamız gerekiyor. Çünkü onlar Kazakça anlamıyorlar, kendileri Kazak olsa da. Bazı Kazaklar okur-yazar Kazakların %50 den fazlası Kazakça bilmiyor. Çünkü onların aile geçmişinden kaynaklı diye düşünüyorum. Çünkü geçmişte yaşayan atalarımız Rus dilini bilmiyorsa hiçbir yerde işe alınmadı, cahil görüldü, hiçbir yerde kabul göremedi. Rusların baskısı nedeniyle böyle olduğunu düşünüyorum. Bu nedenle Rusça bilmeyen insanlar cahil görüldüğü için herkes Rus okullarında okuyup Kazak okullarına gitmek istemediler. Çocuklarıyla Rusça konuşmaya başladılar. Çünkü çocuklarının iyi Rusça bilmezlerse işsiz kalacaklarını düşündüler. Daha önce böyle bir durum vardı.

K3, Resmi yazışmalarda iki dili de kullanıyorum. Ama yine de öncelikli olarak Kazakçayı tercih ediyorum. İkinci sırada Rusça. Çünkü Kazakistan Cumhuriyeti'nde ne kadarı diye düşünürsek çoğu Rus dilinde konuştuğundan Rusça yazmamız gerekiyor diye düşünüyorum.

K4, Kazakça. Çünkü Kazak diline saygı duyuyorum.

K5, Resmi yazışlarımda Rus dilini kullanıyorum. İlkokuldan bu yana resmi yazışmaların çoğunu Rusça yazdığımız için çoğu belgeler, evraklar Rus dilinde olduğundan. Kazak diline resmi kaynakların çoğu henüz tercüme edilmedi. Resmi kaynakların çoğunun Kazak dilinde kullanımı geçersiz. Bu nedenle resmi dilde çoğunlukla Rus dilini kullanıyorum.

K6, Ben onları da Kazakça yazıyorum. Onları da Kazakça yazıyorum. Daha önce de söylediğim gibi ben kendi dilimi önde tutuyorum. Günlük yaşantımda da iş yerimde de Kazak dilinde yazmak istiyorum. Günümüzde Kazakistan'da gençlerin çoğunun Kazak dilini kullanma seviyesi artıyor. Çoğu Kazak dilinde konuşmak istiyor, bilmek istiyor. İnsanlar öğreniyor. Filmleri de Kazakça izlemeye başladılar. Kazak dilinin değeri artıyor. Benim eskiden, çocukluğumdan itibaren Kazak diline ilgim yüksekti. Bu Rus dilini sevmiyorum, istemiyorum anlamına gelmez. Ama kendi dilimi daha iyi bir seviyede konuşmalıyım, günlük hayatta kullanmaktan çekinmemeliyim. Kazak dilini daha çok

kullanmalıyım. Çoğunlukla böyle düşünüyorum, kendi dilimi iyi bir seviyeye çıkarmak istiyorum. Bu nedenle her yerde Kazakça kullanıyorum.

K7, Resmi yazışmalarımızda dil olarak Kazakça yazıyorum. Çünkü bilen insanlarla konuşurken veya bilen meslektaşlarımla yazışırken devlet dilinde yeterli bir seviyede konuşmamız gerektiğini düşünüyorum.

K8, Kazakça kullanıyorum. Kendim Kazak olduğumdan. Başka bir neden yok.

K9, Kazakça kullanıyorum. Kazakça daha kolay geliyor ve kendi ana dilimi seviyorum.

K10, Elektronik postalarımın hepsini Kazakça yazıyorum. Çünkü kendi dilim, ana dilim olduğundan bu dili tercih ediyorum. Bizim bazı şehirlerimizde Rus dili kullanımı daha fazladır. Örneğin benim şimdi Rus diline karşı bir art niyetim yok. Günümüzde her şey farklı. İngilizce dünya dili, sonra diğer Türk devletlerinin birbirlerini anlayabilmesi için Kazak dili bir seçenek olabilir daha sonrasında veya Türk dili.

K11, Elektronik postalar için söylemem gerekirse yazıyı gönderenin dil seçimine bağlı. Eğer o İngilizcede yetkinse İngilizce, Rus dilinde yetkinse Rus dilinde, Kazak dilindeyse Kazakça. Bakmak gerekiyor. Örneğin ben öğrenciyken İngilizce öğretmenime İngilizce yazıyordum, Rus dili öğretmenime Rusça, Kazak dili öğretmenime Kazakça yazıyordum. Kime yazdığıma bağlı olarak ilgili dili kullanıyordum.

K12, Kazak dilini kullanıyorum. Benim için kolay Kazak dili.

K13, Hepsi Kazakça diyebilir miyim... Çoğu Kazakça ama devlet makamından gelen yazıların çoğu Rus dilinde. Rusça gelen bir mesaja Kazakça cevap vermek o kişiye saygısızlık olur. Dengeyi kurmak da önemlidir diye düşünüyorum.

K14. Resmi, elbette Kazakça. Çünkü Kazakça anlıyorum.

K15, Ben açıkçası ikisi de diyeceğim. İş zamanlarımda çoğu Rusça oluyor ama başka günlük yaşamımda yazışmalar Kazak dilinde.

K16, Kazak dili. Çünkü Kazak dili benim için uygun. Çünkü benim kendi dilim.

K17, Eğer iş yerinde olursam, iş yerlerimizde bizler çoğunlukla, ben İngiliz şirketinde çalışıyorum, bu yüzden İngilizce, Kazakça yazıyoruz, Rus dili kullanmıyoruz. Sadece iki dili kullanıyorum.

K18, Bizim farklı iş bağlantılarımız var. Örneğin, çalıştığımız bir şirket sadece Kazak dilini kullanıyorlar. Bizimle tüm resmi yazışmalarını Kazakça gönderiyorlar. Ama bizimle yaptıkları telefon görüşmelerinde Rusçayı kullanıyorlar. Biz bu şirkete gönderdiğimiz tüm belgeleri ve yazışmaları Kazakça düzenliyoruz. Ancak çalıştığımız diğer şirketler için Rus dilini kullanıyoruz. Çünkü bahsettiğim şirket dışındaki tüm iş bağlantılarımız yazışmalarında Rus dilini kullanıyorlar.

K19, Yazışmalarda iki dili de kullanıyoruz. Yazışmalarda iki dili de kullanmak zorundayız. Ama bence sadece Kazakça veya sadece Rusça yazılmasında da bir sorun yok. Ama iki dilde olması tercih ediliyor. Çünkü Kazakça bizim ana dilimiz. Ama iki dili de eşit anlıyoruz.

K20, Ben sanırım, tabiatımdan dolayı sanırım, Rus dilini kabullenemedim. Bu nedenle çoğunlukla Kazak dilini kullanıyorum. Ama tabi Rus dilini anlıyorum.

K21, Kazakça, hepsinde de Kazakça. Dilekçelerde de elektronik postalarda da Kazakça kullanıyorum. Çünkü Kazakça devlet dilimiz. Bizim birinci dilimiz Kazak dilidir. Kazakistan'ın devlet dili, Kazak dilidir.

K22, Rusya'da akademisyen arkadaşlarımız var, örneğin UFA, Tatar, Başkurdistan'da, onların çoğu Rus dilinde çalışıyorlar. Onlarla konuştuğumuz zamanlarda Rusça konuşuyoruz. Ama kendi ülkemizde, Kazakistan'ın içinde özellikle Kazak dilini kullanıyoruz.

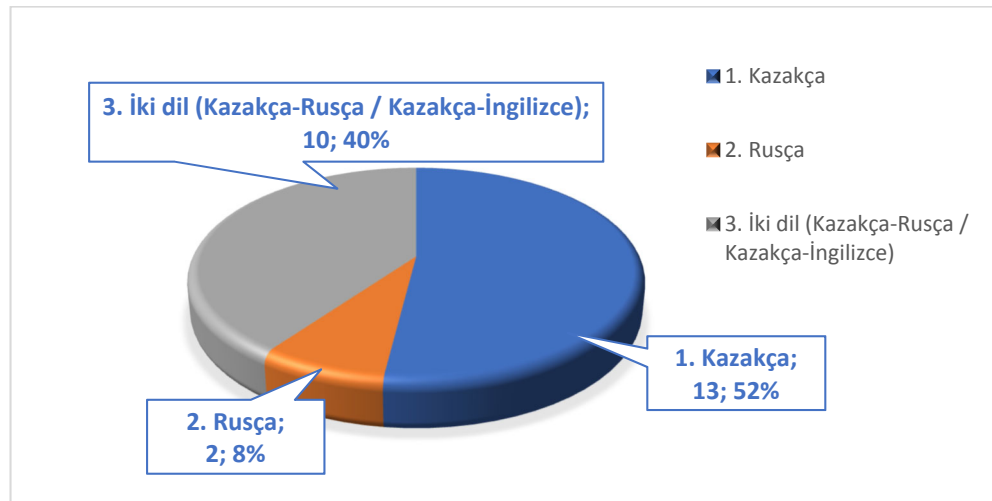
K23, Mümkün olduğu sürece devlet dilimizi kullanıyorum. Ama gerekli olduğu durumlarda Rusça da yazabilirim. Hangi durumlarda gerekli oluyor derseniz, bazı resmi

ortamlarda iletişim kurduğunuz kurumlar Rus dilini kullanıyorsa onlara Rusça cevap vermem gerekiyor. Ancak dil konusunda seçim şansım olduğu sürece ben kesinlikle devlet dilimizi kullanıyorum. Ben de bir topluluğun temsilcisiyim, bu topluluktaki tüm yazışmalarımız ve dosyalarımız sadece Kazakça. Özellikle mahkemelerle ilgili dava süreçlerinin tamamında Rusça kullanıyorlar. Ben elimden geldiğinde Kazakça kullanıyorum. Ben de elbette Rusça yazabilirim ama memleketimizin dilini kullanmak bizim üzerimize farz diye düşünüyorum. Ana dilimizi diğer dillerden önde tutmalıyız.

K24, Ben tabii çoğunlukla, %98 Kazakça kullanırım. %2 oranında karşımdaki kişiye bağlı olarak Rusça kullanırım. Çok değil sadece %2 oranında. Çünkü benimle bağlantısı olan insanların hepsi, benim arkadaşlarımla, iş çevrem hepsi çoğunlukla Kazakça konuşuyorlar. Rus dilinde konuşan insanlar benim çevremde çok yok.

K25, Tüm yazışmalarımda sadece Kazakça kullanıyorum. WhatsApp gibi günlük yazışmalarda da resmi yazışmalarımda da.

Grafik 8: Katılımcıların resmi yazışmalarında hangi dili tercih ettiklerine yönelik bulgular³⁰

³⁰ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

Katılımcılara resmi yazışmalarında genellikle hangi dili kullandıkları sorulmuştur. Katılımcıların verdikleri yanıtlar şu şekildedir: Kazakça ve Rusça / Kazakça ve İngilizce, Kazakça, Rusça.

Katılımcılarımızdan K1, K3, K11, K13, K15, K17, K18, K19, K22, K23 resmi yazışmalarında genellikle iki dil kullandıklarını belirtmişlerdir. K1, K3, K11, K18 yazışma kaynağına bağlı olarak Rusça veya Kazakça kullandıklarını belirtmişlerdir. K13, devlet makamlarından gelen yazılar genellikle Rusça olduğundan resmi yazışmalarında iki dil arasında denge kurmaya çalıştığını belirtmiştir. K15, iş ve ofis yazışmalarının genellikle Rusça olması nedeniyle Kazakça ve Rusça olmak üzere resmi yazışmalarda iki dili de kullandığını belirtmiştir. K17, İngiliz şirketinde çalıştığı için resmi yazışmalarında Kazakça ve İngilizce kullandığını, Rus dilini kullanmadıklarını belirtmiştir. K19, Kazakçanın ana dilleri olduğunu ancak Rusça ve Kazakçayı eşit düzeyde anladıklarını ve bu nedenle resmi yazışmalarda iki dili de kullandıklarını belirtmiştir. K22, resmi yazışmalarda Rusya'da yaşayan bağlantılarıyla Rus dilini, Kazaklarla yazışırken Kazak dilini kullandıklarını belirtmiştir. K23, bazı resmi ortamlarda iletişim kurdukları kurumların Rus dilini kullanmaları nedeniyle resmi yazışmalarında Kazakça ve Rusça olmak üzere iki dili de kullandıklarını belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K4, K6, K7, K8, K9, K10, K12, K14, K16, K20, K21, K24, K25 resmi yazışmalarında genellikle Kazakça kullandıklarını belirtmişlerdir. K4, Kazak diline saygı duyduğundan; K6 ve K16 kendi dilini ilk sırada tuttuğundan; K7, devlet dilinde yeterli seviyede konuşması gerektiğini düşündüğünden; K8, Kazak olduğundan; K9 ana dilini sevdiğinden; K10 ana dili olduğundan; K12 Kazak dili kendisine kolay geldiğinden; K4 Kazak dilini anladığından; K20 Rusça anlıyor olsa da Kazak dilini kullandığından; K21, devlet dili olduğundan; K24, iş çevresi çoğunlukla Kazak dilini kullandığından resmi yazışmalarında genellikle Kazak dilini kullandığını belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K2 ve K5 resmi yazışmalarında genellikle Rusça kullandıklarını belirtmişlerdir. K2, resmi yazılar ve ofis işlemleri çoğunlukla Rusça olduğundan; K5, çoğu resmi belgeler ve evraklar Rus dilinde olduğundan resmi yazışmalarında genellikle Rus dilini kullandığını belirtmiştir.

Sonuç olarak, katılımcıların %40'ı resmi yazışmalarında genellikle iki dil kullandıklarını, %52'si resmi yazışmalarında genellikle Kazakça kullandıklarını, %8'i resmi yazışmalarında genellikle Rusça kullandıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların Kazak Türkçesinde Başarılı Olduklarını Düşündükleri Dil Becerilerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Kazakçada en başarılı olduğunuz dil becerinizin (okuma, dinleme, konuşma, yazma) hangisi olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Kazak dilinde başarılıyım. Bunun nedeni de aslında bir nedeni yok. Kazakistan Cumhuriyeti’nde yaşıyorum. Ülkemizin dili Kazak dili olduğu için Kazak dilinde iyi olmamız gerektiğini düşünüyorum. Çoğu zaman Kazakça müzikleri seviyorum ve elektronik kitaplar için çoğu zaman Kazak dilinde olanları tercih ediyorum.

K2, Şimdi günümüzdeki Kazakistan’a bağlı olarak bizim liderimiz Kasım Cömert Tokayev’in³¹ söylediğine göre bütün şehirlerimizde Kazaklar yaşıyor, Kazaklar Kazak diline yöneldi. Geçmişte iki üç dil aynı seviyedeysen şimdi Kazak dili öne geçiyor. Bu nedenle, Kazak dili ilk sırada yer alıyor diye düşünüyorum. Ben kendimi Kazak dilinde okuma, dinleme, yazma becerilerinde başarılı görüyorum. Kazakçada iyi olduğumu düşünüyorum.

K3, Başarılı... Çalıştığım iş yerinde çoğu kişi Rus dilini kullanıyor. Çünkü bizde Kazak öğrenciler az ama son zamanlarda Kazak öğrenciler artıyor. Ben kendim okuma, dinleme, konuşma, evet hepsinde Kazak dilinde başarılıyım.

K4, Başarılı... Başarılı... Hepsinde başarılıyım. En iyi olduklarımı söylemem gerekirse ilk sırada konuşma, ikinci yazma, örneğin makale yazabilirim, çoğu insana kıyasla iyiyim.

K5, Ben Kazak dilinde tüm dil becerilerinde başarılıyım. Benim annem Kazak dili ve edebiyatı öğretmeni olduğundan çocukken bana Kazakça kitaplar okudu. Ben ilkokulda olimpiyatlara ve yarışmalara Kazak diliyle katıldım.

K6, Tüm becerilerde.

---

³¹ Kazakistan Cumhurbaşkanı.

K7, Ben yazı konusunda iyiyim. Edebi yazılar yazıyorum, hiçbir hata yapmıyorum. Onun dışında birinci sınıftan itibaren öğretmenlerimiz bize öğrettiği için Kazakça iyi okuyorum, iyi anlıyorum. Bu nedenle ben Kazakçanın bütün becerilerinde yeterliyim. Yazılarım, dinleme becerim Kazakçada çok iyi. İyi seviyede biliyorum, diyebilirim.

K8, Benim kendi literatürümde her beceride Kazakçam iyi. Eski zamanları düşünürsek geçmişte biz Rusların hakimiyetinde olduk. Ama şimdi dünya genelinde İngiliz dili ön planda. Çin kültürü de bize yakın. Müslüman ülkelerden de Türklerden, Baya Mustaparşukay'ı biliyor musunuz? Türklerin hepsini bir araya getirmek istedi. Onun hayatını okuyabilirsiniz. Türk birliğini tekrar kurmayı çok istedi. Müslümanlar, Türk ülkeleri, Asya'yı evet. Bir araya getirmek istedi. Bunu takdir ettiğimi söylemek istedim.

K9, Tüm becerilerde genel olarak.

K10, Soruyu iyi anlayamadım ama anladığım kadarıyla cevap vereyim. Genel olarak günlük hayatta Kazak dilinin kullanılması gerekiyor. Siyasette, kültürde, sanatta, büyük arenalarda Kazakça konuşmanın başkalarına örnek olacağını düşünüyorum. Dünyanın geri kalanından farklı olan Kazak diline olan ilgi de artıyor. Bu kadar büyük bir dünyada Kazakça konuşmaya başlayan insanların varlığının önemli bir gelişme olduğunu düşünüyorum. Kendim için söylemem gerekirse Kazakça yazmada da okumada da dinlemede de tüm dil becerilerinde iyiyim.

K11, Ben Kazak dilinin tüm dil becerilerinde başarılı olduğumu düşünüyorum.

K12, Kazak dilinde yazıyorum, konuşuyorum. Hepsinde kendimi iyi görüyorum.

K13, Aslında size açıkladım. Daha nasıl ifade edebilirim bilmiyorum. Örneğin, Kazak dilinde de Rus dilinde de yazılarım hatasızdır. Neden diye sorarsanız ben makalelerimi her iki dilde de yazıyorum. Örneğin 2013 yılında Londra'ya gittim. Gençlerimizin Kazakçayı iyi okuyamadığını duyup özellikle Kazakça yazdım makalemi. O makale için çok tebrik aldım ben. Sonra Rusçasını da yazıp birini Atyrau gazetesine ikincisini başka bir yere gönderdim. Ben kendimi Kazak dilinin tüm dil becerilerinde başarılı görüyorum.

K14, Başarılı... Okuma, konuşma, yazma, dinleme evet hepsinde de elbette.

K15, Okuma ve konuşma.

K16, Yazma ve konuşma.

K17, Hepsinde, elbette. Hepsi benim için önemli. Konuşma da yazma da dinleme de Kazak dilinin tüm becerilerinde iyi olduğumu düşünüyorum.

K18, Konuşma becerimin iyi olduğunu düşünüyorum. Çünkü pek Kazakça yazmıyorum. Aynı şekilde Kazakça kitapları pek okumuyorum. Kazakça konuşuyorum. Ve evet dinleme becerimin de iyi olduğunu söyleyebilirim. Kazakça şarkılar dinliyorum ve Kazakça konuşan insanları dinlediğim zaman iyi anlıyorum. Evet konuşma ve dinleme, bu ikisinde iyiyim.

K19, Rusçada daha başarılıyım ama benim için Kazak dilini anlamak da hiç sorun değil. Ama ben Rus dilinde iyi olduğumu düşünüyorum çünkü bu dil bana daha kolay geliyor. Benim için Rusça ön planda. Örneğin bir şey sorarken veya bir yeri aradığınızda Rusça bilmeniz önemlidir. Özellikle resmi dokümanları doldururken genellikle Rus dilini kullanıyoruz. Örneğin kişisel bilgilerimiz, doldururken Rus dili Kazak diline göre daha pratik bir dildir. Kişisel bilgilerimizi doldururken Rus dilini kullanmak bana kolay geliyor, bu nedenle Rus dilini tercih ediyorum.

K20, Okuma ve dinleme becerilerinde iyi seviyede görüyorum.

K21, Tüm dil becerilerinde %100 oranında başarılı olduğumu düşünüyorum. Konuşmada da dinlemede de yazmada da.

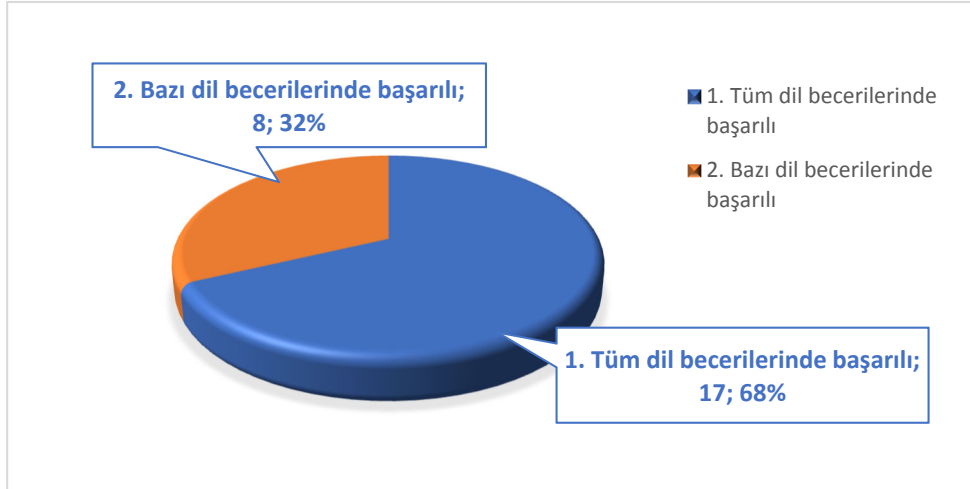
K22, Tüm becerilerde iyiyim sanırım. Benim uzmanlığım Kazak dili olduğu için iyi dinliyorum, iyi yazıyorum, iyi konuşuyorum diye düşünüyorum.

K23, Kazak dilinde tüm dil becerilerinde çok iyiyim. Çünkü örneğin Amerikalılar birinci dil ikinci dil diye bildikleri dilleri ayırıyorlar. Onlar gibi söyleyecek olursam doğduğum andan itibaren benim birinci dilim ana dilimdir, Kazak dilidir.

K24, Ben Kazak dilinde konuşuyorum, Kazak dilinde yazıyorum, Kazak dilinde dinliyorum. Tüm dil becerilerinde iyiyim. Kazak dilinde %100 başarılıyım.

K25, Tüm dili becerilerinde ileri düzeydeyim. Çünkü ben gazeteciyim. Yetişkinler için de çocuklar için de yazılar hazırlıyorum. Tiyatrolar için zaman zaman piyesler de yazıyorum. Yazarların kitapları hakkında eleştiri yazıları da yazıyorum. İyi bir yazar olmak için önce ana dilinizi iyi bilmeniz gereklidir. Tüm bilim insanların çalışmalarını okurum. Doğanın dilini anlamak için doğa hakkındaki çalışmaları takip ederim. Bu nedenle kendi dilimi mümkün olan en iyi seviyede bilmem gerektiğini düşünüyorum.

Grafik 9: Katılımcıların Kazak dilinde başarılı olduklarına dil becerilerine yönelik bulgular³²

Katılımcılara Kazak dilinde hangi dil becerilerinde başarılı oldukları sorulmuştur. Katılımcılarımızdan K1, K4, K5, K6, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K17, K21, K22, K23, K24, K25 Kazak dilinin tüm dil becerilerinde başarılı olduklarını belirtmişlerdir. Diğer katılımcıların verdikleri yanıtlar ise şu şekildedir:

K2 ve K7, okuma, dinleme, yazma becerilerinde başarılı olduğunu; K3, okuma, dinleme, konuşma becerilerinde başarılı olduğunu; K15, okuma ve konuşma

³² Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

becerilerinde başarılı olduğunu; K16, yazma ve konuşma becerilerinde başarılı olduğunu; K18, konuşma ve dinleme becerilerinde başarılı olduğunu; K19, Rus dilinde daha başarılı olduğunu ama Kazak dilini anladığını; K20, okuma ve dinleme becerilerinde başarılı olduğunu belirtmiştir.

Sonuç olarak, katılımcıların %68'i Kazak dilinin tüm dil becerilerinde başarılı olduklarını, %32'si Kazak dilinin bazı dil becerilerinde başarılı olduklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların Kazakistan'da Yaşayan İki Dilli Kazakların Kazakça Kullanma Sıklığına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Kazakça kullanma sıklığına ilişkin görüşleriniz nelerdir?” sorusu yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Genel olarak günümüzde bizim toplumumuz çok dilli. Farklı kültürler var, farklı uluslar var. Ama günümüzde son nüfus sayımına göre Kazak dili başta yer alıyor diye düşünüyorum. Çünkü Kazakistan'da günümüzde %50'den fazla diyebiliriz Kazak yaşıyor. Ve günümüzde cumhurbaşkanımız genel olarak bence bu konuda, Kazak dilinin geleceğini araştırmalı; Bizim kültürümüze dilimize bağlı kaç insanın hangi dilde konuştuğunu, hangi dilleri karıştırdığını, hangi dili kullandığını, hangi dile yakın olduğunu, hangi kültüre yakın olduğunu.

K2, Bu konuyla ilgili bir fikrim yok. Bu bir insanın kendisiyle ilgili bir durum diye düşünüyorum. Bir dilin başka bir dilden üstünlüğü yok. Ama Kazak dilinin ilk sırada olması gerekiyor. Çünkü biz Kazakistan'da yaşıyoruz, Kazak devletinde yaşıyoruz. İlk sırada Kazak dilinin olması doğru olur ve Kazak dilinin kullanılması gerekiyor diye düşünüyorum.

K3, Çok iyi bilmiyorum. Tarafsız bakıyorum. Bir insanın önce kendisiyle ilgili bir durum olduğunu düşünüyorum. Demokratik bir ülkede, laik bir ülkede yaşadığından bence kendisi karar verebilir.

K4, Çok iyi soru. Bizim Atyrau'da çok fark edilmeyebilir ama ben Almatı'da okudum. Sonra Astana'da okuyan arkadaşlarım var. O şehirlerde Rusça konuşmayı tercih ediyorlar. Çünkü Kazak dilini bilseler de Rusça konuşuyorlar. Çünkü Rusça konuşursan sen çok akıllı, bilgili görünüyorsun diye düşünüyorlar. Kazakça konuşan insanların köyden gelen köylü insanlar olduğunu düşünüyorlar. Onlar öyle düşünüyorlar. Bu nedenle onlar Kazak dilini tercih etmiyorlar. Kazak diline saygı duymuyorlar. Bu saygısızlık.

K5, Kazakistan'da yaşayan insanların %90 veya %80'i iki dilde konuşabilir. Kazakça veya Rusça. Şu taraftan bakarsak örneğin Batı'da Atyrau şehrinde çoğunlukla Kazakça konuşulur. Kazakça konuşan insanlar çok. Ama Kazakistan'ın kuzeyinde veya doğusunda Rus dili bilen adamlar çok, iki dilli olup Kazak dilini iyi bilmeyenler de var bu bölgelerde.

K6, Günümüzde iyi oluyor. Kazak dilini çok insan kullanmaya başladı. Bundan 10 yıl önce Rusçayı kullanan insanlar çok fazlaydı. Söylemem gerekirse Kazaklar düşünüyor, anlıyor. İnsanlar tarihi okuyor. İnsanlar Kazak edebiyatını okuyor. Kazak şarkılarını görüyor. Kazakça güzel şarkılar çıkıyor. Sinemada yeni, güzel filimler çıkıyor. Kazakistan'ın adını duyuran insanlar var biliyor musunuz? Dımash Kudaibergen'i³³ biliyor musunuz? Kazaklar ve Kazakistan'da yaşayanlar günümüzde Kazak dilini okuma konusunda gelişıyorlar. Yani bundan 10 yıl önce Kazakça bilen insanların Rusça bilen insanlara oranını kıyaslasak %40'tı diyebiliriz. Günümüzde %60 Kazakça konuşanlar var, %40 Rusça konuşanlar var. Yani Kazak dili artmaya başladı.

K7, Kazakistan'da yaşayan Kazakların ana dilinde, devlet dilinde konuşması mümkün olan yeterlilikte kendi halkı için iyi diye düşünüyorum. Çünkü hala aynı ülke içinde belli bir kitle o dili konuşmak istiyor, bazen biz de yerel halk olarak Rusça konuşuyoruz. Ve bu insanlara bu sorunlar iyi gibi gösteriliyor. Ancak, daha çok ana dilinde konuşan, hatta bilmediğimiz kelimeleri bize söyleyen arkadaşlarımız da var. Onlar için dua ediyorum. Örneğin, Çin'den gelen öğretmenimiz var, Çin dilinde ders veriyor. Birkaç Kazakça kitap çıkardı. Ben onunla ilgili düşüncelerimi yazdım. Biz onunla çok fikir alışverişı yaptık. Kazakların çalışmalarını ben ona verdim, incelemesi için. Tarihi çok iyi biliyor. Çok önemli, çok iyi kitaplar yazıp hayata kazandırdı. Günümüzde vatandaşlarımızın ana

³³ 6 oktav ses yelpazesıyla tanınan Kazakistanlı şarkıcı ve bestekar.

diline hakim olması birinci önceliktir. Yetenekleri var. Bu nedenle onlara büyük saygı duyuyoruz. Bence onların da öğrenmeye karşı olmadığını bilmeliyiz diye düşünüyorum.

K8, Benim fikrim eskiden Kazakça öğrenirken onların zorlukları çoktu, okurken. Şimdi zorlanıyorlar, konuşamıyorlar. Onlarda aile kurup çocuklarına öğretmezlerse onların da suçu yok. Kötü bu. Değişmeli. Bu benim düşüncem. Onlara iyi bakıyorum. Onlara kötü, agresif davranmam. Ben ırkçı değilim. Katı değilim. Ben onları anlıyorum. Olumlu bakıyorum. Benim için insanların hepsi eşit. Onların kendilerince nasıl nedenleri olduğunu dinlemeliyiz. Sovyet hükümetinin etkisi. Sadece onlara olması gerekeni söylemeliyiz.

K9, Şimdi kendim Çimkent şehrinde dünyaya geldim. Bizim köyde %100 Kazak dilinde konuşan insanlar var. Kendim Doğu Kazakistan'da Simiya şehrine gelin gittim. Oradaki düşünce farklı, daha çok Rusça. Şimdi yaşadığım Aturau'da yaşayan Kazakların çoğu sıklıkla anadilinde konuşan insanlar. %80'i Kazak dilinde, ana dilinde konuşuyor.

K10, İki dilli Kazakların Kazak dilini kullanma oranı artıyor. Ama bizden sonraki genç nesil Rus diline daha yakın. Çünkü onların okuması ve öğrenmesi gereken kaynakların çoğu Rusça olduğundan Rusçaya yakın olmak zorunda kalıyorlar. Bu nedenle, Kazak dilinin geleceği için, Kazakların Kazakçaya yönelmesi için, bizim Kazakça çalışmalarla, kaynaklarla iyi sonuçlar sunmamız gerekiyor.

K11, İki dilli Kazakların çoğunlukla Kazakça konuşmasıyla ilgili şüphelerim var. Çünkü çoğu yerde gördüğüm kadarıyla Rusça konuşmayı tercih ediyorlar. Özellikle hizmet sektörünün verildiği yerlere gittiklerinde çalışanlarla Rusça konuşuyorlar. Peki, ben kendim nasıl yapıyorum bunu söylemem gerekirse, ben konuşmaya Kazakça ile başlarım, eğer karşımdaki insan beni anlamazsa Rusça devam ederim. Ancak diğer insanlar için de aynı şeyin geçerli olması gerektiğini söyleyebilirim, çünkü kendi ülkemizde kendi dilimizi konuşma sıklığını arttırmanın en iyi yolu kendi dilimizi konuşmak ve bilmektir diye düşünüyorum. Ama ben, %50 oranında, iki dilli Kazakların konuşmaya Rusça ile başladığına şahit oluyorum.

K12, Hangi dili kullandığını her insanın kendisi bilir diye düşünüyorum. Şimdi benim kendi ailemin hepsi Kazakçayı kullanıyor. Çevrem de arkadaşlarım da sadece Kazak dilini kullanıp Kazakça işlerde çalışıyorlar. Diğerlerinin bakış açısı nasıl olursa onlar da o dili kullanır, biz hiç kimseyi hor görmüyoruz.

K13, Kazak dilinin kullanılma sıklığı çok değil. Benim düşünceme göre iyi değil. Bunun nedeni, bizim hayatla kurmamız gereken dengeyle ilgili bir durum. Kazak dilinde çok iyi olanlar da var. Ama geneli başarılı değil. Eğer değişmezse bu zor. Devlet yönetiminde olan yetkili insanlar açısından düşünüyorum. Onların içinde %45 oranında Kazak, Rusça konuşuyor. Onların tamamı sadece Rusça konuşuyor. Onlara, “Sen Kazakça öğren, hepimiz Kazakça öğrenin” diyebilir miyiz? Nasıl söyleyebiliriz, söyleyemeyiz. Büyük şehirlerdeki genel sorunların farkındayız, biliyoruz ama hiçbir şey yapmadan oturuyoruz. Ama egemen devletler cesur olmalıdır. Bizim üstümüzde egemenlik kuranlar cesurdu ve Rus dilini devlet dilimizin üzerine çıkardılar. Ruslaşmamayı başarabilseydik bu sorunlar olmazdı. Ben Rusların doğru yaptığını söylemiyorum, sadece gerçekte olanı ve bunun getirdiği doğal sonuçları dile getiriyorum.

K14. Genellikle biz Kazakistan devletimizde, şehrimizde doğduğumuzdan en yüksek bizim Kazak dilimiz, aileden ana dilimiz, Kazak dili. Ayrıca Kazak ailesi babası da Kazak, ninesi de Kazak olan çocuklar, ailesiyle Kazakça konuşanlar çok diye düşünüyorum. Çünkü kendi dilimizi kendi ana dilimizi unutmamız gerekiyor. Kazak yerinde yaşayıp... Rus dili veya başka dillerin yeteri kadar kullanılması doğru diye düşünüyorum. Ama daha çok kendi ana dilimizi unutmamız gerekiyor.

K15, Çoğu, mesela Kazakların Kazakça bilmesi gerekiyor. Başka milletlerden ise sadece vatandaşlık alanların Kazakça bilmesi gerekiyor diye düşünüyorum. Kadrolu çalışılan yerlerde gördüğüm kadarıyla Kazakça biliyor ama tuhaf bir şekilde kullanmıyor diye düşünüyorum.

K16, Batı bölgesine bakacak olursak, Batı bölgesinde kullanılma sıklığı çok yüksek. Çünkü Kazak dili bu bölgede çok yaygın, Kuzeyde veya büyük şehirlerde kullanılma

sıklığı %50 oranında. Batı bölgesinde %80-%90 oranında olduğunu düşünüyorum, böyle söyleyebilirim.

K17, Kazakça artmaya başlıyor. Biz bağımsızlığımızı alalı sanırım 33 yıl oldu. Son 10 yılda Kazak diline yöneliş artıyor gibi. Çünkü devletimizin dili sadece Kazak dili. Devletimizin dili Rus dili değil, sadece Kazak dilidir.

K18, Kazak diline ilgi var. Ancak günümüze bakacak olursak detaylarda Kazakçanın az olduğunu görüyoruz. Örneğin kitaplarda, akademik kitaplardan söz ediyorum, bir şey araştırmak isterseniz Kazak dilinde kitaplara çok rastlayamazsınız. Örneğin bir yıl öncesine kadar psikoloji hakkında iyi kitaplar sadece Rusçaydı. Şimdi ise Kazakça çevirileri var. Yabancı yazarların çevirileri çoğunlukla Rusça. Kazakça çeviriler çok değil. Özellikle iyi kitaplarda Rusça çeviriler çokken Kazakça çeviriler çok değil. Günümüzde Kazakça çeviriler artmaya başladı diye düşünüyorum ama İngilizce ve Rusçayı henüz yakalayamadı. Profesörler, önemli bilim insanları genellikle Rus eğitiminde yetiştikleri için çalışmalarını da Rusça hazırlıyorlar.

K19, Bizim için iki dili de kullanmak çok normal. Kim hangi dili tercih ederse. İki dilde konuşan insanlar için mi soruyorsunuz? Ama bu bizim için çok normal. İki dil de bizim için kolay, biz iki dili de kullanıyoruz. Ben bunu bir sorun olarak görmüyorum. Kim hangi dili istiyorsa o dilde konuşsun.

K20, Kazakistan'da yaşayan bütün uluslar için mi... İki dilli Kazaklar için ben örneğin öğrenci olduğum yıllarda da gençliğimde de Kazak dilinin unutulup yok olacağından endişeleniyordum. Ama öyle olmadı, şimdi bizim gençlerimiz de büyüklerimiz de birkaç dili konuşabiliyorlar. Çoğu iki dilliler. Bunun Kazak halkı için bir başarı olduğunu düşünüyorum.

K21, Çok dilli ve iki dili iyi seviyede bilen insanlar Kazakçadan Rusçaya Rusçadan Kazakçaya geçiş yapabiliyorlar. Zorlukları yok. Yani Kazakça kullanma sıklığı bence iyi.

K22, Son zamanlarda Kazak dilinin kullanılma oranının arttığını düşünüyorum. Çünkü Kazak dilinde yapılan çalışmaların yoğunlaştığını görüyorum. Bu nedenle, elbette Rus dilini de kullanıyoruz ama, Kazak dilini ilk sıraya almaya başladık diye düşünüyorum. Kullanım oranı artıyor.

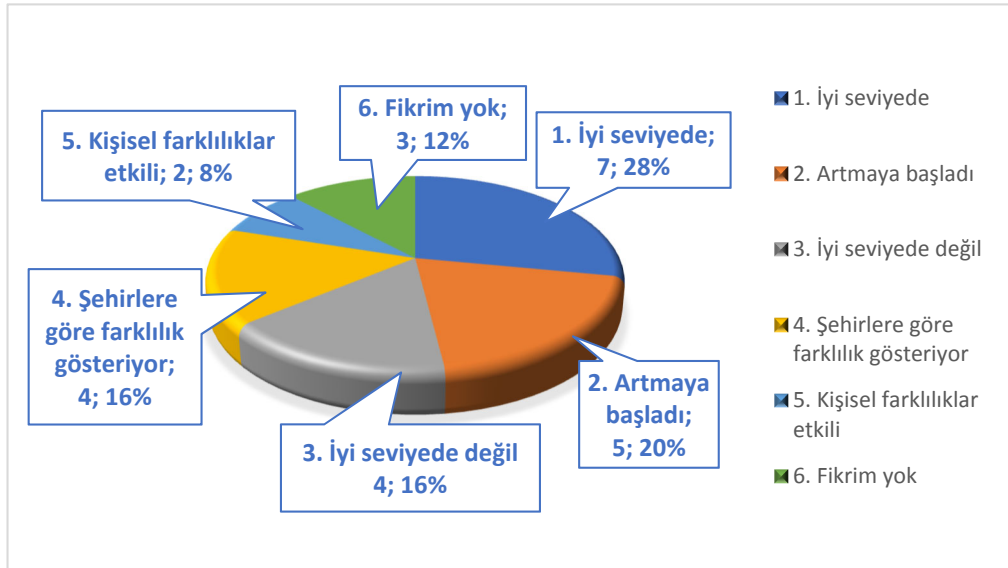
K23, Kazak dilini kullanmaları gerekiyor. Çünkü Kazak dili Kazakistan devletinin dilidir. Kendileri Kazak olduğundan, Kazakistan Cumhuriyeti'nde yaşadıklarından öncelikli olarak ilk sırada Kazak dilini kullanmaları gerekiyor. Bir oran verecek olursam %80 Kazak dilinde konuşuyor geriye kalan %20'si de başka dilde konuşsa dahi ana dilini biliyor.

K24, Tabii her ülkenin kendi milleti, kendi vatandaşı olur. Örneğin Kazakistan'ın milleti Kazaklardır. Bizim atalarımız, dedelerimiz, babalarımız bu topraklarda doğup büyüdü. İdeolojik olarak bakacak olursak Altınorda Devleti'nden bu yana bu topraklarda çeşitli ideolojiler ve politikalar uygulandı. Sovyet emperyalizminin de çalışmaları oldu, Kazakların diline, yaşantısına, kültürüne baskılar çok oldu. Sovyet hükümetinden önce de topraklarımızda çeşitli politikalar ve baskılar görüldü. Sovyet döneminde politikaların ve baskıların yoğunluğu arttı. Tüm bu yaşanan olumsuzluklar Kazak dilinin gelişimini olumsuz yönde etkiledi. Şimdi Kazakistan'ın kendi egemenliğini aldığı zamana kadar geçen zamanda Kazakistan'da yaşayan insanların %83'ü farklı ülkelerin vatandaşları, kalanlar ise Kazak vatandaşlarıydı. Ama şimdi ülkemizde yaşayan insanların %83'ü Kazaklar, geriye kalanlar ise farklı ülkelerin vatandaşlarıdır. Bu nedenle, Kazak dilini kullanan insanların sayısı her koşulda daha çok olmalı. Kazakistan'da yaşayan bir Kazak ilk olarak kendi diline saygı göstermeli ve kendi dilini iyi bilmelidir. Kazak dilinde eğitim alması gerekir, iş ortamlarında Kazak dilini kullanması gerekir. Şimdi Kazakistan'da uygulanan politikalar bu yönde geliştirilmektedir. Bu nedenle Kazak dilinin kullanılma seviyesinin arttığını düşünüyorum. Bu sadece bizim devletimiz için değil her devlet için böyle olmalıdır. Çünkü devlet dili her daim ilk sırada yer almalıdır. Bu bir kural olmalıdır. Kesinlikle kural olması gerekiyor.

K25, Ben bu soruyu çok beğenmedim. “iki dilli” kavramını kullanıyorsun ama ben tek dilliyim. İki dilli diye yılanlara denir, biz yılan değiliz, biz insanız. Allahu teala bize

devlet verdi, dil verdi. Diğer dil sadece pratikte kullanılan bir dil. O bizim dilimiz değil. Atalarımız mümkün olsa 70 dil 100 dil de bilseniz iyi olurdu, demişler. Türklerin dilleri Kırgız, Özbek, Türkmen, hepsinin dilleri bana yakın, Tatar dili de. Ama benim için ilk sırada ana dilim gelir. Benim tek dilim var, o da Kazak dili. Bu nedenle bizde kullanılsa da ben iki dilli kavramını kabul etmiyorum. Devlet dilim, ana dilim Kazak dilidir. Halkın da benim de dilim Kazak dilidir, ben böyle kabul ediyorum. Rus dilini konuşmaya ilgi olsa da gelecek nesil de Rus dilli değil, devletin yöneticileri de Rus dilli değil. Ana dilimiz Kazak dilidir.

Grafik 10: Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Kazakça kullanma sıklığına yönelik bulgular³⁴

Katılımcılara Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Kazakça kullanma sıklığına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların cevapları şu şekildedir: iyi seviyede; artmaya başladı; iyi değil; bazı şehirlerde iyi, bazı şehirlerde kötü seviyede; kişinin kendisine bağlı; net bir cevabım yok.

Katılımcılarımızdan K1, K7, K8, K14, K20, K21, K23 Kazakça kullanım sıklığının iyi seviyede olduğunu belirtmişlerdir.

³⁴ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

Katılımcılarımızdan K6, K10, K17, K22, K24 Kazakçanın kullanım sıklığının artmaya başladığını belirtmişlerdir.

Katılımcılarımızdan K11, K13, K15, K18 Kazakçanın kullanım sıklığının iyi seviyede olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcılarımızdan K4, Atyrau’da iki dilin kullanım sıklığı arasında çok fark olmadığını, ancak üniversite eğitimi için gittiği Almatı’da Rusçanın Kazakçadan daha çok kullanıldığını; K5, Atyrau’da insanların daha çok Kazak dilini kullandığını ancak Kazakistan’ın kuzey ve doğu bölgelerinde Rus dilinin daha çok kullanıldığını; K9, doğduğu Çimkent şehrinde insanların %100 Kazakça kullandığını, gelin olarak gittiği Doğu Kazakistan’da Rusçanın daha çok kullanıldığını, Atyrau’da ise insanların %80 Kazak dilini kullandığını; K16, Kazakistan’ın Batı bölgesinde insanların %80-90 oranında Kazakça, Kazakistan’ın kuzeyinde ve büyük şehirlerinde ise insanların %50 oranında Kazakça kullandığını belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K3 ve K12 Kazak dilinin kullanım sıklığının kişinin kendisine bağlı bir durum olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K2, K19 ve K25 bu soruya net bir cevap vermemişlerdir.

Sonuç olarak, katılımcıların %28’i Kazak dilinin kullanım sıklığının iyi seviyede olduğunu, %20’si Kazak dilinin kullanım sıklığının artmaya başladığını, %16’sı Kazak dilinin kullanım sıklığının iyi seviyede olmadığını, %16’sı Kazak dilinin kullanım sıklığının bazı şehirlerde iyi seviyede bazı şehirlerde ise kötü seviyede olduğunu, %8’i Kazak dilinin kullanım sıklığının kişinin kendisine bağlı olduğunu, %12’si Kazak dilinin kullanım sıklığına ilişkin net bir cevaplarının olmadığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların Kazakistan’da Yaşayan İki Dilli Kazakların Teknolojik Araçlarda Dil Seçeneği Olarak Genellikle Hangi Dili Kullandıklarına İlişkin Görüşlerine ve Bunun Nedenlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Kazakistan’da yaşayan iki dilli Kazaklar teknolojik araçlarda (telefon, bilgisayar vb.) dil seçeneği olarak genellikle Rusçayı mı Kazakçayı mı kullanıyorlar? Sizce Rusçayı / Kazakçayı tercih etmelerinin nedenleri nedir?” soruları yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Günümüzde şimdi insanların çoğu telefonlarını Kazak dilinde kullanıyor. Farklı teknolojik araçlarda da Kazak dilini kullanıyorlar diye düşünüyorum. Biz, daha önce de söylediğim gibi, Kazakça versiyonlarını kullanıyoruz. Bu bizim seçimimiz. Bunu seçerken taraflar hangi dili daha çok kullanıyorsa araştırır ve o dildeki programları, farklı yerlerde kullanabilir. Bu nedenle genel olarak biz Kazaklar farklı dilleri bilmeye karşı değiliz. Farklı dilleri bilmemiz gerekiyor, öğrenmemiz gerekiyor, konuşmamız gerekiyor. Ama ben kendi ülkemizde Kazak dilini kullanmaktan yanayım. Ve farklı insanlara da karşı değilim.

K2, Hepsi Rusçalaştırıldığı için Kazak dilinde programlar yok. Ama şimdi gelecekteki çalışmalarda bunun mümkün olacağına eminim. Çünkü onlar Rusçayı kısaca söylersek Kazakçaya kıyasla daha hızlı anlıyorlar. Rusçaya alıştıkları için Kazakçayı anlamıyor olmaları da mümkün. Bu nedenle onlar zorlanmak istemedikleri için programları Rusça kullanıyorlar diye düşünüyorum.

K3, İki dilde de. Bence. Ben kendim çoğunlukla Kazak dili kullanıyorum. İki dilde de. Son zamanlardaki ülke geneline bağlı olarak bakarsak Kazakistan'a göç eden, çoğu Rus vatandaşı olan, yabancı insanlara saygı gösteriyoruz, kendilerini dışlanmış hissetmemeleri için onlarla sohbet ettiğimizde Rusça konuşuyoruz.

Kazakça öğrenen ve konuşan yabancı vatandaşlar da var. İki dilde de iyi olduğumuzu düşünüyorum.

K4, Benim için de geçerli olan bir durum var. Kullandığım programların çoğu Rusça. Bunların içinde Kazakça versiyonu olan programlar var. Ama Kazakistan'ın %99'u teknolojik programları Rus dilinde kullanıyor. Çünkü programların Rus dili çevirileri doğru, Kazak dili çevirileri çoğu zaman doğru değil, anlamsız. Bu nedenle istesek de kullanamıyoruz. Bende Rusça programlar gibi İngilizce programlar da var. Çünkü Kazak diline çeviremiyorum. Çevirilerde sorunlar var.

K5, Kazakistan'da teknolojik araçlar çoğunlukla Rus dilinde. Çünkü Kazak dili, çocukluğundan itibaren kullanmayanlardan dolayı geçersiz.

K6, Çoğu Rus dilinde kullanıyor diyebilirim. Çünkü çok fazla terimler var, günlük yaşamda sık kullanılan sözlerde Rusça insanlara daha kolay geliyor. Kazak diline tercüme edildiğinde zor oluyor. Tercümeleri anlamak zor. Bu nedenle genellikle Rusça kullanıyorlar. Ama bence insanın eğer kendisi isterse hiçbir şey zor gelmez. Bana da ilk zamanlar zor geldi, WhatsApp, Telegram, e-posta, başka ne var, Instagram daha ne varsa hepsi Rusça. Kazakça çevirilerin ne demek istediğini anlamak zordu. Ama zamanla anlamaya başladım. İnsanların çoğu bazı terimlerin Kazakça çevirilerinin anlaşılmasının zor olmasına bağlı olarak Rus dilini kullanıyor. Ama ben 5 yıl içinde bu sorun da düzelecek diye düşünüyorum.

K7, Ben şimdi her evi bilmiyorum nasıl söylesem bence iki dilli Kazaklar her dilde kullanıyor. Her dilde kullanabilir. Ama bazı konularda zorluklar oluyor. Ben onların teknolojik araçları nasıl kullandığı benim gibi olan Kazakları biliyorum ama başka yerden gelen Kazakların nasıl kullandığını size söyleyemem. O insanlar hakkında konuşsam olmaz. Kazak şehirlerinde Kazak dilini bilmen gereken yerlerde teknolojik araçlarda ve farklı teknik araçlarda bu dili kullananlar vardır diye düşünüyorum. Bununla ilgili başka bir şey söyleyemem diye düşünüyorum. Bu benim düşüncem. İki dili de kullanıyorlar çünkü teknolojide daha çok Rus dili kullanıldı. Günümüzde ülkemizde bulunan teknolojik araçlarda sadece Rusça seçeneği olmadığı için Kazakça kullananlar artmaya başladı. Ama eskiye göre Kazak dilini kullanan bazı vatandaşlar, Kazak dilinin kelimelerini yazarken kısaca yazıyor ve tam yazmıyor kısaca söylemek için veya kolay geldiği için Rusça kelimeleri yazmayı tercih ediyor. Elbette bu doğru değil. Her dilin kendi kültürü çok değerli. Bu nedenle iyi eğitimle dile bakış açısını geliştirme yollarını aramalıyız. Ama iki dilde de yazmak isterse kendi isteği, bunda bir sorun yok diyebilirim. İki dilde de yazabilirler. Ama ben ana dilinde yazılmasını dilerdim. Çünkü günümüzde Kazak dilinde bozulmalar var. Bu sorunun farkında olmak önemli.

K8, İki dilli Kazakların hepsi Rusça kullanıyor. Bizde, sizin araştırmanız da iki dillilik hakkında bu nedenle bilirsiniz, 1990 yılının 12. ayında Rusya'nın yönetiminden kalma. Siz tarihi incellerseniz iki dilli Kazakların başlangıcını görebilirsiniz. Onlar Kazakçayı az biliyorlar, sonrasında öğrenmek isteyen çok oldu. Bizde eskiden Ural adında şehrimiz var, orada Rus tiyatrosu var. Bizde kendi tiyatromuz sonradan başladı. Burada yaşayan

Ruslar var ve iki dilli Kazaklar var, Rus okullarında okuyan Kazaklar var onlar Kazakça anlamıyorlar. Anlasa da konuşmak istemiyorlar. Kazakça konuşulduğunda bakıp kalanlar var, onlar hiç anlamıyorlar. Onlar sadece Rusça anlıyorlar. Onlar çok iyi Rusça konuşuyor ailesiyle, eşiyle, onlar öyle istiyorlar. Çok var öyle. Şimdi anladınız sanırım.

K9, Kazaklar için mi? Rusça vardır ama çoğu Kazakça kullanıyor diye düşünüyorum. Her insan için nedeni aynı mı bilmiyorum ama bizim ülkemizde, iş yerlerimizde Kazakların hepsinin öncelikli olarak devlet diliyle yazması gerekir, iş başında. Sanırım doğru anlatabildim. Telefon ve bilgisayarlardaki programlar ise Rusça. Çünkü çoğunun Kazakça versiyonlarını anlamak zor. Rusça kullanmaya alıştığımız için çoğunlukla Rusça kullanıyoruz. Ama programların neredeyse hepsi Rusça. Tercümeleleri doğru olmadığından Kazakça versiyonlarının tercih edilmediğini düşünüyorum. Zor oluyor.

K10, Genellikle teknolojik araçların dili Rusça olduğundan, örneğin bazı teknolojik araçların Kazak dili seçeneği yok. Bu nedenle bizler sadece Rusça kullanmak zorunda kalıyoruz. Eğer bizim bilişim uzmanlarımız teknolojik araçlarda Kazakça dil seçeneği eklerlerse, bunu geliştirirlerse biz de Kazakça kullanabilmeyi isterdik. Benim eğer telefon ve farklı araçlarda Kazak dilini kullanma şansım olsa her yerde Kazak dilini tercih ederim. Bankamatiklerde, başka ek olarak diğer teknolojik araçlarda Kazakça çevirisini anlayabiliyorsam, iyi bir çeviriye Kazakça kullanırım. Ben ana dilim olduğu için böyle düşünüyorum, diğer Kazakların Rus dilini tercih etmesi, teknolojik araçlarda veya bankamatiklerde, onların dil sorununu önemsememelerinden kaynaklı. Onlar öncelikli olarak teknolojik araçların kullanım kolaylığı ile ilgileniyorlar. Bazı insanlar Kazakça çevirisini anlamaya zaman harcamak istemediklerinden Rusça kullanıyorlar.

K11, Rus dilini kullanıyorlar. Ben kendim de Rus dilini kullanıyorum. Bilmiyorum. Çocukken telefonları her zaman Rusça kullandığımızdan sanırım. Ben Kazakça dil seçeneğine çevirdiğimde bazı şeyleri anlamıyorum. Anlamadığımız bazı şeyler çıkıyor. Hala da bu şekilde, Kazakça tercih edemiyorum. Bu nedenle bu konu hakkında farklı bir şey söyleyemiyorum. Biz sadece telefon programlarında değil, örneğin bankamatiklerde ve farklı yerde de dil seçeneği olarak çoğunlukla Rus dilini tercih ediyor bizim insanlarımız. Bunun elbette düzeltilmesi gerekiyor.

K12, Ben kendim Kazakça kullanıyorum. Çoğu Rusça kullanıyor. Kullandığım programların içinde Rusça var. Ama Rusça olsa da Kazakça yazıp yazılar gönderiyorum. Devlet kurumlarına farklı, Rusça talep ederlerse onu Rusçaya çevirip iki dilde gönderiyoruz. Öncelikle kendim Kazakça, gerekli olursa Rusça, iki dilde de cevap veririm. Çünkü kendim ilkokulu, üniversiteyi Kazakça okuyup bitirdiğimden. Ama Kazakistan'da yaşıyorsan biz devlet diline öncelik veririz. Kendimiz Kazak olduğumuzdan Kazak dilini tanıyıp bilmeliyiz.

K13, Çoğu mu? Ben bunu analiz edip sonuçları görmedim, elimde veriler yok. Ama bence, daha önce de belirttiğim gibi kendi görüşümü belirtmem gerekirse, benim Kazak dili dışındaki dillere düşmanlığım yok. Ne olacak ki herkes istediği dilde kullansın. Kazakça da kullanabilir, Rusça da kullanabilir. Zaten kimse hangi dilde konuşursa konuşsun o dilde uzmanlık seviyesinde değil. Ama bence iki dili konuşan insanlarda da tembellik var. İki dili de kullanıyorlar, %50 %50 diye düşünüyorum. Bu benim düşüncem. Çünkü söylediğim gibi biz Rus egemenliği altında yaşadık, o dönemde hepimiz Rusça konuşmak zorunda bırakıldık. Sadece Rusça konuşabiliydik. Düzen buydu. Sonra da alışkanlık olarak kaldı.

K14, Çoğu Rus dilini kullanıyor, çoğu. Teknolojik araçlarda. Çünkü makinelerin dili Kazakçaya tercüme edildiğinde kullanışlı olmadığı için anlamsız oluyor. Bu nedenle makinelerde yazanlar Kazakça olmaz gibi. Bu yüzden Rusçadan faydalanırız, bunu sorun etmiyorum.

K15, Rusça. İçinde bulunulan duruma bağlıdır. Nasıl söylesem... Baktığımız zaman tüm bilgiler Rusça. Bu yüzden böyle olmaya devam ediyor. Başka bir neden görmüyorum.

K16, Kazak dili ve Rus dilinde olur. Rus dili çok ve Kazak dili de olabilir. Çünkü son zamanlarda benim gibi Rusça eğitim alanlar olarak Kazak olsak da Kazak dilini bilsek de kıyaslarsam benim için Kazakçama göre Rusça yazmak kolay. Çünkü çoğu bilgi içeriklerinde olduğu gibi bilgisayarda da telefonda da geneli Rusça çok kullanıyor. Ama ben kendi düşüncemi söyleyecek olursam benim elbette ilgi alanıma bağlı olarak kendi telefonum, bilgisayarım İngilizce.

K17, Hepsinde sadece Rus dilinde kullanıldığını düşündüğüm araçlar, bence Kaspi³⁵ ve bankamatikleri çoğu Rus dilinde kullanılıyor gibi. Çünkü alışkanlık haline geldi. Ancak son zamanlarda Kazakça da kullanmaya başlıyorlar. Son zamanlarda telefonlarda ve bilgisayarlarda da dil Kazakça kullanılmaya başladı.

K18, %50 %50 diye düşünüyorum. Çünkü daha önceki cevaplarımda da belirttiğim gibi çoğu Rus dilini anlıyor, Rusça kolay geliyor veya resmi yazışmaları Kazakça olduğunda anlamak zor. Ben daha önce sadece benim için zor olduğunu düşünüyordum. Ama başka insanlara bunu sorduğumda, Kazak okullarında Kazakça eğitim alanlar dahi, resmi yazışmalarda Rusçanın daha kolay olduğunu söylüyorlar. Telefonlarda ve bilgisayarlarda çoğu Rus dilini kullanıyor. Sebebini bilmiyorum ama ben sadece Rusça kullanıyorum, ailemin de Rusça kullandığını biliyorum ama belki Kazakça kullanan insanlar da vardır. Örneğin uzmanlığı İngilizce olan iş yerinde İngilizce konuşan Kazaklar da teknolojik araçlarını İngilizce kullanıyorlar. Bu nedenle çoğu Rusça dilinde olsa da Kazakça, İngilizce dillerinde kullanan insanlarla da karşılaştım. Farklı insanlarla karşılaşmanız mümkün.

K19, Şimdi ben telefonumu Kazak dilinde kullanmaya hazır değilim. Ben çoğu programı Rus dilinde kullanıyorum ama bazen telefonumun dil seçeneğini İngilizce olarak ayarlıyorum. Bu şekilde İngilizceyi daha iyi öğrenebileceğimi düşünüyorum. İngilizceyi daha iyi öğrenmek istiyorum. Şimdi bilgisayarımı ve diğer teknolojik araçlarımı Kazakçaya çevirmeye hazır değilim. Ancak bazı Kazak gençlerimizin telefonlarını ve sosyal medya kanallarını sadece Kazak dilinde kullandıklarını görüyorum. Onlar Kazak dilinin unutulmaması için çaba gösteriyorlar. Bu nedenle Kazak dilini kullanmayı tercih ediyorlar. Onlar Kazak dilini ilk sıraya taşımak istiyorlar. Dilin unutulmasını istemiyorlar. Böyle çok fazla genç olduğunu biliyorum.

K20, İki dilliler için çoğunluklar gençlerin son zamanlarda sadece Kazakça kullanıyorlar. Kazak dilini öğrenmeye dikkat ediyorlar. Onların Kazak dilini tanimasının nedeni ilk olarak vatansever olmaları, ikincisi olarak Kazak dilinin memleketin geleceği için önemli olduğuna inanmalarındır. Gelecek nesiller için ana dillerinin unutulmasını istemiyorlar.

---

³⁵ Kazakistan'da, özellikle mobil uygulaması oldukça yaygın kullanılan, bir Kazakistan bankasıdır.

K21, İki dili bir arada kullanıyorlar. Son 4-5 yıl önce Rus dili büyük orandaydı, teknolojik araçlarda, bankalarda, farklı kurulumlarda, Instagram veya araştırma kaynaklarında, ama son zamanlarda Kazak dilinin kullanımı yükselişe geçti. Bu değişimin iki nedeni var: birincisi Kazaklar öz kültürlerine karşı uyanışa geçti, ikincisi günümüzde Rusya'nın yıkıcı politikalarının üzerimizdeki etkisi azaldı. Bu nedenle değiştiğini düşünüyorum.

K22, İki dili de kullanabilirler. İki dilli dediğimizde iki farklı profil söz konusu. İki dilli Kazak diyorsunuz ama onlarda kimi için Kazak dili baskın oluyor kimi için Rus dili baskın oluyor. İki dilli derken belki siz iki dilin aynı seviyede olduğunu düşünüyorsunuzdur. Ama bazı Kazaklar var Rus dilini etkili ve yoğun kullanıyorlar. Örneğin ben saf Kazakça konuşurum, Rusçam da iyi seviyede sayılır. Bazı Kazakların ise Rusçası harika, Kazakçası orta seviyede olabilir ama o da iki dillidir. Ama o insan günlük hayatında Rus dilini kullanır. İki dillilik bizde iki farklı profilde görülmektedir. İki dilli deyince herkesin iki dili de çok iyi ve yoğun konuştuğunu düşünmeyin. Bizde Rusçayı baskın kullananlar var ve Kazakçayı baskın olarak kullananlar var. İki dilli bireylerde baskın dil seçeneği değişkenlik gösteriyor.

K23, Kendi adıma cevap verecek olursam ben Kazakça kullanıyorum. Şimdi size gösterebilirim. Bakın görüyorsunuz telefonumun dili Kazakça. Günümüzde Kazakça kullanma fırsatımız var. Programların %70'ini Kazakça kullanabiliyorum. Sadece bazı programlar Rus dilinde. Örneğin bizim bankamatiklerimiz var, ben onlarda da Kazakçayı kullanıyorum. Zor olduğunu söyleyenler var ama ben böyle düşünmüyorum. Örneğin elektronik aletlerimin dil seçeneklerinin de Kazakça olmasına özellikle dikkat ediyorum. Alırken ilk olarak bunu soruyorum ve Kazak dilinde olmasını istediğimi özellikle belirtiyorum. Ülkemizde online alışveriş kanalları var, onlarda da Kazakça dil seçeneğini kullanıyorum. Alışveriş programlarını Kazakça kullanıyorum. Kazakçanın öncelikli olmasına inandığım için ben mümkün olduğunca Kazakça kullanırım. Kazakistan'da yaşayan Kazakların çoğunun Kazakça kullanması gerekiyor diye düşünüyorum. Çünkü devlet dilini kullanmak her bir Kazak vatandaşına farzdır, böyle düşünmelidir. Bizim temel amacınız, devlet dilimizde konuşmak ve her alanda devlet dilimizi kullanmak olmalıdır. Her vatandaşın devlet dilinde konuşması dilimizin değerinin artmasına, doğru

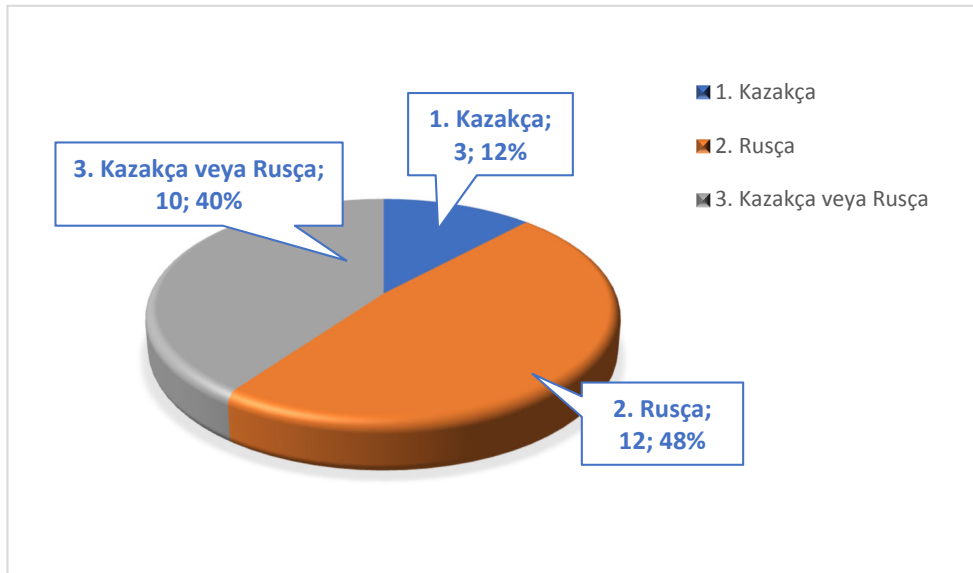
kullanılmasına, yayılmasına fırsat sunacaktır. Bu nedenle herkesin devlet dilini kullanmanın önemini iyi anlaması ve dilini kullanması gereklidir. Dilimizi korumamız gerekiyor.

K24, Tabii Kazakistan'da kendi ana dili için herhangi bir kısıtlama yok. Kazakistan'da yaşan yabancı vatandaşlar Rus dilinde konuşabilir, Kazak dilinde konuşabilir veya kendi ana dilinde konuşabilir. Kazakistan'a genel olarak bakacak olursak her ulusa hitap eden okullar var. İki dilli Kazaklar için bakacak olursak, kişinin kendi tercihinine bağlı olarak değişiklik gösterir. Eğer yabancı şirketlerde çalışıyorlarsa iş yerinde çoğunluklar İngilizce veya Rus dilinden faydalanırlar. Kazakistan'da çok sayıda yabancı şirket var. Çok sayıda yabancı çalışan var: İngilizler, İtalyanlar, Araplar, Türkler, Çinliler. Kazak vatandaşlar için söyleyecek olursam o da kişinin kendi tercihinine bağlıdır. Örneğim ben Kazak dilini tercih ediyorum. Telefonumdaki tüm programları Kazak dilinde kullanıyorum. Çünkü ben Kazak dilini ileri seviyede bilen bir insanım. Bizim Kazak dilini iyi seviyede bilmeyen kardeşlerimiz de var. Rus dilinde yetkin olan kardeşlerimiz de var. Onlara Rusça daha kolay geldiği için teknolojik araçlarda Rus dilini tercih ederler diye düşünüyorum. Yakın çevremi değerlendirecek olursam benim öğrencilerim, benim çocuklarım, benim torunlarım, hepsi teknolojik araçlardan Kazak dilinde faydalanıyorlar. Eğer teknolojik araçlara genel olarak bakacak olursak çok fazla seçenek olduğunu görürüz. Yani şimdi mesela banka hizmetleri ile ilgili programların hepsinde Kazak dili seçeneği mevcuttur. Bununla birçok hizmet amaçlı teknolojik programlarda Kazak dili çeviri seçeneği mevcuttur. Çünkü şimdiki dönemde öncelikli amacımız dilimizi ilk sıraya taşımaktır. Bir oran verebilmem mümkün değil ama ben her bir uygulamada Kazak dili seçeneği olduğunu görüyorum. Sovyet döneminin baskısı günümüzde devam etmiyor. Kişi hangi dil seçeneğini tercih ederse o dili kullanabilir.

K25, Bu herkes için farklıdır. Kişiye bağlıdır. Benim gibi düşünen Kazaklar, özüne bağlı olan, Kazak olduğunun farkında olanlar, ana dili olan Kazak dilini kullanıyordu, diyebilirim. Aklınıza gelebilecek tüm programları Kazakça kullanabiliriz. Rus dilini kullanmayı tercih edenler Kazak dilinde düşünemeyenler Kazak dilini iyi anlayamayanlardır. Anlayamayanlar için söyleyecek sözüm yok. Ben iki dili de biliyorum ve iki dili de kullanabilirim. Ama bana ana dilim, Kazak dilim yakın geliyor. Bizim

devletimizde son zamanlarda Kazakça baskın olmaya başladı, bunun devamının gelmesini bekliyorum. Gençlerin arasında da Kazakça konuşuluyor, kullanılıyor, bu yönde artış var. Bizim devletimizde sadece Rus dili değil İngilizce dilini kullananlar da var başka dilleri kullananlar da var. Farklı dillerin kullanılmasının önüne geçemezsiniz. Benim arkadaşlarımla aramda Kazak dili baskındır, ben buna özen gösteririm. Ben böyle düşünüyorum.

Grafik 11: İki dilli Kazakların teknolojik araçlarda kullandıkları dil seçeneğine yönelik bulgular³⁶

Katılımcılara Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların teknolojik araçlarda hangi dil seçeneğini kullandıkları sorulmuştur. Katılımcıların yanıtları şu şekildedir: Kazakça, Rusça, bazı insanlar Kazakça bazı insanlar Rusça.

Katılımcılarımızdan K1, K9, K20 Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların teknolojik araçlarda genellikle Kazak dilini kullandıklarını belirtmiştir. Bu durumun nedeni olarak artık birçok programın Kazakça dil seçeneğine sahip olması gösterilmiştir.

Katılımcılarımızdan K2, K4, K5, K6, K8, K10, K11, K12, K14, K15, K17, K19 Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların teknolojik araçlarda genellikle Rus dilini kullandıklarını belirtmiştir. Bu durumun nedeni olarak birçok programın Rus dilinde

³⁶ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

olması, Kazakça dil seçeneği olan programların ise Kazakça çevirilerinin anlaşılır olmadığı için kullanışlı olmaması gösterilmiştir.

Katılımcılarımızdan K3, K7, K13, K16, K18, K21, K22, K23, K24, K25 Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların bazılarının teknolojik araçlarda genellikle Kazak dilini bazılarının ise Rus dilini kullandığını belirtmiştir. Farklı nedenlere bağlı olarak kişisel tercihlerin değişiklik gösterdiğini ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak, katılımcıların %12'si Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların bazılarının teknolojik araçlarda genellikle Kazak dilini kullandığını; %48'i Rus dilini kullandığını; %40'ı ise bazı insanların Kazak dilini bazı insanların Rus dilini kullandığını belirtmişlerdir.

Katılımcıların Kazakistan'da Yaşayan Kazakların Kazakça Öğrenme İsteklerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Kazakistan'da yaşayan Kazakların Kazakça öğrenme isteklerine yönelik görüşleriniz nelerdir?” soruları yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, İsteği çok fazla. Kazak dilini öğrenmek için yerler var. Genel olarak üniversitelerde, okullarda eğitim dili Kazak dilinde oluyor. Okulların bazılarında Rus dili uzmanları olsa da eğitim dili Rusça değil diye düşünüyorum veya çok az Rusça olabilir. Bu nedenle günümüzde insanların tamamının Kazak dilini öğrenmeye isteği var. Çoğu genç günümüzde Kazak dilinde konuşuyor, Kazak dilinde yazıyor, Kazak dilinde okuyor.

K2, Kazak dilini öğrenmeye yönelik isteği bence çok yüksek. Ama şimdi gelecekteki gençleri düşünürsek onlardan umudumuz var.

K3, Bence, ben okulu bitirdiğim zaman 2020'li yıllarda, 2021-2022 yıllarının sonunda, çoğunlukla fark ettiğim Rus dilinde konuşan insanlar çoktu. Günümüze, internet kaynaklarına baktığımızda son zamanlarda Kazak diline ilgi duyan yabancı vatandaşlar çok ve çoğu yabancı günümüzde Kazakça konuşuyor. Ama daha önce ülkemize gelen çoğu vatandaş, hatta sizin gibi Türkiye'den gelen arkadaşlarımızın da çoğu Rusça konuşuyordu. Son sorularınıza verdiğim cevaba benzer olarak Kazakça dilinin az kullanılmasında Rusya'dan gelen vatandaşlar etkili, Rusya'dan gelen çok vatandaş var.

K4, İstekleri hakkında ne düşünüyorum... Günümüzde iyi. Eskiden örneğin 5 yıl önce istek azdı. Günümüzde Kazak dili sosyal medyada, internette artmaya başladı ve Kazak dilini öğrenen insanlar artıyor. Ücretsiz, internetten öğreniyorlar. Ücretsiz. Sadece Kazaklar değil, farklı ülkelerden insanların da Kazak dilini öğrenme istekleri arttı.

K5, Günümüzde son 2-3 yıldır Kazak dilini öğrenmeye yönelik ilgi arttı. Eskiye kıyasla Kazak dili kursları artıyor, Kazak şarkıları artıyor, Kazak okulları artıyor.

K6, Kazaklar, Kazakistan'da yaşayanlar kendi içinde ayrılıyor. Batı Kazakistan Atyrau, Mangystau, Ural, Aktöbe'nin içinde olduğu; Güneyde olanlar Çimkent, Taraz, bu yerlerde Kazaklar doğuştan itibaren çocuklarıyla Kazakça konuşuyorlar. Evlerinde herkes Kazakça konuşuyor. Kazakça konuşmanın zor olduğu yerler var, Kostanay gibi metropol şehirlerde çoğu insan Rusça konuşuyor. Bu nedenle bizim yaşadığımız Atarau'yu değerlendirecek olursak bizde Kazaklar Kazak dilini doğuştan biliyor, zorluğu yok, doğuştan biliyoruz. Bizde doğal. Karagan'da, Kostanav'da oralarda zorluklar var. İnsanlar Rusça konuşuyor. Ama son zamanlarda görüyoruz metropol şehirlerde yaşayan Kazakların da Kazak dilini öğrenmeye yönelik ilgileri artıyor. Gün geçtikçe Kazakça öğrenen insanlar artıyor. Neden artmaya başladı diye soracak olursanız, sinemaları, filmleri seyrediyorlar. Yeni çıkan şarkılar var, Kazakça söylüyorlar. Bu gelişmelerin etkisi oluyor. Bunların etkisiyle halkın Kazakça öğrenme isteği artmaya başladı. Ve bence bu çok iyi diye düşünüyorum.

K7, Evet geçmişte bu büyük bir sorun oldu. Çünkü Rusça eğitim alan bizim yöneticilerimizin çoğu Kazak dilini iyi seviyede bilmiyor. Onlar çoğu zaman Rusça konuştu. Kazakça bilen Kazaklar olsa da herkesin iyi anlaması için Rusça konuştular. Elbette geçmişten bugüne kadar Kazak diliyle ilgili farklı bakış açıları gündeme geldi. Kimileri Kazak diline karşı oldu, kimi ana dilinin yanında olup "Neden ana dilimizde konuşmuyorsunuz?" diye sordu. Ama günümüzde Kazak diline yöneliş var. Büyük ve önemli insanlar başta olmak üzere bizim yöneticilerimiz her yerde Kazak dilini kullanmayı tercih ediyor diye görüyorum.

Çünkü dilin özü devletine bağlıdır. Halkın ülkesi için dilin taşıdığı gücün, dilin taşıdığı değerinin farkında olması gerekiyor. Günümüze kadar hala da Rus dilinde düşünenler var.

Bu elbette bizim devletimizin içinde aranması gereken bir cevap. Bu sorunlar hakkında sorular sorulmalı, cevaplar aranmalı, Rus dilinde konuşulmasının nedenleri üzerine. “Neden iki dilde de çeviri yapılmıyor?” Rus dilinde yazılan yazılar veya farklı çalışmalar olsun bunların devlet dili olan Kazakçaya tercüme edilmesi gerekir. Bunun yapılmasının doğru olacağını düşünüyorum. Çünkü böylece halkın içinde anlamayanlar olmaz diye düşünüyorum. Çünkü Rusça konuşanlara Rusça karşılık veriyoruz ama bazıları da Rusça konuşsalar da Kazakça cevap veriyor. Bu da açıkçası doğru değil. Bu nedenle memleket ile ilgili herkesi ilgilendiren sorunlarla ilgili konuşurken ya sadece Kazakça kullanılmalı ya da iki dilde de açıklama yapılmalı, diye düşünüyorum. Çünkü içimizde hala da Kazakçayı yeterli seviyede bilmeyen, Kazakçayı hızlı algılayamayan insanlar yaşıyor. Yavaş yavaş dilimizi öğrenmeye başlarsa zamanla devletimizin dili yeterli seviyeye ulaşabilir diye düşünüyorum.

K8, Çok iyi olduğunu düşünüyorum. İyi olmaya başladı. Kazak dilini öğrenmek gerekiyor. Bütün Kazakların öğrenmesi gerekiyor. Ben çok şaşırđım, sen Kazakçayı 3 ayda nasıl öğrendin? Nasıl bu kadar iyi öğrenebildin? Gerçekten iyisin.

K9, İsteği... İsteklerini bilmiyorum. Bilgim yok.

K10, Kazakistan’da yaşayan iki dilli “Kazakların Kazak dilini öğrenme isteği” ifadesine ben karşıyım. Onlar Kazak ve bu dili zaten bilmeli, dünya dillerini öğrenme isteklerinden söz edebiliriz, Türk dilini, İngiliz dilini, Fransız dilini... Sizin sorunuzda yer alan, “Kazakların Kazakça öğrenme isteği” ifadesini asla kabul etmiyorum.

K11, Şimdilerde bunun harika olduğunu görüyorum. Ben çok fazla konuşmuyorum ama Kazakça bilmeyen Kazakların öğrenmesine baktığımızda kendi isteğiyle Kazakça öğrenmek isteyen insanların sayısı çok arttı. Bu bir gerçek. İstatistiklere göre de bu şekilde. Zaten hepsinin Kazakça bilmesi gerekiyor, Kazakça öğrenmesi gerekiyor, denemesi gerekiyor. Bunlara ek olarak Kazakça şarkı dinlemesi gerekiyor. Kendi kendisini motive etmesi, Kazakça konuşabilmesi için Kazakça ile ilişkilerini başlangıçtan itibaren arttırması gerekiyor.

K12, Şimdiki gençlerin isteği çok iyi. Şimdi çoğu Kazakça konuşuyor, şimdiki gençlerin Kazak diline isteği çok, bilip konuşuyorlar.

K13, Günümüzde kötü değil diye düşünüyorum. Buna bir örnek vermem gerekirse, bizim gibi Rus egemenliğinde kalan diğer devletlere kıyasla daha iyi durumda olduğumuzu düşünüyorum. Bizde de sadece Rusçanın konuşulduğu yerler oldu. Bunlar bizim geçmişte başımıza geldi. Ama şu an böyle bir yer yok. Günümüzde özümüze dönüyoruz. Kazakçaya ilgi şimdilerde çok iyi. Hatta başka milletlerden insanlar da ilgi göstermeye başladı. Kazakistan'da yaşayan Rusların da neredeyse yarısı Kazakça biliyor. Hem de güzel konuşuyorlar. Rusça eğitim almış Kazaklar da artık Rusça öğrenmeye başlıyorlar, sayıları artıyor. Bizde örneğin şimdi Ruslar, Koreliler, Tatarlar, Başkurtlar gibi uluslardan insanlar da yaşıyor. Onlar bizimle yaşamak istedikleri için buradalar. 1995 yılında Nazarbayev Kazakistan'ın çok uluslu bir devlet olduğunu söyledi. Bu ulusların Kazakça öğrenme oranı her geçen yıl daha da artıyor. Kazakistan'da Ruslar da Kazak diline ihtiyacı olduğunu düşünüp Kazak dili kurslarına yazılmaya başladılar. O kurslarda öğreniyorlar. AndreĀ Aleksandrovich adındaki kişinin söylediğine göre 30 kişiye Kazak dilini öğrenmesi için eğitim verdi. Eğer Kazak dilini çok iyi bilen birini tanıyorsanız ondan da Kazak dilini öğrenebilirsiniz, bir kursa veya okula gitmeniz gerekmez.

K14, Şimdi ben Kazakların Kazak dilini öğrenmeye yönelik isteği için ne diyebilirim, benim ailemin hepsi Kazakça konuşan insanlar olduğundan onlarla karşılaşmadım. Kazaklar için nasıl söyleyebilirim, Almatı, Astana büyük metropol şehirlerde öyle insanlar var. Şaşırmayız. Çok iyi olmalı diye düşünüyorum, Kazak dilini öğrenmek gerekiyor, bilmek gerekiyor, her Kazak'ın, eğer hiçbir şey bilmiyorsa.

K15, İyi olduğunu görüyorum, çok iyi.

K16, İyi olduğunu görüyorum. Önceden Rus dili çok olağan oldu, günümüzdeki durum için konuşursam son 5 yıldır bizim Kazakistan'da yaşayan halkların çok dilli olmasına bağlı olarak müziklerin de etkisine bağlı olarak bloggerlar Kazak dilini kullanmaya başladılar ve televizyon kanallarımız da Kazak dilinde. Başka örnek verecek olursak

yabancı filmlerde de şimdi Kazakça alt yazılı oluyor. Sonrası için, benim düşünceme göre gelişerek ilerliyor.

K17, Şimdilerde istek artıyor. Rusya ve Ukrayna arasında savaşlar başladığından beri Rusya'dan çok fazla insan Kazakistan'a gelmeye başladı. Onlardan başlayarak Kazak dili ve Rus dilini bilseler de Kazakça konuşmayı deneyip, çocuklarını Kazakça kurslarına gönderip Kazakça ilkokullara, kreşlere gönderenlerin sayısı artıyor. Bu nedenle son yıllarda Kazak dilinin gelişimi çok iyi.

K18, İyiye gittiğini görüyorum. Ben Kazak olan bir insanın Kazak dilini bilmesi gerektiğini düşünüyorum. Bu nedenle ben kendi çocuğumu da Kazak okuluna gönderdim. Çünkü onun atalarını tanıması gerektiğini düşünüyorum. Bazı aileler Rusça bilmesi gerektiğini düşünerek çocuklarını Rus okuluna gönderiyor. Ama Kazak bir çocuğun ilk olarak Kazakça bilmesi gerektiğini sonrasında Rus dilini öğrenmesinin iyi olabileceğini düşünüyorum. Ne kadar çok dil bilerseniz fırsatlarınız da o kadar çok olur. Sadece bir iki dil değil. Ama önce Kazak dilini bilmemiz gerekiyor diye düşünüyorum. Sen Kazaksan Kazak dilini bilmen gerekir.

K19, Kazak dili, bizim ana dilimiz. Bu bizim ana sorunumuz. Kazaklar sadece Kazak dilinin olmasını istiyorlar. Bizim aramızda Rus dilini hiç bilmeyen Kazaklar var. Onlar Rus dilini asla öğrenmek istemiyorlar. Onlar sadece kendi ana dillerini konuşmak istiyorlar ve Rusçanın öğrenilmesine, konuşulmasına tamamen karşılar. Ben insanların istedikleri dilde konuşmasına olumlu bakıyorum. Ancak bizim Rus sınırında yaşayan şehirlerimizde kendi ana dilini bilmeyen Kazaklar olduğunu biliyorum. Onlar evlerinde sadece Rusça konuşulduğu için ana dillerini öğrenememişler. Şimdi ana dillerinin kaybolmaya başladıklarını fark ettikleri için kendi ana dillerini öğrenmeye başladılar. Ana dillerini bilmemenin utanç verici olduğunu düşünüyorlar. Ben bu insanların ana dilini öğrenme çabalarını takdir ediyorum.

K20, Son 5-10 yıldır iyi öğreniyorlar. Ondan önceki yıllarda konuşmak istemiyorlardı. İki dili ve başka dillerle karıştırıp kullanıyorlardır. Son zamanlarda edebi Kazakça konuşmaya başladılar, özellikle de gençlerimiz.

K21, İyi olduğunu düşünüyorum. Son zamanlarda gençlerimizin Kazak dilini çok iyi seviyede öğrenmeye olan ilgileri üst seviyelere ulaştı.

K22, Kazakların %70'den fazlası Kazak dilini biliyor. Kazak dilinin kullanımı gün geçtikçe artıyor. Kazakların çoğu özüne dönmeye başladı. Atalarının sözlerine kulak veriyorlar, diye düşünüyorum. Bu nedenle çok şükür iyiye gidiyoruz. Şimdi örneğin Ural şehrinde çok az Rus okulu kaldı. Şu an kaç tane Rus okulu var bilmiyorum ama azaldı. Çünkü artık aileler çocuklarının atalarını tanımasını ve Kazak dilini iyi bilmelerini istiyorlar. Tabi bu durum her şehirde aynı değil. Örneğin Astana'da Rus okullarında Ruslardan çok Kazak çocukların olduğunu görüyoruz. Astana'da Kazak çocukların %60'ı Rus okullarına gidiyorlar. Bu da bize bu durumun her şehirde aynı olmadığını gösteriyor. Farklı gerçekler söz konusu.

K23, Kazakistan'da yaşayan Kazakların Kazakça öğrenme isteği var. Ana dili öğrenmede bazı zorluklar var. İyi anlatıp, iyi öğretirlerse "Ben öğrenmek istiyorum, öğreneceğim." diyen insanlar var. Sadece onlara motivasyon gerekiyor. Motivasyon derken onlara bir hediye vermekten söz etmiyorum, motivasyon derken öğrenmesi ona ne gibi fırsatlar sunacak, hayatını nasıl değiştirecek, devlet dilinin artmasında onun nasıl bir önemi olacak gibi şeylere odaklanması gerekiyor diye düşünüyorum. Örneğin Kazak dilini öğretenler sadece dil seviyesini düşünerek ders vermemeli, dilin devletle bağlantısını, halkla bağlantısını, kültürle bağlantısını iyi anlatmalı diye düşünüyorum. Dil öğretiminde bu yönde bir eksik var.

K24, Kazaklar Kazakistan'da yaşayan herkese saygı duyarlar. Her ulusa saygı duyuyoruz ve Kazakistan'da Kazak diline ve Kazak vatandaşına saygı duyulmasını istiyoruz. Bu nedenle Kazakistan'da yaşayan ve ben Kazakistan vatandaşım diyen her insanın Kazak dilini öğrenmesi, bilmesi; Kazak kültürüne ve geleneklerine saygı göstermesi gerekiyor. Bu bir zorunluluk olarak görülmelidir. Böyle olmazsa insanlar Kazak dilini kullanma ihtiyacı hissetmiyorlar. Çünkü Kazakistan her ulusun kendi tercihi uygun olarak yaşamasına olanak sunmuştur. Ama bizimle yaşayan her ulusun bizim dilimize, kültürümüze, gelenek ve göreneklerimize saygı göstermesi de önemlidir. Diğer uluslar için geliştirilmesi gerekiyor, ancak Kazaklar istekli.

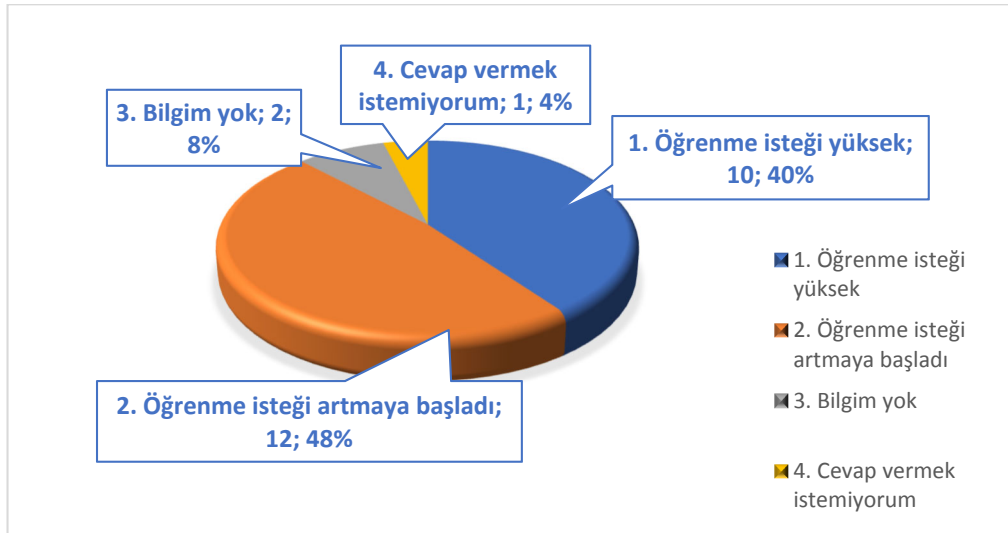
K25, Şimdiki durumumuza şükürler olsun. Eskiden dilimiz, adetlerimiz çok zarar gördü. Tarihsel olarak bakacak olursak 1731 yılından 1925. yıla kadar 194 yıl, yani 2 asıra yakın bize Kazak diyen yoktu. Ruslar Kerkez Kaysak diyordu. Kerkez denen halk Karakalpaklardır. Başka ulusa bağlı Kırgızlardır. Biz Kazak halkıyız.

Ama senin Kazak babanı tanıman gerek. Sana Kırgız dediler. Sonra Kaysak diyenler var. Kaysak, nereden çıktığı belli olmayan anlamına gelmektedir. Bizi insan yerine koymamış hayvan gibi görmüşlerdir. Onlarda bir deyim olduğu bilinir,

“Köpeklerle Kırgızlara bulaşılmaz.” diye. Kırgız derken bizi, Kazakları, kastediyorlar. Bizi köpekle aynı seviyede görüyorlar. Bu Rusların günlük yaşamlarında kullandığı bir deyim. Sen Kırgızsın, sen kısık gözsün, sen büyükbaşsın, sen cahilsin gibi sözlerle zorbalandık. Tüm bunlara rağmen Kazaklar kültürünü, özünü, tarihini, dilini korumayı başarmışlardır. Şimdi Kazakların ana dilini öğrenme isteklerine gelecek olursak, ben gidişatı iyi görüyorum. Daha iyiye gitmesini ümit ediyorum. Bir insan kendi devletinde kendi ulusuyla yaşıyorsa dilini de bilmesi gerekiyor. Örneğin ben Türkiye’de yaşasam Türk dilini bilmem gerekir. Japonya’da yaşıyorsam Japon dilini bilmeliyim. Bu yaşadığın devlete karşı bir saygı göstergesidir. O ülkenin toprağında o ülkenin ekmeğini yiyorsun. Bunun bir medeniyet göstergesi olduğunu düşünüyorum. Bizim devletimize bizim dilimize bizden başka kimse sahip çıkamaz, biz değerini bilmeliyiz. Kimse Kazaklar kötüdür diyemez. Ama çocuklarımızı Kazak dilinde okullara göndermeliyiz, onlara Kazakça şarkılar dinletmeliyiz, Kazak dilini en iyi en doğru şekilde, en iyi seviyede öğrenmelerini sağlamalıyız. Yaşamın her alanında Kazakçayı kullanmalıyız. Kazakça konuşmalıyız. Kazakların Kazak diline ilgisi ve isteği artmış olsa da çocuklukta yetiştirmeye çocukları Kazak okullarına göndermekle başlamalıdır. Bazı aileler Rus dilinde eğitim almışlar ve çocuklarını da Rus okullarına gönderiyorlar. Bu kötü. O çocuk Rusça eğitim aldığı için Rusya’ya yakın hisseder, Rusya’ya hizmet etmeye meyilli olabilir. Irkı Kazak olsa da ruhu Rus kalabilir. Oysa çocuklukta itibaren ulusunun terbiyesiyle yetişmeli, Kazakça konuşmalıdır. Kazaklar 20 milyon halktır, onların içinde 9 milyonu Kazak geriye kalanları karışık halklardır. Kazakçaya karşı olanlar da var. Bizim halkımızın sayısı az, artmamız gerekiyor. Geçmişte bize yönelik soykırım politikaları oldu, çok sayıda insanımız öldürüldü. Bizim geleneklerimizi yok etmeye

çalıştılar. 1925 yılından itibaren geleneklerimiz, göreneklerimiz, dilimiz, yok edilmeye çalışıldı. Ama biz koruduk ve koruyacağız.

Grafik 12: Kazakistan’da yaşayan Kazakların Kazak dilini öğrenme isteklerine yönelik bulgular³⁷

Katılımcılara Kazakistan’da yaşayan Kazakların Kazak dilini öğrenme isteklerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtları şu şekildedir: Öğrenme isteği fazla, öğrenme isteği artmaya başladı, bu konuda bilgim yok, bu soruya cevap vermek istemiyorum.

Katılımcılarımızdan K1, K2, K8, K11, K12, K15, K21, K23, K24, K25 Kazakistan’da yaşayan Kazakların Kazak dilini öğrenme isteklerinin fazla olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K3, K4, K5, K6, K7, K13, K16, K17, K18, K19, K20, K22 Kazakistan’da yaşayan Kazakların Kazak dilini öğrenme isteklerinin artmaya başladığını belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K9 ve K14 Kazakistan’da yaşayan Kazakların Kazak dilini öğrenme istekleri hakkında bilgilerinin olmadığını belirtmiştir.

³⁷ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

Katılımcılarımızdan K10, bu soruya cevap vermek istemediğini belirtmiştir.

Sonuç olarak, katılımcıların %40'ı Kazakistan'da yaşayan Kazakların Kazak dilini öğrenme isteklerinin fazla olduğunu; %48'i Kazakistan'da yaşayan Kazakların Kazak dilini öğrenme isteklerinin artmaya başladığını; %8'i Kazakistan'da yaşayan Kazakların Kazak dilini öğrenme istekleri hakkında bilgilerinin olmadığını; %4'ü ise, bu soruya cevap vermek istemediğini belirtmiştir.

Katılımcıların Kazakistan'daki Okulların Eğitim Programlarında Kazakça ve Kazak Kültürü Derslerine Yeteri Kadar Yer Verilip Verilmediğine İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Kazakistan'daki okulların eğitim programlarında Kazakça ve Kazak kültürü derslerine yeteri kadar yer verildiğini düşünüyor musunuz?” soruları yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Hayır. Yeterli seviyede olduğunu düşünmüyorum. Hala geliştirilmesi gerekiyor. Vatandaşlara, büyüklerimize, ülkemizin yöneticilerine bu sorunu teslim etmemiz gerekiyor. Bizim Kazak dilinin gelişimi için ilk olarak okullardan başlamamız gerekiyor. Bunun için Kazak dili ve edebiyatı şubelerinin artması gerekiyor. Bunlara ek olarak kültürümüze, dilimize katkıda bulunan öğretmenlerimize daha çok araştırma olanağı ve daha çok ders saati vermemiz gerekiyor. Bu alanlarda nüfuzun artması gerektiğini düşünüyorum.

K2, Hayır. Kazak dili dersleri çok az. Kazak sınıfları mesela Rus sınıfları az olursa bu sınıfları doldurabilmek için Kazak çocuklarını bu sınıflara alıyorlar. Kazak sınıfları az olursa az deyip sorun olarak görmüyorlar. Böyle bir durum var.

K3, Az. Bence Kazakistan tarihi dünya tarihinde iki bölüme ayrılıyor. Bu nedenle kitaplara bakarsanız Kazakistan tarihi yüzlerce hikayeden oluşuyor. Dünya tarihini iyi anlamanın çok güzel olduğunu düşünüyorum, Kazakistan tarihinin de doğru okunması bilinmesi gerektiğini düşünüyorum. Çünkü günümüzde insanlar tarihi sadece sinemadan, kitaplardan okumadan, filmlerden tamamen bildiğini sanıyor. Bu nedenle eğitim programlarında Kazakistan tarihi kitaplarına daha çok yer verilmesini gerekli görüyorum.

K4, Yeterli mi? Günümüzde Kazak dilinde, Rus dilinde olan okullar sonra karışık olan okullar bizde üç çeşit okul var. Kazak okulunda sadece Kazak dili. Karışık okullarda Kazak dili de var Rus dili de var. Tek bir okulun içinde. Üçüncü de Rus okulu. Günümüzde Kazak dilli okullar artıyor. Artıyor. Memnunuz. Çünkü öğrenciler kendi kültürüne karışıyor. Bizde Kazak edebiyatı, tarihi, müziği dersleri oluyor. Okullarda olsa olsa üç ders Kazak kültürü hakkında. Başka bir şey de var, bence çok önemli bir şey bu, Kazakların okullarında dombıra dersleri olmalı. Dombıra dersleri olmalı diye düşünüyorum. İlkokulu bitirmiş olan Kazak öğrenci Kazak kültürüne saygı duyarak dobrayı öğrenmiş olsa iyi olurdu bence.

K5, Evet. Okullarda Kazak diline çok saat ayrılıyor. Kazak dili, Kazak edebiyatı veya kültürle bağlantılı örneğin bizde Abay Tanu, gibi Halem Tanu gibi dersler oluyor. Kültürle ilgili insanlar dahil ediliyor. Yeterli zaman ayrıldığını düşünüyorum.

K6, Evet. Yeterli hepsi. Bence bu iyi gibi. Ama hala da daha çok olabilir gibi. Örneğin, ben öğrenciyken Abay Tanu diye bir ders vardı. Abay Kunanbayoğlu³⁸ hakkında onun önemli sözleri, onun katkıları, onun hayatı hakkında dersler oldu. Bence buna benzeyen dersler dahil edilmeli. Bizde bir asır önce 1930 yıllarda ‘Alaş Orda’³⁹ oldu. Alihan Bögeyhan⁴⁰ gibi bilim insanlarının tarihi anlatılmalı, bu konular derslere dahil edilse iyi olurdu bence. Ama günümüzde de kültürle ilgili derslere çok iyi seviyede yer veriliyor.

K7, 2-3 yıl önce Kazak dilli Kazak okullarına bu büyük bir başlangıç olmasa da bu çocuklar ülkesini tanımaya, ana dilini bilmeye, kendi kültürünü öğrenmenin değerini anlamaya başladığını umuyorum. Çok önceden biz küçükken programlardan öğrendik. Şimdi de programlarda bu konulara yer verilmeli. Programlarda bazı sorunlar hala var. Bu nedenle programların çok iyi seviyede olduğunu söyleyemem. İyi seviyeye ulaşması için hala incelenmesi gerek, araştırılması gerek. Çünkü ben kendim de mektebe gittiğim zamanları iyi biliyorum. Programları hazırlayan insanlar her alanda Kazak dilinin kitaplarını, yazarlarını, araştırmalarını, örneğin bunu sosyal bilgilerle ya da doğa bilimleriyle ilişkilendirmek istemiyorum, ama 57 yıl önce biz okurken sadece Rusçayla

³⁸ Kazakistanlı şair, besteci ve filozof.

³⁹ Kazak aydınlarının oluşturduğu milli hareket.

⁴⁰ 20. Yüzyıl Kazak aydınlarının milliyetçi temsilcisi, siyasetçi.

Kazakça vardı. Örneğin fiile veya başka nasıl söyleyebilirim rekabete izin vermek sorulara cevap verecektir. Örnek verirsem, bugünün kitaplarına ve kitapta yer alan içeriklere baktığımızda yeterli olmadığını görüyoruz. Çoğu şey yazmıyor. Çocuğa soru soruyor ama dikkatini ölçmüyor, cevaplarını internetten bulabileceği sorular soruyor. Sadece ezberlemesi yeterli olabilir. Evet, öğretme işinin öğretmene ait olduğunu düşünüyorum. Çağımızda çocukların eşit şartlarda eğitim almaları gerekiyor. Bu nedenle okul müfredatında yazarların yanı sıra akademik düzeyde çalışmalar yapan deneyimli öğretmenlerin de bulunması gerekiyor. Programlarda çocukların öğrenebileceği, iyi anlayabileceği, hızlı algılayabileceği büyük bir değişim yapılması gerektiğini düşünüyorum.

K8, Son zamanlarda nasıl olduğuna bakmamız gerekiyor. Benim bu konuda çok iyi bilgim yok. Araştırmadım. Onların içeriğini bilen birine sormak daha iyi olur. İyi araştırmak gerekiyor. Ama Kazakça olması gerekiyor, Kazakistan'da programın Kazakça olması gerekiyor. Aksi olursa bizim utanmamız gerekiyor. Bizde Ruslar çok, onlar her nereden olsa da Kazakça eğitim almalı. Yeterli mi yeterli görünse de hala az hala az. Kazakça dersler, sinema dersleri. Bizim filmlerimizde Kazakça çok değil. Yeni yeni Kazakça filmler çıkmaya başladı. Bunu düşünmek gerekiyor, bizden neden hala böyle. Ama birçoğu kabullenmiyor. Onlar yabancıları iyi görüyorlar. Onlar saçmıyor.

K9, Hayır. Çünkü hepsi aynı zihniyete sahip. Eğer bir insan Rus dilini iyi bilmezse başarılı olamaz, ileride iş bulamaz, zor olur gibi düşünceler var. Bu sebepten diye düşünüyorum. Biz okuduğumuz zaman toplum böyleydi. Şimdi benim küçük çocuğum yok. Sadece TikTok, Instagram gibi yerlerde görüyorum. Günümüzde okullarda Kazak dili için yeterli kaynaklar yok diye düşünüyorum. Çocuklar dilini ve kültürünü yeterince dinlemiyor, bilmiyor, bunun için kaynaklar kapsamlı değil.

K10, Yeterli içerik verilmiyor. Çoğunlukla çocukların derslerinde, çocukların zihninde Kazak dili hikayelerden ibaret. Temel olarak bir Kazak çocuğunun Kazakça konuşabilmesi için ebeveynlerinin evde Kazakça konuşması gerekmektedir. Okulda verilen eğitim sadece teoriktir, ebeveynlerin konuştuğu dilin Kazakça olması önemlidir.

Evde ebeveynlerinden aldıkları eğitim Kazakça olmalıdır. O dönem çocuğun dil öğrenmeye en açık olduğu dönemdir.

K11, Yeterli içerik veriliyor. Ama günümüzde eğitim programlarımız değişti. Bu durum hayal kırıklığına neden olmadı, öğrencilerimiz Kazak dili ve edebiyatı dersleri alıyorlar. Örneğin yazarlarımızın çoğunu biliyorlar, evet ders içerikleriyle ilgili bazı zor konular biraz hayal kırıklığı yaratıyor ama %100 diyemesem de %70 oranında memnun olduğumu söyleyebilirim.

K12, Evet, yeterli olduğunu düşünüyorum. Yeterli.

K13, Ooo çok soru var. Kazak kültürü eğitimi derslerimiz yok. Çoğu kişi tarihini ve kültürünü tanımıyor. Ben Kazak kültürü fakültesi açmak isteyen bir akademisyenim. Biz buna yönelik çalışmalar yapmayı planlıyoruz. Hiç şüphesiz bu alanda kapsamlı derslere ihtiyacımız var. Rus sınıflarında da Kazak sınıflarında da Kazak Kültürü derslerinin verilmesi gerekiyor. Günümüzdeki okullarda böyle bir ders içeriği yok.

K14, Elbette çok yer veriliyor. Kendi çocuklarım iki dilli ilkokulda okuyor, derslerin %90'ı Kazak dilinde kalan%10'u Rus dilinde veriliyor.

K15, %50-%50. Cevabını çok iyi bilmiyorum, çünkü çoğunlukla söz konusu yapılan işlemler birbirleriyle kesişmiyor.

K16, Yeterli verildiğini düşünüyorum. Ama hala da bizde bazı ailelerde elbette Kazakça konuşurlar, medeniyeti öğretirler, o çocuklar bilir. Fakat bazı Rus dilinde veya Rus dilli ailede olan çocuk çok bilmeyebilir. Çünkü ben kendim elbette dahil değilim ama benim tanıdığım insanlar var, benim başkalarından duyduğum insanlar da var, onların sözleri; “Biz Kazak olsak da ailemizde büyüklerimiz Rus dilinde konuşuyor ve evlerinde de Rus dilinde konuşuyorlar.” Bu nedenle çocuk Rus dilinde çoğunlukla konuşuyor. Bu nedenle onların kendi kültürlerini bilmemeleri mümkün. Ben bilmiyorum. Bu nedenle bence derslerde Kazak dili, Kazak edebiyatı var, ancak Kazak kültürü veya buna benzer bir kültür hakkında bir dersin dahil edilmesi gerektiğini düşünüyorum. Benim düşünceme göre ilk olarak üniversitelerde, kurslarda Kazaklara eğitim verilen yerlerde böyle bir ders olsa iyi olur, diye düşünüyorum.

K17, Evet diye düşünüyorum. Çünkü örneğin 90'lı yıllarla kıyaslarsak 1990-1995-2023 yıllarını karşılaştırırsak çoğu Rus ilkokulları kapatılıp Kazak ilkokulları açılmaya başladı. Şimdilerde çok fazla Kazak okulu var. Örneğin, bazı karışık okullar artık yok. Önceden karışık okullarda ne yazık ki Rusça sınıflar dolduktan sonra geriye kalan sınıflar Kazak sınıflar olurdu. Ama şimdi böyle uygulamalar yok. Şimdi bizde Rus okullar az. Kazak okullar artıyor. Kazakistan'ın kuzeyinde örneğin Petropavl gibi şehirlerde Rus okulları var. Ama Kazakistan'ın batısında Ural, Aktöbe gibi şehirlerde Rus okulları eskiden vardı, şimdi yok. Batı Kazakistan'ın Kazaklığı olması gerektiği gibi yaşayan şehirleri Aktöbe ve Atyrau. Batı Kazakistan şehirlerinden olan Atyrau'da Rusların kendisi de Kazakça konuşuyorlar. Aktau'da da Ruslar Kazakça konuşuyor. Aktöbe de bu bölgede ama orada Rus okulları hala var. Atyrau'da az, Aktöbe'de olduğu kadar değil. Kazakistan'ın kuzeyinde her şey farklı.

K18, Yeterli olduğunu düşünüyorum. Çünkü günümüzde Kazak okulları çoğunlukta. Örneğin benim doğduğum köyedeki okulda şimdi Rus sınıflarında öğrenci sayısı az. Çoğu Kazak sınıflarında Kazakça eğitim alıyorlar. Derslerin yeterli olduğunu düşünüyorum.

K19, Evet evet. Bana okulda Kazak dili derinlemesine öğretildi. Bizim literatürümüzde çok sayıda Kazak dilinde kitap bulunuyor. Şiir ve deneme yazısı çalışmaları yapıyorduk. Her gün kütüphaneye gidip kompozisyon yazabilmek için kaynak taraması yapıyorduk. Artık hemen hemen her yıl Kazak dilinde yeni kitaplar çıkarılıyor. Eskiye oranla ciddi artış var. Kitaplarda Kazak dili çok güzel ve doğru kullanıyor. Bu şekilde.

K20, Kazak dilinin önemi son 10 yılda arttı. Bu derslere de yansıdı. Yeni bir Kazakistan'ın doğmasını umut ediyorlar. Dili arındırıp güçlendirmek istiyorlar. Ama farklı dillerin öğrenilmesine de önem veriyorlar. Ben gençlerimizden razıyım.

K21, Bizde Kazak dili ve Kazak edebiyatı adında dersler var. Ve Kazakistan tarihi dersleri var. Bu dersler bence yeterli seviyede veriliyor ama elbette bu konuyla ilgili ufak tefek fikirler ve yenilikler üzerine düşünülebilir. Bazı güncellemeler yapılabileceğini düşünsem de genel olarak kötü olmadığını düşünüyorum.

K22, Şimdi ben ilkokulların durumunu ve ders içeriklerini çok iyi bilmiyorum. Çünkü ilkokulda hiç çalışmadım. Ama çocuklarımızdan, torunlarımızdan bildiğim kadarıyla son zamanlarda iyi gibi görünüyor. Kötü durumda olduğunu düşünmüyorum, bence çok şükür iyi ve yeterli. Çocuklarımız iyi seviyede, güzel eğitim alıyorlar.

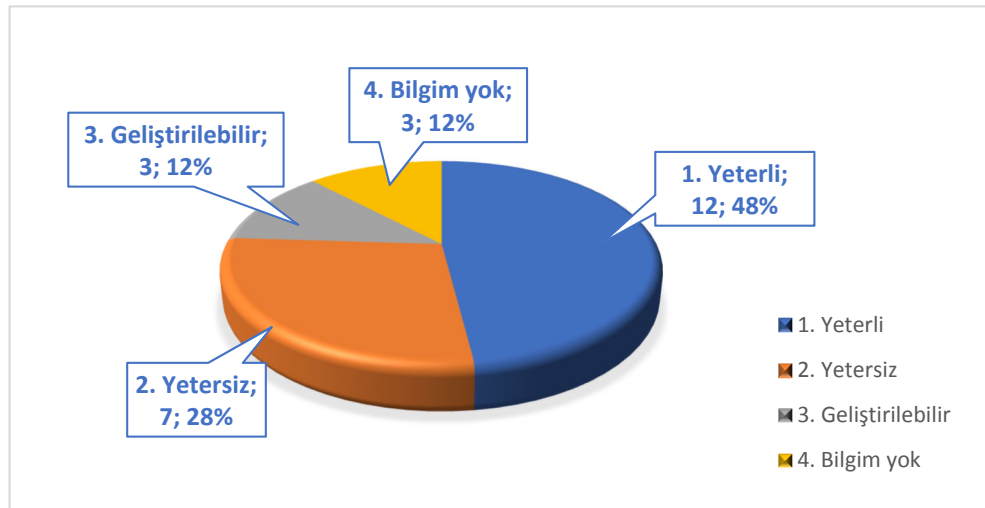
K23, Ders saatleri ve haftada kaç defa ders verildiği gibi konularla ilgili benim hiçbir bilgim yok. Ama yeterli seviyede olması gerekiyor. Dil sadece bir dersle öğretilmez, dilin kültürle, ideolojilerle, devlete dair bilgilerle birlikte öğretilmesi gerektiğine inanıyorum. Örneğin siz Rus diliyle eğitim veren bir okulda okursanız orada dile bağlı olarak Ruslara dair her şeyi öğrenirsiniz. Dil tek bir mekanizmadan ibaret değildir. Dil birçok kavramla iç içedir. Bu nedenle okullar bunu iyi anlatmalılar. Kazak diliyle birlikte kültürü ve devleti de doğru ve yeterli anlatmanın önemli olduğunu düşünüyorum.

K24, Şimdi bu son 30 yıldır bence Kazakistan okullarının sayısı arttı. 1997-98 ile 2023 yılları arasında Kazak dilindeki programlar ve dersler az oldu. Çoğunlukla Rus dilinde ve iki dilde okullar oldu. Yeni yeni sade Batı Kazakistan'da okulların %51'i Kazak dilinde eğitim vermeye başladı. Şu anki gözlemlerime dayanarak, tabii bu sadece benim görüşüm, Kazak halkının dünyaya açılma yönelimi de iyi yönde. Buna bağlı olarak okulların eğitim programları da iyi yönde geliştiriliyor, bu iyi bir şey. Çünkü nüfusa bağlı olarak Kazakların gelişimi artıyor. Çok sayıda Kazak okulu açılıyor. Tabii her bölgede okulların yeterli sayıda ve ulaşılabilir olması gerekiyor. Çünkü bazı bölgelerde yeni yeni öğrencileri kabul etmeye başlayan okullar var. Ne kadar zaman geçtikten sonra bu büyük oranda artacak ve ülkemiz büyük bir devlet statüsüne ulaşacak şu an bunun için net bir şey söyleyemem. Her türlü teknolojik ve teknik gelişmeler Çin'den, Japonya'dan alınıyor. Hangi devlette olursa olsun bu tarz gelişmeleri takip etmeliyiz. Tüm gelişmeler ve teknolojiler gelişimimize hız kazandıracaktır. Ülkemizin ve medeniyetimizin gelişmesi için bunlara da ihtiyacımız vardır.

K25, Bu dersler yeterli değil. Çünkü ders saatleri çok az. Tarih okullarda sadece Nazarbayev'den itibaren var. Oysa bizim tarihimiz Nazarbayev'le başlamıyor. Ayrıca okullarda kullanılan tarih kitaplarına bakacak olursanız yazarlarının çoğunun Rus akademisyenler olduğunu görürsünüz. Çok şaşırırsınız. Benim kendi akademisyenlerim,

profesörlerim nerede, onlar neden yazmıyorlar? Nasıl oluyor da Rusya’da yaşayan adam benim tarihimi yazıyor! Benim çocuklarım okuyacak o kitapları. O kitaplarda benim ulusumun gerçek tarihi değil, Rusya’nın bizim için kabul ettiği tarih yazılı. Sovyet dönemi tarihine, Rusların tarihine Kazakistanlı çocuklarımızın ihtiyacı yok. Rusya’nın akademisyeni bizi ne kadar tanıyabilir, bizi bizim kadar tanıyabilmesi mümkün değildir. Yani bunun iyi olmadığını, tarih kitaplarımızı bizim yazarlarımızın yazması gerektiğini düşünüyorum. O okullarda bizim çocuklarımız okuyor. Bunun değişmesi gerektiğini düşünüyorum. Ayrıca dersler ilgi çekici hale getirilmeli, kısa kısa videolar ile eğlenceli hale getirilmeli. Tarihi anlatan materyal sayılarımız çok az, buna yönelik dergi çalışmaları yapılabilir. Kazak dili dersleri için de saatler şimdi de çok az. Program içerikleri bu konularda geliştirilmeli. Eğitim alanında reform yok. Çocuklar okullarda öğrenmezse nerede öğrenecekler. Okullarda Kazak dili dersleri verildiği söyleniyor ama çocuklar Rusça konuşmaya devam ediyor. Çocuklar 10 yıl boyunca okuyorlar ama sonuç yok, neden yok bunu düşünmeliyiz. Çünkü bu derslere ayrılan süre çok kısa. Okulların uyguladığı programları doğru bulmuyorum, beğenmiyorum.

Grafik 13: Kazakistan’daki okulların eğitim programlarında Kazak dili ve Kazak kültürü derslerinin yeterliliğine yönelik bulgular⁴¹

⁴¹ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

Katılımcılara Kazakistan'daki okulların eğitim programlarında Kazak dili ve Kazak kültürü derslerine yer verilip verilmediğine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtları şu şekildedir: Yeterli, yetersiz, derslere yer veriliyor ama geliştirilebilir, bu konuda bilgim yok.

Katılımcılarımızdan K5, K6, K11, K12, K14, K16, K17, K18, K19, K20, K22, K24 Kazakistan'daki okulların eğitim programlarında Kazak dili ve Kazak kültürü derslerinin yeterli olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K1, K2, K3, K9, K10, K13, K25 Kazakistan'daki okulların eğitim programlarında Kazak dili ve Kazak kültürü derslerinin yetersiz olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K4, K7, K21 Kazakistan'daki okulların eğitim programlarında Kazak dili ve Kazak kültürü derslerinin yer verildiğini ama daha iyi olabileceğini belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K8, K15, K23 Kazakistan'daki okulların eğitim programlarında Kazak dili ve Kazak kültürü derslerinin yer verilip verilmediği konusunda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

Sonuç olarak, katılımcıların %48'i Kazakistan'daki okulların eğitim programlarında Kazak dili ve Kazak kültürü derslerinin yeterli olduğunu; %28'i Kazakistan'daki okulların eğitim programlarında Kazak dili ve Kazak kültürü derslerinin yetersiz olduğunu; %12'si Kazakistan'daki okulların eğitim programlarında Kazak dili ve Kazak kültürü derslerinin yer verildiğini ama daha iyi olabileceğini; %12'si ise, Kazakistan'daki okulların eğitim programlarında Kazak dili ve Kazak kültürü derslerinin yer verilip verilmediği konusunda bilgi sahibi olmadığını belirtmiştir.

Katılımcıların Kazakistan'da Yaşayan Kazakların Kazakça Öğrenirken ve Kullanırken Sorun Yaşayıp Yaşamadıklarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Kazakistan'da yaşayan Kazakların Kazakça öğrenirken ve kullanırken sorun yaşadıklarını düşünüyor musunuz?” soruları yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Zorlukları yok diye düşünüyorum. Günümüzde öğrenmek için veya farklı konular için de yeterli uzman var, yeteri kadar kaynak var. Sadece kendilerinin bunu gerçekten istemesi yeterli, zor değil.

K2, Zorlukları var diye düşünüyorum. Çünkü onlar büyükleriyle Kazakça konuşmuyorlar. Çocukluktan başlayıp ilkokula değin başta Rus sınıfları görünürde Kazak dilini biliyor olsa da dışarıya çıktıklarında hepsi birbiriyle Rusça konuşuyor. Ve çocukların hepsi Rus dilini ve Kazak dilini biliyor olsa da Kazak terbiyesiyle yetişmelerine rağmen aileler çocuklarıyla Kazak dilinde konuşmuyorlar. Evde büyükleri Kazakça konuşmazsa çocuklar Kazakçayı nasıl öğrenecekler? Günümüzdeki gençlere baktığımda Kazakça konuşanların çok az olduğunu görüyorum. Benim düşünceme göre bu durumun nedenlerinin tespit edilmesi gerekiyor. Ama günümüzdeki Kazak gençlerin dillerini desteklemesini umut ediyorum.

K3, Kazak dilini öğrenme zorlukları var diye düşünüyorum. Bir arkadaşımın bana söylediklerini sizinle paylaşayım: “Beni ebeveynlerim Rus dilinde okuttu. Benimle Rusça konuştular. Bu nedenle benim için şimdi Kazak dilini öğrenmek zor. Artık bunun için geç kaldım” dedi. Ama ben isterse ve çalışırsa öğrenebilir diye düşünüyorum. Bu sorunların nedeni çoğunlukla ebeveynler diye düşünüyorum. Onlar çocukluktan itibaren Rusça öğrettikleri için şu an çoğu Rusça konuşuyor. Ve de Kazakça bilmiyor. Bu sorunların çözümü bence Kazak okullarının artmasıyla mümkün. Çünkü şimdi Rus okulları Kazak okullarına kıyasla daha çok diye düşünüyorum. Çünkü hemen hemen her yerde Rus okulları açılıyor. Bu kadar çok Rus okuluna gerek yok diye düşünüyorum.

K4, Zorlukları var mı? Bence zorlukları yok gibi. Günümüzde kaynak çok. Kazak diline çeviri edebiyatta çok fazla artıyor. 5 yıl öncesini konuşursak zor olduğunu söyleyebilirdik. 5 yıl önce Kazakça öğrenmek zordu. Günümüzde zor değil. Ama bir şey var, elektronik, teknik araçlarda Kazak dili versiyonu yok. Kazak diline çeviriler sadece kitaplarda, makalelerde, bunlarda. Ama teknolojiyle bağlantılı makaleler, çalışmalar henüz çevirilerde yok. Bunlar ya Rus dilinde ya İngiliz dilinde oluyor. Görüşüm olumlu. Daha önce de söylediğim gibi Rus dilinden ve İngiliz dilinden bize çok edebiyat çevirileri yapıldı. 2017 yılında Burhoni Janguru isimli program süresinde 100 kitap projesi,

bakabilirsiniz, dünyada tanınmış olan en iyi 100 kitap Kazak diline tercüme edildi. Şimdi bizim kütüphanelerimizde. Bazıları İngilizceden çevrildi. Tercüme edildi. Bu Kazak dilinin gelişimine büyük katkı sağladı.

K5, Kazak dilini öğrenmede zorluklar... Şimdi ilkokuldan itibaren Kazak dilini öğrenmede zorluk yok. Eğitim programlarında 1. sınıftan itibaren Kazak dili dersleri var. Ama yabancılar ve ailesinden Kazakça öğrenmeyen Kazaklar için küçük zorluklar var. Çünkü yabancılar için program yetersiz. Öğrenmek zor. Hiç bilmeyen Kazaklar için de öğrenmek zor. Çünkü Kazak dilinin gramer kuralları çok, telaffuz kuralları çok ve kelime zenginliği çok. Bu konulara yönelik benim görüşüm, günümüzde bu konuyla ilgili çalışmalar yapılıyor, bence bu doğru bir şey. Eğitim programlarının yeniden düzenlenmesi gerekiyor. Çocukların dil öğrenmeyle ilgili zorlukları arttığı için kaynakların Kazak diline tercüme edilmesi gerekiyor. Kazak diline maruz kalan çocukların Kazak diline ilgisinin daha çok artacağını düşünüyorum.

K6, Zorluklar var. Bunları çözmemiz gerekiyor. Bu ilk olarak yetiştirilme sorunu. Örneğin, burada Kazakça bilmeyen kişi Kazakça bilen kişiyle denk gelebilir. Bizim ona söylememiz gerekiyor, “Sen neden Kazakça bilmiyorsun? Sen neden Kazakça konuşmuyorsun?”. Bunu söyleyen olmuyor. Neden? Çünkü o kişi “Öğrenmek istemiyorum.” diyebilir. Bizim halkımızın içinde “Sen Kazakça bilmiyor musun?” diye soranlara kötü bakan insanlar var. Kazakça bilmeyenlere kötü sözler söylüyorlar, kötülüyorlar. Dil öğrenmeye yönelik isteklerini azaltıyorlar. Bence bu nedenle sorunlar oluyor. Bizim halkımız Rusça konuşan ama Kazakça öğrenmek isteyen insanlara yardım etse, doğru olurdu. O zaman Kazakça öğrenmeyi düşünen diğer insanlar da seve seve öğrenirler. Bizde şimdi sorunların olmasının nedeni halkın içinde dili öğrenmek isteyenlere gösterilen tepkilerin yanlış olması.

K7, Günümüzde Kazak dilini öğrenmede hiçbir zorluk yok diye düşünüyorum. Atyrau’da, %90 desem yanlış olmaz, Kazaklar yaşadığından burada öğrenmek mümkün. Bu nedenle Atyrau’da ve onun gibi şehirlerde Ruslar da Kazakça konuşuyor. Çünkü onların ailesi de Kazakların arasına karışıyor. Kazaklar, Ruslar ve başka milletlerden arkadaşlarımız var. Onlar Kazakça konuşuyor, kendi düşüncelerini, fikirlerini bizimle

paylaşıyor. Bu nedenle bizim içimizde sonra Kızılorda gibi şehirlerde de %90 Kazak oturuyor. Bu nedenle böyle şehirlerde iç içe yaşadıklarından Kazak dilini öğreniyorlar, çok hızlı öğreniyorlar. Büyük metropol şehirlerde, Almatı, Astana gibi, çok farklı milletlerden halklar yaşıyor. Başka ülkelerden gelip yaşıyorlar. Onların çoğunun Rusça konuşmalarında, bu şehirlerde Rus okullarının fazla olmasının etkisi var diye düşünüyorum. Bu nedenle Kazak konuşmada bazı zorlukları var, dememiz doğru görünüyor. Bu zorlukların giderilmesi için ilk olarak Kazak okullarının açılması gerekiyor. İlk olarak Kazak yazarların, edebiyat ürünlerinin çoğunu arttırması gerekiyor. Gençler için Kazak kitapları, Kazakça gazeteleri çıkarıp toplumda yaygınlaştırsa elbette gelecek bilimleri inceleme isteğini arttırdığı için hızlı öğrenebilirler diye düşünüyorum. Çünkü o şekilde öğrenmeyi tercih edebilirler. Rus dilinde çok iyi öğretmenlerimiz Kazakça kullanmaya başlarsa zorluklar olmaz. Kazaklar Rus dilini iyi seviyede biliyor, başka halklar da Kazak dilini isterse öğrenebilir. Ama elbette elbette çok zorluklar var. Doğru sistem, doğru program, doğru ölçme araçları olmalı. Büyük görüşmelerde büyük mevkilerde olanların da Kazak dilinde konuşmasının önemli olduğuna inanıyorum. Bu bizim halkımıza, devletimize karşı iyi bir bakış açısı gelişmesine imkan verecektir.

K8, Şimdi, ben Kazakça biliyorum. Kazakça bilmeyenlere de zorlukları yok, bak sen öğrenebildin. Kazakların öğrenmesi için Kazakçaya ihtiyaç duyması gerekiyor. Hiçbir zorluk yok. Arzulaması gerekiyor. Kazakçayı, nasıl söylesem olur, onların öğrenme isteği olması lazım. Onlar için ilgi çekici olması gerekiyor. İlgi duyarsa öğrenir. Onlar ilgi göstermiyor.

K9, Zorlukları var mı... Her insanın kendisine, isteğine bağlı. Öğrenmek isteyen insan için zorluk yok. Ama kendi isteği olmayan insana zor. Dil eğitimleri veren yerlerin, programların, sınavların, makalelerin az olmasından ve yeterli kaynağa erişememesinden kaynaklı zorluklar olabilir diye düşünüyorum. Başka bir fikrim yok.

K10, Zorlukları yok. Zorluklar o insanın kendi içinde, aklında. Eğer kendilerini zorluklar olduğuna inanmazlarsa ve kararlı olurlarsa onlar için zorluk yok. Kazak diline, Kazak medeniyetine, Kazak geleneklerine yakınlık bizim kanımızda var. Ancak diğer medeniyetlerle de karıştığımız noktalar var. Örneğin, Rus medeniyeti ve Skolastik

dönemin kültürü gibi. Kazak medeniyetini insanlarda uyandırmak için bazı araçlara ihtiyaç vardır. Yolu arayan da yolun bulunmasını engelleyen de kişinin kendisidir. Başka bir kişi onun evinin sorununu çözmeyecektir. Bu nedenle sorun varsa kişinin kendisi sorunu çözmelidir. Dışarıdan çözüm beklememelidir. Bu nedenle, Kazakça bilmeyen bir kişinin önce kendisinin gerçekten öğrenmek istemesi gerekiyor. İsteyen insana öğrenme yolu zor gelmez.

K11, Zorlukları... Kazakların... Hiçbir zorluk yok diye düşünüyorum. Çünkü bizde internet uygulamalarında Kazak dilini öğrenme programları çoğunlukla yeterli. Bunun dışında sitede yeterli kelime bilgisi var gibi görünüyor, evet. Veya açıklayıcı sözlüklerimiz var, onlar da kitaplarda yer alıyor. O sözlüklerle şunu söyleyebilirim ki, herhangi bir Kazakla konuşursanız, Kazak dilini bilmeseniz bile Kazak dilini öğrenebilirsiniz.

K12, Zorlukları yok. Çevresinin çoğu Kazakça konuşuyor.

K13, Zorluk mu ne zorluğu... Eğer zorluk yaşadıklarını söylüyorlarsa bu onların kendileriyle ilgili zorluklardır. (Gülüyor.) Zorluk onlarda, istemiyorlar, korkuyorlar, kendi dilini öğrenmek için ihtiyaçları olan yüreğe sahip değiller. Şimdi beni anladınız mı? Tek problem bu. Problemi kendileri çözecek. Biz devlet olarak zor dönemlerden geçtik. Ama bilmeleri ve unutmamaları gerekiyor, bizim devletimizde, Kazakistan'da tek bir devlet dilimiz vardır, o da ana dilimiz olan Kazak dilidir. Bizim bir atasözümüz var: Bir kemer bir kemer verir. Anlatabildim mi? (Gülüyor.)

K14, Yok, hiçbir zorluğu yok.

K15, Zorlukları zorlukları... Benim gözlemlerime göre ilk olarak bilim camiası Kazak diline önem verirse, mesela günümüzde Kazak dilindeki tiyatrolar da popüler olur. Mesela Rusça öğrenmek isterseniz nasıl öğrenebilirsiniz? Filmlerin çoğu İngilizce yapıldığı için internette tüm filmler İngilizceye çevriliyor. Daha sonra Rus filmleri izlemeye başladım. Rusça izledim. Rusça çevirileri aramaya başladım. Günümüzde tüm

bilimsel ve teknolojik alanlarda kullanılan dil Kazakça olursa Kazak dilini öğrenenler 5-10 yıl içinde hızla artar, diye düşünüyorum.

K16, Zorlukları yok. Ama yakınlarındaki insanlara, kullanan insanlara bağlı. Çünkü hala da mesela bakacak olursak bilgisayarın bence şimdi %90 oranında %70-%80 oranında insanların çoğunda veya telefonlarında hala da Rus dili kullanılıyor. Yani bazı Rusça sözler insanların dil alışkanlığı olmuş, bu nedenle günlük bir konuşmada normal gibi kabul ediliyor. Mesela ben bu insanlarla ilgili bir öneri verebilirim, Kazak diline çevirip veya uluslararası bir dile, İngilizceye çevrilse olur diye düşünüyorum. İngilizce olmasında kötü bir şey yok. Çünkü bu uluslararası dil. İngilizce bilinen bir devletin dili. Bu nedenle ona yakın olmamız gerektiğini düşünüyorum. Bu nedenle Kazak diline eğer uygunsa. Zorluklar için daha önce de söylediğim gibi insanın kendisinden başlaması gerekiyor. Örneğin bilinen günlük yaşamda kullandığımız sözleri, mesela söylendiği zaman “stakan”(bu kelime Rusçada bardak anlamına geliyor.) kelimesinin karşılığını biliriz. Bunun gibi kelimelerin kendi dilimizdeki karşılıklarını kullanmakla başlamamız mümkün. Bizim “depter” sözün yerine “çetir” dememiz mümkün. Veya “kalam” için söylersek bizde insanların çoğu kalem demiyor, “ruçka” diyorlar. Çünkü alışkanlık. Önce tek tek bu ifadelerden arınmamız gerekiyor diye düşünüyorum. Sonra zorluklar ortadan kalkar.

K17, Zorlukları derken söylediğim gibi Petrapal şehrinde, Kazakistan’ın kuzeyinde olan şehirlerde bazı zorluklar var. Ben o bölgede yaşamıyorum ama duyduğuma göre o bölgede çok fazla Rus okulu var. Kazak okulları az. Kuzey Kazakistan’ın dışında kalan bölgelerde sorunlar ve zorluklar çok bulunmuyor. Kendim için konuşmam gerekirse, elbette ben Kazak dilini seviyorum. Vatanseverim. Kazakların hepsinin Kazakça konuşmasını ve Kazak çocukların hepsinin Kazak okullarında okumasını isterim.

K18, Zorlukları var mı bilmiyorum, bence kişinin isteğine bağlı. Çünkü Kazakça öğrenmek için fırsatlar var, örneğin ücretsiz dersler de var. Bilmiyorum ama yakın zamanda bir kızdan duydum ücretsiz dersler çok olmasına rağmen onun için uygun olan saatler yokmuş. Bu bir zorluk mu emin değilim. Bence öğrenmek için zorluklar yok diye düşünüyorum. Çünkü öğrenmek için programlar var, dinleme çalışmaları var,

YouTube’de de çok fazla eğitim materyali var. Benim iki Rus arkadaşım var. Onlar Kazakça öğreniyorlar. Yakın zamanda onların bana söylediklerine göre internette çok fazla eğitim materyali var. Kazak dilini kullanma konusunda ise hiç zorluk yok. Burada her yerde Kazak diliyle konuşan insanlar var. Sadece resmi ortamlarda ve resmi yazışmalarda zorluklar yaşanabilir. Emin değilim bu bir zorluk mu ama genellikle... Bizde iki dil var: Rusça ve Kazakça. Ben iki dili de iyi seviyede konuşabilirseniz bunun kötü olmadığını düşünüyorum. Bence bir zaman gelecek ve resmi ortamlarda da Kazakçayı daha çok kullanacağız ama bu hemen olmayacak. Bunun için biraz daha zaman gerekiyor.

K19, Zorluk yok. Onlar istedikleri zaman bir kursa giderek Kazakça öğrenebilirler. Bizde çok sayıda Kazak dili kursları açıldı, kurslarımız var. Bizde Kazakça öğrenme isteği olan Kazaklar Kazakça öğrenirken diğer Kazakların onlara gülmelerinden çekinmeden konuşmak için çabalyorlar. “Sen nasıl Kazaksın, Kazakçayı düzgün konuşamıyorsun.” gibi şeyler söyleyen Kazakları duymazdan gelip öğrenmek için çabalyorlar. Telaffuzlarını düzeltmeye çalışıyorlar. Örneğin

K(kuyruklu) harfini K olarak telaffuz ediyorlar. Bunun gibi hatalar yapabiliyorlar. Bu nedenle ben utanıyorum ve Kazakça konuşmak istemiyorum diye düşünüp Rusça konuşmaya yöneliyorlar. Dil öğrenme sürecinde bazı Kazaklar bu gibi sorunlarla karşılaşp pes edebiliyorlar. Ama Kazakça öğrenmekte kararlı olan insanlar için hiçbir engel yok diye düşünüyorum. Öğrenmek isteyen insanların yolu açık, yeter ki istesinler.

K20, Kazakistan’da herkes Kazakça konuşuyor. Kreşlerde, okullarda. Kazakça konuşmamayı utanç olarak görüyorlar. Bu yüzden çocukluktan itibaren Kazak dilini öğretiyorlar. Aileleriyle evlerinde, iş yerlerinde, sosyal çevrelerinde Kazak dilini kullanıyorlar. Kazakça aktif bir dil olarak kullanılıyor ve dilin refahı artıyor.

K21, Hayır, zorlukları yok. Kazak dilini öğrenmede farklı seçenekler var. İki dilli insanlar için zor değil. Ama Kazakistan’da sadece bir dil bilen insanlar da var. Örneğin Kuzeydeki şehirlerimizde çoğunlukla sadece Rusça bilen Sovyet milletler yaşıyor. Kuzeydeki şehirlerimizde çoğunluk bu durumda. Orada yaşayan insanlarımız da sadece Rusça kullanıyorlar. Bu durum elbette bizim devletimiz için zor bir gerçek. O insanlar için Kazak dilini öğrenmek büyük bir problem olabilir. İki dilli Kazaklar için ise bir problem

yok. Vatandaşlarımızın her alanda Kazak diline öncelik vermelerinin önemli olduğunu düşünüyorum. Devlet dilinin bir tane olduğunun bilincinde olmaları gerektiğini düşünüyorum. Elbette farklı diller öğrenmeye de iyi bakmak gerekiyor. Ama devlet içinde okullarda, üniversitelerde, resmi işlerde Kazak dilinin kullanılmasına önem verilmeli, diye düşünüyorum. Türkiye’de 20 milyon, 15 milyon oranında başka uluslar da yaşıyor. Ama Türk vatandaşlarının hepsi ana dillerini iyi bildiklerinden, Kürt halkı da, Ermeni halkı da, yani Türkiye’de yaşayan diğer halklar da Türk dilini iyi seviyede öğreniyorlar. Neden Kazakistan farklı ulusların, farklı kültürlerin etkisine boyun eğsin ki, diye düşünüyorum.

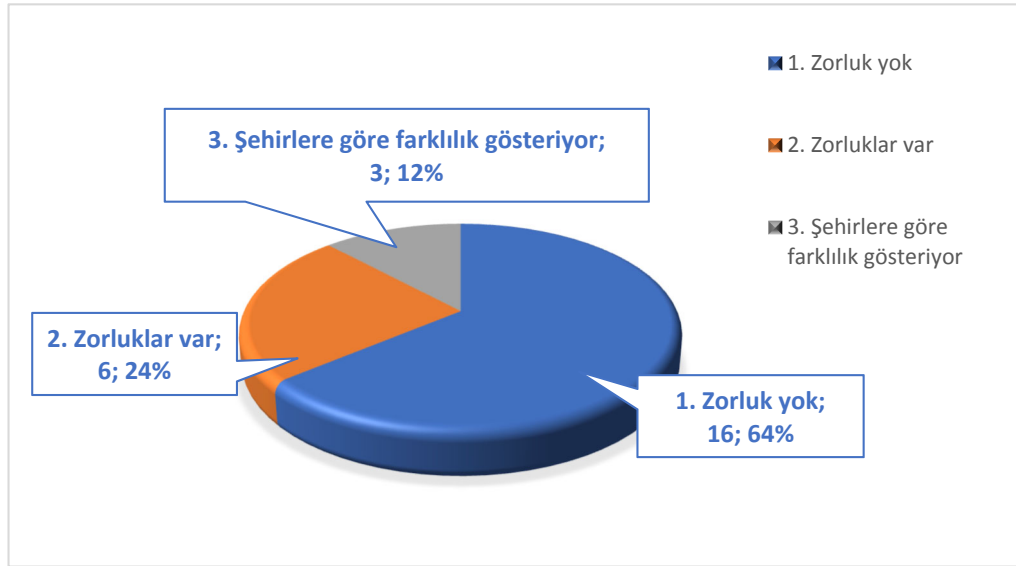
K22, Zorlukları var elbette. Kazak dili günlük hayatın bazı bölümlerinde örneğin bankalarda, resmi makamlarda, iş yerlerinde kullanılmıyor, bu gibi yerlerde Rus dili baskın. Çünkü bizim bilimsel terminolojimizde Kazak terimlerimiz elbette var ama kullanımda Rusça terimleri tercih ediyorlar. Örneğin sağlık terimlerinin hepsi Rusça, iş alanında kullanılan terimler de Rusça. Yani Rus dilini iyi bilmeniz ve yazmanız sizin için önemli bir konu. Bu nedenle böyle şeylerin olduğunu bilmeliyiz.

K23, Öğreneceğim, diyen insanın yolu açıktır. Ücretsiz kurslar da var, ayrıca Kazakistan’da yaşıyor, bu nedenle her yerde pratik yapma şansı var. Yani çok fırsat var. Sadece ortama bağlı bazı zorluklar olabilir. Ortam önemli, ortamının genel olarak nasıl olduğu önemli. Çünkü biz farklı dilde konuşan insanlara saygı gösteririz. Onların dilini biliyorsak onlara bizimle konuştukları dilde karşılık veriyoruz. Şimdi ben sizinle Türkçe konuşsam bu doğru olmazdı. Çünkü, ben bilmiyorum ama, Türk dilini bilsem de Kazakistan cumhuriyetinde olduğumuzdan ve siz tabii ki Kazak dilini bildiğiniz için ve ben sizin Kazakçanızı çok iyi anladığımdan, ayrıca sizin Kazak dilinizi geliştirmenize destek olmak için de sizinle Kazakça konuşmalıyım. Bizde dili kullanma konusunda bazı problemler var, diye düşünüyorum. Bir de dilin iyi seviyede bilinmemesi sorunu var. Bazen bir insan için “O Kazak dilini iyi bilmiyor, iyi anlamıyor.” diyerek o insanla Rusça konuşuyorlar. Bunun yerine dilini geliştirmesi için ona destek olmalılar. Resmi ortamlarda dil bilmeyen insanlar için ise, görevli çevirmenler bulundurulmalı ve zorunlu durumlarda çevirmenlerden destek alınmalıdır. Kazakistan’da bu gibi sorunlar tüm detaylarıyla ve saygı çerçevesinde değerlendirilerek çözülebilir. Bizde bu gibi sorunlar var.

K24, Günümüzde, “Kazak dilini öğrenmek istiyorum.” diyen her bir Kazakistanlı için çok sayıda seçenek var. Çok sayıda seçenek sunuluyor. Kazak dilini öğreten kurslar, her yaşa ve seviyeye uygun, farklı saat seçenekleriyle, Kazak dili öğrenme seçenekleri var. Kurumların kendi bünyesinde hizmet içi sunulan Kazak dili öğrenme kursları da var. Kazak dilini gerçekten öğrenmek isteyen insanlar için sınırsız seçenek var.

K25, Zorluk derken halk için zorluk yok ama engeller var. 70 yıl Rus egemenliğinde kaldık. Rusların tüm politikaları özümüzü kaybettirmeye yönelikti. Atamız Alihan, Bugıhan der ki “Millete hizmet için bilim değil diploma değil karakter gerek.” Ben Rusça konuşurum, Rusça yazarım diyen Kazak karakterini kaybetmiştir. Dilimizin sorunlarını görünür kılmalıyız. Dilimiz bizim karakterimizdir. Bizim için başka bir yol yok. Dilimizi öğrenmek isteyenler için kitaplar da var, programlar da var, kurslar var, örneğin Ural şehrinde tam dört üniversite var. Yani birçok seçenek var. Ama derslere düzenli olarak devam etmeliler. Dilini öğrenmenin sorumluluğunun farkında olmalılar, gerçekten öğrenmek istemeliler. Eczanelerde Kazakça anlamayan satıcılar var inanabiliyor musunuz? Kazakistan’da bir eczaneye gidiyorum, Kazakça konuşuyorum ve beni anlamıyorlar. Bu sorunların nedenlerini anlamamız gerekiyor. Kazakça konuşmanın da böyle zorlukları var.

Grafik 14: Kazakların Kazakça öğrenirken ve kullanırken sorun yaşayıp yaşamadıklarına yönelik bulgular⁴²

Katılımcılara Kazakistan'da yaşayan Kazakların Kazakça öğrenirken ve kullanırken sorun yaşayıp yaşamadıklarına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtları şu şekildedir: Zorluk yok, zorluk var, bazı şehirlerde zorluk var bazı şehirlerde zorluk yok.

Katılımcılarımızdan K1, K4, K8, K9, K10, K11, K12, K13, K14, K16, K18, K19, K20, K13, K24, K25 Kazakistan'da yaşayan Kazakların Kazakça öğrenmede ve kullanmada zorluk olmadığını belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K2, K3, K5, K6, K15, K22 Kazakistan'da yaşayan Kazakların Kazakça öğrenmede ve kullanmada zorluk olduğunu belirtmiştir.

Katılımcılarımızdan K7, K17 ve K21 Kazakistan'da yaşayan Kazakların Kazakça öğrenmede ve kullanmada bazı şehirlerde zorluk olduğunu bazı şehirlerde ise zorluk olmadığını belirtmiştir.

Sonuç olarak katılımcıların %64'ü Kazakistan'da yaşayan Kazakların Kazakça öğrenmede ve kullanmada zorluk olmadığını; %24'ü zorluk olduğunu, %12'si ise bazı şehirlerde zorluk olduğunu bazı şehirlerde ise zorluk olmadığını belirtmiştir.

⁴² Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

Katılımcuların Kazakistan’da Yaşayan İki Dilli Kazakların En İyi Konuştukları ve Anladıkları Dil ve Bunun Nedenlerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Kazakistan’da yaşayan iki dilli Kazakların en iyi konuştukları ve anladıkları dil sizce Rusça mı Kazakça mı? Neden Rusça/Kazakça olduğunu düşünüyorsunuz?” soruları yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Ülkemizde toplumda kullanılan üç dil var. Rus dili de var Kazak dili var, İngiliz dili de var. Şimdi ben gençleri değerlendirebilirim. Gençlerimizin çoğu üç dili de biliyorlar. Ama günümüzde bu diller arasında Kazak dilinin ilk sırada olduğunu düşünüyorum. Çünkü bizim ırkımız Türk, dinimiz İslam, dilimiz Kazak dili olduğu için bizim kendi dilimizi üstün tutmamız gerektiğini düşünüyoruz. Ve gençlerin arasında günümüzde bilmediği için Kazak dilini kullanmayan insanlar var diye düşünüyorum. Bu doğru olsa da onların da çoğunda Kazak dilini iyi seviyede öğrenme isteği olduğunu düşünüyorum.

K2, Onlar Rus dilinde iyi konuşuyorlar. Çünkü çevresi çocukluktan başlayarak onları Rus dilinde konuşarak yetiştirdi. Okulda da Rusça konuştular, Kazak dilinde olan bölümler çok az. Bu nedenle onlar arkadaşlarıyla da Rusça konuştular, Kazak dilini kendilerine uzak gördüler. Bu nedenle Kazakça konuşma konusunda iyi olmadıklarını düşünüyorum.

K3, Kazak dili. Benim çevremde çoğu için Kazakça. Onların sadece %30’u hayır %40’ı Rusçayı iyi konuşuyor diyebilirim. Çoğu için Kazakça. Örneğin bu tür, kafe gibi, ortamlarda gözlem yaparsanız çoğu Kazakça konuşuyor. Aralarında bazıları Rusça konuşuyor. Evet, ben Kazakça olduğunu düşünüyorum.

K4, Oranlarını verecek olursam %60’ı Kazakça iyi anlayarak konuşuyor; %40’ı Rusça iyi düşünüyor, iyi konuşuyor diyebilirim. Evet, bunun nedeni biz henüz Kazak dilinde kaynaklardan doğru faydalanmıyoruz. Kazak dili edebiyatından faydalanmıyoruz. Gençlerimizin çoğu Rusça kitap okuyor. Örneğin, bizde Marvin var biliyor musunuz? İçinde %80-90 oranında kitap Rusça. Ve onlar Rusya’da geldi. Kazak diline çeviri yapan tercümanlar artarsa bu sorunlar ortadan kalkar.

K5, Yaşadığı yere bağlı olarak Batı Kazakistan Kazak dilini iyi biliyor. Doğu ve Kuzey Kazakistan Rus dilini iyi biliyor. Kazakistan çok uluslu bir ülke. Batı Kazakistan’da

yaşayan insanların %90'ı Kazak olduğundan bu bölgede Kazak dilini bilenler ve konuşanlar çok. Kazakistan'ın kuzeyi Rusya ile sınır olduğundan o bölgede yaşayan Rus insanlar çok ve çocukluğundan itibaren Ruslarla iç içe oldukları için Kazak insanlar da Rusça konuşuyor.

K6, Bu insanın kendisine bağlı. Ben kendim iki dili de aynı seviyede anlıyorum. Ama Kazak dilini daha çok kullanıyorum. Benimle konuşan insanlar benim Rus dilini bilmediğimi düşünüyorlar. Çünkü ben gerekli olmazsa Rusça konuşmuyorum. Dikkat ettiyseniz ben Rusça kelimeler kullanmıyorum. Ama bence çoğu Rusçayı daha iyi kullanıyor. Ama bu sorun da ortadan kalkacak diye düşünüyorum. Çünkü halk, Sovyet Hükümeti hakimiyetinde 70 yıl yaşadı. Bundan dolayı Kazakistan sadece 30 yıldır bağımsız. 30 yıllık bu zamanın son 10 yılında hayır son 5 yılında Kazak dili iyi bir seviyeye ulaşmaya başladı. Hala bizim babalarımız, annelerimiz, büyüklerimiz Rus dilinde eğitim aldıklarından Rusça düşünüyorlar. Kazak dilini yeni yeni öğrenmeye başlayan insanlar var. Bu nedenle şimdi çoğu Rus dilinde iyi düşünüyor ve iyi anlıyor. Ama bu durum zaman geçtikçe 10 yıl içinde Kazakçanın lehine dönecek diye düşünüyorum. Yavaş yavaş.

K7, Kazak dilinde olmalı elbette ama çoğu Rus dilinde iyi. Çünkü onlar örneğin nasıl söylesem olur diye düşünüyorum. Bana göre sanırım bunun nedeni Rus dilinin ya da şehirlerdeki dil dengesinin insanları etkilemiş olması.

K8, İki dilli Kazakların çoğu iki dili de iyi bilmiyor. Çoğu Rusçayı iyi biliyor. Kazakça az az konuşuyor. Nedeni onların gittiği okullar. Kendini o dilde daha üstün hissediyor. Bilmiyorsa kendini cahil hissediyor. Rusça bilmem gerekiyor, diye düşünüyor. Ben şimdi korkuyorum, Rusların başlattığını Amerika devam ettirebilir, İngilizce yaygınlaşabilir. Şimdi hızlı İngilizce öğrettiğini söyleyen kurslar çıkmaya başladı. Neden bu dili öğrenmek istiyorlar? Amerika daha iyi bir ülke diye düşünüp gelecek planlarında ilk sırada tutuyorlar. Bizim kültürümüz değer kaybederse... Sadece Kazaklarda değil başka milletlerde de aynı sorun var. Bu nedenle Rusça değil, insanların Kazak dilini iyi bilmesi gerekiyor. Başka ne gerekiyor, Amerika'ya, yabancılara, İngilizceye neden ihtiyacımız var. Ama tabii kötü değil. Türkiye'ye de giden var, Çin'e de giden var, Rusya'ya da giden

var. Benim için hepsi bir. Rus halkını da dışlamıyorum. Ama önce kendi ülkemiz gelmeli. Siz bu konuda ne söyleyebilirsiniz?

K9, Şimdi bu o insanın yaşadığı yere bağlı ama çoğu insan Rusçayı kimi yerlerde yeterli görmese bile %90'ı Rusçayı anlıyor diye düşünüyorum. Çünkü Rus dilini bilmezsen çalışamazsın, terfi alamazsın gibi şeylerden dolayı hangi şehre giderseniz gidin oradaki önemli insanların hepsi Rus dilini kullanmayı tercih eder. Çünkü Özbekistan'dan, Kırgızistan'dan, Kazakistan'a gelen insanlar örneğin satıcı olursa da yemeğini satabilmesi için en iyi Rus dilini bilmesi gerekir. Çünkü Kazakça konuşan adamlarla az karşılaşılır.

K10, İki dilli vatandaşlarda, gençler Kazak dilinden çok Rus dilini anlıyorlar, Rus dilini kabul ediyorlar. Çünkü okulda veya evde ebeveynlerinden aldığı eğitimden dolayı Rus dilini kabullenmeleri hızlı oldu. Rusçayı anlamak onlar için kolay, hızlı. Örneğin benim çocuklarım, benim ailem Kazak dilini iyi kullanıyor. Rusçanın, nasıl söylesem, çok kullanılan ifadelerini bilir ama Kazakçayı iyi konuşur. Bir kısmını değil tamamını iyi anlar.

K11, Onlara bu konuyu sorduğumda birçok kişiden Kazakçayı anladığını ama konuşamadığını duydum. Buna göre bunun iki dil için %50 %50 olduğunu düşünüyorum. Karşılaştığım birçok insan böyle düşünmeme neden oldu. Mesela karşılaştığım birçok yerde insanlara soruyorum: “Sen Kazaksın, neden Kazakça konuşmuyorsun?” Onlar da şöyle cevap veriyor: “Znayeti, ya panimayu prosle ya magu razgavarit na Kazakhiskim.” (Yani, kendisine Kazakça sorulan soruya Rusça cevap veriyor.) Bunun gibi çok insanla tanıştıktan sonra farklı bir şey söylemekten çekiniyorum.

K12, İki dilde de anlayıp, iki dilde de konuşabilirler. Öncelikle iki dil olmasında, devlet dili ve Rus dili birini seçme zorunluluğu yok. Kazakistan'da Rusçayla Kazakça konuşuyorlar.

K13, Eskiden Rus dilinde derdim. Ama şimdi, iki dilliler için durum değişti. Sen Kazakistan'da yaşayıp Rus okulunu bitirenler için soruyorsan başka, Kazak okulunu

bitirip sonradan iki dilli olanlar için soruyorsan başka. Benim için elbette Kaza dili ama onlar için soruyorsan onlar için muhtemelen Rus dilidir.

K14, Elbette Kazak dilinde. Çünkü babası, annesi Kazak olan insanın Kazak dilini anlamaması, konuşmaması mümkün değil diye düşünüyorum.

K15, %60 Kazak dili, %40 Rus dili diyebilirim. Açıklayamam. Bu sorunun cevabı çok uzun olur. Diğer soruya geçelim lütfen.

K16, %50'ye %50. Çünkü tekrar tekrar söylediğim gibi Rus dilli insanlar o eğitimden geldi. Bugünden başlayarak onlara zaman gerek, birden değişemez. Çünkü birden değişecek olursa insanlar ülkede hazır değil. İlk olarak bizde Rus dilli ilkokullar hala var, Rus dilli sınıflar hala da var. Bu nedenle zaman gerekiyor. Birden değişemez bu yüzden ben şu an için %50 %50 diyorum. Çünkü şimdi ben Kazakça konuşan biri olarak başka arkadaşlarımla bu konuda konuşmaya hazır değilim fakat konuşmaya çalışıyorum. Kazak arkadaşlarım olursa ben onlarla Rusça konuşmuyorum Kazak diline dahil olması için.

K17, Bence hepsi Kazak dilini biliyor, anlıyor. Ruslar da Kazak dilini anlıyor. Ama söylemem gerekirse gençlerin arasında eskiden, nasıl söylesem, Rus dilinde konuşmak moda oldu. Güzel görüldü, popüler görüldü, bu nedenle Rusça konuştular. Ama son 2 yılda şimdi herkes Rusça konuşmuyor. Çünkü artık düşünceleri farklılaştı. Şimdi böyle düşününlere karşılar. Bu nedenle şimdi Kazakistan'da çoğu insan Kazak dilinde konuşmayı deniyor.

K18, Bu o kişinin yaşadığı yere bağlı. Örneğin Aktöbe, Atyrau, Aktay gibi şehirlerde insanlar çoğunlukla Kazakça konuşuyorlar. Örneğin Ural, Kostana'ya yakın olan şehirler çoğunlukla Rusça konuşuyorlar. Bu nedenle bu durum o kişinin doğduğu ve yaşadığı yere bağlı. Farklı olmasının nedeni Rusların yaşama oranı. Örneğin, Ural'da, Aktöbe'de çok fazla Rus yaşıyor. Bence, tabii bu sadece benim düşüncem, bu şehirlerde %80-90 oranında Rusça konuşuluyor. Örneğin Aktav ve Atyrau'da Ruslar az olduğundan bu şehirlerde yaşayan Ruslar da çoğunlukla Kazakça konuşuyorlar. Ural, Aktöbe gibi şehirlerden farklı. Uzun zamandan beri Rus dili kullanıldığından ilk sırada Rus dili

olduğundan bir anda Kazak diline geçilemez, bu zaman istiyor. Zamanla Kazakça konuşan insanlar bu şehirlerde de artacak diye düşünüyorum. Eskiden Rusça konuşan insanların çocukları şimdiler de Kazakça konuşmaya başlıyorlar. Çünkü bu çocuklar Kazak okullarına gidiyorlar. Çoğunlukla Kazakça konuşuyorlar. Bundan dolayı biraz daha zaman gerekiyor diye düşünüyorum.

K19, Yani bir Kazak'ın Rusçayı mı Kazak dilini mi daha iyi anladığını sormak istiyorsunuz? Ruslar Kazak dilini genel olarak anlıyorlar ama konuşamıyorlar. Bizim ülkemizde yaşadıkları için her gün Kazak diline maruz kalıyorlar. Özellikle günlük hayatta sıkça kullanılan “al, ver” gibi kelimeleri anlıyorlar. Örneğin, ben Kazakça konuştuğumda o beni anlayıp bana Rusça cevap veriyorlar. Bence iki dilli Kazaklar Rus dilini daha iyi anlıyorlar. Çünkü genellikle Rusça filmler izliyoruz, dokümanlarımız Rusça, Rus müziklerini dinliyoruz, belki de bu nedenlerdir diye düşünüyorum.

K20, İki dili de iyi anlıyorlar iki dili de kullanıyorlar. Kazakistan'ın sınır komşusu Rusya olduğu için. Biz onlarla ticaret yapıyoruz, onlarla yakın olduğumuz için Rus dilini iyi öğrendik.

K21, İki dilli Kazakların iki dili de iyi konuştuklarını ve anladıklarını düşünüyorum. Onlar için Kazak dili de Rus dili de zor değil. Çünkü bizde Kazak dilinde eğitim alan insanlar genellikle iki dilli oluyorlar. Rus okullarında okuyan vatandaşlarımızın çoğu iki dilli olmuyor, onlar tek dilli oluyorlar. Kazak okullarında eğitim alanların iki dili de bildiğini ve genel olarak iki dili de iyi seviyede kullandıklarını düşünüyorum.

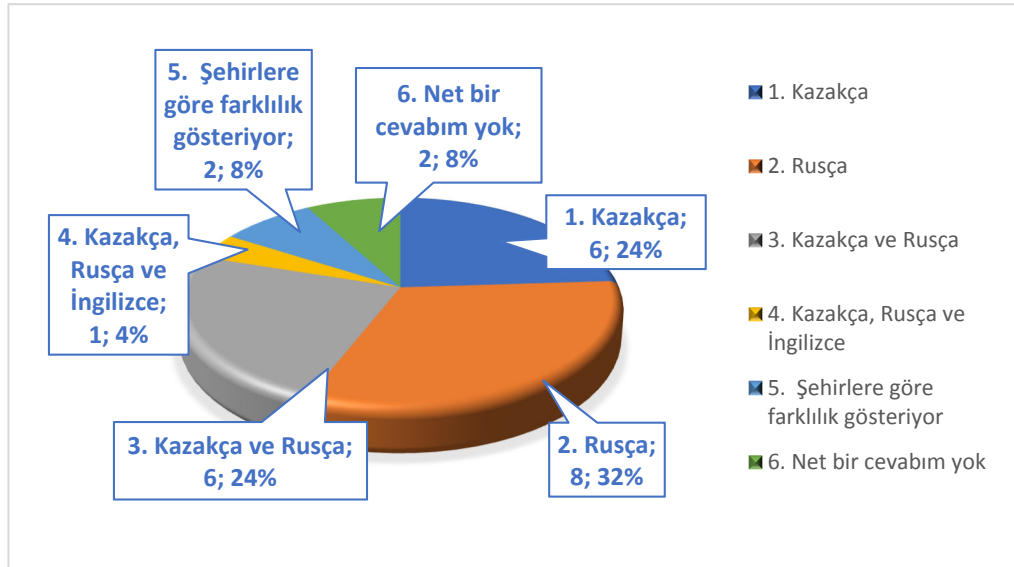
K22, Farklı insanlar var. Rus dilini iyi kullanan, iyi anlayan insanlar var, Kazakça bilmesine rağmen günlük hayatında Rusça konuşmayı tercih eden insanlar var. Benim gibi Kazaklar ise her zaman her alanda mümkün olduğunca Kazakça kullanırlar. Farklı insanlar var ve bu nedenle bu soruya tek bir cevap verebilmem mümkün değil.

K23, İki dilli bireyin dil becerilerine bağlı. Birinci dili Kazak dili olan vatandaşlar, yani Kazakça konuşup daha sonra Rus dilini öğrenenler saf Kazakça konuşuyorlar. Birinci dili Rusça olanlar, sonra Kazak dilini öğrenenler yeni yeni dillerine ve kültürlerine alışıyorlar diyebiliriz. Vatandaşların önce Kazak dilini iyi seviyede bilip sonra isterse Rus dilini

öğrenmesi daha doğru olurdu. İki dilliler birinci dilleri hangi dilse o dili daha çok kullanıyorlar.

K24, İlk olarak daha önce de belirttiğim gibi bağımsızlığımızdan 20-25 yıl önce Batı Kazakistan'da yaşayan yabancıları %83 oranındaydı, sonrasında yabancıların sayısı %78'e düştü, son 30 yılda ise Kazakların sayısı %83'e ulaştı. Almanya'ya, Rusya'ya çok sayıda göç oldu. Böylece okulların sayısı da bu nedenle devlet dili olan Kazak dilinde artışa geçti. Buna bağlı olarak Kazakça kullanma oranı arttı.

K25, Şimdi Kazakların hepsi iki dili de biliyor ve anlıyor. Rus dilini konuşmayan Kazaklar da Rus dilini anlıyor. Rusların içinde de özellikle gençler arasında iki dili bilen ve anlayanlar var. Ama tabii onların sayısı çok az. Kazakistan'daki Rusların bazılarının arasında Kazak dilini bilmesine rağmen kullanmayanlar da var. Onlar "Ulu Rus devleti" diyerek ortalıkta dolaşan insanlardır. Ama şükürler olsun eskiye kıyasla bakacak olursak halkımız kendi ana dilini kullanmaya ağırlık vermeye başladı. Kazakça konuşan insan sayımız çok. Halkımızın büyük çoğunluğu Kazak dilini anlıyor. 10 Kazağın olduğu yerde 1 Rus varsa orada herkes Rusça konuşuyor, peki ya neden? Oysa bu bir karakter meselesi olmalıdır. Burası Kazakistan ve devlet dilimiz Kazak dili. Bizim halkımız, biz her insana saygı duyarız, diye düşünerek o insanı dışlamak istemiyorlar ve Rusça konuşuyorlar. Ama ben Rusların bu kadar ince düşündüklerine inanmıyorum. Bence Ruslardan korktukları için Kazakların orada kendileriyle Rusça konuştuklarını düşünüyorlar. Bu nedenle karakterimiz göz ardı edilmemelidir. Bizim kendi topraklarımızda Kazakça konuşmamız gerekiyor. Bundan ödün vermememiz gerekiyor. Çocukluğundan itibaren Rusça konuşan Kazaklar daha çok Rusça konuşuyorlar. Rusçaya alışıyorlar. Benim gibi Kazaklar ise Rus dilini bilmelerine rağmen Kazakça konuşuyorlar. Bu nedenle insandan insana değişen bir durum bu. Bu sorunun cevabı iki grup için farklılık gösterir.

Grafik 15: İki dilli Kazakların en iyi konuştıkları ve anladıkları dile yönelik bulgular⁴³

Katılımcılara Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların en iyi konuştıkları ve anladıkları dilin hangisi olduğu ve bunun nedenlerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtları şu şekildedir: Kazak dili; Rus dili; Kazak dili ve Rus dili; Kazak dili, Rus dili ve İngilizce; bazı bölgelerde Kazak dili bazı bölgelerde Rus dili; bu soruya net bir cevap veremem.

Katılımcılarımızdan K3, K4, K14, K15, K17, K24 Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların en iyi konuştıkları ve anladıkları dilin hangisi olduğu sorusuna Kazak dili cevabını vermiştir. Katılımcıların Kazak dili cevabını vermelerinin nedenlerine ilişkin görüşleri ise şu şekildedir:

Katılımcılardan K3, K4 ve K15 toplumun %60'ının Kazak dilini, %40'ının ise Rus dilini iyi bildiğini; K14, babası ve annesi Kazak olan birinin Kazak dilini anlamamasının mümkün olmadığını; K17, eski düşüncelerin değiştiğini ve çoğu insanın Kazak diline yöneldiğini; K24 ise Kazak dilinde okullarında sayısının artmasına bağlı olarak Kazakçanın kullanımının arttığını ifade etmiştir.

Katılımcılarımızdan K2, K6, K7, K8, K9, K10, K13, K19 Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların en iyi konuştıkları ve anladıkları dilin hangisi olduğu sorusuna Rus dili cevabını vermiştir. Katılımcıların Rus dili cevabını vermelerinin nedenlerine ilişkin görüşleri ise şu şekildedir: K2 ve K7, çoğunluğun çevresi tarafından çocukluğundan

⁴³ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

itibaren Rusça konuşarak yetiştirildiğini; K6, halkın uzun yıllar Rus hakimiyeti altında yaşadığını, 30 yıldır bağımsız olmasına rağmen son 10 yıldır Kazak dili kullanımının yeni artmaya başladığını; K8, insanların gittikleri okulların etkisinde kaldığını; K9, Rus dilini bilmeyen birinin çalışamayacağını, terfi alamayacağını, hangi şehre giderse gitsin önemli insanların Rus dilini tercih ettiğinin görüldüğünü; K10, okuldan ve ebeveynlerinden aldıkları eğitimlerin etkili olduğunu; K13, çoğunluk için muhtemelen Rus dili olduğunu düşündüğünü; K19, insanların genellikle Rusça filmler izlediklerini, Rusça müzikler diklerini, dokümanların Rusça olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcılarımızdan K11, K12, K16, K20, K21, K25 Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların en iyi konuştukları ve anladıkları dilin hangisi olduğu sorusuna iki dil, Kazak dili ve Rus dili, cevabını vermiştir. Katılımcıların Kazak dili ve Rus dili cevabını vermelerinin nedeni olarak toplum içinde her iki dilin de eşit kullanılıyor olmasını göstermişlerdir.

Katılımcılarımızdan K1, Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların en iyi konuştukları ve anladıkları dilin hangisi olduğu sorusuna üç dil, Kazak dili, Rus dili ve İngilizce, cevabını vermiştir. Katılımcının Kazak dili, Rus dili ve İngilizce cevabını vermesinin nedeni olarak gençlerin genelinin üç dili de biliyor olmasını göstermiştir.

Katılımcılarımızdan K5, K18, Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların en iyi konuştukları ve anladıkları dilin hangisi olduğu sorusuna bazı bölgelerde Kazak dili bazı bölgelerde Rus dili cevabını vermiştir. Katılımcının bazı bölgelerde Kazak dili bazı bölgelerde Rus dili cevabını vermelerinin nedenlerine ilişkin görüşleri ise şu şekildedir: K5, Batı Kazakistan'da yaşayan insanların Kazak dilini, Doğu ve Kuzey Kazakistan'da yaşayan insanların Rus dilini iyi bildiklerini; K18, Aktöbe, Atyrau, Aktay gibi şehirlerde Kazak dilini, Ural gibi Kostana'ya yakın şehirlerin çoğunlukla Rus dilini iyi bildiklerini ifade etmiştir.

Katılımcılarımızdan K22, K23, Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların en iyi konuştukları ve anladıkları dilin hangisi olduğu sorusuna net bir cevap veremeyeceğini belirtmiştir.

Sonuç olarak katılımcıların %24'ü Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların en iyi konuştukları ve anladıkları dilin hangisi olduğu sorusuna Kazak dili cevabını; %32'si Rus dili cevabını; %24'ü iki dil, Kazak dili ve Rus dili; %4'ü üç dil, Kazak dili, Rus dili

ve İngilizce, cevabını; %8'i bazı bölgelerde Kazak dili bazı bölgelerde Rus dili cevabını; %8'i ise bu soruya net bir cevap veremem, cevabını vermiştir.

Katılımcıların Kazakistan'da Yaşayan İki Dilli Kazakların Rus Kültürüne mi Kazak Kültürüne mi Daha Yakın Olduklarına İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın olduklarını düşünüyorsunuz?” soruları yöneltmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Toplumumuzda iki kültüre de olumlu bakan insanlar olabilir. İki kültür de var, bu büyükler ve günümüzdeki gençler için farklı. Büyüklerimizin çoğu Sovyet zamanında yaşadıkları için onların Rus kültürüne yakın olmaları mümkün. Rus diline ait mesajları kullanmaya devam ediyor olabilirler. Ama günümüzde gençlerin tarafından bakarsak Kazak dilini kullanma oranı yüksek, kendileri için önemli olan bilgileri Kazak dili aracılığıyla öğreniyorlar. Kazak dilinde okuyorlar, çoğu zaman Kazak dilini kullanıyorlar. Biz her şeyden önce Türküz. Hepimiz Türküz. Kendimizi Müslüman olarak görüyoruz. Bundan dolayı günümüzde Kazaklar Türk olduklarını iyi bildikleri için Kazak Kültürüne daha yakınlar.

K2, Bence onlara Rus medeniyeti yakın gibi. 70'li yıllarda yaşanan Rus baskısının etkisi var.

K3, Yeni yıl var biliyorsunuz. Bu Rusların en sevdiği tatil ve zamandır. Kazaklar da bu kutlamaları seviyor. Ama temelde Kazakistan'ın Kazakların bayramı olan Nevruz Bayramında bizim için yeni yıl başlıyor. Günümüzde çoğu Kazak geleneği devam ediyor. Kazaklar bizde kısaca Rus kültürünü seviyor. Kendim böyle düşünmüyorum ama çoğu yeni yıl bayramları gibi özel günleri seviyorlar.

K4, Kazak kültürüne yakın. Rusça konuşsa da Kazak kültürüne saygı duyan aileler var. Örneğin Cuma günü bizde Jiitnan geleneği var. Jiitnan pişiriyorlar. Nevruzda nevruzkoje pişiriyorlar. Kazaklar Rusça konuşsa da Kazak dilinde çok konuşmasa da Kazak

kültürüne saygı gösteriyor. Bizde, Kazaklarda, Rus kültüründe yaşayan yok. Sadece Rus kültürüne saygı duyuyorlar.

K5, Kuzey Kazakistan'a Rus kültürü yakın, diğer bölgelere Kazak kültürü yakın. Kazakistan geleneklerinin en çok uygulandığı bölge Batı Kazakistan. Bu bölgede Kazakların oranı daha çok. Doğu Kazakistan Çin'e yakın olduğu için örneğin Uygurların yemeklerinden, Uygurlardan etkilendikleri bazı şeylerden dolayı Kazak kültürüne çok yakın değiller. Kuzey Kazakistan'da Ruslar çok olduğu için Rus kültürüne yakın.

K6, Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazaklar Kazak kültürüne yakın. Çünkü Rus medeniyeti bize yakın değil. Rus halkı farklı bir halk. Onların ırkı farklı, gelenekleri farklı, görenekleri farklı, Kazaklardan farklı. Bizde Rusça konuşan Kazaklar da kendilerini Kazak olarak görüyorlar. Hiçbir Kazak "Bana Rus kültürü yakın." demez. Hepsi Kazak kültürüne yakın, Kazak kültürüyle yaşıyorlar.

K7, Bu her insanın kendisine bağlıdır. Elbette eğer o Kazakistan'da yaşayan biri olursa, misafir değilse ailesi, kendisi, çocukları, burada ailesiyle yaşıyorsa Kazak kültürüne yakındır. Mesela Almanya'ya göçen bizim Kazakistanlılar da etini asıp, bağırsak pişirip, Kazak olduğunu söyleyip, Kazakların köklerine bağlı hala da Kazakistan'daki geleneklerine saygı gösteriyorlar elbette. Onlar önceden Kazakistan'da yaşıyorlardı ama farklı nedenlerden dolayı Almanya'ya göçen insanlarda görüyorum. Bu çok doğru. Rus dilli halklar da Kazak kültürüne hızlı alışıyorlar. Çünkü onlar bizim Kazakistan şehirlerinde yaşıyorlar. Ama kendi kültürlerini unutmuyorlar. Devletin kültürüne, devletin değerlerine, devletin düzenine bağlılar.

K8, İki dilli Kazaklar için soruyorsanız onlara kendi kültürleri yakın. Başka kültürleri de okuyup öğrenmek istiyorlar, tanımak istiyorlar ama kendi kültürlerini ilk sıraya koyuyorlar. İki dilliler için böyle. Hiç Kazakça bilmeyenler de var elbette. Hiç anlamayan, ilgi duymayan. Kültürlerini bilmiyorlar çünkü okumuyorlar. Kazakçayla ilgili. Az bilenler de olabilir. Onlar hakkında söylemem gerekirse daha derin, daha sıkı çalışıp iyi öğrenmeleri gerekiyor.

K9, Her ikisi de mümkün. Her insan için farklı olabilir. Bazısı Rus kültürüne bazısı Kazak kültürüne. Kazak kültürüne çoğunlukla köy yerleri veya Kazakların yoğun yaşadığı yerler Kazak kültürünü koruyor.

K10, Son 5-6 yılda trendlere bağlı olarak Rus dilli de olsa Kazak dilli de olsa Kazakların tamamı Kazak'ın eğitimi, Kazak'ın kültürü, Kazak'ın geleneklerindeki detayları hayatlarına dahil etmek istiyorlar. Örneğin giyimde, evlilikte, başka ne var, Kazaklarda düğün çok olur, düğünlerde, bunun gibi geleneklerde Kazak kültürünün çoğunu sürdürüyorlar. Nedeni, bana söylenenlere göre, kanımızda var. Biz eti çok seviyoruz. Bizde vejeteryan göremezsiniz, bizde et hakkında önemli bir teşekkür var, kültüre de dile de baktığımızda bizim genelimizin kalbimizde yatan bir teşekkür var. Kalbimizdeki teşekkürün sonucu olarak onların Kazak kültürüne yakın olduklarını düşünüyorum.

K11, Bunu şimdi bilmiyorum. Ama yılın son ayının 31'i yeni yıldır. Kazakların yeni yılı ise Mart ayının 22'sinde kutlanır. Kazak ulusunun ulu günüdür. Yeni yılı Mart ayında, yani Nevruz'da çok daha fazla kutluyoruz. Kültür hakkında konuşmam gerekirse Kazakların geleneksel elbiselerini giyiyoruz, takılarını takıyoruz. Bunun gibi geleneklerimiz devam ediyor. Ben onlara katılmamız gerektiğini düşünüyorum. Kültüre yönelik bunları söyleyebilirim.

K12, Bunu söyleyemem, bilmiyorum.

K13, Ben Rus kültürüne yakın olduklarını söyleyemem. Onlar kendini biliyorlar. Rus kültürünün şarkılarını dahi dinlediklerini düşünmüyorum. İnternette bizim genç kızlarımıza ve genç erkeklerimize bakınız, onlar kendilerine kanal açıyorlar, o kanallarda genellikle kendi kültürlerini, müziklerini tanıtıyorlar.

K14, Ben başka insanlar için cevap veremem. Kendi adıma Kazak dilimiz, kültürümüz bize yakın. Her zaman ilk sırada yer alır. Ama başkaları adına cevap veremem.

K15, Kazak medeniyetini seviyorlar diye düşünüyorum. Bu şimdi benim düşüncem. O insanların kendilerine sormak daha doğru olur diye düşünüyorum bunu.

K16, Kazak medeniyeti diye düşünüyorum. Çünkü bizim kendimiz Kazak olduğumuzdan, Kazakistan'da olduğumuzdan Rus dilini kullansa da ben umuyorum ve biliyorum Rus dilini kullanan Kazakların hepsi bir diye düşünüyorum, biliyorum, kendi kültürüne yakın.

K17, Bu konuda biz Rus ve Kazak diye ayırım yapmıyoruz. Çünkü bizler 2 asır Rusların egemenliğinde olduk. Bu nedenle bizler Ruslarla kültürlerimizi paylaştık. Rusların yemeklerinin çoğunu yiyoruz. Domuz etini yemiyoruz ama kalan yemeklerin hepsini çocukluğumuzdan beri yiyoruz. Rusların kültürü, Rusların gelenekleri bizim yaşantımızda var. Ama bizde Kazakların gelenekleri de devam ediyor. Çünkü Ruslardan etkilenmiş olsak da Kazak kültürü bizde daha baskın. Bu nedenle nasıl bakarsak bakalım bizler hala Kazakistan devletinde doğduğumuzdan kendi geleneklerimizi unutmadık. Geleneklerimiz devam ediyor.

K18, Kazak medeniyeti. Sadece Rusça konuşan Kazaklar da dahil olmak üzere hepsi Kazak medeniyetini, geleneklerini, göreneklerini koruyorlar. Ben gidip gördüğüm her yerde Kazak medeniyetinin, Kazak geleneklerinin yaşatıldığına şahit oldum.

K19, Bence Kazakların %60 ı Kazak kültürüne, %40 ı Rus kültürüne yakın. Kazak kültürüne uzak olanlar Sovyet döneminde Ruslaşmış insanlar veya Rus sınırında yaşayan insanlar olabilir Ama Kazak kültürüne yakın olan insanların sayısı her geçen gün artıyor ve Rus etkisi azalıyor. Kendi aramızda Kazakça konuşmaya gayret ediyoruz. Çünkü Kazak dilinin ve kültürünün gelişmesini, yaygınlaşmasını istiyoruz.

K20, Bence karşılıklı kültür alışverişi yaşadığımız zamanlar olsa da biz kendi kültürümüze kıymet veriyoruz. Kendi geleneklerimize bağlıyız. Çoğu zaman Ruslarla bir arada olsak da bayramlarımızda ve birbirimize misafir olduğumuz zamanlarda, aynı sofrayı paylaştığımız anlarda, yani bir aradayken Rusça konuşuyoruz.

K21, İki dilli Kazaklar Kazak medeniyeti yakındır. Onlar için Rus dili sadece ikinci dildir. Onlar Rus dilini yabancı dillerden bir olarak görüyorlar. Bizde Rus dilini biliyor musun,

bilmiyor musun, gibi zorunlu görülen bir soru yoktur. Kazakistan'ın %95'i Rus dilini bilir.

K22, Onlar Kazak kültürüne yakın diye düşünüyorum. Biz Kazak terbiyesiyle yetiştirildik, bağımsızlığımızı alalı 30 yıl oldu, Rus dilli Kazakların özü de Kazak medeniyetine bağlı. Onlar özlerini ve atalarını tanıyorlar. Onlar kendilerini Rus olarak kabul etmiyorlar.

K23, Çocukluktan itibaren yetiştirildikleri ilk dile bağlı, diye düşünüyorum. Kültürün dille öğrenildiğini göz önünde bulunduracak olursak farklı dilleri öğrendiklerinde kültür tanımları, algıları bu yönde gelişir. Buna bağlı olarak Kazakistan'da şimdi dille birlikte karışık tanımlar ortaya çıkıyor. Üç bölecek olursak; Kazak kültürüne yakın olanlar, Rus kültürüne yakın olanlar, iki kültürü de bir arada yaşayanlar. Bunların içinde en büyük oran, son gruba ait diye düşünüyorum. Ulusal tanımları öğrenip, beğendiklerini alıp kendi uluslarının tanımlarıyla bağdaştırıp bu şekilde karma bir kültürü yaşayan vatandaşlarımızın sayısı çok.

K24, Kazakistan'da eskiden ve şimdi Kazak halkının özü üç şekilde görülür. İlk gruptakiler saf Kazak dilinde konuşan, Kazak kültürüne bağlı olan Kazaklardır. Orta gruptakiler Sovyet hükümetinden kalan veya başka sebeplerle ne Kazakçayı iyi seviyede konuşuyorlar ne de Rus dilini iyi konuşuyorlar, iki dili de orta seviyede konuşuyorlar. Son gruptakiler ise Rus medeniyetine ve Rus diline yakınlar, onlar Kazak dilini anlamıyorlar. Kazakistan'da yaşayan insanları bu üç grup içerisinde değerlendirebiliriz. Kazak medeniyetinden, Kazak dilinden, Kazak gelenek ve göreneklerinden ne kadar faydalandıkları üzerinde yer aldıkları grup etkili olmaktadır. %60'ı kendi kültürüne yakın, %20'si her iki kültürden biraz biraz faydalananlar ve %20'si Rus kültürüne yakın olanlar diye düşünüyorum. Grupların oluşumunda eğitim aldıkları okulların büyük oranda etkili olduğunu düşünüyorum. Kendileri Rus okulunda eğitim gören çocuklarını da Rus okullarına gönderen Kazakların çoğu kendi dilini ve kültürünü anlamayı zor görüyorlar, psikolojik olarak kendilerini Kazak kültürüne yakın görmeden yaşam sürüyorlar. Yine de şükürler olsun her geçen gün Kazak dilini konuşan, Kazak kültürüne yaklaşan

insanlarımızın sayısı artıyor. Kazak dilinin değeri artıyor ve bu amaca yönelik çalışmaların sonuçlarını alıyoruz.

K25, Elbette Kazak kültürü, ulus kültürü yakın. Dil olarak Rusça ve Kazakçayı bilseler de bayramlarımıza, düğünlerimize baktığımızda Rusların kültürünü göremezsiniz. Tabii 32 yılda özlerine döndüler, eskiden bu kadar iyi durumda değildik. Kazakistan'da toyları görüyoruz, doğum geleneklerini görüyoruz, bayramlarımızı görüyoruz, hepsinde Kazakların gelenek ve görenekleri hakim. Özel günlerimizde geleneksel Kazak kıyafetlerimizi giyiyoruz, Kazak geleneklerini gerçekleştiriyoruz, sokaklarda takiye giyen Kazak kızlarını, erkeklerini görebilirsiniz. Kazakların kültürel bağları güçlü. Kazak filmleri var, örneğin Mirjah Tulat'ın Oyan Kazak filminde, Kazakların tüm gelenek ve göreneklerine, tarihine, kültürüne ait her şey gösterilmiştir. Tabii Kazak halkı kendi tarihine, kültürüne, gelenek ve göreneklerine yöneliyor. Bunun aksini söylememiz mümkün değildir.

Grafik 16: Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın olduklarına ilişkin yönelik bulgular⁴⁴

Katılımcılara Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın olduklarına ilişkin görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtları şu şekildedir: Kazak kültürüne; Rus kültürüne; iki kültüre de, Kazak kültürüne ve Rus kültürüne; bazı bölgelerde Kazak kültürüne bazı bölgelerde Rus kültürüne; bilmiyorum.

Katılımcılarımızdan K1, K4, K6, K7, K8, K10, K11, K13, K15, K16, K18, K19, K20, K21, K22, K24, K25 Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın olduklarına ilişkin soruya Kazak kültürüne yakın oldukları yanıtını vermişlerdir. Katılımcıların Kazak kültürüne yakın oldukları yanıtını vermelerinin nedenlerine ilişkin görüşleri ise şu şekildedir:

K1, Kazakların Türk olduklarını iyi bildiklerinden Kazak kültürüne yakın olduklarını; K4, K16, K18, K21 Kazakların Rusça konuşmalar da Kazak kültürüne saygı duyduklarını ve bu nedenle Kazak kültürüne yakın olduklarını; K7 ve K22 Kazakların köklerine bağlı olduklarını ve geleneklerine saygı gösterdiklerinden Kazak kültürüne yakın olduklarını; K8 ve K20 Kazakların başka kültürleri tanımak ve öğrenmek isteseler de kendi kültürlerini ilk sırada tuttuklarını; K10, K11, K25 Kazakların Kazak geleneklerini ve göreneklerini hayatlarına, giyim, nevrüz kutlamaları, takıları, evlilik, düğün vs, dahil ettiklerini; K13, Kazak gençlerinin sosyal medyada kendi kültürlerini ve müziklerini

⁴⁴ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

tanıttıklarını; K15, Kazak halkının Kazak kültürünü sevdiğini; K19 ve K24, Kazakların %60'ının Kazak kültürüne yakın olduğunu ifade etmiştir.

Katılımcılarımızdan K2 ve K3 Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın olduklarına ilişkin soruya Rus kültürüne yakın oldukları yanıtını vermişlerdir. Katılımcıların Rus kültürüne yakın oldukları cevabını vermelerinin nedenlerine ilişkin görüşleri ise şu şekildedir: K2, 70'li yıllarda yaşadıkları Rus baskısının etkisiyle Kazakların Rus kültürüne yakın olduklarını; K3, Kazakların Rus kültürünü ve kutlamalarını sevdiğini ifade etmiştir.

Katılımcılarımızdan K17 ve K23 Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın olduklarına ilişkin soruya iki kültüre de - Kazak kültürüne ve Rus kültürüne- yakın oldukları yanıtını vermişlerdir. Katılımcıların Kazak kültürüne ve Rus kültürüne yakın oldukları cevabını vermelerinin nedenlerine ilişkin görüşleri ise şu şekildedir: K17, Kazakların 2 asır Rus egemenliğinde Ruslarla birlikte yaşadıkları ve paylaşım içinde oldukları için her iki kültüre de yakın olduklarını; K23, Kazakistan toplumunun Kazak kültürüne yakın olanlar, Rus kültürüne yakın olanlar ve iki kültürü de bir arada yaşayanlar olmak üzere üç gruptan oluştuğunu, çoğunluğunun ise üçüncü grupta yer aldığını yani iki kültüre de yakın olduklarını ifade etmiştir.

Katılımcılarımızdan K5 ve K9 Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın olduklarına ilişkin soruya bazı bölgelerde Kazak kültürüne bazı bölgelerde Rus kültürüne yakın oldukları yanıtını vermişlerdir. Katılımcıların bazı bölgelerde Kazak kültürüne bazı bölgelerde Rus kültürüne yakın oldukları cevabını vermelerinin nedenlerine ilişkin görüşleri ise şu şekildedir: K5, Kuzey Kazakistan'ın Rus kültürüne, diğer bölgelerin ise Kazak kültürüne yakın olduklarını; K9, Köy yerleşimlerinde ve Kazakların yoğun yaşadığı şehirlerde yaşayan insanların Kazak kültürüne yakın olduklarını ifade etmiştir.

Katılımcılarımızdan K12 ve K14 ise, Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın olduklarına ilişkin soruya karşılık bu konuda bilgilerinin olmadığını ifade etmişlerdir.

Sonuç olarak katılımcıların %68'i Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın olduklarına ilişkin soruya Kazak kültürüne yakın oldukları cevabını; %8'i Rus kültürüne yakın oldukları cevabını; %8'i iki kültüre de, Kazak kültürüne ve Rus kültürüne yakın oldukları; %8'i bazı bölgelerde Kazak

kültürüne bazı bölgelerde Rus kültürüne yakın oldukları cevabını; %8'i ise bu konuda bilgilerinin olmadığı cevabını vermişlerdir.

Katılımcıların Kendilerini Rus Kültürüne mi Kazak Kültürüne mi Daha Yakın Gördüklerine ve Bunun Nedenlerine İlişkin Görüşlerine Yönelik Bulgular

Katılımcılara “Siz kendinizi Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın hissediyorsunuz? Neden?” soruları yöneltilmiş alınan cevaplar aşağıda verilmiştir.

K1, Kazak kültürüne. Çünkü benim ailem Kazak, eğitim aldığım ve yaşadığım yer Kazakistan ve kendi ailem de Kazak. Bu nedenle bana Kazak kültürü yakın. İnsan dediğin kendi diline yakın olmalı, kendi diline saygı göstermeli. Bir insan için her zaman ilk sırada devleti, ülkesi olmalı diye düşünüyorum.

K2, Doğrusunu söylemek gerekirse ben de kendimi Rus kültürüne yakın görüyorum. Çünkü ben de Ruslara yakın yetiştirildim, Rus ilkokulunda okudum. Ama kendimi Kazak hissediyorum ve Kazak dilini konuşabilmek beni mutlu ediyor. Çünkü ben ailemle sadece Kazakça konuşuyorum.

K3, Nasıl söylesem daha doğru olur... Çoğunlukla Kazak kültürüne yakınım. Çünkü, nasıl söyleyebilirim, aslında verdiğim bütün cevaplar gibi. Ebeveynlerim Kazak olduğu için Kazak kültürüne yakınım. Düğünlerimizde de. Ama bizim düğünlerimizde farklı kültürlerin gelenekleri de çok. Örneğin gelin buketlerimizde gül oluyor, bu başka ülkelerden gelmiş bir gelenek. Ruslardan belki. Ama biz buna kötü bakmıyoruz.

K4, Ben kendim köyde doğduğum için Kazak kültürüne yakınım. Köyde doğdum, Kazak tarihini okuyorum, Kazak kültürünü okuyorum. Rus tarihini ve kültürünü pek bilmiyorum.

K5, Ben kendimi Kazak kültürüne yakın görüyorum. Çünkü Batı bölgesinde çocukluğumdan itibaren Kazak kültürünün içinde büyüdüm. Ben, ailem Kazak kültürüne ve Kazak geleneklerine çok yakın. Kazak geleneklerinde ne varsa bunların hepsini

uyguluyoruz. Dügünlerle ilgili, çocuk yetiştirmeyle ilgili geleneklerin hepsini koruyoruz. Bu nedenle Kazak geleneklerine yakınum.

K6, Ben Kazak kùltürüne yakınum. Çünkü ben Kazak'ım. Rus kùltürüne karşı bir hissim yok. Ama başka bir ırkın kùltürüne ihtiyacım yok, ben kendi kùltürümü tercih ediyorum. Kazakların kùltürü bizimdir, kùltürümüze sahip çıkıyoruz.

K7, Elbette Kazak kùltürüne. Çünkü bizim geleneklerimiz, adetlerimiz, büyüklerimizden aldığımız terbiye, bizden sonrakilere öğrettiklerimiz de bizim atalarımızdan günümüze kadar gelmiş değerlerimize bağlılığmdan, ben kendi dilimde, kendi ülkemde, kendi kùltürümde çok iyi hissediyorum. Bu nedenle benim için çok güçlü.

K8, Ben Kazak kùltürüne yakınum. Çünkü benim genlerim, eğitimim, o zaman neden yakın olmayım. Soyunu iyi bilmen gerekir. Ama ben bütün dünyayı da bilmek isterim. Ben ressam olduğum için dünyadaki ressamı araştırıyorum, biliyorum. Anlatabildim mi? Bu insanla ilgili. Başka bir şeyle değil, insanla ilgili. Araştırmak önemli.

K9, Kazak, ben Kazak kùltürüne yakınum. Söylediğim gibi ben Kazak kùltürüne bağlı bir yerde, bir ailede çocukluktan böyle yetiştirildiğim için böyle düşünüyorum.

K10, Ben kendimi Kazak hissediyorum ama ben kendimi Kazak kùltürüne aşırı bağlı bir vatandaş olarak tanımlayamam. Biz günlük hayatımızda Kazak kùltürü hakkında bilmediğimiz şeyler olduğu için kùltürümüzü çok iyi bildiğimizi söyleyemeyiz. Çünkü çok şey var ama biz sadece bazı şeyleri bilme konusunda yeterli olduğumuzdan daha çok öğrenmemiz gerekiyor. Bu nedenle ben kendimi de böyle görüyorum. Kazak aile, Kazak insan ifadelerini duyuyorum ama Kazak kùltürünü çok doğru yaşayan insanla karşılaşmak gerçekten zor. Şimdi bu soru çok zor. Bilmiyorum sanırım kendimle yüzleşip bunu çok detaylı düşünmem gerekiyor.

K11, Kazak kùltürüne. Ben çok seviyorum. Bana bizim kendi insanlarımız yakın geliyor. Dilimizi seviyorum, Kazakça şiirleri seviyorum. Geleneksel elbiselerimizi, takılarımızı Ruslarınkine kıyasla daha estetik buluyorum. Benim için Kazak kùltürü öncelikli.

Bilmiyorum, herkes kendine göre konuşabilir, bu sadece benim düşüncem. Bana Kazak kültürün yakın.

K12, Kazak kültürüne yakınım. Kazakistan'da yetiştirildim, aile bireylerim sadece Kazakça konuştuklarından, Kazakistan'ın vatanseveri olduklarından Kazak dilini, geleneklerini tanıyorum.

K13, Elbette Kazak kültürüne yakınım. Bundan şüphem yok.

K14. Ben Kazak kültürüne yakınım. Bunun nedeni, söylediğim gibi benim babam Kazak, ninem, dedem hepsi Kazak, biz Kazak devletinde, Kazak şehrinde doğduğumuzdan. Öncelikli sebebim bu, bundan başka neden yok.

K15, Kazak medeniyetine. Ben Kazak'ım, Kazakistan'da doğdum, Kazakistan vatandaşıyım, soyum Kazak, Kazaklara yakınım bu nedenle.

K16, Elbette, Kazak medeniyetine yakınım. Çünkü ben Kazak'ım, kendi kültürümü bilmem gerekiyor. Benim geleceğim, devletim, vatandaşım benim için çok önemli.

K17, Benim babaannem Rus. Bu nedenle ben iki medeniyete de yakınım. Rusların da Kazakların da geleneklerini sürdürüyoruz. Ama biz Müslüman olduğumuzdan çoğunlukla Müslümanların ve atalarımızın öğretilerine daha çok uyuyoruz.

K18, Kazak medeniyetine yakınım. Çok eski dönemlerden, Sovyet hükümeti döneminden başlayıp bugüne dek Rus dilinde konuşsak da Kazak geleneklerini yaşattık. Benim ailem geleneklerimize uygun yaşadı. Geçmişten günümüze kadar hep böyle oldu. Bütün şehirlerimizde bu şekildedir. Ben Rus geleneklerini yaşayan bir Kazak tanımadım.

K19, Ben Kazak kültürüne de Rus diline de biraz yanım. Ben Kazak kültürüne de Rus kültürüne de saygı duyuyorum. Çünkü Kazak kültürüne yakın olanlar misafirperver, hoşgörülü, cömert, cesur, özgür ruhlu, yardımsever oluyorlar. Rus kültürüyle yetişen insanlar bencil oluyorlar. Daha çok kendilerine ve kendi hayatlarına odaklanıyorlar. Bu

da kötü bir özellik değil. İki kültüre de eşit yaklaşıyorum. Kendi adıma birini diğerinden üstün görmüyorum.

K20, Rusların geleneklerini, şarkılarını severim aslında. Ben doğduğumda benim göbek bağımı kesen kadın Tonya adında bir Rus'muş. Ve doğumumu yapan doktor da Sergey adında bir Rus'muş. O zaman 1957 yıllarıydı. Bana annem anlattı. Ama kendi ulusumu, Kazak olduğumu unutmam.

K21, Kazak kültürüne yakınım. Ben Kazak okulunda eğitim aldığımdan, Kazak ailesinde yetiştirildiğim için ve ailemin bana öğrettiklerinin etkisi diye düşünüyorum. Atalarımın çocuğuyum, büyüklerimin çocuğuyum. Kazaklarda bir gelenek var: İlk evlat, ailedeki ilk torun dedesi ve babaannesi tarafından yetiştirilir. Ben dedem ve babaannem tarafından yetiştirildiğimden Kazak kültürüne çok yakınım. Rus kültürünü tanımıyorum.

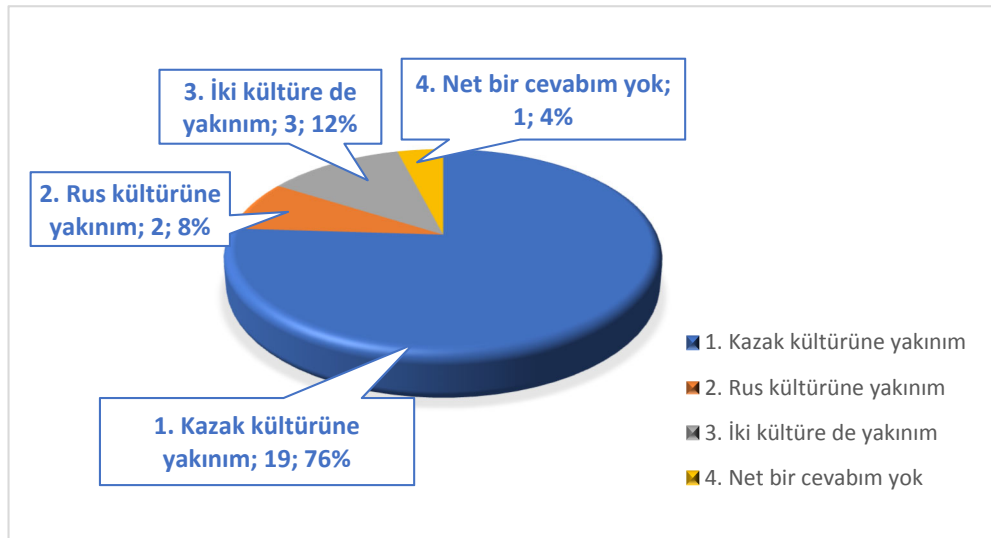
K22, Ben sadece Kazak kültürünü tanıyorum, kabul ediyorum. Ailemden aldığım terbiyeden dolayı böyle hissettiğimi düşünüyorum. Ben safkan Kazak bir ailede büyüdüm, köyde yetiştim. Benim şehirde yetişen arkadaşlarımda psikolojisi ise daha farklı. Şehirde büyüyen, Rus okullarında yetişen insanlar Kazak kültürüne yakın olsalar da Rus kültürüne de çok uzak değiller. Bizim kadar kültüre bağlı değiller. Biz Kazak kültürünü daha çok seviyoruz. Biz kültürümüze, atalarımıza çok bağlıyız.

K23, Ben Kazak kültürüne yakın olmam gerektiğini düşünüyorum. Ama iki dilli olmanın bazı etkileri de var. İki dili de iyi bildiğinizde iki insanı da iyi anlıyorsunuz, iki düşünce yapısını, iki halkı iyi anlıyorsunuz. Bu noktada birçok şey size bağlı oluyor. Siz hangi medeniyete yakın olmak istiyorsunuz, asıl soru işte bu oluyor. Ben Kazak tanımını ve Kazak düşünce yapısını kabul ediyorum. Zaman zaman bazı Rus tanımlarına olumlu baktığım da oluyor tabii. Zaman zaman oluyor. Yani sadece Kazak dili bilen saf Kazakça bilen insanlarla iki dilli insanlar arasında böyle bir fark olması aslında kaçınılmaz oluyor. Bu belki küçük bir sorundur. Anlayamadığınız veya anlamlandıramadığınız durumlar olabilir. Örneğin ben İngilizce öğreniyorum, İngilizce öğrenirken bazı farklılıklar, yaşamışlıklar deneyimleyemiyorum. Kazakistan'da bunun için fırsatlar olmadığından. Rus dili ve İngiliz dilini kıyaslırsak onların ikisi de bana Kazakça kadar yakın değil.

K24, Ben saf, %100 Kazak kültüründe yetiştirilmiş bir insanım. Bizde köylerin ve şehirlerin durumu farklıdır. Ben köy çocuğuyum. Köyde doğdum, köyde yetiştirildim. Kırılarda, dağlarda, Kazakların gelenek ve görenekleriyle büyüyen bir köy çocuğuyum. Şehre geleli 30 yıl oldu. Ama ben hiçbir zaman kendi geleneklerimi, göreneklerimi veya dilimi görmezden gelmedim. Benim çocuklarım da torunlarım da, arkadaşlarım da benim gibi. Rus kültürünü hiçbir zaman ilgi çekici görmedim, merak etmedim. Kendi kültürümüz, kendi geleneklerimiz var.

K25, Ben sadece Kazak kültürünü bilirim. Rus kültürünü hiç merak etmedim, ilgimi çekmedi. Kendi ulusumun kültürü bana yakındır. Ben Kazak kültürünü tanıyorum.

Grafik 17: Katılımcıların kendilerini Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın gördüklerine yönelik bulgular⁴⁵

Katılımcılara kendilerini Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın daha yakın gördüklerine ve bunun nedenlerine ilişkin görüşleri sorulmuştur. Katılımcıların yanıtları şu şekildedir: Kazak kültürüne; Rus kültürüne; iki kültüre de, Kazak kültürüne ve Rus kültürüne; net bir cevap veremiyorum.

Katılımcılarımızdan K1, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K18, K21, K22, K24, K25 kendilerini Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın daha yakın gördüklerine ve bunun nedenlerine ilişkin soruya Kazak kültürüne yakın

⁴⁵ Bu grafikte yer alan bulgular katılımcıların görüşme esnasında verdiği cevaplardan elde edilmiş ve grafik bu satırların yazarı tarafından hazırlanmıştır.

oldukları yanıtını vermişlerdir. Katılımcıların Kazak kültürüne yakın oldukları cevabını vermelerinin nedenlerine ilişkin görüşleri ise şu şekildedir: K1, K8, K9, K12, K14, K21, K22 ailelerinin Kazak olması, aldıkları eğitimlerin ve yaşadıkları yerin Kazakistan olmasının sonucu olarak kendilerini Kazak kültürüne yakın hissettiklerini; K3, ebeveynleri Kazak olduğu için kendisini Kazak kültürüne yakın hissettiğini; K4 ve K24, köyde doğduğu ve orada Kazak terbiyesiyle yetiştirildikleri için kendilerini Kazak kültürüne yakın hissettiklerini; K5, Batı bölgesinde çocukluğundan itibaren Kazak kültürünün içinde büyüdüğü için kendisini Kazak kültürüne yakın hissettiğini; K6, K15, K16 Kazak oldukları için kendilerini Kazak kültürüne yakın hissettiklerini; K7, kendi dilinde ve kendi kültüründe çok iyi hissettiğini; K11 ve K25 kendileri için Kazak kültürünün öncelikli olduğunu; K18, ailesi Kazak geleneklerine uygun yaşadığı için kendisini Kazak kültürüne yakın hissettiğini; K13 ise sadece kendisini Kazak kültürüne yakın hissettiğini ifade etmiştir.

Katılımcılarımızdan K2 ve K23 kendilerini Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın daha yakın gördüklerine ve bunun nedenlerine ilişkin soruya Rus kültürüne yakın oldukları yanıtını vermişlerdir. Katılımcıların Rus kültürüne yakın oldukları cevabını vermelerinin nedenlerine ilişkin görüşleri ise şu şekildedir: K2, Rus okulunda eğitim aldığı ve Ruslara yakın yetiştirildiği için kendisini Rus kültürüne yakın hissettiğini; K23, Kazak düşünce yapısını kabul ettiğini ama zaman zaman Rus tanımlarına da olumlu baktığını ifade etmiştir.

Katılımcılarımızdan K17, K19, K20 kendilerini Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın daha yakın gördüklerine ve bunun nedenlerine ilişkin soruya iki kültüre de -Kazak kültürüne ve Rus kültürüne- yakın oldukları yanıtını vermişlerdir. Katılımcıların iki kültüre de -Kazak kültürüne ve Rus kültürüne- yakın oldukları cevabını vermelerinin nedenlerine ilişkin görüşleri ise şu şekildedir: K17, babaannesinin Rus olduğunu ve bu nedenle kendisini her iki kültüre de yakın hissettiğini; K19, kendisini Kazak kültürüne de Rus kültürüne de yakın hissettiklerini; K20 ise, Rusların geleneklerini ve şarkılarını sevdiğini ama Kazak olduğunu da unutmadığını, bu nedenle kendisini her iki kültüre de yakın hissettiğini ifade etmiştir.

Katılımcılarımızdan K10, kendilerini Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın daha yakın gördüklerine ve bunun nedenlerine ilişkin soruya net bir cevap veremediğini belirtmiştir.

Sonuç olarak katılımcıların %76'sı kendilerini Rus kültürüne mi Kazak kültürüne mi daha yakın daha yakın gördüklerine ve bunun nedenlerine ilişkin soruya Kazak kültürüne yakın oldukları yanıtını; %8'i Rus kültürüne yakın oldukları yanıtını; %12'si iki kültüre de, Kazak kültürüne ve Rus kültürüne yakın oldukları yanıtını; %4'ü ise bu soruya net bir cevap veremeyeceğini ifade etmiştir.

SONUÇ

Çalışmanın bu bölümünde, katılımcılarla yapılan görüşmelerden elde edilen bulgular aracılığıyla ulaşılan beş tema ve bu temalardan elde edilen kodlar değerlendirilecektir. Kazak Türkçesinin Kazakistan Cumhuriyeti'ndeki toplumsal konumuna ve geleceğine yönelik yorumlara ulaşılabilecek, tematik analiz yöntemiyle elde edilen bu yorumlarla birlikte ulaşılan sonuçlar olgubilim ve durum analizi yöntemleriyle değerlendirilerek tartışılacaktır.

Rusçanın kullanımı ile ilgili bulguları incelediğimizde, Rusçanın kullanımında mekan, meslek ve zorunluluk kategorilerinin etkili olduğu görülmüştür. Bu kategorilere bağlı kodlar tespit edilerek aşağıda yer alan kod kitabı oluşturulmuştur.

Tema	Kategori	Kod
Rusça Kullanımı	1. Mekan	1.1. Ev (aile)
		1.2. Okul
		1.3. İş yeri
		1.4. Sosyal alanlar
	2. Meslek	2.1. Uzmanlık
		2.2. Müşteri ilişkileri
		2.3. İş yeri politikası
		2.4. İş arkadaşlarının dil tercihi
	3. Zorunluluk	3.1. Eğitim dili
		3.2. Resmi belge dili
		3.3. Milliyet farkı
		3.4. Dil yeterliliği
		3.5. Kullanım sahasının etkisi

Tablo 1. Rusça Kullanımı Teması Kod Kitabı

Görüşmelerden elde edilen veriler mekan yönüyle incelendiğinde Rusçanın ev içerisinde, okulda, iş yerinde ve sosyal alanlarda farklı nedenlere bağlı olarak kullanıldığı görülmüştür. Bu kullanımlara yönelik görüş örnekleri ve bu örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K1, “... Bazen babamla Rusça konuşuyoruz. ... Babam Rusya Federasyonu’nda eğitim aldı. Orada iki üniversite okudu. Bu nedenele babam için çoğu zaman Rusça konuşmak daha iyi” (Aile).

Aile içerisinde Kazakçanın kullanımının yoğun olduğu görülmekle birlikte, katılımcıların nadir de olsa bazı aile bireyleriyle Rusça konuştukları görülmektedir. Bu durumun nedeni olarak da genel olarak bazı aile bireylerinin Rus dilini daha etkili kullanması gösterilmiştir. Rus dilini Kazak diline kıyasla daha iyi kullanmalarının temel nedeni olarak, bu bireylerin Rus dilinde eğitim almış olmaları gösterilmektedir. Bu durumun özellikle ebeveynlerde ve yaşça büyük diğer aile bireylerinde görülmesi dikkat çekmektedir. Bu durum, Sovyet yönetimi döneminde bireylerin Rusça eğitim almasının, o dönemde, toplumsal olarak büyük bir avantaj olarak görülmüş olmasının bir sonucudur. Sonuç olarak, Sovyet yönetiminin etkilerinin yeni nesil üzerinde geçerli olmadığı, ancak günümüzdeki Kazak ebeveynler üzerindeki varlığını sürdürdüğü görülmektedir.

K18, “Rus dilinde. Ben Rus okulunu bitirdim. Sonrasında üniversiteyi de Rusça okudum” (Okul).

Rus okulunda eğitim alan bireyler, bu durumun doğal bir sonucu olarak eğitim aldıkları okulların içerisinde Rus dilini kullandıkları bilinmektedir. Rus dilinde eğitim alan bireylerin aldıkları eğitimlerin etkisiyle genel düşünce sistemlerinin Rus dilinde geliştirilmiş olmasının sonucu olarak, bu bireylerin kendilerini Rus dilinde daha iyi ifade etmeleri ve Rusçayı Kazak Türkçesine kıyasla daha etkin kullanmaları kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır.

K11, “... Çünkü çoğu yerde gördüğüm kadarıyla Rusça konuşmayı tercih ediyorlar. Özellikle hizmet sektörünün verildiği yerlere gittiklerinde çalışanlarla Rusça konuşuyorlar. ...” (Sosyal alanlar).

Restoran, kafe, otel gibi hizmet sektörüne bağlı sosyal kullanım alanlarında Rusçanın daha çok kullanıldığı ve buna bağlı olarak insanların bu mekanlarda Rusça konuştukları ifade edilmiştir. Hizmet sektörünün genel müşteri profiline bağlı olarak sistemleştirildiği gerçeği göz önünde bulundurulduğunda, Kazakistan’ın çok uluslu bir

devlet olmasının bu durum üzerinde etkili olduğu düşünülmektedir. Çünkü, Kazakistan'da yaşayan Rus olmayan yabancıların da iletişim dili olarak genellikle Rusçayı kullandıkları bilgisi görüşme esnasında farklı katılımcılar tarafından da vurgulanmıştır. Bu bilgi göz önünde bulundurulduğunda, hizmet sektöründe çalışan insanların müşteriye karşı kullandığı iletişim dilinin ilk olarak Rusça olması kaçınılmazdır. Bu görüşten yola çıkılarak Kazakların hizmet sektörü çalışanları kendileriyle Rusça iletişim kurduklarında bu dili de bildikleri için iletişim dilini değiştirmek yerine aynı dilde karşılık verdiği bilgisine ulaşılmaktadır. Hizmet sektöründe Rusçanın öncelikli hale gelme nedeninin ise genel müşteri profiline hitap etme gereksiniminden açığa çıktığı görülmektedir.

Görüşmelerden elde edilen veriler meslek etkisi yönüyle incelendiğinde Rusçanın bireyin uzmanlık alanına, müşteri ilişkilerine, iş yeri politikasına ve iş arkadaşlarının dil tercihlerine bağlı olarak kullanıldığı görülmüştür. Bu kullanımlara yönelik görüş örnekleri ve bu örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K22, “Rusya’da akademisyen arkadaşlarımız var, örneğin UFA, Tatar, Başkurdistan’da, onların çoğu Rus dilinde çalışıyorlar. Onlarla konuştuğumuz zamanlarda Rusça konuşuyoruz. ...” (Uzmanlık)

Uzmanlık alanı Rusya ve Rus diliyle bağlantılı olan katılımcıların uzmanlıklarının ve uzmanlıklarına bağlı çalışma sahalarının etkisiyle Rusçayı kullandıkları bilgisine ulaşılmıştır.

K18, “... Ancak çalıştığımız diğer şirketler için Rus dilini kullanıyoruz. Çünkü bahsettiğim şirket dışındaki tüm iş bağlantılarımız yazışmalarında Rus dilini kullanıyorlar.” (Müşteri İlişkileri)

Çalıştıkları kurumların iş bağlantılarının etkisiyle açığa çıkan müşteri profiline bağlı olarak dil tercihlerinin belirlendiği ifade edilmiştir. Bu durum değerlendirildiğinde bireylerin, iletişim kurdukları müşterilerinin Rus dilini kullanmalarına bağlı olarak Rusça konuştuklarını ve dil tercihlerini bireysellikten çıkararak profesyonel bir tutum olarak algıladıkları görülmektedir.

K2, “Bizde resmi yazılar çoğu zaman ofisteki işler çoğunda Rusça olduğundan Rusça yazmamız gerekiyor. ...” (İş yeri politikası).

Resmi yazışmaların ve ofis işlerinin genel olarak Rusça düzenlenmesine bağlı olarak Rus dilini kullandıkları ifade edilmiştir. Ofis ortamında tercih edilen dil üzerinde bireysel tutumun değil, iş yeri politikasının etkili olduğu görülmektedir.

K19, “... *Çünkü iş yerimde herkes Rus dilini kullanıyor ve Rusça konuşmak bana kolay geliyor*” (İş arkadaşlarının dil tercihi).

İş yerinde Rusça kullandığını belirten katılımcılar bu durumun nedeni olarak genellikle iş arkadaşlarını göstermişlerdir. İş arkadaşlarının Rus dilini kullanmayı tercih etmelerinin sonucu olarak kendilerinin de onlarla konuşurken Rus dilini kullandıklarını ve bu şekilde onlarla iletişim kurmanın daha kolay olduğunu ifade etmişlerdir. Bu durum, dil kullanımı üzerinde bulunan mekanda yer alan insanların tercihlerinin etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Görüşmelerden elde edilen veriler zorunluluk etkisi yönüyle incelendiğinde Rusçanın eğitim diline, resmi belge diline, milliyet farkına, dil yeterliliğine ve kullanım sahasının etkisine bağlı olarak kullanıldığı görülmüştür. Bu kullanımlara yönelik görüş örnekleri ve bu örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K18, “... *Çünkü benim yaşça büyük akrabalarım, ablalarım, abilerim Rusça eğitim aldılar. Bu nedenle onlar Rusça konuşuyorlar. ...*” (Eğitim dili).

Sovyet yönetiminin etkisi altında yaşadıkları dönemde Rus diliyle eğitim almış olan aile büyükleri üzerinde, Sovyet yönetimi tarafından maruz kaldıkları asimilasyon politikalarının etkisinin günümüzde de devam ettiği anlaşılmaktadır. O dönemde, Rusça eğitim almış olmaları ve yaşamın her alanında Rusçanın baskın olarak kullanılmasının neticesinde, bu bireylerin düşünce ve algı süreçleri Rusça gelişmiştir. Bunun yansıması olarak, bu bireylerin günümüzde Kazak Türkçesini bilseler de kendilerini Rus dilinde daha iyi ifade edebildikleri için Rusça konuşmayı tercih ettikleri görülmektedir. Bu nedenle, bu bireylerle iletişim kurarken, çocukları ve yeni nesilde yer alan yakınları da onlarla sağlıklı bir iletişim kurabilmek için Rusça kullanmak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu durum, bize Sovyet döneminde yetişmiş olan bireyler üzerindeki Sovyet etkisinin varlığını sürdürmeye devam ettiğini, yeni nesli de zaman zaman ebeveynleri ve aile büyükleri üzerinden dolaylı yoldan etkilediğini göstermektedir.

K5, “... *İlkokuldan bu yana resmi yazışmaların çoğunu Rusça yazdığımız için çoğu belgeler, evraklar Rus dilinde. Kazak diline resmi kaynakların çoğu henüz tercüme edilmedi. Resmi kaynakların çoğunun Kazak dilinde kullanımı geçersiz. ...*” (Resmi belge dili).

Günümüzde Kazakistan’da resmi belgelerin ve evrakların Rusça düzenlenmeye ve kullanılmaya devam edildiği ifade edilmiştir. Devlet kurumlarında ve ofis ortamlarında kullanılan bu belgelerin Rus dilinde olması ve Kazakça tercümelerinin

geçersiz görülmesinin sonucu olarak bireylerin resmi ortamlarda zorunlu olarak Rus dilini kullanmak durumunda kaldıkları görülmektedir.

K3, “...Son zamanlardaki ülke geneline bağlı olarak bakarsak Kazakistan’a göç eden, çoğu Rus vatandaşı olan, yabancı insanlara saygı gösteriyoruz, kendilerini dışlanmış hissetmemeleri için onlarla sohbet ettiğimizde Rusça konuşuyoruz. ...” (Milliyet farkı).

Kazakistan Cumhuriyeti çok uluslu bir devlet yapısına sahiptir. Sadece Ruslar değil, Uygurlar, Azerbaycan Türkleri, Özbekler gibi birçok farklı milletten insanı Kazakistan’da görebilmemiz mümkündür. Yukarıda yer alan ifadeyi incelediğimizde yabancı vatandaşların kendilerini dışlanmış hissetmemeleri için onlarla iletişim kurarken Rus dilini kullanmak durumunda kaldıkları belirtilmektedir. Buradan yola çıkarak Kazakistan’da yaşayan Ruslar dışındaki yabancı milletlerin de iletişim dili olarak Rus dilini tercih ettikleri, bu dili öğrendikleri ve kullandıkları bilgisine ulaşılmaktadır.

K7, “... Ama bir gelinim Rus dilini daha iyi anladığı için bazen Rusça da konuşuyoruz” (Dil yeterliliği)

Bireylerin iletişim kurdukları kişilerin dil yeterliliğine bağlı olarak kullandıkları iletişim dilini belirlemek durumunda kaldıkları ifade edilmiştir. Öyle ki Kazak Türkçesinde yetkin olmayan ve bu dili anlamakta zorlanan kişilerle sağlıklı bir iletişim kurabilmek amacıyla Rusça kullanmak durumunda kaldıklarını belirtmişlerdir. Bu durum bize bireylerin dil yeterliliğinin zaman zaman bu gibi zorunlu durumları açığa çıkarabildiğini göstermektedir.

K13, “... Biz gençliğimizde çalışırken Rus dili hakimdi. Baskın olduğundan bazı durumlar ortaya çıktı. Örneğin toplulukların tamamında, okullarda, marketlerde, farklı grupların hepsinde Rus dili konuşuldu. Kağıt paraların, reklam kartlarının hepsi Rusça oldu. Bu nedenle kıyaslayarak söylemem gerekirse, sen Rusça bilmiyorsan hizmet alamaz duruma geldin o dönemde. ...” (Kullanım sahasının etkisi).

Sovyet yönetimi döneminin kendi gençlik dönemlerine karşılık geldiğini ifade eden katılımcımız, bu dönemde baskıcı politikaların sonucu olarak yaşamın her alanında Rus dilinin ön planda tutulduğunu; tüm mekanlarda, hizmet sektöründe, ekonomi ve reklamcılık alanında Rus dili merkeze alındığı için Kazak halkının gelişmiş standartlarda bir yaşam sürebilmesi için Rus dilini etkin kullanma becerisine sahip olma zorunluğu altında kaldığını belirtmiştir. Verilen bu bilgiler, Sovyet yönetimi döneminin toplumsal olarak yarattığı zorunluluk durumlarının Kazak Türkçesinin kullanım kısıtlılığına yol açtığına ve toplum üzerindeki olumsuz etkilerine örnek teşkil etmektedir.

Kazakçanın kullanımı ile ilgili bulguları incelediğimizde, Kazakçanın kullanımında mekan, meslek, resmi faktörler ve manevi faktörler kategorilerinin etkili olduğu görülmüştür. Bu kategorilere bağlı kodlar tespit edilerek aşağıda yer olan kod kitabı oluşturulmuştur.

Tema	Kategori	Kod
Kazak Türkçesi Kullanımı	1. Mekan	1.1. Ev (aile)
		1.2. Okul
		1.3. İş yeri
		1.4. Arkadaş ortamı
	2. Meslek	2.1. Uzmanlık
		2.2. Müşteri ilişkileri
		2.3. İş yeri politikası
		2.4. İş arkadaşlarının dil tercihi
	3. Resmi faktörler	3.1. Devlet dili
		3.2. Eğitim dili
	4. Manevi faktörler	4.1. Ana dili
		4.2. Milli kimlik
		4.3. Koruma içgüdüğü
		4.4. Sorumluluk bilinci

Tablo 2. Kazak Türkçesi Kullanımı Teması Kod Kitabı

Görüşmelerden elde edilen veriler mekan yönüyle incelendiğinde Kazak Türkçesinin ev içerisinde, okulda, iş yerinde ve arkadaş ortamında farklı nedenlere bağlı olarak kullanıldığı görülmüştür. Bu kullanımlara yönelik görüş örnekleri ve örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K2, *“Ben evimde Kazakça konuşuyorum. ...”* (Ev).

Katılımcılardan elde edilen bilgiler değerlendirildiğinde, Sovyet dönemi de dahil olmak üzere, Kazak Türkçesinin ev içerisinde kullanımının çoğunlukla devam ettiği ve ev içerisinde birincil dil olarak kullanıldığı görülmektedir. Bazı bireyler ev dışında Rusça

kullansalar dahi ev içerisinde Kazak Türkçesinin kullanımını büyük oranda sürdürdüklerini ifade etmişlerdir.

K21, “... Kazak okulunda okudum. Eğitimde paralel olarak Rus dili derslerimiz de oldu. Ama eğitimde dersler Kazak dilinde verildi. Eğitim %100 Kazak dilinde oldu. Üniversite de aynı şekilde Kazakça oldu. ...” (Okul).

Kazak dilinde eğitim alan bireylerin, eğitim süreçlerinde aldıkları derslerin etkisiyle, düşünce sistemlerinin Kazak Türkçesinde gelişmesine bağlı olarak Kazak Türkçesini etkin olarak kullanma becerisine sahip oldukları bilgisine ulaşılmaktadır. Kazak Türkçesinde kendilerini iyi bir şekilde ifade edebilmelerinin sonucu olarak yaşamlarının genelinde Kazak Türkçesini öncelikli olarak kullanmaları kaçınılmaz olmaktadır. Bu görüş, eğitim dilinin dil yeterliliği ve dil kullanımı üzerindeki etkilerine örnek teşkil etmektedir.

K5, “... Ben de bir topluluğun temsilcisiyim, bu topluluktaki tüm yazışmalarımız ve dosyalarımız sadece Kazakça. ...” (İş yeri).

Bir amaç için belli bir toplulukta yer alan bireylerin dil tercihlerinin söz konusu toplulukta yer alan bireyler için etkili bir faktör olduğu görülmektedir. Topluluk içerisinde sağlıklı bir iletişimin kurulması, ortak bir dil kullanımı ile mümkün olmaktadır. Katılımcımız, temsilci olarak yer aldığı bu topluluk içerisinde, Kazak Türkçesinin tercih edildiğini ve kullanıldığını belirtmektedir. Bu durum bize topluluk içerisinde yer alan bireylerin dil tercihi üzerinde çoğunluğun tercihinin etkili olduğu bilgisine ulaştırmaktadır.

K1, “... Hepsinde sosyal yerlerde, internet kaynaklarında Kazak dilini kullanmaya çalışıyorum. Çünkü benim yakın çevremdeki arkadaşlarımın çoğu Kazak dilinde konuşuyor. ...” (Arkadaş ortamı).

Katılımcı, arkadaş ortamının ve yakın çevresinin büyük oranda Kazak Türkçesini kullanmasının sonucu olarak kendisinin de Kazak Türkçesini kullandığını ifade etmektedir. Verilen bu bilgiler, dil tercihi ve kullanımı üzerinde yakın çevrenin ve arkadaş ortamının etkili olduğunu göstermektedir.

Görüşmelerden elde edilen veriler meslek etkisi yönüyle incelendiğinde Kazak Türkçesinin uzmanlık alanına, müşteri ilişkilerine, iş yeri politikasına ve iş arkadaşlarının diline bağlı olarak farklı nedenlerle kullanıldığı görülmüştür. Bu kullanımlara yönelik görüş örnekleri ve örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K22, “Günlük hayatta Kazak dilini kullanıyorum. Çünkü benim mesleğim Kazak diliyle bağlantılı. Kazak dili ve edebiyatı öğretmeniyim” (Uzmanlık).

Katılımcı, Kazak dili ve edebiyatı öğretmeni olmasının sonucu olarak genel yaşamında Kazak Türkçesini kullandığını ifade etmektedir. Bu ifade hem alınan uzmanlık eğitimlerinin etkisine hem de bireyin hitap ettiği kitleye bağlı olarak dil yeterliliği ve dil tercihi üzerinde bireyin uzmanlığının etkili olduğuna bir örnek teşkil etmektedir.

K17, “Eğer iş yerimde olursam, iş yerimizde bizler çoğunlukla, ben İngiliz şirketinde çalışıyorum, bu yüzden İngilizce, Kazakça yazıyoruz, Rusça kullanmıyoruz. Sadece iki dili kullanıyorum” (Müşteri ilişkileri).

Yabancı bir şirkette çalıştığını ifade eden katılımcımız şirket içerisinde İngilizce ve Kazak Türkçesini kullandıklarını, Rusçayı ise hiç kullanmadıklarını belirtmiştir. Şirket politikalarının genel olarak müşteri profiline göre şekillendirildiği göz önünde bulundurulduğunda, bu şirketin genel müşteri profilinin İngilizce ve Kazak Türkçesine hakim oldukları sonucuna ulaşılmaktadır. Bu durum, özel kuruluşlarda, müşteri profiline bağlı olarak, müşteri ile kurulan iletişimlerin bireylerin dil tercihi ve kullanımı üzerinde etkili bir faktör olduğunu göstermektedir.

K18, “Bizim farklı iş bağlantılarımız var. Örneğin çalıştığımız bir şirket sadece Kazak dilini kullanıyorlar. Bizimle tüm resmi yazışmalarını gönderiyorlar. ... Biz bu şirkete gönderdiğimiz tüm belgeleri ve yazışmaları Kazakça düzenliyoruz. ...” (İş yeri politikası).

Katılımcı, çalıştığı şirketin iş bağlantıları arasında bulunan bir şirketin iletişim dili olarak Kazak Türkçesini tercih ettiğini ve buna bağlı olarak kendilerinin de bu şirketle olan tüm yazışmalarında ve iletişimlerinde Kazak Türkçesini kullandıklarını ifade etmektedir. Söz konusu şirketin iş politikasında Kazak Türkçesinin ön planda tutmasının sonucu olarak iş birliği içinde oldukları diğer şirketleri de Kazak Türkçesinin kullanımı konusunda etkiledikleri görülmektedir. Bu durum, şirket politikalarının dil kullanımı üzerindeki olumlu olabilecek etkilerine örnek teşkil etmektedir.

K24, “Ben tabii çoğunlukla, %98 Kazakça kullanırım... Çünkü benimle bağlantısı olan insanların hepsi, benim arkadaşlarımdan, iş çevremden hepsi çoğunlukla Kazakça konuşuyorlar. ...” (İş arkadaşlarının dil tercihi).

Katılımcı, iş çevresinin ve bu çevrede yer alan arkadaşlarının çoğunlukla Kazak Türkçesini kullanmalarının sonucu olarak, kendisinin de büyük oranda Kazak Türkçesini kullandığını ifade etmektedir. Bir grubun ve topluluğun parçası olduğunda bu toplulukta yer alan bireylerin çoğunluğa uyum sağlaması kaçınılmaz bir sonuç olarak görülmektedir. Bu bilgi, dil tercihi ve kullanımı üzerinde içerisinde yer alınan topluluğun, yani iş ortamının, önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Görüşmelerden elde edilen veriler resmi faktörlerin etkisi yönüyle incelendiğinde Kazak Türkçesinin devlet diline ve eğitim diline bağlı olarak farklı nedenlerle kullanıldığı görülmüştür. Bu kullanımlara yönelik görüş örnekleri ve analizleri aşağıda sunulmuştur:

K23, **“Kazak dilini kullanmaları gerekiyor. Çünkü Kazak dili Kazakistan devletinin dilidir. ...”** (Devlet dili).

Katılımcı, devlet dili olduğu için Kazak Türkçesinin kullanılmasının gerekli olduğunu ifade etmektedir. Burada, eğer bir ülkede yaşıyorsa o devletin dilinin kullanılmasının etik bir durum olarak değerlendirildiği görülmektedir. Kazak Türkçesinin Kazak ve yabancı bireyler tarafından kullanımı, kanuni bir zorunluluk olmamakla birlikte manevi bir gereklilik olarak görülmektedir ve Kazakistan’da yaşayan bireylerin de bu şekilde görmesi beklenmektedir.

K3, **“Ben Kazak ilkokulunda okudum. Kazak okulunu bitirdikten sonra Kazak üniversitesini bitirdim.”** (Eğitim dili)

Kazak Türkçesiyle eğitim alan bireyler bu durumun doğal bir sonucu olarak eğitim aldıkları okulların içerisinde Kazak Türkçesini kullanmışlardır. Kazak Türkçesinde eğitim alan bireylerin aldıkları eğitimlerin etkisiyle genel düşünce sistemlerinin Kazak Türkçesinde geliştirilmiş olmasının sonucu olarak, bu bireylerin kendilerini Kazak Türkçesiyle daha iyi ifade etmeleri ve Kazak Türkçesini daha etkin kullanmaları kaçınılmaz bir sonuç olarak ortaya çıkmaktadır

Görüşmelerden elde edilen veriler manevi faktörlerin etkisi yönüyle incelendiğinde Kazak Türkçesinin ana diline, milli kimlik algısına, dili koruma iç güdüsüne ve sorumluluk bilincine bağlı olarak farklı nedenlerle kullanıldığı görülmüştür. Bu kullanımlara yönelik görüş örnekleri ve örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K7, **“Ana dilim Kazak dili olduğundan çoğunlukla Kazak dilini kullanıyorum. ...”** (Ana dili).

Katılımcı, ana dili olduğu için çoğunlukla Kazak Türkçesini kullandığını ifade etmektedir. Görüşmelerden elde edilen genel sonuçlara bakıldığında katılımcılar arasında, Kazakların ana dilleri olan Kazak Türkçesini kullanmaları gerektiği yönündeki görüşün yaygın olduğu dikkat çekmektedir.

K14, **“Genellikle biz Kazakistan devletimizde, şehrimizde doğduğumuzdan en yüksek bizim Kazak dilimiz, aileden ana dilimiz, Kazak dili. Ayrıca Kazak ailesi, babası da Kazak, ninesi de Kazak olan çocuklar, ailesiyle Kazakça konuşanlar çok diye düşünüyorum. ...”** (Milli kimlik).

Katılımcı, Kazakistan'da doğan ve aile bireyleri Kazak olan bir Kazak vatandaşının Kazak Türkçesini kullanmasının kaçınılmaz olduğunu ifade etmektedir. Bu görüş, milli kimliğin dil algısı ve kullanımı üzerinde etkili bir faktör olduğunu göstermektedir.

K20, "... Kazakistan dilinin geleceği için endişeleniyorum. Dilimizin kaybolup gitmesinden korkuyorum. Ben vatanseverim. Bu nedenle Kazakistan tarihiyle ilgili kitaplar okuyorum, Kazakların jırlarını dinliyorum. Ben Kazakça şarkılar da yazıyorum. ..." (Koruma iç güdüsü).

Katılımcı, Kazak Türkçesinin geleceğinden endişe duyduğunu bu nedenle Kazak Türkçesini desteklemek adına Kazak Türkçesi ile üretilen kitap ve müzik alanındaki çalışmalardan faydalandığını ve kendisinin de dile katkı sunma adına Kazak Türkçesiyle şarkılar yazdığını ifade etmektedir. Kazak halkının üreten ve kullanılan bir dilin yok olmayacağını bilincinde olduğu görülmektedir. Kazakların Kazak Türkçesini koruma iç güdüsüyle Kazak Türkçesiyle üretilen yapımları ve çalışmaları takip ediyor olmaları bu durumun önemli bir göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

K25, "... Bizim devletimize, bizim dilimize bizden başka kimse sahip çıkamaz, biz değerini bilmeliyiz. Kimse Kazaklar kötüdür diyemez. Ama çocuklarımızı Kazak dilinde okullara göndermeliyiz, onlara Kazakça şarkılar dinletmeliyiz, Kazak dilini en iyi en doğru şekilde, en iyi seviyede öğrenmelerini sağlamalıyız. Yaşamın her alanında Kazakça kullanmalıyız. ..." (Sorumluluk bilinci).

Katılımcı, Kazak Türkçesinin geleceği için Kazak halkının sorumluluk bilinciyle hareket etmesinin gerekliliği üzerinde durmaktadır. Bu sorumluluk bilincinin çocukların Kazak dilinde okullara gönderilmesiyle başlamasının ve genel olarak çocukların Kazak kültürüne ait kaynaklarla yetiştirilmesinin gerekliliği vurgulanmış ve ilk olarak çocukların Kazak Türkçesini iyi seviyede öğrenmelerinin planlanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Bu görüş Kazak çocukların ülkenin geleceği olduğunun ve Kazak Türkçesinin geleceğinin şimdinin çocukları tarafından belirleneceğinin farkında olduğunun önemli bir göstergesi olarak görülmektedir.

Dil tercihi ile ilgili bulguları incelediğimizde, dil tercihinin kitap, müzik, resmi yazışmalar, günlük yazışmalar ve teknolojik araçlar için farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu kategorilere bağlı kodlar tespit edilerek aşağıda yer olan kod kitabı oluşturulmuştur.

Tema	Kategori	Kod
		1.1. Devlet dili

Dil Tercihi	1. Kitap	1.2. Sanatsal doku
		1.3. Eğitim dili
		1.4. Aile
		1.5. Sovyet hakimiyetinin etkileri
		1.6. Milli duygular
		1.7. Çeviri sayısı
		1.8. Çeviri kalitesi
		1.9. Literatür çeşitliliği
		1.10. Dil yeterliliği
		1.11. Doğru anlama ihtiyacı
		1.12. Sorumluluk bilinci
		1.13. Okuma nedeni
		2. Müzik
	2.2. Kültür bağı	
	2.3. Milli duygular	
	2.4. Duygusal ihtiyaç	
	2.5. Evrensellik	
	2.6. Zamanı yakalama isteği	
	2.7. İlgi ve beğeni	
	3. Günlük Yazışmalar	3.1. Ana dili
		3.2. Eğitim dili
		3.3. Meslek
		3.4. Dil yeterliliği
		3.5. Milli duygular
3.6. Sosyal ağlarda pratik kullanım		
3.7. Yakın çevre		

		3.8. İletişim kanalının dili
		3.9. Karışık cümle yapıları (Kazak Türkçesi-Rusça)
	4. Resmi Yazışmalar	4.1. Devlet dili
		4.2. Ana dili
		4.3. Resmi belge ve evrak dili
		4.4. İletişim kanalının dili
		4.5. Eğitim dili
		4.6. İş bağlantıları
		4.7. İki dil kullanımı (Kazak Türkçesi-Rusça)
		4.8. Dil yeterliliği
	5. Teknolojik Araçlar	5.1. Ana dili
		5.2. Sovyet hakimiyeti döneminin etkileri
		5.3. Eğitim dili
		5.4. Çeviri kalitesi
		5.5. Dil yeterliliği
5.6. Seçenek miktarı		
5.7. Popülerlik etkisi		
5.8. Kullanımda kolaylık arayışı		

Tablo 3. Dil Tercih Teması Kod Kitabı

Görüşmelerden elde edilen bulgularla katılımcıların kitap seçimlerinde hangi dile hangi sebeplerle yöneldiklerine ilişkin hangi faktörlerin etkili olduğuna bakıldığında, devlet dilinin, ana dilinin, eğitim dilinin, ailenin, Sovyet hakimiyeti döneminin devam eden etkilerinin, milli duyguların, çeviri sayısının, çeviri kalitesinin, literatür çeşitliliğinin, dil yeterliliğinin, doğru anlama ihtiyacının, ilgi alanının ve okuma nedeninin etkili olduğu görülmüştür. Bu faktörlere yönelik görüş örnekleri ve örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K21, “... *Ama çoğunlukla Kazak dilindeki kitaplardan faydalaniyorum; Kazak dilinde ders anlatıyorum; Kazak dilinde kitap okuyorum, gazeteler okuyorum. ... Kazakistan Kazak halkının ülkesi. Devletimizin dili, Kazak dili. ...*” (Devlet dili).

Katılımcı, kitap ve gazete okurken Kazak Türkçesiyle yazılan çalışmalarını takip ettiğini belirtmiştir. Tercihlerin bu doğrultuda olmasının nedeni olarak ise Kazak Türkçesinin Kazakistan Cumhuriyetinin devlet dili olmasını göstermektedir. Bu görüş bireylerin kitap seçimleri üzerinde devlet diline karşı hissettiği değerin etkili olduğunu göstermektedir.

K11, “... *Ama çoğu edebi Kazakça kitapları okumayı seviyorum. Çünkü Kazak dilinin sanatsal dokuları son derece insani bir şekilde aktaran bir dil olduğunu düşünüyorum*” (Sanatsal doku).

Katılımcı, Kazak Türkçesiyle yazılmış olan kitapları sanatsal dokuların iyi işlenmiş olduğunu düşünmesine bağlı olarak tercih ettiğini belirtmiştir. Sanatsal algı üzerinde bireyin yetiştirilmiş olduğu kültür önemli bir etkiye sahiptir. Buradan yola çıkarak katılımcının Kazak kültürünün ön planda tutulduğu bir aile tarafından yetiştirildiği ve buna bağlı olarak sanat algısının bu doğrultuda gelişmiş olduğu değerlendirilmesine ulaşılabilmektedir.

K25, “... *Ama Kazakça okumayı öncelikli görüyorum. Çünkü benim ana dilim, yüreğimin dilidir. Dilin yaşayabilmesi için kullanılması gerekiyor. Ben Kazakistanlıyım, benim ana dilim Kazak dilidir. Ben Kazak dilinde okumalıyım ki dilim yaşamaya devam etsin.*” (Ana dili).

Katılımcı, ana dili olan Kazak Türkçesiyle yazılmış olan kitapların ruhuna hitap ettiğini ifade etmektedir. Ayrıca ana dilinin yaşayabilmesi için desteklenmesi gerektiğini düşünerek Kazak Türkçesiyle yazılmış olan kitapları tercih ettiğini vurgulamaktadır. Genel açıdan bakıldığında katılımcıların, Kazak dilinin geleceğine yönelik kaygılar taşımalarının sonucu olarak dilin üretmeye devam etmesi için desteklenmesi gerektiğinin bilincinde oldukları görülmektedir.

K12, “*Devlet dilinde, Kazak dilinde. Çünkü Kazak okulunda eğitimimin sonuna kadar tamamında Kazak dilinde okudum.*” (Eğitim dili).

Katılımcı, Kazak okulunda eğitim almasının sonucu olarak Kazak Türkçesiyle yazılmış olan kitapları okuduğunu ifade etmektedir. Kişinin düşünce ve algı sistemi büyük oranda eğitim aldığı dilde gelişmektedir. Dil yeterliliğinin algı üzerindeki etkisi de göz önünde bulundurulduğunda Kazak dilinde eğitim alan bireylerin Kazak Türkçesiyle yazılmış olan yayınları tercih etmeleri olağan görülmektedir.

K18, *“Okumak söz konusu olduğunda Rusça kitapları okumayı tercih ediyorum. Çünkü ben Rus okuluna gittim. Düşüncelerim o dönemden itibaren Rus dilinde gelişti. Zihnim Rus dilinde işliyor. Çünkü çocukluk dönemlerimde Sovyet hükümetinin etkisiyle Rus dilinde yetiştirildik. Kazak dili derslerimiz olmadı. Kazak dili adında dersimiz vardı ama boş geçen derslerdi, genellikle oyun oynardık. Hiç kimse bu dersi umursamıyordu. ...”* (Eğitim dili).

Sovyet hükümetinin etkisiyle Rus dilinde eğitim aldığını ve eğitim aldığı okulda Kazak dili dersleri olmasına rağmen bu derslere önem verilmediğini, çoğu zaman boş geçen dersler olduğunu ifade eden katılımcı bu duruma bağlı olarak algısının Rus dilinde gelişmiş olduğunu belirtmiştir. Rus dilinde daha yeterli olmasının sonucu olarak Rus dilinde yazılmış kitapları tercih ettiğini söylemektedir. Bu görüş, eğitim dilinin bireyin dil tercihi üzerinde önemli bir faktör olduğunu göstermektedir.

K10, *“... Kazak diline tercümelerinde, belki çevirmen tam olarak anlamı veremediği için olabilir, Rus klasiklerini Rus dilinde Kazak tercümelerine kıyasla daha iyi anlıyorum.”* (Çeviri kalitesi).

Katılımcı, Kazak Türkçesine yapılmış olan kitap tercümelerinin başarısız olmasına bağlı olarak Rusça kitapları kullanmak zorunda kaldığını ifade etmektedir. Bu görüş Kazakça tercümelerinin başarısız olmasının Kazak Türkçesine yapılmış olan kitap tercümelerinin tercih edilmemesine yol açması ve Rus dilinin kullanımına öncelik tanınması nedeniyle ciddi bir sorun olarak görülmektedir. Kazak Türkçesi çevrilerinin geliştirilmesi Kazak Türkçesinin yaygınlaşabilmesi için önemli bir adım olarak görülmeli ve problem bu yönüyle değerlendirilmelidir.

K5, *“Çoğunlukla Rus dilinde kitaplar okuyorum. Çünkü Kazak dilinde tercüme edilen kitaplar çok az. Bu nedenle birçok kaynağı öğrenmek için çoğunlukla Rus dilinde okuyorum. ...”* (Çeviri sayısı).

Katılımcı, yabancı kaynakların Rusçaya çeviri sayısının Kazak Türkçesine çeviri sayısından daha fazla olmasının sonucu olarak birçok yabancı kaynağın içeriğine erişebilmek için Rusça çevirilerini okumak durumunda kaldığını ifade etmektedir. Yabancı kaynaklara erişim fırsatının Kazak Türkçesine tercümelerinin artması ile mümkün olabileceği ve bu fırsatın sunulması durumunda kaynak kullanımında Kazak Türkçesinin kullanımını arttıracacağı değerlendirilmesine ulaşılmaktadır.

K13, *“İki dilde de aynı oranda okuyorum. Çünkü daha önce de söylediğim gibi Sovyet döneminde Rus dilinin saygınlığı çok arttı. Kazak dili kullanılmadı desem yanlış olmazdı. Kazak okulları oldu, Kazakça okuduk ama kariyer söz konusu olduğunda Kazak dilinin bir rolü yoktu. Rus dili her yerde konuşulan dildi. Bu yüzden bilmek önemliydi”* (Sovyet hakimiyetinin etkileri).

Sovyet hakimiyeti döneminde Rusçanın kullanımın ön planda tutulması, özellikle birçok kariyer fırsatına erişiminde Rus dilini etkin kullanmakla mümkün olduğu şartların varlığı neticesinde günümüzde de Rus dilinin kullanımının devam etmesinde etkili olduğu ifade edilmektedir. Bireylerin Kazak Türkçesiyle ve Rusça yazılmış eserleri yaklaşık olarak aynı oranda okumalarının ve iki dilde de yaklaşık olarak benzer dil yeterliliğine sahip olmalarının etkisiyle iki dilliliğin ortaya çıktığı görülmektedir.

K22, “... Bilimsel çalışmalarda, Rusça kitapları arasında çok iyi yazılmış olan çok önemli bilimsel araştırmaların sayısı oldukça fazla. Literatür genel olarak Rus dilinde. Bu nedenle Rusça okumamızın hiçbir zararı yok. Literatürü iyi tanımak için bunun önemli olduğunu düşünüyorum. Bilimsel araştırmalar söz konusu olduğunda çoğunlukla Rus dilinde okuyoruz. Bilimsel çalışmalar için” (Literatür çeşitliliği).

Özellikle bilimsel çalışmaların Rus dilinde yazımının yaygın olmasının neticesinde literatür çeşitliliğinin Rusçada yüksek olmasının sonucu olarak, bilimsel çalışmaların büyük oranda Rus dilinde takip edilebildiği ifade edilmektedir. Bu da bilimsel araştırmaların takip edilebilmesi için Rusça dil becerilerinin yeterliliğini zorunlu hale getirmektedir. Bu görüş ile bilimsel sahada Kazak Türkçesinin etkin kullanımının arttırılmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

K9, “Kazak dilinde. Kazak dilini yeterli seviyede bildiğimden Kazak dilinde her şeyi çok iyi anlıyorum. ...” (Dil yeterliliği).

Katılımcı, Kazak Türkçesini algılama konusunda yeterli dil becerilerine sahip olmasının sonucu olarak Kazak Türkçesiyle yazılmış olan kitapları okumayı tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu durum kitap seçiminde dil yeterliliğinin önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

K7, “... Çoğunlukla Kazak dilinde okuyorum. Çünkü ben Kazak yazarları, onların çalışmalarını, onların yazılarında ne söylemek istediğini iyi anladığımdan onları çok okuyup tanımak istiyorum” (Doğru anlama ihtiyacı).

Katılımcı, çalışmalarıyla kendi kültürünü aktaran Kazak yazarları daha iyi anladığını düşünerek Kazak Türkçesiyle yazılan kitapları okumayı tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu durum üzerinde dil yeterliliğine bağlı olarak doğru anlama ihtiyacının etkili olduğu görülmektedir. Bireylerin etkin kullandığı dille yazılmış ve kendi kültürüne ait düşünce yapılarıyla şekillendirilmiş kitapları okumaya ve anlamaya daha yatkın oldukları sonucuna ulaşılmaktadır.

K16, “... Son 5 yıldır Kazak dilinde daha çok okuyorum. Çünkü son 5 yıldır kendim, vatansever olduğumdan, gururum için ve bunu yaşam büyüdükçe anlamaya başladım” (Milli duygular).

Katılımcı yaşı ilerledikçe kendi dilini kullanma isteğinde artış olduğunu ve bu durum üzerinde milli farkındalığının yaşıyla doğru orantılı olarak gelişim göstermesinin etkili olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, dil tercihi üzerinde milli duyguların da birey üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

K20, “Çoğunlukla Kazakça okudum. Romanlar okudum, ben kendim de deneme yazıları ve şiirler yazdım ama basılan bir kitabım yok. Kitap çıkarmadım. Ben bunu tercih ediyorum. Benim yaşım artık ilerliyor. Ben Kazakça okuyup Kazakça yazıyorum ki ben öldükten sonra yazdığım yazılar çocuklarım ve torunlarım için hatıra kalsın.” (Sorumluluk bilinci).

Katılımcı, Kazak dilinin devamlılığının Kazak Türkçesiyle yazılmış olan çalışmalarının tercih edilmesiyle mümkün olabileceğini düşündüğünü ve bu sorumluluk bilinciyle Kazak Türkçesiyle yazılmış kitapları okumayı tercih ettiğini ve hatta Kazak Türkçesine katkıda bulunabilmek adına kendisinin de Kazak Türkçesiyle deneme yazıları ve şiirler yazdığını ifade etmektedir. Bu görüş, bireylerde Kazak Türkçesinin devamlılığını sağlamaya yönelik gelişen sorumluluk bilincinin, Kazak Türkçesinin tercih edilmesi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

K23, “İki dilde de kitap okuyorum, Rusça da Kazakça da. Araştırdığım, öğrenmek istediğim konuya bağlı olarak değişiyor. Bilgileri karşılaştırarak en doğru bilgiye ulaşabilmek için iki dilde de okumayı doğru buluyorum. Bazı bilgiler konuya bağlı, amaca bağlı olarak kaynak açısından değişiklik gösterir. Örneğin, Rus kültürü hakkında, Rus edebiyatı hakkında bilgilerin çoğuna Rus kaynaklarını okuyarak ulaşabilirim. Aynı şekilde Kazakların gelenekleri, Kazakların tarihi, Kazakların yaşam biçimi, Kazakların düşünce dünyası, Kazakların kültürü hakkındaki bilgilere ulaşmak için de daha çok Kazakça okuyorum. ...” (Okuma nedeni).

Katılımcı, okuma nedenine bağlı olarak dil tercihinin farklılık gösterdiğini ifade etmektedir. Bu görüş, bireyler tarafından kitap okurken hangi dilde yazılmış olan kitapların tercih edildiği üzerinde okuma nedeninin etkisine dikkat çekmektedir.

Görüşmelerden elde edilen bulgularla katılımcıların müzik seçimlerinde hangi dile hangi sebeplerle yöneldiklerine ilişkin hangi faktörlerin etkili olduğuna bakıldığında, ana dilinin, kültür bağının, milli duyguların, duygusal ihtiyaçların, evrenselliğin, zamanı yakalama isteğinin, ilgi ve beğenin etkili olduğu görülmüştür. Bu faktörlere yönelik görüş örnekleri ve örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K25, “Elbette ana dilimde, Kazak dilinde dinliyorum. Bazıları der ki, müzikte sınır yoktur, her insana hitap eder. Evet iyi müziklerin sınırı yoktur, bu doğru. Ama, benim gönlüme dokunmasa, dombranın melodisini duymasam, Avrupa tarzı müzik olsa ben o müzikten keyif alamam. O müzikler benim yüreğime ulaşmıyor. ...” (Ana dili).

Katılımcı, Kazak Türkçesiyle okunan şarkıların ruhuna daha iyi hitap ettiğini belirtmekte ve bu duruma bağlı olarak Kazak Türkçesiyle söylenen müzikleri dinlemeyi tercih ettiğini ifade etmektedir. Bireylerin müzik zevki yetiştirildikleri kültüre bağlı olarak gelişmektedir. Bu nedenle, Kazak kültürüne bağlı olarak yetiştirilmiş bireylerin Kazak Türkçesiyle söylenen şarkıları ve Kazak kültürüne ait olan melodileri daha iyi hissetmeleri ve bu müziklere ilgi duymaları kültürün bireyin estetik algısı üzerindeki etkisine örnek teşkil etmektedir.

K1, “Müzik, Kazak dilinde müzik dinliyorum. Bize yakın, kendi kültürümüze, adetlerimize yakın dil olduğu için Kazak dilinde dinliyorum.” (Kültür bağı).

Katılımcı, kendi kültürüne ve adetlerine ait bir dil olduğu için Kazak Türkçesine ait müzikleri dinlemeyi tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu görüş kültürle kurulan bağların bireyin estetik algısı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

K22, “Kazak dilinde müzik dinliyorum. Bizim özümüz Kazak. Ben çocukluğumdan bu yana Kazak kültürüyle yetiştirilmiş bir insanım. Ailemiz Kazak. Kazak terbiyesi aldığımdan, Kazak topraklarında büyüdüğümünden, dombra sesine alışık olduğumdan, Kazak müziği bana iyi geliyor. ...” (Milli duygular).

Katılımcı milli kimliğinin, ailesinden aldığı Kazak terbiyesinin, Kazakistan topraklarında büyümüş olmasının ve Kazak kültürüne ait olan melodilere yakınlığının etkisiyle Kazak Türkçesine ait müzikleri dinlemeyi tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu görüş ile müzik zevkinin ve estetik algının gelişimi üzerinde milli duyguların etkili olduğu vurgulanmaktadır.

K10, “Ben, bende hissettirdiği duygulara bağlı olarak hangi dilde olursa olsun dinlerim. ...” (Duygusal ihtiyaç).

Katılımcı, ruh haline bağlı olarak duygusal ihtiyaçlarını karşılayan müzikleri dinlemeyi tercih ettiğini ifade etmektedir. Ayrıca müzik tercihinde, kendisi için, müziğin hangi dilde olduğunun etkili bir faktör olmadığını belirtmektedir. Bu görüş, bazı bireyler için müziğin dilden bağımsız duygusal bir algılama olarak değerlendirildiğini göstermektedir.

K7, “Ben her dilde müzik dinliyorum. Kazak dilinde de Rus dilinde de yabancı dillerde de dünya müzikleri harika. Ben müzik dünyasını seviyorum. Bundan dolayı olabilir. Bana bütün dillerin şarkıları güzel geliyor. ...” (Evrensellik).

Katılımcı, müziğin dilden bağımsız evrensel bir değere sahip olduğunu ifade etmektedir. Bu görüş, bazı bireyler için müziğin dilden bağımsız dünya genele ait bir değer olarak algılandığını göstermektedir.

K2, *“Ben müzikleri şimdi nasıl söylesem Kazakça, Rusça çok dinlemiyorum. Farklı dilde, İngilizce, dinliyorum. Nedenini bilmiyorum. Belki zamanı yakalamak zamana uyum sağlamak istiyorum. ...”* (Zamanı yakalama isteği).

Katılımcı, müzik tercihlerinin Kazak Türkçesine de Rusçaya da ait olmadığını, İngilizce müzikler dinlemeyi tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu tercihin İngilizcenin dünya dili olarak görülmesinin yansıması olarak bireyin zamanı yakalama isteğinden kaynaklandığı görülmektedir.

K5, *“... Şimdi Kazakistan’ın müzikleri bana güzel geliyor. Günümüzde Kazak müzikleri ve Kazak şarkıları çok arttı, bu nedenle Kazakça müzikler dinliyorum. Kazakça müzikler çok gelişti. Biz çocukken Rusça müzikler dinliyorduk, Kazakça şarkılar söyleyen adamlar çok yoktu. Günümüzde gençlerin çoğu müziğe ilgi gösteriyor. Müziğe ilgi gösterildiği için Kazakça müzikler artıyor.”* (İlgi ve beğeni).

Kazak Türkçesi müziklerinin yapımlarına gösterilen ilginin arttığı, Kazak şarkıcılar arasında Kazak Türkçesiyle şarkı söyleyen sanatçıların arttığı, gençlerin Kazak Türkçesiyle söylenen şarkılara ilgi gösterdiği ve müzik alanında üretimin artmasına bağlı olarak Kazak şarkılarının geliştiği ifade edilmektedir. Katılımcı, Kazakistan’da müzik dünyasındaki bu gelişmelerin sonucu olarak ortaya çıkan müzikleri beğendiğini ve Kazak Türkçesine ait müzikleri dinlemeyi tercih ettiğini belirtmektedir. Kazakistan’da müzik dünyasında görülen nitelikli müzik üretiminin Kazak Türkçesini ön plana çıkardığı görülmektedir.

Görüşmelerden elde edilen bulgularla katılımcıların günlük yazışmalarında hangi dile hangi sebeplerle yöneldiklerine ilişkin hangi faktörlerin etkili olduğuna bakıldığında, ana dilinin, eğitim dilinin, mesleğinin, dil yeterliliğinin, milli duyguların, sosyal ağlarda pratik kullanımın, yakın çevrenin, iletişim kanalının dilinin, karışık cümle yapılarının (Kazakça-Rusça) etkili olduğu görülmüştür. Bu faktörlere yönelik görüş örnekleri ve örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K21, *“Kazakça kullanıyorum. Kazakça benim ana dilim. ...”* (Ana dili).

Katılımcı, günlük yazışmalarında ana dili olduğu için Kazak Türkçesini kullanmayı tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu görüş, bireylerin ana dili hassasiyetinin dil tercihi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

K5, *“Eğer yazan kişiler arkadaşlarım, ailem olursa Kazak dilini kullanıyorum. ... Çünkü çevremdeki arkadaşlarımla benziyoruz, hepimiz Kazak sınıflarında okuduk. ...”* (Eğitim dili).

Katılımcı, kendisinin ve yakın çevresinde yer alan arkadaşlarının Kazak dilinde eğitim almalarının sonucu olarak günlük yazışmalarında Kazak Türkçesini kullanmayı tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu görüş, bireylerin eğitim dilinin dil yetkinlikleri ve buna bağlı olarak dil tercihleri üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

K11, “Uzmanlığıma ve aldığım eğitimlere bağlı olarak Kazakça yazıyorum ve mesajlarımın hepsini hatasız yazmaya dikkat ediyorum” (Meslek).

Katılımcı, mesleğinin Kazak Türkçesinde uzman olmaya dayandığını ve buna bağlı olarak günlük yazışmalarında Kazak Türkçesini kullanmayı tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu görüş, bireyin mesleğinin ve mesleğine bağlı olarak uzmanlığının günlük yaşamındaki dil tercihi üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

K15, “Kazakça. Çünkü benim en iyi okuduğum bildiğim dil, Kazak dili.” (Dil yeterliliği).

Katılımcı, en iyi bildiği dilin Kazak Türkçesi olmasına bağlı olarak günlük yazışmalarında bu dili tercih ettiğini ifade etmektedir. Bireylerin bir dildeki yetkinliğinin ve kendini yazılı olarak ifade etme becerisinin dil tercihi üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

K25, “Sadece Kazakça kullanıyorum. Bunun nedeni ulusuma ve dilime duyduğum aşktır. Ben haberleşirken Kazakça konuşurum. Bana Rusça yazanlara dahi Kazakça cevap veririm. ...” (Milli duygular).

Katılımcı, ulusuna ve diline duyduğu aşk nedeniyle günlük yazışmalarında Kazak Türkçesini kullanmayı tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu ifade milli duyguların dil tercihi üzerindeki etkisine dikkat çekmektedir.

K18, “Günlük yazışmalarımda tamamen Rusça kullanıyorum. Çünkü ilk olarak iş yerime bakacak olursak Rusçayı çok kullanmayan iş arkadaşlarım dahi mesajlarını Rusça yazıyor. Çünkü Rusça mesaj yazmak veya cevaplamak daha kolay geliyor. ...” (Sosyal ağlarda pratiklik kullanım).

Katılımcı sosyal ağlarda ve mesajlaşmalarda daha kullanımının daha pratik olması nedeniyle günlük yazışmalarında Rusçayı kullanmayı tercih ettiğini ifade etmektedir. Rusçanın günlük yazışmalarda Kazak Türkçesi yerine kullanılmasının tercih edilmesinde en büyük etkenin harf sayısı olduğu görülmektedir. Kazak Türkçesinde 42 harf bulunurken Rusçada 33 harf bulunmaktadır. Buna bağlı olarak mesajlaşmalarda Rusçanın kullanımı Kazak Türkçesinin kullanımına kıyasla daha pratik görülmekte ve tercih edilmektedir.

K1, *“Kazak dili. Hepsinde sosyal yerlerde, internet kaynaklarında Kazak dilini kullanmaya çalışıyorum. Çünkü benim yakın çevremdeki arkadaşlarımla çoğu Kazak dilinde konuşuyor. ...”* (Yakın çevre).

Katılımcı, yakın çevresinin günlük yazışmalarında Kazak Türkçesini kullanmayı tercih etmesine bağlı olarak kendisinin de Kazak Türkçesini kullandığını ifade etmektedir. Bu ifade, dil tercihi ve kullanımı üzerinde bireyin yakın çevresinde yer alan insanların etkili olduğunu göstermektedir.

K2, *“Sadece Kazakça yazıyorum. Kazak arkadaşlarımla elbette. Başka ırklarla onların benimle konuştuğu dilde konuşuyorum. İngiliz olursa İngilizce, Türk olursa Türkçe, Rus olursa Rusça. Bunlardan başka bir ırktan olursa eğer biliyorsam aynı dille karşılık veririm. ...”* (İletişim kanalının dili).

Katılımcı, günlük yazışmalarında iletişim kurduğu bireylerin dil tercihinin bağlı olarak karşılık verdiğini, dil tercihinin iletişim kurduğu kanalın diline bağlı olarak şekillendiğini ifade etmektedir. Bu görüş, dil tercihi üzerinde iletişim kurulan insanların dil tercihinin etkili olduğuna dikkat çekmektedir.

K19, *“Daha önce de belirttiğim gibi genel olarak Rusça kullanıyorum ama sosyal medya kanallarında arkadaşlarımla Rusça ve Kazakçayı karışık kullanıyoruz. Örneğin ben bir cümleye Kazakça başlayıp Rusça devam edebilirim, yani iki dili karıştırıp kullanıyorum. Örneğin: “Men şkolga zavtra baramın.”⁴⁶ diyebilirim. “Zavtra” Rusça bir kelimeyken “baramın” Kazakça bir fiildir. Konuşurken hangi dildeki kelime bana kolay ve pratik geliyorsa o an o dili kullanıyorum. Zaman kazanmayı önemsiyorum.”* (Karışık cümle yapıları).

Katılımcı, günlük yazışmalarında Rusça ve Kazak Türkçesinin bir arada yer aldığı karışık cümle yapılarını kullandığını ifade etmektedir. Bu kullanım şekliyle, dilin pratik kullanımını esas aldığını belirtmektedir. Ne tam olarak Rusça ne de tam olarak Kazak Türkçesi olan bu cümle yapılarının kullanımı çok yanlış bir kullanım olmasına karşılık özellikle sosyal medya kanallarında ve günlük yazışmalarda kullanıcılar tarafından olağan algılanan ve garipsenmeyen bir durum olarak kabul edilmektedir. Bu kullanımın Kazak Türkçesinin genel yapısına zarar veren bir alışkanlık olduğunun bilincinde olunması ve bu tarz kullanımların terk edilmesinin Kazak Türkçesinin genel değerini ve yapısını koruyabilmesi açısından önem arz eden bir konu olarak değerlendirilmesine

⁴⁶ **Men:** Kazak Türkçesinde kişi zamiridir. Türkçede Ben kişi zamirine karşılık gelmektedir.

Şkol: Rusça bir kelimedir. Türkçede okul anlamına karşılık gelmektedir.

-ga: Kazak Türkçesinde yönelme ad durum eki olarak kullanılmaktadır.

Zavtra: Rusça bir kelimedir. Türkçede yarın anlamına karşılık gelmektedir.

Bar-: Rusça bir fiildir. Türkçede git- fiiline karşılık gelmektedir.

dikkat çekilmesi gerektiği konusunda toplumsal bir farkındalık oluşturulması önem arz etmektedir.

Görüşmelerden elde edilen bulgularla katılımcıların resmi yazışmalarında hangi dile hangi sebeplerle yöneldiklerine ilişkin hangi faktörlerin etkili olduğuna bakıldığında, devlet dilinin, ana dilinin, resmi belge ve evrak dilinin, iletişim kanalının dilinin, eğitim dilinin, iş bağlantılarının, iki dil kullanımının (Kazak Türkçesi-Rusça), dil yeterliliğinin etkili olduğu görülmüştür. Bu faktörlere yönelik görüş örnekleri ve örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K7, “Resmi yazışmalarımızda dil olarak Kazakça yazıyorum. Çünkü bilen insanlarla konuşurken veya bilen meslektaşlarımla yazışırken devlet dilinde yeterli bir seviyede konuşmamız gerektiğini düşünüyorum.” (Devlet dili).

Katılımcı, devlet dili olan Kazak Türkçesinin yeterli düzeyde kullanılmasının önemli olduğunu düşündüğünü ve buna bağlı olarak resmi yazışmalarında Kazak Türkçesini kullanmayı tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu görüş, resmi yazışmalarda kullanılan dil tercihi üzerinde devlet dili hassasiyetinin etkili olduğunu göstermektedir.

K10, “Elektronik postalarımın hepsini Kazakça yazıyorum. Çünkü kendi dilim, ana dilim olduğundan bu dili tercih ediyorum. ...” (Ana dili).

Katılımcı, resmi yazışmalarında anadili olan Kazak tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu görüş, resmi yazışmalarda kullanılan dil tercihi üzerinde bireyin ana dili hassasiyetinin etkili olduğunu göstermektedir.

K13, “Hepsi Kazakça diyebilir miyim... Çoğu Kazakça ama devlet makamından gelen yazıların çoğu Rus dilinde. Rusça gelen bir mesaja Kazakça cevap vermek o kişiye saygısızlık olur. ...” (Resmi belge ve evrak dili).

Katılımcı, özellikle devlet makamlarından gelen resmi evrak ve belgelerin Rus dilinde düzenlenmiş olmasının sonucu olarak resmi yazışmalarında Rus dilini tercih etmek zorunda olduğunu ifade etmektedir. Bu görüş, resmi belge ve evrak dilinin Rusça olarak düzenlenmesinin, Rusçanın kullanımını zorunlu hale getirdiğini göstermektedir. Kazak Türkçesinin resmi yazışmalardaki kullanım sahasının geliştirilebilmesinin öncelikli olarak resmi belgelerin ve evrakların Kazak Türkçesiyle düzenlemesiyle mümkün olabileceği saptanmıştır.

K11, “Elektronik postalar için söylemem gerekirse yazıyı gönderenin dil seçimine bağlı. Eğer o İngilizcede yetkinse İngilizce, Rus dilinde yetkinse Rus dilinde, Kazak dilindeyse Kazakça. Bakmak gerekiyor. Örneğin ben öğretilirken İngilizce öğretmenime İngilizce yazıyordum, Rus dili

öğretmenime Rusça, Kazak dili öğretmenime Kazakça yazıyordum. Kime yazdığımıza bağlı olarak ilgili dili kullanıyordum.” (İletişim kanalının dili).

Katılımcı resmi yazışmalarında iletişim kurduğu kanalın dil tercihinine bağlı olarak kendi dil tercihinin belirlediğini ifade etmektedir. Sağlıklı bir iletişim kurabilmek adına bu yaklaşımın gerekli olduğu düşünülmektedir. Bu görüş, resmi yazışmalarda kullanılan dil tercihi üzerinde iletişim kanalının dilinin etkisine dikkat çekmektedir.

K5, “Resmi yazışlarımda Rus dilini kullanıyorum. İlkokuldan bu yana resmi yazışmaların çoğunu Rusça yazdığımız için çoğu belgeler, evraklar Rus dilinde olduğundan. ...” (Eğitim dili).

Eğitim aldığı okullarda resmi yazışmalara yönelik eğitimlerin Rus dilinde verilmesinin sonucu olarak resmi yazışmalarında Rusçayı kullandığını ifade etmektedir. Bu ifade, bireylerin resmi yazışmalarında kullandıkları dil tercihleri üzerinde aldığı eğitimlerin etkisine dikkat çekmektedir.

K18, “Bizim farklı iş bağlantılarımız var. Örneğin, çalıştığımız bir şirket sadece Kazak dilini kullanıyorlar. Bizimle tüm resmi yazışmalarını Kazakça gönderiyorlar. Ama bizimle yaptıkları telefon görüşmelerinde Rusçayı kullanıyorlar. Biz bu şirkete gönderdiğimiz tüm belgeleri ve yazışmaları Kazakça düzenliyoruz. Ancak çalıştığımız diğer şirketler için Rus dilini kullanıyoruz. Çünkü bahsettiğim şirket dışındaki tüm iş bağlantılarımız yazışmalarında Rus dilini kullanıyorlar.” (İş bağlantıları).

Katılımcı, çalıştığı şirketteki iş bağlantılarının resmi yazışmalarında kullandıkları dil tercihlerine bağlı olarak belgeleri o dilde düzenlediklerini ve yazışmaları da ilgili dilde gerçekleştirdiklerini ifade etmektedir. Bu ifade, iş ortamında gerçekleşen resmi yazışmaların dil tercihi üzerinde bireysel tercihlerin değil, iş bağlantılarının sahip olduğu kurumsal tercihlerin etkili olduğu görülmektedir.

K19, “Yazışmalarda iki dili de kullanıyoruz. Yazışmalarda iki dili de kullanmak zorundayız. Ama ben sadece Kazakça veya sadece Rusça yazılmasında da bir sorun yok. Ama iki dilde olması tercih ediliyor. ...” (İki dil kullanımı).

Katılımcı resmi yazışmalarında genellikle Kazak Türkçesini veya Rusçayı tercih etmek yerine iki dili de bir arada kullandıklarını ifade etmektedir. Bu tercih ortaya çıkabilecek iletişim problemlerinin önüne geçebilmek amacıyla kullanılan bir önlem olarak değerlendirilmektedir.

K2, “Bizde resmi yazılar çoğu zaman ofisteki işlerde çoğunda Rusça olduğundan Kazakça çok olmadığından Rusça yazmamız gerekiyor. Çünkü onlar Kazakça anlamıyorlar, kendileri Kazak olsa da. ...” (Dil yeterliliği)

Katılımcı, resmi yazıların ve ofisteki belgelerin genel olarak Rusça kullanılmasına bağlı olarak bireylerin resmi yazışmaları Kazak Türkçesinde algılamalarının mümkün olmadığını ve bu durumun neticesi olarak resmi yazışmalarda Rusçayı kullandıklarını ifade etmektedir. Bu ifade, resmi yazışmalarda bireylerin dil tercihi üzerinde dil yeterliliklerinin etkili olduğuna dikkat çekmektedir.

Görüşmelerden elde edilen bulgularla katılımcıların teknolojik araçları kullanırken hangi dili tercih ettiklerine ilişkin hangi faktörlerin etkili olduğuna bakıldığında, ana dilinin, Sovyet hakimiyeti döneminin etkilerinin, eğitim dilinin, çeviri kalitesinin, dil yeterliliğinin, seçenek miktarının, popülerlik etkisinin, kullanımda kolaylık arayışının etkili olduğu görülmüştür. Bu faktörlere yönelik görüş örnekleri ve örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K25, “Bu herkes için farklıdır. Kişiye bağlıdır. Benim gibi düşünen Kazaklar, özüne bağlı olan, Kazak olduğunun farkında olanlar, ana dili olan Kazak dilini kullanıyordur, diyebilirim. Aklınıza gelebilecek tüm programları Kazakça kullanabiliriz. ...” (Ana dili).

Katılımcı, kendisinin ve kendisi gibi ana diline bağlı olan insanların teknolojik araçları kullanırken Kazak Türkçesini tercih ettiğini ifade etmektedir. Bu ifade, teknolojik araçların kullanımında tercih edilen dil üzerinde bazı bireyler için ana dili hassasiyetinin etkili olduğuna dikkat çekmektedir.

K8, “İki dilli Kazakların hepsi Rusça kullanıyor. Bizde, sizin araştırmanız da iki dillilik hakkında bu nedenle bilirsiniz, 1990 yılının 12. ayında Rusya’nın yönetiminden kalma. Siz tarihi incerseniz iki dilli Kazakların başlangıcını görebilirsiniz. Onlar Kazakçayı az biliyorlar, sonrasında öğrenmek isteyen çok oldu. ...” (Sovyet hakimiyeti döneminin etkileri).

Katılımcı, Sovyet yönetiminden kalma durumların etkisiyle teknolojik araçların kullanımında Rusça ve Kazak Türkçesi olmak üzere her iki dilinde kullanılmakta olduğunu ifade etmektedir. Bu ifade, Sovyet yönetiminin etkilerinin bazı alanlarda günümüzde de varlığını sürdürmeye devam ettiğini göstermektedir.

K16, “Kazak dili ve Rus dilinde olur. Rus dili çok ve Kazak dili de olabilir. Çünkü son zamanlarda benim gibi Rusça eğitim alanlar olarak Kazak olsak da Kazak dilini bilsek de kıyaslarsam benim için Kazakçama göre Rusça yazmak kolay. Çünkü çoğu bilgi içeriklerinde olduğu gibi bilgisayarda da telefonda da geneli Rusça çok kullanıyor. ...” (Eğitim dili).

Katılımcı, teknolojik araçların kullanımındaki dil tercihi üzerinde bireylerin eğitim aldıkları dilin etkili olduğunu ifade etmektedir. Eğitim dilinin bireyin dil yeterliliği

üzerindeki etkisinin teknolojik araçların kullanımındaki dil tercihleri üzerinde etkili olduğu görülmektedir.

K4, “... Kullandığım programların çoğu Rusça. Bunların içinde Kazakça versiyonu olan programlar var. Ama Kazakistan’ın %99’u teknolojik programları Rus dilinde kullanıyor. Çünkü programların Rus dili çevirileri doğru, Kazak dili çevirileri çoğu zaman doğru değil, anlamsız. Bu nedenle istesek de kullanamıyoruz. ...” (Çeviri kalitesi).

Katılımcı, teknolojik araçların Kazak Türkçesi dil seçeneğindeki çevirilerinin anlaşılır olmamasının sonucu olarak genellikle Rusçanın tercih edildiğini ifade etmektedir. Teknolojik araçlarda kullanılan Kazak Türkçesi çevirilerinin başarısız olması bu alanda Rus dilini öncelikli duruma getirmektedir. Bu durumun ortadan kaldırılabilmesi ve Kazak Türkçesinin teknolojik araç kullanımında öncelikli hale gelebilmesi için çeviri kalitesinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

K2, “Hepsi Rusçalaştırıldığı için Kazak dilinde programlar yok. Ama şimdi gelecekteki çalışmalarda bunun mümkün olacağına eminim. Çünkü onlar Rusçayı kısaca söylersek Kazakçaya kıyasla daha hızlı anlıyorlar. Rusçaya alıştıkları için Kazakçayı anlamıyor olmaları da mümkün. ...” (Dil yeterliliği).

Katılımcı, teknolojik araç kullanımında Rus dil yeterliliğinin daha ileri seviyede olmasına bağlı olarak bu alanda Rusçanın kullanımının Kazak Türkçesine kıyasla öncelikli olduğunu ifade etmektedir. Bu ifade, dil yeterliliğinin teknolojik araçlarda kullanılan dil tercihi üzerinde etkili bir faktör olduğunu göstermektedir.

K10, “Genellikle teknolojik araçların dili Rusça olduğundan, örneğin bazı teknolojik araçların Kazak dili seçeneği yok. Bu nedenle bizler sadece Rusça kullanmak zorunda kalıyoruz. Eğer bizim bilişim uzmanlarımız teknolojik araçlarda Kazakça dil seçeneği eklerlerse, bunu geliştirirlerse biz de Kazakça kullanabilmeyi isterdik. ...” (Seçenek miktarı).

Katılımcı, teknolojik araçların tamamında Rusça seçeneğinin bulunmasına rağmen bazı teknolojik araçlarda Kazak Türkçesi seçeneğinin bulunmadığını ifade etmektedir. Bu duruma bağlı olarak mevcut şartlarda, teknolojik araçların kullanımında sadece Kazak Türkçesinin kullanılmasının mümkün olmadığı, bu alanda seçenek miktarına bağlı olarak Rusçanın ön planda olmasının kaçınılmaz olduğu görülmektedir.

K21, “İki dili bir arada kullanıyorlar. Son 4-5 yıl önce Rus dili büyük orandaydı, teknolojik araçlarda, bankalarda, farklı kurulumlarda, Instagram veya araştırma kaynaklarında, ama son zamanlarda Kazak dilinin kullanımı yükselişe geçti. Bu değişimin iki nedeni var: birincisi Kazaklar öz kültürlerine karşı uyanışa geçti, ikincisi günümüzde Rusya’nın yıkıcı politikalarının üzerimizdeki etkisi azaldı. Bu nedenle değiştiğini düşünüyorum.” (Popülerlik etkisi).

Katılımcı, son zamanlarda teknolojik araçların kullanımında Kazak Türkçesinin tercih edilme oranının artmasına bağlı olarak bu alanda Kazak Türkçesinin popülerlik kazandığını ifade etmektedir. Bu popülerlik üzerinde günümüzde Sovyet döneminin insanlar üzerindeki etkisinin azalmasının ve Kazakların öz kültürlerine ve ana dillerine karşı farkındalık düzeylerinin artmış olmasının etkili olduğu görülmektedir.

K6, “Çoğu Rus dilinde kullanıyor diyebilirim. Çünkü çok fazla terimler var günlük yaşamda sık kullanılan sözlerde, Rusça insanlara daha kolay geliyor. Kazak diline tercüme edildiğinde zor oluyor. Tercümelemleri anlamak zor. ...”
(Kullanımda kolaylık arayışı).

Katılımcı, teknolojik araçların kullanımında Rusça dili seçeneğinin Kazak Türkçesi dil seçeneğine kıyasla daha anlaşılır olmasına bağlı olarak, daha pratik olduğunun düşünüldüğünü ve bu nedenle genellikle Rusçanın tercih edildiğini ifade etmektedir. Bu ifade teknolojik araçların kullanımındaki dil tercihi üzerinde kullanımda kolaylık arayışının etkili olduğunu göstermektedir.

Kazak Türkçesini Öğrenme ve Kazak Türkçesini Kullanma ile ilgili bulguları incelediğimizde, Kazak Türkçesini öğrenme ve Kazak Türkçesini kullanma süreçlerini etkileyen faktörlerin farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu kategorilere bağlı kodlar tespit edilerek aşağıda yer olan kod kitabı oluşturulmuştur.

Tema	Kategori	Kod
	1. Kazak Türkçesini Öğrenme	1.1. Eğitim dili
		1.2. Ana dili
		1.3. Bireysel istek
		1.4. Atalara bağlılık
		1.5. Saygı
		1.6. Dile gösterilen ilgi
		1.7. Bölgesel farklılıklar
		1.8. Milli kimlik
		1.9. Sosyal medya etkisi
		2.1. Ana dili

<p style="text-align: center;">Kazak Türkçesini Öğrenme ve Kazak Türkçesini Kullanma</p>	<p style="text-align: center;">2.Kazak Türkçesini Kullanma</p>	2.2. Devlet dili
		2.3. Kişisel faktörler
		2.4. Bölgesel farklılıklar
		2.5. Toplumsal algı
		2.6. Üreten dil
		2.7. Yabancıların dile ilgisi
		2.8. İletişim kanalının dili
		2.9. Milli kimlik
		2.10. Nüfus oranları
		2.11. Kullanımda artış
		2.12. Saygı
		2.13. İki dil kullanımı (Kazak Türkçesi-Rusça)
		2.14. Çok dillilik

Tablo 4. Kazak Türkçesini Öğrenme ve Kullanma Teması Kod Kitabı

Görüşmelerden elde edilen veriler ile bireylerin Kazak Türkçesini öğrenme süreçlerinde etkili olan faktörler incelendiğinde bu konu üzerinde eğitim dilinin, ana dilinin, bireysel isteğin, atalara bağlılığın, saygının, dile gösterilen ilginin, bölgesel farklılıkların, milli kimliğin, sosyal medya etkisinin etkili olduğu görülmüştür. Bu kullanımlara yönelik görüş örnekleri ve örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K1, “... *Kazak dilini öğrenmek için yerler var. Genel olarak üniversitelerde, okullarda eğitim dili Kazak dilinde oluyor. ...*” (Eğitim dili).

Katılımcı, Kazak Türkçesiyle eğitim veren okulların ve kurumların varlığı nedeniyle bu dili öğrenmenin zor olmadığını ifade etmektedir. Bu durum eğitim dilinin dil öğrenim süreçleri üzerinde olumlu bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

K19, “...*Ancak bizim Rus sınırında yaşayan şehirlerimizde kendi ana dilini bilmeyen Kazaklar olduğunu biliyorum. Onlar evlerinde sadece Rusça konuşulduğu için ana dillerini öğrenememişler. Şimdi ana dillerinin kaybolmaya başladıklarını fark ettikleri için kendi ana dillerini öğrenmeye başladılar. Ana dillerini bilmemenin utanç verici olduğunu düşünüyorlar. Ben bu insanların ana dilini öğrenme çabalarını takdir ediyorum.*” (Ana dili).

Katılımcı, ana dili hassasiyetinin Kazaklar arasında gün geçtikçe güçlendiğini ve buna bağlı olarak Kazak dilini öğrenme oranında artış görüldüğünü ifade etmektedir. Bu ifade, Kazaklar arasında gelişen ana dili hassasiyetinin Kazak Türkçesinin öğrenilmesi ve yaygınlaşması üzerinde olumlu etkilere fırsat tanıdığını göstermektedir.

K23, “... İyi anlatıp, iyi öğretirlerse “Ben öğrenmek istiyorum, öğreneceğim.” diyen insanlar var. Sadece onlara motivasyon gerekiyor. Motivasyon derken onlara bir hediye vermekten söz etmiyorum, motivasyon derken öğrenmesi ona ne gibi fırsatlar sunacak, hayatını nasıl değiştirecek, devlet dilinin artmasında onun nasıl bir önemi olacak gibi şeylere odaklanması gerekiyor diye düşünüyorum. ...” (Bireysel istek).

Katılımcı, Kazakça öğrenmenin bireysel isteğe bağlı bir durum olduğunu, gerekli motivasyona sahip olan her bireyin Kazak Türkçesini öğrenebileceğini ifade etmektedir. Bu ifade, dil öğrenme süreçlerinde bireysel isteğin önemine ve motivasyon etkisine dikkat çekmektedir.

K22, “... Kazak dilinin kullanımı gün geçtikçe artıyor. Kazakların çoğu özüne dönmeye başladı. Atalarının sözlerine kulak veriyorlar, diye düşünüyorum. Bu nedenle çok şükür iyiye gidiyoruz. Şimdi örneğin Ural şehrinde çok az Rus okulu kaldı. Şu an kaç tane Rus okulu var bilmiyorum ama azaldı. Çünkü artık aileler çocuklarının atalarını tanımalarını ve Kazak dilini iyi bilmelerini istiyorlar. ...” (Atalara bağlılık)

Katılımcı, günümüzde Kazak halkının özlerine döndüklerini ve atalarına bağlılığın etkisiyle Kazakça öğrenen insan sayısının her geçen gün artmaya devam ettiğini ifade etmektedir. Bu ifade, atalara ve kültüre bağlılığın dil öğrenme süreçlerine olumlu katkılar sağladığını göstermektedir.

K24, “Kazaklar Kazakistan’da yaşayan herkese saygı duyarlar. Her ulusa saygı duyuyoruz ve Kazakistan’da Kazak diline ve Kazak vatandaşına saygı duyulmasını istiyoruz. Bu nedenle Kazakistan’da yaşayan ve ben Kazakistan vatandaşıyım diyen her insanın Kazak dilini öğrenmesi, bilmesi; Kazak kültürüne ve geleneklerine saygı göstermesi gerekiyor. ...” (Saygı).

Katılımcı, Kazakistan’da yaşayan Kazakların ve diğer milletlerin Kazak diline saygı duymasının ve bu dili öğrenmesinin gerekli olduğunu ifade etmektedir. Eğer bir ülkede yaşıyorsa o ülkenin dilinin öğrenilmesi, söz konusu ülkeye karşı bir minnet ve saygı göstergesi olarak yorumlanmaktadır.

K13, “... Kazakçaya ilgi şimdilerde çok iyi. Hatta başka milletlerden insanlar da ilgi göstermeye başladı. Kazakistan’da yaşayan Rusların da neredeyse yarısı Kazakça biliyor. Hem de güzel konuşuyorlar. Rusça eğitim almış Kazaklar da artık Rusça öğrenmeye başlıyorlar, sayıları artıyor. ...” (Dile gösterilen ilgi).

Katılımcı, günümüzde Kazak Türkçesine karşı hem Kazakların hem de diğer milletlerin ilgisinin arttığını ve buna bağlı olarak Kazak Türkçesi öğrenen kişi sayısının fa artış gösterdiğini ifade etmektedir. Kazak Türkçesine gösterilen ilgi artışının Kazak Türkçesini öğrenen kişi sayısının günden güne artmasını sağladığı görülmektedir.

K6, “Kazaklar, Kazakistan’da yaşayanlar kendi içinde ayrılıyor. Batı Kazakistan Atyrau, Mangıztav, Ural, Aktube’nin içinde olduğu; Güneyde olanlar Çimkent, Taraz bu yerlerde Kazalar doğuştan itibaren çocuklarıyla Kazakça konuşuyorlar. Evlerinde herkes Kazakça konuşuyor. Kazakça konuşmanın zor olduğu yerler var: Kostanay gibi metropol şehirlerde çoğu insan Rusça konuşuyor. Bu nedenle bizim yaşadığımız Atyrau’yu değerlendirecek olursak bizde Kazaklar Kazak dilini doğuştan biliyor, zorluğu yok, doğuştan biliyoruz. Bizde doğal. Karagan’da, Kostanav’da oralarda zorluklar var. İnsanlar Rusça konuşuyor. Ama son zamanlarda görüyoruz metropol şehirlerde yaşayan Kazakların da Kazak dilini öğrenmeye yönelik ilgileri artıyor. ...” (Bölgesel farklılıklar).

Katılımcı, Kazak Türkçesinin, Kazakistan’ın batı bölgesinde aileler tarafından çocukluktan itibaren öğretilen bir dil olmasına karşılık, Kostanay, Karaganda gibi şehirlerde ve metropol şehirlerinde Rusçaya kıyasla, daha nadir kullanılan bir dil olduğunu ifade etmektedir. Bu ifade, Kazak Türkçesinde yetkinlik ve Kazak Türkçesini öğrenmeye ilgi konusunda bölgesel farklılıkların varlığına dikkat çekmektedir.

K25, “... Şimdi Kazakların ana dilini öğrenme isteklerine gelecek olursak, ben gidişatı iyi görüyorum. Daha iyiye gitmesini ümit ediyorum. Bir insan kendi devletinde kendi ulusuyla yaşıyorsa dilini de bilmesi gerekiyor. ...” (Milli kimlik).

Katılımcı, Kazakların Kazak Türkçesini öğrenme isteğinin iyi seviye olduğunu, Kazakların devletlerine ve uluslarına bağlılık hissini neticesi olarak sürecin olumlu yönde gelişim göstereceğine inandığını ifade etmektedir. Bu görüş, Kazak Türkçesinin öğrenilmesi üzerinde milli kimlik algısının önemine dikkat çekmektedir.

K4, “... Günümüzde Kazak dili sosyal medyada, internette artmaya başladı ve Kazak dilini öğrenen insanlar artıyor. ...” (Sosyal medya etkisi)

Katılımcı, günümüzde sosyal medyanın etkisiyle Kazak Türkçesine ve Kazak Türkçesinin öğrenilmesine gösterilen ilginin attığını ifade etmektedir. Bu görüş, sosyal medyanın Kazak Türkçesinin değer kazanması ve öğrenilmesi konularında önemli katkılar sağladığına dikkat çekmektedir.

Görüşmelerden elde edilen veriler ile bireylerin Kazak Türkçesini kullanma süreçlerinde etkili olan faktörler incelendiğinde bu konu üzerinde ana dilinin, devlet dilinin, kişisel faktörlerin, bölgesel farklılıkların, toplumsal algının, üreten dilin,

yabancıların dile ilgisinin, iletişim kanalının dilinin, milli kimliğin, nüfus oranlarının, kullanımda artışın, saygının, iki dil (Kazak Türkçesi-Rusça) kullanımının, çok dilliliğin etkili olduğu görülmüştür. Bu kullanımlara yönelik görüş örnekleri ve örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K17, “Kazakça artmaya başlıyor. Biz bağımsızlığımızı alalı sanırım 33 yıl oldu. Son 10 yılda Kazak diline yöneliş artıyor gibi. Çünkü devletimizin dili sadece Kazak dili. Devletimizin dili Rus dili değil, sadece Kazak dilidir.” (Devlet dili).

Katılımcı, son 10 yıldır Kazak Türkçesinin kullanımının arttığını ve bu durumun Kazak Türkçesinin Kazakistan’ın devlet dili olması nedeniyle normal karşılanması gerektiğini ifade etmektedir. Bu görüş devlet dili hassasiyetinin dilin kullanımını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

K25, “...Ama benim için ilk sırada ana dilim gelir. Benim tek dilim var, o da Kazak dili. Bu nedenle bizde kullanılsa da ben iki dilli kavramını kabul etmiyorum. Devlet dilim, ana dilim Kazak dilidir. Halkın da benim de dilim Kazak dilidir, ben böyle kabul ediyorum. ...” (Ana dili).

Katılımcı, ana dilinin Kazak Türkçesi olmasına bağlı olarak kendisi için öncelikli olduğunu ve buna bağlı olarak Kazak Türkçesini kullandığını ifade etmektedir. Bu görüş ana dili hassasiyetinin dilin kullanımını olumlu yönde etkilediğini göstermektedir.

K4, “... Bizim Atyrau’da çok fark edilmeyebilir ama ben Almatı’da okudum. Sonra Astana’da okuyan arkadaşlarım var. O şehirlerde Rusça konuşmayı tercih ediyorlar. Çünkü Kazak dilini bilseler de Rusça konuşuyorlar. Çünkü Rusça konuşursan sen çok akıllı, bilgili görünüyorsun diye düşünüyorlar. Kazakça konuşan insanların köyden gelen köylü insanlar olduğunu düşünüyorlar. Onlar öyle düşünüyorlar. Bu nedenle onlar Kazak dilini tercih ediyorlar. ...” (Toplumsal algı).

Katılımcı metropol şehirlerde Rusça konuşmanın avantajlı görüldüğünü, Kazak Türkçesiyle konuşan insanların köylü ve eğitimsiz olarak nitelendirildiğini ifade etmektedir. Bunun yansıması olarak bu şehirlerdeki toplumsal algının Kazak Türkçesinin kullanımını olumsuz yönde etkilediğini ve Rusçanın kullanımını öncelikli hale getirdiğini belirtmektedir. Atyrau şehrindeki ise toplumsal algının Kazak Türkçesinin lehinde olduğu ve buna bağlı olarak bu bölgede Kazak Türkçesinin yaygın bir kullanıma sahip olduğu ifade edilmiştir. Bu görüş, dilin kullanımını üzerinde toplumsal algının belirleyici bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

K5, “... Şu taraftan bakarsak örneğin Batı’da Atyrau şehrinde çoğunlukla Kazakça konuşulur. Kazakça konuşan insanlar çok. Ama Kazakistan’ın kuzeyinde veya doğusunda Rus dili bilen adamlar çok, iki dilli olup Kazak dilini iyi bilmeyenler de var bu bölgelerde.” (Bölgesel farklılıklar).

Katılımcı, Kazakistan'ın Batı bölgesinde Kazak Türkçesinin yaygın olarak kullanıldığını, Kuzey ve Doğu bölgelerinde ise Rusçanın öncelikli olduğunu ifade etmektedir. Bu durum Kazak Türkçesinin kullanımı üzerinde bölgesel farklılıkların olduğunu göstermektedir.

K3, “Bence, ben okulu bitirdiğim zaman 2020’li yıllarda, 2021,-2022 yıllarının sonunda çoğunlukla fark ettiğim Rus dilinde konuşan insanlar çoktu. Günümüze internet kaynaklarına baktığımızda son zamanlarda Kazak diline ilgi duyan yabancı vatandaşlar çok ve çoğu yabancı günümüzde Kazakça konuşuyor. ...” (Yabancıların dile ilgisi).

Katılımcı, günümüzde internet kaynaklarının etkisiyle yabancı vatandaşların Kazak diline ilgisinin arttığını, yabancıların da Kazak konuşmaya başladığını ifade etmektedir. Bu görüş, yabancıların dile ilgi göstermesinin sonucu olarak Kazak Türkçesini konuşan kişi sayısının arttığını göstermektedir.

K11, “...Peki, ben kendim nasıl yapıyorum bunu söylemem gerekirse, ben konuşmaya Kazakça ile başlarım, eğer karşımdaki insan beni anlamazsa Rusça devam ederim. ...” (İletişim kanalının dili)

Katılımcı, dil kullanımı tercihi üzerinde iletişim kurduğu insanların etkili olduğunu ve karşısındaki kişiye bağlı olarak Kazak Türkçesiyle veya Rusça konuşabileceğini ifade etmektedir. Bu durum bireyin dil kullanımı üzerinde iletişim kanalının dilinin etkili olduğuna dikkat çekmektedir.

K6, “... Söylemem gerekirse Kazaklar düşünüyor, anlıyor. İnsanlar tarihi okuyor. İnsanlar Kazak edebiyatını okuyor. Kazak şarkılarını görüyor. Kazakça güzel şarkılar çıkıyor. Sinemada yeni, güzel filimler çıkıyor. ...” (Üreten dil).

Katılımcı, Kazak Türkçesinin günümüzde üreten bir dil olduğunu ve buna bağlı olarak Kazak Türkçesinin kullanım oranının arttığını ifade etmektedir. Üreten bir dilin yol olmayacağı, gelişim ve ilerleme göstereceği bilinen bir gerçektir. Bu nedenle Kazak Türkçesinin kullanımının artışı üzerinde edebiyatın, sinemanın, müziğin üretiminin önemli bir etkiye sahip olduğu görülmektedir.

K16, “Batı bölgesine bakacak olursak, Batı bölgesinde kullanılma sıklığı çok yüksek. Çünkü Kazak dili bu bölgede çok yaygın, Kuzeyde veya büyük şehirlerde kullanılma sıklığı %50 oranında. Batı bölgesinde %80-%90 oranında olduğunu düşünüyorum, böyle söyleyebilirim.” (Nüfus oranları).

Katılımcı, Kazak Türkçesinin kullanım oranı üzerinde bölgede nüfus oranlarının etkili olduğunu ifade etmektedir. Kazak nüfus oranının yüksek olduğu Batı bölgesinde

Kazak Türkçesinin kullanım oranının da yüksek olduğu belirtilmiştir. Bu görüş, dil kullanımını üzerinde nüfus oranlarının etkisine dikkat çekmektedir.

K24, “... Ama şimdi ülkemizde yaşayan insanların %83’ü Kazaklar, geriye kalanlar ise farklı ülkelerin vatandaşlarıdır. Bu nedenle, Kazak dilini kullanan insanların sayısı her koşulda daha çok olmalı. Kazakistan’da yaşayan bir Kazak ilk olarak kendi diline saygı göstermeli ve kendi dilini iyi bilmelidir. Kazak dilinde eğitim alması gerekir, iş ortamlarında Kazak dilini kullanması gerekir. ...” (Saygı).

Katılımcı, Kazakistan’da Kazak nüfusun yüksek olduğunu ve buna bağlı olarak Kazakların kendi dillerine saygı duymaları durumunda Kazak Türkçesinin kullanımının olumlu yönde ilerleyebileceğini ifade etmektedir. Bu görüş, Kazakların kendi dillerine saygı duymalarının Kazak Türkçesinin gelişimini ve kullanımın artışı olumlu yönde etkileyebileceğini vurgulamaktadır.

K23, “Kazak dilini kullanmaları gerekiyor. Çünkü Kazak dili Kazakistan devletinin dilidir. Kendileri Kazak olduğundan, Kazakistan cumhuriyetinde yaşadıklarından öncelikli olarak ilk sırada Kazak dilini kullanmaları gerekiyor. Bir oran verecek olursam %80 Kazak dilinde konuşuyor geriye kalan %20’si de başka dilde konuşsa dahi ana dilini biliyor.” (Milli kimlik).

Katılımcı, Kazakların Kazak olduklarının bilincinde olmalarının ve Kazak Türkçesini kullanmalarının önemli bir konu olduğunu ifade etmektedir. Bu görüş, milli kimlik algısının dilin kullanımı üzerinde önemli bir etken olduğuna dikkat çekmektedir.

K12, “Hangi dili kullandığını her insanın kendisi bilir diye düşünüyorum. Şimdi benim kendi ailemin hepsi Kazakçayı kullanıyor. Çevrem de arkadaşlarım da sadece Kazak dilini kullanıp Kazakça işlerde çalışıyorlar. Diğerlerinin bakış açısı nasıl olursa onlar da o dili kullanır, biz hiç kimseyi hor görmüyoruz.” (Kişisel faktörler).

Katılımcı, dil kullanımını üzerinde kişisel faktörlerin etkili olduğunu ifade etmektedir. Kişinin yakın çevresinin, ailesinin ve dile yönelik bireysel algısının dil tercihi üzerinde etkili olduğunu belirtmektedir. Bu görüş, kişisel faktörlerin dil kullanımını üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

K19, “Bizim için iki dili de kullanmak çok normal. Kim hangi dili tercih ederse. İki dilde konuşan insanlar için mi soruyorsunuz? Ama bu bizim için çok normal. İki dil de bizim için kolay, biz iki dili de kullanıyoruz. ...” (İki dil kullanımı).

Katılımcı, iki dil arasında tek bir dil kullanımını tercih etmek zorunda hissetmediğini Kazak Türkçesini ve Rusçayı benzer oranlarda kullandığını ve bunun olağan bir durum olduğunu ifade etmektedir. Bu görüş Kazakistan’da bazı bireyler tarafından iki dil kullanımının normal karşılanan bir durum olduğunu göstermektedir

K21, “Çok dilli ve iki dili iyi seviyede bilen insanlar Kazakçadan Rusçaya Rusçadan Kazakçaya geçiş yapabiliyorlar. Zorlukları yok. Yani Kazakça kullanma sıklığı bence iyi.” (Çok dillilik).

Katılımcı, Kazakların genel olarak çok dilli olduklarını ve diller arasında geçiş yapmanın Kazaklar için bir sorun olarak görülmediğini ifade etmektedir. Bu görüş, Kazakistan’da çok dilliliğin kabul gören ve yargılanmayan bir durum olduğunu göstermektedir.

Kültür bağı ile ilgili bulguları incelediğimizde, Rus kültürüne yakınlığı ve Kazak kültürüne yakınlığı etkileyen faktörlerin farklılık gösterdiği görülmüştür. Bu kategorilere bağlı kodlar tespit edilerek aşağıda yer olan kod kitabı oluşturulmuştur.

Tema	Kategori	Kod
Kültür Bağı	1. Rus kültürüne yakınlık	1.1. Ebeveynler
		1.2. Yeni nesil
		1.3. Sovyet yönetimi döneminin etkileri
		1.4. Kutlamalar
		1.5. Saygı
		1.6. Bölgesel farklılıklar
		1.7. Kültür alışverişi
		1.8. Toplumsal etkisinin değişimi
		1.9. Dil yeterliliği
		1.10. Okul tercihi
	2. Kazak kültürüne yakınlık	2.1. Milli kimlik
		2.2. Okul tercihi
		2.3. Aile eğitimi
		2.4. Bölgesel farklılıklar
		2.5. Gelenek ve göreneklere bağlılık
		2.6. Geleneksel giyim

		2.7. Düğünler ve bayramlar
		2.8. Memleket bağı
		2.9. Kültür alışverişi

Tablo 5. Kültür Bağı Teması Kod Kitabı

Görüşmelerden elde edilen veriler ile bireylerin Rus kültürüne yakın olmalarında etkili olan faktörler incelendiğinde bu konu üzerinde ebeveynlerin, yeni neslin, Sovyet yönetimi döneminin etkilerinin, kutlamaların, saygının, bölgesel farklılıkların, kültür alışverişinin, toplumsal etkisinin değişiminin, dil yeterliliğinin, okul tercihinin etkili olduğu görülmüştür. Bu kullanımlara yönelik görüş örnekleri ve örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K1, “Toplumumuzda iki kültüre de olumlu bakan insanlar olabilir. İki kültür de var, bu büyükler ve günümüzdeki gençler için farklı. Büyüklerimizin çoğu Sovyet zamanında yaşadıkları için onların Rus kültürüne yakın olmaları mümkün. Rus diline ait mesajları kullanmaya devam ediyor olabilirler. Ama günümüzde gençlerin tarafından bakarsak Kazak dilini kullanma oranı yüksek, kendileri için önemli olan bilgileri Kazak dili aracılığıyla öğreniyorlar. Kazak dilinde okuyorlar, çoğu zaman Kazak dilini kullanıyorlar. ...” (Ebeveyn /Yeni nesil).

Katılımcı, toplum içerisinde kültürel yakınlığın ebeveynler ve yeni nesil için farklılık gösterdiğini ifade etmektedir. Sovyet yönetimi dönemini deneyimlemiş olan bugünün ebeveynlerinin Rus kültürüne yakın bir tutum sergilerken yeni neslin ise Kazak kültürüne daha yakın bir profil sergiledikleri belirtilmektedir. Bu durum Sovyet yönetiminin etkilerinin günümüzde ebeveynler üzerinde etkisini devam ettirirken yeni nesil üzerinde herhangi bir etkiye sahip olmadığını göstermektedir. Sonuç olarak, kültürel yakınlığın ebeveynler ve yeni nesil için farklı olduğu bilgisine ulaşılmaktadır.

K24, “Kazakistan’da eskiden ve şimdi Kazak halkının özü üç şekilde görülür. İlk gruptakiler saf Kazak dilinde konuşan, Kazak kültürüne bağlı olan Kazaklardır. Orta gruptakiler Sovyet hükümetinden kalan veya başka sebeplerle ne Kazakçayı iyi seviyede konuşuyorlar ne de Rus dilini iyi konuşuyorlar, iki dili de orta seviyede konuşuyorlar. Son gruptakiler ise Rus medeniyetine ve Rus diline yakınlar, onlar Kazak dilini anlamıyorlar. ...” (Sovyet hükümetinin etkileri).

Katılımcı, toplum içerisinde kültürel yakınlığın üç farklı profilde kendini gösterdiğini ifade etmektedir: Kazak kültürüne yakın olanlar, Sovyet yönetiminin etkilerini sürdürmeye devam edenler, Rus kültürüne yakın olanlar. Sovyet yönetimi dönemini deneyimleyen ve o dönemin etkilerini sürdüren bireylerin ne Kazak kültürüne ne de Rus kültürüne yakın olamadıklarını iki kültür arasında sıkıştıklarını belirtmektedir. Bu görüş, Sovyet yönetiminin etkilerinin kültürel yakınlık algısı üzerinde etkili olduğunu göstermektedir.

K3, “Yeni yıl var biliyorsunuz. Bu Rusların en sevdiği tatil ve zamandır. Kazaklar da bu kutlamaları seviyor. ...” (Kutlamalar).

Katılımcı, Rus kültürüne ait olan yeni yıl gibi kutlamaların Kazaklar tarafından da sevildiğini ifade etmektedir. Bu ifade, Kazakların Rusların kültürünün bir parçası olan bazı kutlamaları benimsedikleri ve yakın hissettikleri görülmektedir.

K4, “... Bizde, Kazaklarda, Rus kültüründe yaşayan yok. Sadece Rus kültürüne saygı duyuyorlar.” (Saygı).

Katılımcı, Hiçbir Kazak vatandaşın Rus kültürüne yakın olmadığını ama Rusların kültürüne saygı duyduklarını ifade etmektedir. Bu durum, saygı faktörünün kültürel yakınlık algısı üzerindeki etkisini göstermektedir.

K5, “Kuzey Kazakistan’a Rus kültürü yakın, diğer bölgelere Kazak kültürü yakın. ...” (Bölgesel farklılıklar).

Katılımcı, Kuzey Kazakistan’da Rus kültürü baskınken Kazakistan’ın diğer bölgelerinin Kazak kültürüne yakın olduğunu ifade etmektedir. Bu bilgi, kültürel yakınlık algısı üzerinde bölgesel farklılıkların etkili olduğuna dikkat çekmektedir.

K17, “Bu konuda biz Rus ve Kazak diye ayırım yapmıyoruz. Çünkü bizler 2 asır Rusların egemenliğinde olduk. Bu nedenle bizler Ruslarla kültürlerimizi paylaştık. Rusların yemeklerinin çoğunu yiyoruz. Domuz etini yemiyoruz ama kalan yemeklerin hepsini çocukluğumuzdan beri yiyoruz. Rusların kültürü, Rusların gelenekleri bizim yaşantımızda var. ...” (Kültür alışverişi).

Katılımcı, Rus ve Kazak kültürüne yakınlık konusunda kesin bir ayırım yapmanın mümkün olmadığını, Kazak ve Rus halkının uzun yıllar bir arada yaşamasının kültürel alışverişine neden olduğunu ve buna bağlı olarak iki kültür arasında etkileşimin ve yakınlıkların bulunduğunu ifade etmektedir. Bu ifade, kültürel yakınlık algısı üzerinde kültür alışverişinin etkisini vurgulamaktadır.

K10, “Son 5-6 yılda trendlere bağlı olarak Rus dilli de olsa Kazak dilli de olsa Kazakların tamamı Kazak’ın eğitimi, Kazak’ın kültürü, Kazak’ın geleneklerindeki detayları hayatlarına dahil etmek istiyorlar. Örneğin giyimde,

evlilikte, başka ne var, Kazaklarda düğün çok olur, düğünlerde, bunun gibi geleneklerde Kazak kültürünün çoğunu sürdürüyorlar. ...” (Toplumsal etkisinin değişimi).

Katılımcı, son 5-6 yıldır Kazakların dillerine, gelenek ve göreneklerine, geleneksel giyimlerine, düğün adetlerine, genel anlamda özlerine yöneldiklerini ifade etmektedir. Bu bilgi, Kazakların genel olarak Kazak kültürüne yakın olduğu görüşünü güçlendirmektedir.

K23, “Çocukluktan itibaren yetiştirildikleri ilk dile bağlı, diye düşünüyorum. Kültürün dille öğrenildiğini göz önünde bulunduracak olursak farklı dilleri öğrendiklerinde kültür tanımları, algıları bu yönde gelişir. Buna bağlı olarak Kazakistan’da şimdi dille birlikte karışık tanımlar ortaya çıkıyor. Üçer bölecek olursak; Kazak kültürüne yakın olanlar, Rus kültürüne yakın olanlar, iki kültürü de bir arada yaşayanlar. Bunların içinde en büyük oran, son gruba ait diye düşünüyorum. ...” (Dil yeterliliği).

Katılımcı, bireyin kültürel yakınlık algısı üzerinde dil yeterliliğinin etkili olduğunu ifade etmektedir. Kültürün dille öğrenildiği göz önünde bulundurulduğunda kültürel algının da dilin etkisiyle geliştirildiği gerçeğini vurgulamaktadır. Bu yaklaşım, kültürel yakınlık algısı üzerinde dil yeterliliğinin etkisine dikkat çekmektedir.

K2, “Doğrusunu söylemek gerekirse ben de kendimi Rus kültürüne yakın görüyorum. Çünkü ben de Ruslara yakın yetiştirildim, Rus ilkokulunda okudum. ...” (Okul tercihi).

Katılımcı, Rus okullarında eğitim almasının ve Rus kültürüne yakın yetiştirilmesinin etkisiyle kendisini Rus kültürüne yakın hissettiğini ifade etmektedir. Bu durum kültürel yakınlık algısının gelişimi üzerinde bireylerin okul tercihinin önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

Görüşmelerden elde edilen veriler ile bireylerin Kazak kültürüne yakın olmalarında etkili olan faktörler incelendiğinde bu konu üzerinde milli kimliğin, okul tercihinin, aile eğitimin, bölgesel farklılıkların, gelenek ve göreneklere bağlılığın, geleneksel giyimin, düğünler ve bayramların, memleket bağının, kültür alışverişinin etkili olduğu görülmüştür. Bu kullanımlara yönelik görüş örnekleri ve örneklerin analizleri aşağıda sunulmuştur:

K6, “Ben Kazak kültürüne yakınım. Çünkü ben Kazak’ım. Rus kültürüne karşı bir hissim yok. Ama başka bir ırkın kültürüne ihtiyacım yok, ben kendi kültürümü tercih ediyorum. Kazakların kültürü bizimdir, kültürümüze sahip çıkıyoruz.” (Milli kimlik).

Katılımcı, Kazak olduğu için kendini Kazak kültürüne yakın hissettiğini başka bir kültüre ihtiyaç duymadığını ifade etmektedir. Bu ifade, milli kimlik algısının bireyin kültür algısı üzerinde önemli bir etkiye sahip olduğunu göstermektedir.

K21, “Kazak kültürüne yakınım. Ben Kazak okulunda eğitim aldığım, Kazak ailesinde yetiştirildiğim için ve ailemin bana öğrettiklerinin etkisi diye düşünüyorum. ...” (Oku tercihi).

Katılımcı, Kazak okulunda eğitim almasının sunduğu katkılarla kendisini Kazak kültürüne yakın hissettiğini ifade etmektedir. Bu görüş, bireyin kültür algısı üzerinde okul tercihinin etkisine dikkat çekmektedir.

K7, “Elbette Kazak kültürüne. Çünkü bizim geleneklerimiz, adetlerimiz, büyüklerimizden aldığımız terbiye, bizden sonrakilere öğrettiklerimiz de bizim atalarımızdan günümüze kadar gelmiş değerlerimize bağlılığımdan, ben kendi dilimde, kendi ülkemde, kendi kültürümde çok iyi hissediyorum....” (Aile eğitimi).

Katılımcı, atalarından miras aldıkları gelenek göreneklerin ve ailelerinden aldıkları eğitimlerin etkisiyle kendilerini Kazak kültürüne yakın hissettikleri ifade etmektedir. Bu yaklaşım, bireyin kültürel yakınlık algısı üzerinde aile eğitimin etkisini vurgulamaktadır.

K22, “... Ben safkan Kazak bir ailede büyüdüm, köyde yetiştim. Benim şehirde yetişen arkadaşlarımın psikolojisi ise daha farklı. Şehirde büyüyen, Rus okullarında yetişen insanlar Kazak kültürüne yakın olsalar da Rus kültürüne de çok uzak değiller. Bizim kadar kültüre bağlı değiller. ...” (Bölgesel farklılıklar).

Katılımcı, köyde büyüyen Kazakların Kazak kültürüne, şehirde büyüyen Kazakların ise Rus kültürüne yakın olduklarını ifade etmektedir. Bu bilgi, bireylerin kültürel yakınlık algıları üzerinde bölgesel farklılıkların etkisine dikkat çekmektedir.

K10, “... Örneğin giyimde, evlilikte, başka ne var, Kazaklarda düğün çok olur, düğünlerde, bunun gibi geleneklerde Kazak kültürünün çoğunu sürdürüyorlar. ...” (Gelenek ve göreneklere bağlılık).

Katılımcı, Kazakların evlilik ve düğünlere ait gelenekler başta olmak üzere Kazak kültürünü koruduklarını ve sürdürdüklerini ifade etmektedir. Bu bilgi Kazakların büyük oranda Kazak kültürüne yakın olduklarını kanıtlar niteliktedir.

K11, “... Kültür hakkında konuşmam gerekirse Kazakların geleneksel elbiselerini giyiyoruz, takılarını takıyoruz. Bunun gibi geleneklerimiz devam ediyor. ...” (Geleneksel giyim).

Katılımcı, Kazakların geleneksel giyim tarzlarını sürdürdüklerini ve geleneklerini koruduklarını ifade etmektedir. Bu bilgi Kazakların Kazak kültürüne yakın olduklarının önemli göstergelerinden biridir.

K25, “ ...Tabi 32 yılda özlerine döndüler, eskiden bu kadar iyi durumda değildik. Kazakistan’da toyları görüyoruz, doğum geleneklerini görüyoruz, bayramlarımızı görüyoruz, hepsinde Kazakların gelenek ve görenekleri hakim ...” (Düğünler ve bayramlar).

Katılımcı, Kazakların bayramlar ve düğünlerle ilgili gelenek ve göreneklerini koruduklarını ve sürdürdüklerini ifade etmektedir. Kazakların düğünlerinde ve bayramlarında Kazak geleneklerini ön planda tutmaları onların Kazak kültürüne yakınlığını vurgulayan önemli göstergeler arasında yer almaktadır.

K17, “... Ama bizde Kazakların gelenekleri de devam ediyor. Çünkü Ruslardan etkilenmiş olsak da Kazak kültürü bizde daha baskın. Bu nedenle nasıl bakarsak bakalım bizler hala Kazakistan devletinde doğduğumuzdan kendi geleneklerimizi unutmadık. Geleneklerimiz devam ediyor.” (Memleket bağı).

Katılımcı, Kazakistan devletinde doğup büyüdüğü için Kazak kültürüne yakın olduklarını ifade etmektedir. Bu yaklaşım, bireylerin kültürel yakınlık algıları üzerinde memleket bağının etkisine dikkat çekmektedir.

K20, “Bence karşılıklı kültür alışverişi yaşadığımız zamanlar olsa da biz kendi kültürümüze kıymet veriyoruz. Kendi geleneklerimize bağlıyız. Çoğu zaman Ruslarla bir arada olsak da bayramlarımızda ve birbirimize misafir olduğumuz zamanlarda, aynı sofrayı paylaştığımız anlarda, yani bir aradayken Rusça konuşuyoruz.” (Kültür alışverişi).

Katılımcı, Ruslar ile Kazaklar arasında kısmen kültür alışverişi yaşanmış olsa da Kazakların Kazak kültürüne yakın olduklarını ifade etmektedirler. Bu yaklaşım iki kültür arasında kültür alışverişi olduğunu doğrulamakla birlikte bu etkileşime rağmen Kazakların kendini Kazak kültürüne yakın hissettikleri bilgisini de vurgulamaktadır.

Elde edilen tüm bulgular değerlendirildiğinde, Kazak dilinin aile ve sosyal ilişkilerle kurulan iletişim ve yazışmalarda öncelikli dil; Rus dilinin ise, iş ortamı, ofis çalışmaları, resmi evraklar ve devlet yazışmalarında öncelikli dil olarak kullanıldığı saptanmıştır. Müzik seçimlerinde milli duyguların ve kültürel yakınlığın etkisiyle Kazakça şarkılar daha çok tercih edilirken, kitaplar ve teknolojik programlar söz konusu olduğunda Rus dili tercih edilmektedir ve bunun nedeni olarak literatürün Rus dilinde gelişmiş olması ve Kazakça çevirilerin anlaşılır olmaması gösterilmektedir. Kazak dili ve Kazak kültürü derslerine eğitim programlarında yer verildiği ancak ders saatlerinin ve

içeriklerinin geliştirilmesine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. Katılımcıların Kazakça ve Rusça dil seviyelerinde genel olarak büyük farklılıklar olmadığı tespit edilmiştir. Bununla birlikte, Kazak nüfusun daha yoğun olduğu Batı Kazakistan, Güney Kazakistan bölgelerinde ve köy yerleşim yerlerinde Kazak dili daha çok kullanıldığı ve Kazakça dil yeterliliğinin bu bölgelerde daha yüksek olduğu; Rus nüfusun yoğun olduğu Kuzey Kazakistan, Doğu Kazakistan ve büyük şehirlerde Rus dilinin daha çok kullanıldığı ve Kazakça dil yeterliliğinin bu bölgelerde daha düşük olduğu saptanmıştır. Kazak dilini öğrenme isteğinin yüksek olduğu, halkın Kazak dilini öğrenme isteğinin özellikle son 5-10 yılda ciddi bir artış gösterdiği saptanmıştır. Bu bilgilerle Kazak dilinin unutulmuş ve kullanılmayan bir dil olmadığı, ancak literatür ve çeviri çalışmalarının, resmi yazışmaların ve evrakların, eğitim programı içeriklerinin Kazak dili lehinde geliştirilmesi gerektiği anlaşılmıştır.

Sonuç olarak, Kazak dilinin bazı alanlarda geliştirilmesine ve yaygınlaştırılmasına ihtiyaç duyulduğu açıktır, ancak özellikle son 5-10 yıldır Kazak dilinin öğrenilen, geliştirilen ve yaygınlaşan bir dil olduğu da görülmektedir. Bu araştırma bize, Kazak dilinin ölüm tehlikesinde olmadığını aksine Kazakistan Cumhuriyeti'nde uygulanan dil politikalarının sonuç verdiğini, günümüzde Kazak dilinin gelişen, yaygınlaşan ve üreten bir dil olduğunu göstermektedir.

Kazak dilinin kullanım alanlarının geliştirilmesi ve mevcut dil sorunların çözümüne yönelik öneriler şu şekildedir:

- Okulların Kazak dili ve Kazak kültürü derslerinin mevcut durumu yeterli görülmemektedir. Bu derslerin saatleri arttırılmalı ve programların içerikleri daha kapsamlı olacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.
- Birçok kitabın Kazak diline çevirisinin olmaması veya olsa da çevirilerin başarılı olmaması nedeniyle insanlar Rusça çevirileri okumak zorunda kaldıklarını ifade etmişlerdir. Bu sorununun çözümüne yönelik Kazak dili ve edebiyatı ile Kazak dili tercümanlığı lisans ve yüksek lisans eğitimlerinin program içerikleri

geliştirilmeli, bu bölümlerin nitelikli Kazak dili uzmanları yetiştirmesine özen gösterilmelidir.

- Kazak dilinde literatür çalışmalarını geliştirmeye ve Kazakça yayın sayısını arttırmaya yönelik bilim insanları tarafından projeler düzenlenmeli, düzenlenen projeler devlet desteğiyle yürütülmelidir.
- İş ve ofis ortamlarında, resmi yazışmaların ve resmi evrakların içeriklerinin genel olarak Rus düzenlendiği tespit edilmiştir. Kazak dilinin kullanımının bu alanlarda oldukça dar olduğu saptanmış ve Kazakçanın kullanımına yönelik zorluklar arasında değerlendirilmiştir. Bu zorlukların ortadan kaldırılmasına yönelik resmi yazışmaların ve evrakların Kazak dilinde düzenlenmesi amacıyla resmi ifadelerin Kazak literatürüne kazandırılmasına yönelik dilbilim çalışmaları yapılmamıştır.
- Yapılan araştırmada ülke içindeki bölgesel farklılıkların insanların dil tercihlerinde ve dili kullanım oranlarında etkili olduğunun tespit edilmesi üzerine milletlerin bölgesel nüfus dağılımlarındaki dengesizlik uygun nüfus politikaları ve reform çalışmaları ile düzenlenmelidir.

Yapılan bu araştırma, daha sonra yapılacak olan toplum-dilbilim çalışmalarında kaynak olarak kullanılabilir ve araştırmanın planlanması konusunda yol gösterici olabilecek niteliktedir. Kazakistan'da Kazak dilinin günümüzdeki toplumsal konumuna yönelik durumunun detaylı olarak incelenmiş olması açısından, bu coğrafyaya ilgili araştırmacılar için açık ve anlaşılır bir kaynak özelliği göstermektedir. Çalışmada yer alan katılımcıların sadece Atyrau ve Ural şehirlerinde yaşayan insanlar arasından seçilmiş olması bir sınırlılık olarak değerlendirilmektedir. Çünkü bu şehirler, Kazakistan'ın Batı bölgesinde, yani Kazak nüfusun çoğunlukta olduğu bölgede yer alan şehirler arasındadır. Katılımcılarımızın da görüşme esnasında zaman zaman üzerinde durdukları üzere Kazakistan'ın Batı ve Güney bölgelerinde Kazak nüfusun yoğun olduğu şehirler yer almaktayken Kuzey ve Doğu bölgelerinde ise, Rus şehirlerine yakınlıklarının da etkisiyle diğer bölgelere kıyasla Rus nüfusun daha yoğun olduğu şehirler yer almaktadır. Daha sonra Kazakistan'da Kazak dilinin toplumsal konumuna veya nüfus politikalarına yönelik

yapılacak benzer araştırmalarla bu sınırlılık açılabilir, Kazakistan'ın farklı bölgelerinden katılımcılar dahil edilerek konu hakkındaki bilgiler arttırılabilir ve geliştirilebilir.

KAYNAKÇA

- Al-Farabi Atındaki Kazak Öltük Üniversitesi. (2008, 11 21). *Kazakistan respublikasının til turalı zani*. <https://www.kaznu.kz/kz/1969/page> adresinden alındı
- Adilet. (1998, 10 5). *Tilderdi koldanu men damitudın memlekettik bagdarlaması turalı*. Adilet: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/U980004106_ adresinden alındı
- Adilet. (2000, 12 1). *Kazakistan respublikası prezidentinin "Tilderdi koldanu men damitudın 2001-2010 jildarga arnalğan memlekettik bagdarlaması turalı" jarlıgının jobası turalı*. Adilet: https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P000001793_ adresinden alındı
- Adilet. (2010, 10 29). *"Kazakistan respublikasında tilderdi damitu men koldanudın 2011-2020 jildarga arnalğan memlekettik bagdarlaması turalı" Kazakistan respublikasının prezidenti jarlıgının jobası turalı*. Adilet: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1000001128> adresinden alındı
- Adilet. (2019, 12 31). *Kazakistan respublikasının til sayasatın iske asırudın 2020-2025 jildarga arnalğan memlekettik bagdarlamasın bekitu turalı*. Adilet: <https://adilet.zan.kz/kaz/docs/P1900001045> adresinden alındı
- Adilhanızı, D. S. (2015). Kazak Türklerinin Tarihi ve Kazakistan. *Journal of Institute of Economic Development and Social Researches*, 1(1), s. 24-30.
- Akbolat, D. Y. (2015). *Memlekettik tildi damitu salasındağı Kazakistan respublikasının sayasatı*. Almatı, Kazakistan: Al-Farabi Atındaki Kazak Öltük Üniversitesi.
- Akın, B. (2018). Kültürel bellek ve müzik. *Konservatuvar Dergisi*, s. 101-117.
- Amirhanov, M. B. (2017). *Kazakistan tarihi men madeniyeti*. Almatı, Kazakistan: Al-Farabi Atındaki Kazak Öltük Üniversitesi.
- Anbarlı Bozatay, Ş., & Şahnagil, S. (2020). Kırgızistan ve Kazakistan'da bağımsızlık sonrası değışen siyasal sistemin doğası ve kamu yönetimi reform süreçleri. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 8(24), s. 338-367.
- Atık, A., & Bilginer Erdoğan, Ş. (2014, 01). Toplumsal bellek ve medya. *Atatürk İletişim Dergisi*(6), s. 1-16.
- Bazilhan, N. (2014). Kazakistan'da bulunan Göktürk yazıtları hakkında. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi(Teke)*, 3(2), s. 1-12.
- Bican, G. (2017). İki dilliliğın tanımlanması: kuramsal tartışmalar ve güncel yaklaşımlar. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 5(2), s. 353-366.

- Buyenbay, K. (2023, 4 14). *Alemde kańsa adam Kazak tilinde syleydi? Ethnologue malimeti.* Informburo: <https://informburo.kz/kaz/newskaz/alemde-qansa-adam-qazaq-tilinde-soileidi-ethnologue-malimeti> adresinden alındı
- elik Dinçer, A., Sözeri, F., & Aydın, . (2019). okdillilik ve dil politikaları: genel çizgileriyle dünyada ve Sovyet Birliği'nde dil politikaları. *Madde, Diyalektik ve Toplum*, 2(1).
- Cinkara, A. (2019). Uygurlar ve İpek yolu. *Asya Araştırmaları Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2).
- okluk, . (2011). Nitel bir görüşme yöntemi: odak grup görüşmesi. *Kuramsal Eğitimbilim*, 4(1), s. 95-107.
- Demirci, H. (2020). İlk dönem Kazakistan Cumhuriyeti'nde milliyetçilik ve milli kimlik(1991-2019). *Kahramanmaraş Sütçü Imam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(1), s. 321-342.
- Durmuş, İ. (2001). Kazakistan'da Sakalar. *Asya Araştırmaları Dergisi*, 3(2), s. 185-196.
- Gökdağ, B. A. (2013). Kazakistan'da dil uygulamaları. *Yeni Türkiye*(53), s. 1-17.
- Güçhan, G. (1993). Sinema-toplum ilişkileri. *Kurgu Dergisi*(12), s. 51-71.
- Hasanoğlu, İ. (2015). Homo sovieticus: SSCB'de sovyet halkı inşası abaları. *Turkish Studies*, 10(1), s. 311-340.
- Hizmetli, S. (2011). Kazak ulusu ve Kazak tarihi üzerine: dn ve bugünü. *İstem*, 9(17), s. 23-43.
- İnan, K., & Demir, N. (2020, Aralık). Kazakistan'da yaşayan iki dilli Ahıska Türklerinin dil seçimlerinin incelenmesi. *SUTAD*(50), s. 165-191.
- Kabadayı, O. (2018). Kazakistan'ın yeni latin alfabesine geçiş süreci üzerine bir değerlendirme. *Yeni Türkiye*(99).
- Kalşabayeva, B. K. (2010). Orta Asya Kazak diasporasının vatana dönüşü ve uyum meseleleri. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(3), s. 26-34.
- Kan, G. B., & şayahmetov, N. U. (2007). *Kazakistan tarihi*. Almatı: Almatıkitap Yayınları.
- Kaplankıran, İ. (2016, Aralık). Kazakistan cumhuriyetinde eğitim sisteminin tarihi sehri ve günümüzdeki yapısı. *Ana Dili Eğitim Dergisi*, 5(1), s. 31-47.
- Kar, A. (2016). İpek Yolu'nda Türkler. *Türk&İslam Dünyası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(7).
- Karabulut, F. (2004). Dil lm sürecinde Kazak Türkçesinin durumu. *Sosyal Bilimler*, 2(1), s. 67-87.
- Karaca, . (2022). Tarihin iz dokunduğu güzergah:İpek Yolu. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Tarih Bölümü Tarih Araştırmaları Dergisi*, 41(71), s. 154-173.

- Karaca, O. S. (2010, Bahar). Kazak Türkçesinde sözdizimi düzeyinde Rusça etkisi. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(2), s. 4.
- Karacagil, K. (2014). Kazakistan'ın bağımsızlığının ayak sesleri: Almatı olayları(1986). *Journal of History Studies*, 6(1), s. 101-114.
- Karajan, K. S., Abikenova, K. E., & Smagulov, S. (2013). *Tauyelsiz Kazakistan tarihi*. Almatı, Kazakistan: Al-Farabi Atındağı Kazak Ulttık Universiteti.
- Karakale, F. (2014). Rusça'nın Orta Asya Cumhuriyetlerindeki rolünün devamı üzerine. *International Journal of Russian Studies*, 3(2).
- Kassymbay, A. (2016). Kazakistan'da ulus-devlet sürecinde dil politikası. *Yüksek Lisans Tezi*. Kazakistan Respublikası Strategiyalık Josparlau jane reformalar agenttigi ulttık statictika burası. (2022). *Kıskaçşa korıtındılar 2021 jılı Kazakistan Respublikası halkının ulttık sanagının korıtındıları*. Qazstat: <https://stat.gov.kz/national/2021/> adresinden alındı
- Kazakistan Respublikasının Prezitentinin Resmi Saytı. (2024). *Memleket bassısı Kasım Comart Tokayevtin Kazakistan halkı asambleyasının "Adiletli Kazakistan: birlik, toraktılık, damu" attı XXXII sessiyasında söylegen sözi*. Қазақстан Республикасы: <https://akorda.kz/kz/memleket-basshysy-kasym-zhomart-tokaevty-n-kazakistan-halky-assambleyasynyn-adiletli-kazakistan-birlik-turaktylyk-damu-atty-hhhii-sessiyasynda-soylegen-sozi-2731938> adresinden alındı
- Kınacı, C. (2010, Sonbahar). Sovyetlerden günümüze Kazakistan'da Kazak dilinde eğitim politikaları. *International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 5(4), s. 6.
- Kojabayevna, B. R. (2019). Kültürlerarası iletişim: Kazakistan'da çok dillilik sorunları. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 6(7), s. 317-321.
- Kök , A. (2014, Mart). Kazak Türkçesinin korunması siyaseti: ağartuşı, sakşı. *Modern Türklük Araştırmaları Dergisi*, 11(1), s. 77-102.
- Kraus, P. A. (2023, Aralık). The multilingual city. *Nordic Journal Migration Research*, 1(1), s. 25-36.
- Küderinova, K. B. (2013). *Kazak jazuının tarihi men teoryası*. Almatı, Kazakistan: Eltanım Yayınları.
- Kymlicka, W., & Öztürk, F. (2013). Çok kültürlülük: başarı, başarısızlık ve gelecek. *Journal of Istanbul University Law Faculty*, 70(2).
- M, Y. (2006). Rusların Türk toprakları üzerinde yayılmasının sebepleri üzerine bazı düşünceler. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*(16).

- Manovich, L. (1997, 12). Cinema as a cultural interface. *International Journal of Transmedia Literacy*, s. 221-251.
- Moldatay, S. (2023, 2 25). *Kazakstanga demografiyalık sayasattı jüzege asyratın uakiletti organ kerek-Demograf*. Azattyq Ryhy: <https://azattyq-ruhy.kz/society/51784-kazakstanga-demografiyalık-saiasatty-keshendi-turde-zhuzege-asyratyn-bir-u-kiletti-organ-kerek-demograf-aiaulym-sagynbaeva> adresinden alındı
- Müller, F., & Hermes, J. (2010, 06 03). The performance of cultural citizenship: audiences and the politics of multicultural television drama. *Critical Studies in Media Communication*, 27(2), s. 193-208.
- Nazarbayev , N. (2016). *Ulı dala Ulagattarı*. Astana, Kazakistan: Foliant Yayınları.
- Nazarbayev, N. (1996). *Gasırlar togısında*. Almatı, Kazakistan: Öner Yayınları.
- Nazarbayev, N. (2001). *Beybitsilik kindigi*. Astana, Kazakistan: Yelorda Yayınları.
- Nogayeva, A. (2009). Geçmişten günümüze Kazakistan. *Asya Araştırmaları Dergisi*, 3(2), s. 347-353.
- Nurpeiis, L. (2010). Bolşevik idaresi döneminde Kazakistan'da Rus hakimiyeti ve Türkler(1917-1936). *Yüksek Lisans Tezi*, 42. Bursa: Uludağ Üniversitesi.
- Onat Kocabıyık, O. (2016). Olgubilim ve gömülü kuram: bazı özellikler açısından karşılaştırma. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(1), s. 55-66.
- Orhan, S. (2017). Dil politikaları ve dil hakları üzerine teorik çerçeve. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 8(2).
- Oruç, Ş. (2016). Ana dili, ikinci dil, iki dillilik, yabancı dil. *International Journal of Social Science*(45), s. 279-290.
- Özdemir , C. (2018). Kazak Türkleri'nin ve Kazak dilinin tarihi gelişimi. *Atlas International Refereed Journal on Social Sciences*, 4(13).
- Özel Özcan, M. S., & Sevindik , E. (2022). Rusya federasyonu ve Orta Asya ülkeleri arasında "göç gücü" rekabeti. *Diplomasi Araştırmaları Dergisi*, 4(1), s. 57-73.
- Özgül, O. (2018). İskitler'de atalar kültü ve yurt kavramı. *Düşünce Dünyasında Türkiz*(47).
- Öztürk, S. (2019, Mart). Çarlıkta Ruslaştırma siyaseti ve sovyet sonrası dönemde Ruslaştırmadan geriye dönüş politikaları. *AVRASYA Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 7(16), s. 1097-1110.
- Salkınbay, A. B. (2016). *Kazak til bilimi tarihi*. Almatı, Kazakistan: Al-Farabi Atındağı Kazak Oltık Üniversitesi.
- Salman Yıkılmış, M. (2020). Nitel araştırmalarda e-görüşme tekniği. *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), s. 183-197.

- Şimşek, P. (2023). Ana dili Kazak Türkçesi olan öğrencilerin Türkçe öğrenim sürecinde yazma becerileri sorunları. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 12(1).
- Subaşı, M., & Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), s. 419-426.
- Süleymanoğlu Yenisoy, H. (1998). *Tarih boyunca Slav-Türk dil ilişkileri*. Ankara, Türkiye: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Türnüklü, A. (2000). Eğitimbilim araştırmalarında etkin olarak kullanılabilir nitel bir araştırma tekniği: görüşme. *Dergipark Akademi*, 24(24), s. 543-559.
- Uçar, F. (2007). *Dış Türkler* (2 b.). Ankara, Türkiye: Fark Yayınları.
- Wikipedia. (2023, 12 7). *Kazakistan halık sanagı(2009)*. Wikipedia: [https://kk.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D1%85%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D2%93%D1%8B_\(2009\)](https://kk.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D1%85%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D2%93%D1%8B_(2009)) adresinden alındı
- Wikipedia. (2023, 12 7). *Kazakistan halık sanagı(2021)*. Wikipedia: [https://kk.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D1%85%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D2%93%D1%8B_\(2021\)](https://kk.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D1%85%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D2%93%D1%8B_(2021)) adresinden alındı
- Wikipedia. (2024, 4 2). *Kazakistan halık sanagı (1999)*. Wikipedia: [https://kk.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D1%85%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D2%93%D1%8B_\(1999\)](https://kk.wikipedia.org/wiki/%D2%9A%D0%B0%D0%B7%D0%B0%D2%9B%D1%81%D1%82%D0%B0%D0%BD_%D1%85%D0%B0%D0%BB%D1%8B%D2%9B_%D1%81%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D2%93%D1%8B_(1999)) adresinden alındı
- Yağar, F., & Dökme, S. (2018). Niteliksel araştırmaların planlanması: araştırma soruları, örneklem seçimi, geçerlik ve güvenilirlik. *Gazi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 3(3), s. 1-9.
- Yılmaz, S. (2007). Jeopolitik Türkiye. *Jeopolitik Aylık Strateji Dergisi*, 8(61).
- Yorulmaz , O. (2021). Kazak tarihi. C. Buyar (Dü.) içinde, *Kazakistan: Tarih-Toplum-Ekonomi-Siyaset*. Bişkek: BYR.
- Zakir, U. (2010). Sovyet sonrası Kazakistan Cumhuriyeti'nde kültür ve kimliğin dönüşümü. *Yüksek Lisans Tezi*, 65. Antalya: Akdeniz Üniversitesi.
- Zavalsız, Ş., & Ateş, H. (2022). Bağımsızlık sonrası Orta Asya'da kamu yönetimi: Kazakistan örneğinde yapı ve reformlar. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi*, 22(2), s. 515-547.
- Zengin, D. (2024). Toplumdilbilim ve bazı sorunlar. *Journal of Current Debates in Social*, 7(1), s. 154-159.
- Zhdanko, T. (2019). Sovyet rejimi altındaki Kazakistan da dahil olmak üzere Orta Asya'daki göçmenlerin yerleşik hayata geçirilmesi. *International Journal of Volga-Ural and Turkestan Studies(IJVUTS)*, 1(1), s. 95-116.

EK-3. GÖRÜŞME SORULARI

Yapılan görüşmelerde katılımcılara yöneltilen görüşme soruları şunlardır:

1. Bu görüşmeyi sizinle Rusça mı Kazakça mı yapmamızı istersiniz?
2. Günlük yaşantınızda iletişim kurarken Rusçayı mı Kazakçayı mı daha çok kullanıyorsunuz?
3. Ailenizle iletişim kurarken genellikle Rusçayı mı Kazakçayı mı kullanıyorsunuz?
4. Okulunuzun eğitim dili nedir/neydi?
  - 4.1. Bu okulu tercih etmenizde okulun eğitim dilinin Rusça / Kazakça olması etkili oldu mu?
5. Okuduğunuz kitaplar genellikle hangi dilde oluyor? Neden?
6. Dinlediğiniz şarkılar genellikle hangi dilde oluyor? Neden?
7. Günlük yazışmalarınızda Rusçayı mı Kazakçayı mı daha çok kullanıyorsunuz? Neden? Sonda: WhatsApp, Telegram, Messenger, Instagram
8. Resmi yazışmalarınızda Rusçayı mı Kazakçayı mı kullanıyorsunuz? Neden? Sonda: E-posta, dilekçe
9. Kazakçada en başarılı olduğunuz dil becerinizin (okuma, dinleme, konuşma, yazma) hangisi olduğunu düşünüyorsunuz?
10. Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Kazakça kullanma sıklığına ilişkin görüşleriniz nelerdir?
11. Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazaklar teknolojik araçlarda (telefon, bilgisayar vb.) dil seçeneği olarak genellikle Rusçayı mı Kazakçayı mı kullanıyorlar?
  - 11.1. Sizce Rusçayı / Kazakçayı tercih etmelerinin nedenleri nedir?
12. Kazakistan'da yaşayan Kazakların Kazakça öğrenme isteklerine yönelik görüşleriniz nelerdir?
13. Kazakistan'daki okulların eğitim programlarında Kazakça ve Kazak kültürü derslerine yeteri kadar yer verildiğini düşünüyor musunuz?
14. Kazakistan'da yaşayan Kazakların Kazakça öğrenirken ve kullanırken sorun yaşadıklarını düşünüyor musunuz?
  - 'Evet' cevabını veren katılımcılar için:
    - 14.1. Ne gibi sorunlar yaşadıklarını düşünüyorsunuz?
    - 14.2. Bu sorunların çözümüne ilişkin görüşleriniz nelerdir?

15. Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların en iyi konuştukları ve anladıkları dil size Rusça mı Kazakça mı? Neden Rusça/Kazakça olduğunu düşünöyorsunuz?
16. Kazakistan'da yaşayan iki dilli Kazakların Rus költürüne mi Kazak költürüne mi daha yakın olduklarını düşünöyorsunuz?
17. Siz kendinizi Rus költürüne mi Kazak költürüne mi daha yakın hissediyorsunuz? Neden?